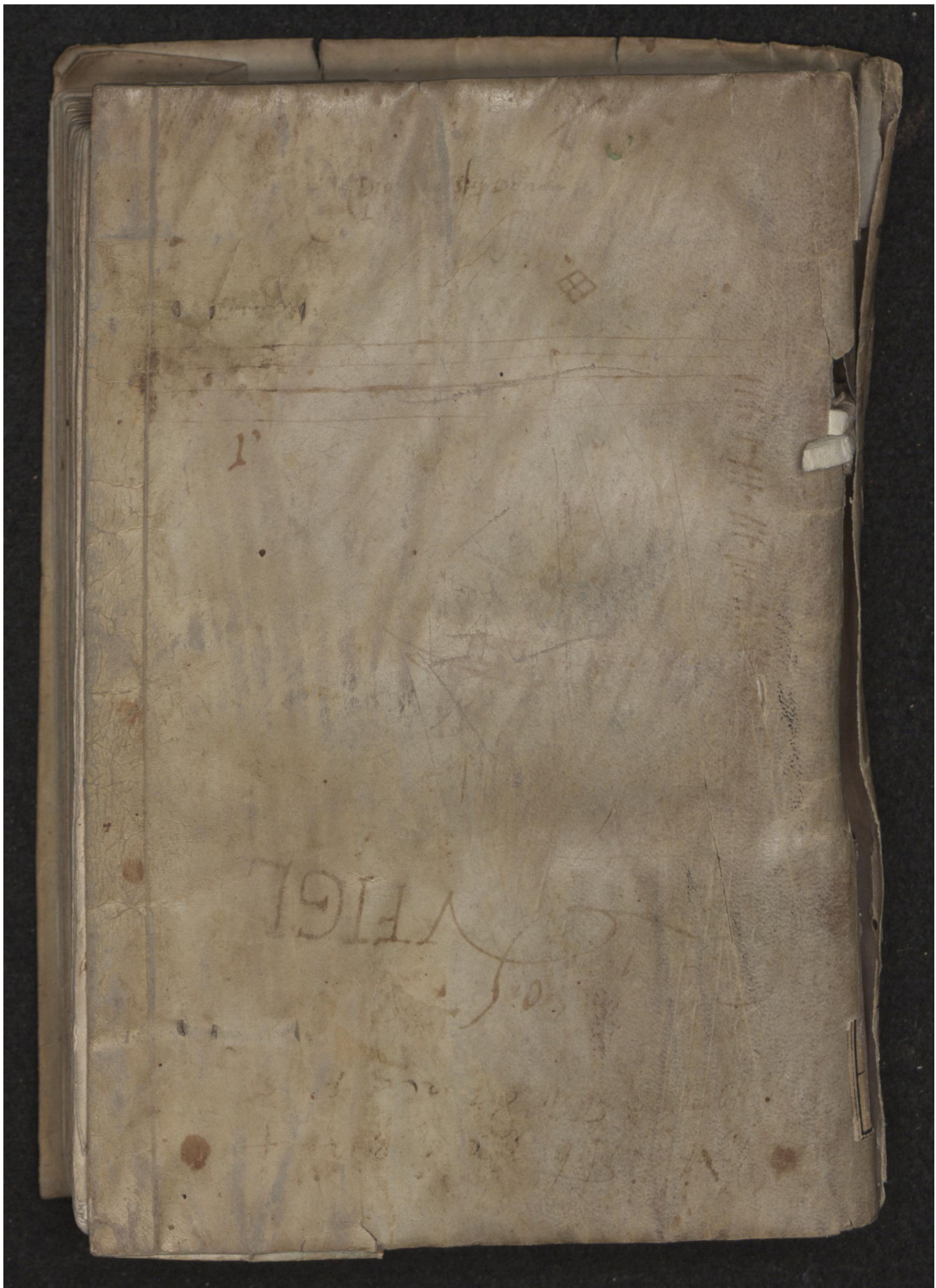
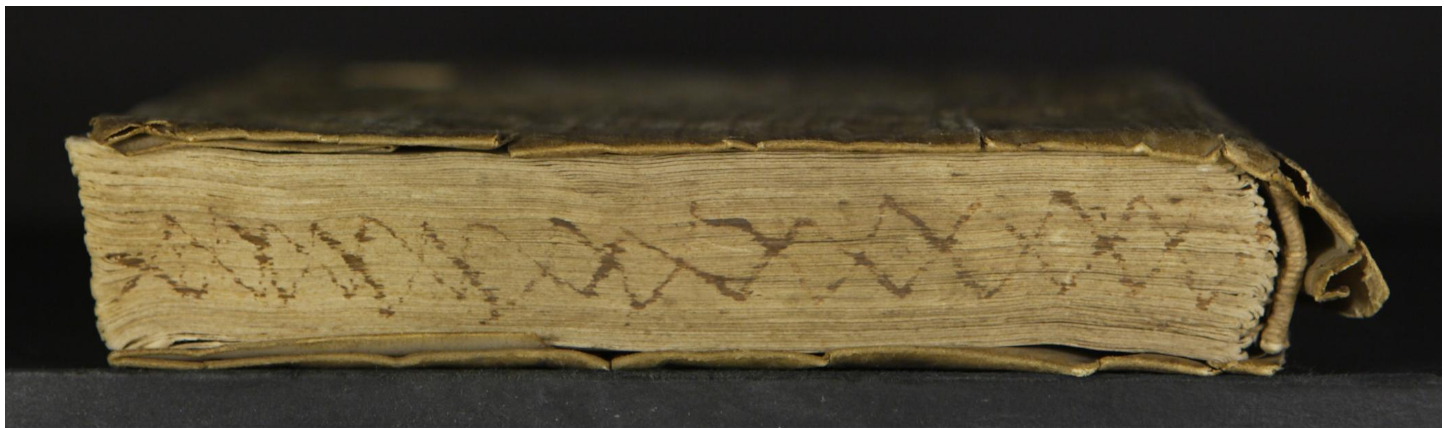

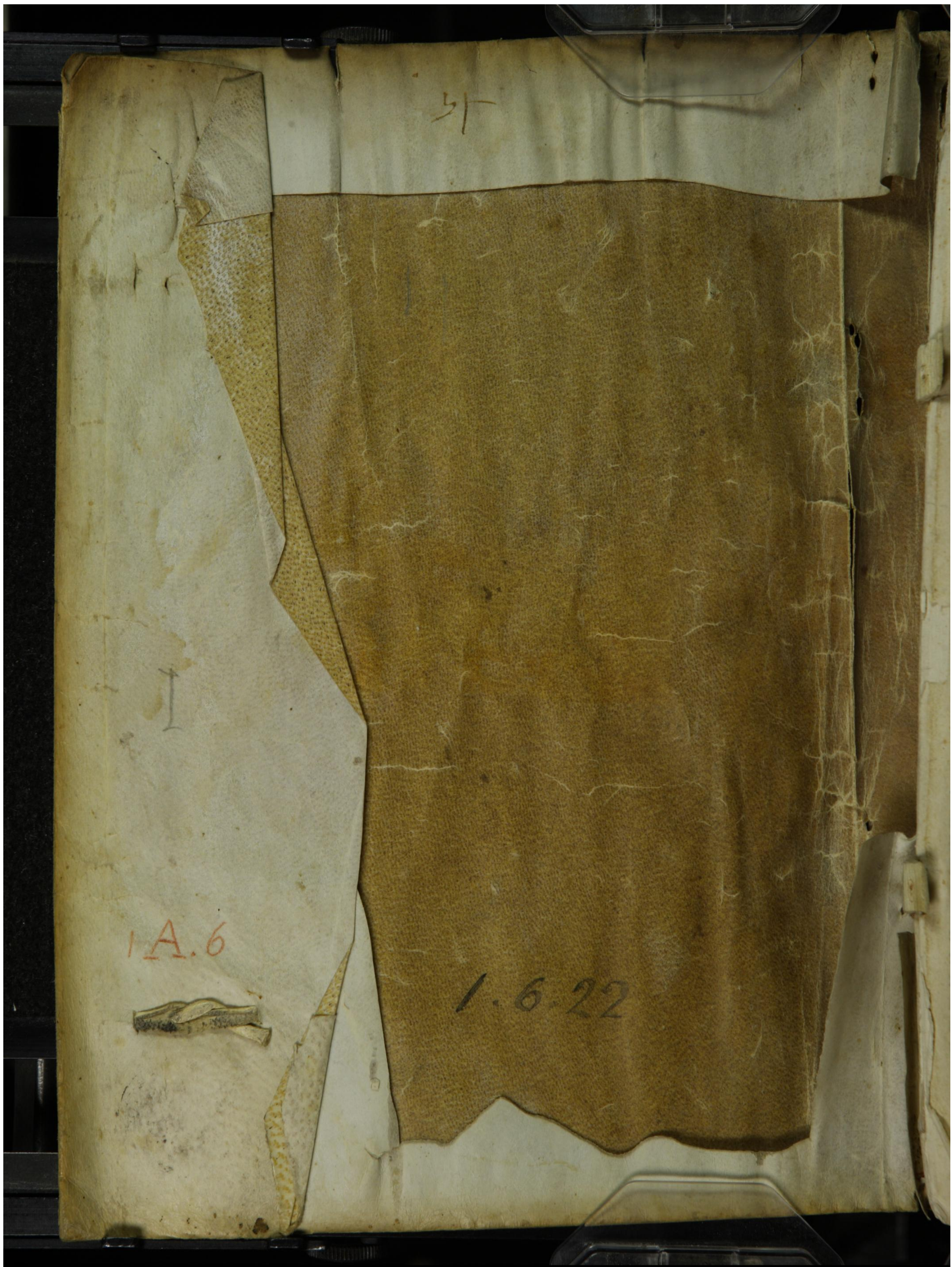

1.A.6
1.6.22

Dionisii: appollonii: donati: de octo orationis partibus libri octo ad nouam: & optimam limam deducti: & Senece Junioris: catōis: cordubēsis ethycorum: libri quattuor: cū cōmentarijs. M. Jo. Policarpi Seueritani Sibenicensis: dalmate predicatorum ordinis: opus aureū nup ad vnguē excussum

Franc. Gad.

DONATI SEVER. 1517

¶ Cognomen policarpus erat: non barbula falso:
Pompilius: quidam· quod tribuere mihi:

¶ Ad Reuerendissimum edis forisempronienſis episco-
pum: Paulum migdelburgenſem: omnium bonarũ
artium: ⁊ uirtutum cultorem: aſtrologorum facile
Principem: ⁊ Moderatorez. M. Jo. Policar-
pi Seueritani Sibenicenſis: dalmate predica-
rum ordinis. In dionisij apollonij: donati
pro octo partium orationis libris octo ⁊
in Senece: Junioris: catonis: pro ethy
corum libris quatuor commenta
rios: Prefatio.

Vanta ſit in te omnium: hominum obſeruã
tia: ſãcte integerrimeq; pręſul: poteſt uel eo
arguméto non difficulter animaduerti ꝙ re
ligioſa uniuerſa: & ſanctimonia chriſtiana
his oĩbus nota eſt: & utilis qui tecũ uerſant
quod & mihi liq̃do patuit. Iã nũc ſextus an-
nus agitur: cũ iſtã ueſtrã clariſſimã urbẽ per
uagarer: mox a ſuperũ ſedibus: ad me fama
tui ſancti nominis. & inclyte uirtutis ut que nulli. uel nec mihi p
us ignota fuerit peruolauit. Qui uno diſtico quod ad te dederi
me peregrinum romipetam: In pauperes pientiſſimus pulchro c
naſti munere: tali equidem munere: quod & in itinere profuit &
quo Romam perductum ad altiora facilius: ipſe me optimus ma
ximus deus erexit: pro quo nec habere gratias: nec eam tibi refer
re ſanctiſſimo pręſuli potero: meam tamen: & mei in te animi gra
titudinem futuram ſpero: ut tuum diuinum nomen quod ſuapte
natura ſplendidiſſimum ſit: Splendore noſtrarũ lucubraciuncula-
rum: & carmine & oratione ſoluta quantum: uel anniti ingenio:
uel doctrina efficere diligentiaq; potero: in omnem poſteritatẽ
tranſfundam: & ita tranſfundam: ut nulla ſit hominum ętas: illud
obſcuratura: non enim ea humana gloria appetenda non eſt: que
per optimas actiones ſe diuinę glorie ſimilem reddit: cum omnia
bona a diuinis profluant ſit neceſſe: & hoc recto iure tibi accidet:
& tua immortali uirtute: & tuis ſanctiſſimis moribus: quos qua ſe
rena frõte: quo lęto animo: quoq; uel claro uultu: inſpexerim: uix
narrare queo cum te uiſerem: tumq; ita conſolarer: ut noueris tui
policarpi ſuauiſſima tua in omnes conſuetudine mẽtem ab omni
perturbatiõe adeo ſedatam fuiſſe ut ipſe poſt hac te talem nactus

¶ Humãitas Pauli migdelburgẽſis in policarpũ

¶ Policarpi uotum:

¶ Gaudium policarpi.

principem: sperarē: nullis te duce fortunę iactari telis: cuius prudentiam: iudicium: consilium: ingenium: ita statuerit deus: ut si totus terrarum orbis collaberetur non posset a iusto: ęquoq; discedere: si quibus adesses: tu enim sanctissime presul: omnibus in rebus: pre te fers lenitatem: mansuetudinem: humanitatem: gratiā: munificentiam: grauitatem: & maximi acumē ingenii: astronomica precipue scientia: ut semper in dies magis quosq; doctissimos in te mirrabundos: spectabundosq; totos conuerteres: proinde cum sępe mecum tuam ut ita dicam diuinitatem tacitus considerarem statui deniq; te potius colere q̄ cui piam hominum adherere: ut a quo mihi: & cęteris uirtus: & bonitas profluat: quis enim est inter deo dicatos cui est tam nobilis clementia: tam insignis gratitudo tam singularis humanitas: tāq; egregia lenitas: iusticię ęquitatiq; cōmixta: nulli profecto: ut uideo nullus enim fuit usus tua iucunda cōsuetudine: quem uel postremo penituerit: uel abste nō nisi lętus: & gaudio plenus discesserit: Cuius cum sępe mente mea tam pręclaras animi dotes reuoluerē: quę multe & clarissime sunt ut cui sit naturalis: non phucatus: non accersitus: sed sponte occurrens: & sanguinis: & uirtutis: & probitatis nitor: sudores nostros: quos a debili ex hausi ingenio: hoc cleneo die: tibi offerendos: dicandosq; curaui: commētarios uidelicet. In dionisii: apollonii: donati: super octo orationis partes libros octo: & in senece: Iunioris catonis cordubensis ethycorū libros quatuor: quibus & textum: a tot seculis deprauatum: & illum non dialetices nodis inuolui: non phylosophię scirpis contexui: non theologię: aut ambrosię succo tinxi: sed puris grammatices uerbis declaraui: & ad nouam optimamq; limam deduxi: nec hoc ipso: cupio: a sapientissimis uiris: mollissimus: aut superbissimus iudicari: quoniam & preter ambitionē loquor & ueritatē predico: nullus unq̄ in hac arte: que est omniū artiū: & scientiarū fundamentū: & epistilium adeo clare: & adunguem diseruerit ut quod & ueritatē talis artis saperet: & eam cognitam ad lucem prodire faceret: nisi tuę sanctitatis seruulus policarpus qui q̄uis altissimis phylosophię: & theologie disciplinis incumbam, huic tamen arti: quam & sub clarissimis preceptorib⁹ Palladio fusco Patauino: Marco antonio sabellico: Pomponio lęto: & Ioanne sulpitio didicerim: Incumbens: ut sepe mecū tactus considerans: q̄ male quadraret textus donati: & ceterorū grāmaticorū: non ipsis claris auctoribus malus: sed uel scriptorū in curia: uel temporum inuidia: uel puerorum audacia: illum perpulpita facile soluētium: hoc miseratus: & difficultatē intellectus ipsius do-

¶ Laus maxima & uera Pauli migdelburgēsis.

¶ Quare policarpus dicauit hos cōmētarios huic claro uiro

¶ Qualiter policarp⁹ exposuit donatum.

¶ Preceptores policarpi in hūanitate

natí:& utilitaté maximá quá quisq; ex eo capere possfet: precipue illi qui alios docent:& qui ad altiores scientias ire cupiunt: donatum nostrum cõmentari uoluerim:quo duce:& pueruli uero textu imbuentur:& facile:breuiq;:grámatices artem acquirere poterunt:& preceptores:incognita scient:aliorũq; ingenia:uera huius auctoris doctrina excollere:atq; illustrare noscent:& quoniam mi Reuerendissime domine:nulla est ualeri testimonio:tam mcdesta felicitas:que malignantium dentes uitare potuerit: te pro his nostris sudoribus:mihi principem clarissimũ ut sapientissim ũ ho minũ:aduersus omnes inuidos pro obice delegi:& quod tuo sanctissimo nomini dicaui munusculũ:hoc:hylari fronte suscipe que sorá tuo tibi deditissimo policarpo:nam & dii quibus par es: etiá paruo thure gaudere solent.Iudicio cuius:& grauiori cẽsure: qui & litterarũ studia:& litteratos diligis & amas:postremo has meas subiicio uigilias:quas si te probasse uidero:me tue sanctitati plura daturũ ad maiora excitabis. Vale:uirtutũ:& omnium bonorũ presidium:& mecenas. Vale:& dii te seruent diu felicẽ:& clarũ:romanis ornandum sedibus. Vale nostri spes. Vnica secli &c.

¶ Quare olĩ donatus fuit ĩ paruo ꝑcio

¶ Valeri⁹ maximus.

¶ Vita dionisii:apolloni donati.per.M.Io.Policarpũ.Seueritanũ ex dioneo.Greco historico.&c.

¶ Vita donati & ei⁹ opio

Dionisius donatus:in ponto:apolloniam:Patriam habet:q̃ est nõ ignobilis urbs:dionei:troiáe:greceq; historie principis testimonio parentes cuius hos nominat:dorpetum patrem & chiam matrem:nascitur idibus aprillis:In lassara nutritus: se tádem Romam contulit sub lucilio ex patria in Italiam ferẽte apollinis collossum:in qua & latinis litteris operam dedit:& grámatices erothymaticũ edidit epithoma:hec de uita tanti uiri habeo.

¶ Franciscus maturanciusi uir clarissim⁹

¶ Quáuis clarissimus franciscus maturantius:cum de more christiano Perusie:diuinum populo nunciarem uerbum: pro illorum in deũ:maximum optimũ:calcandis admissis:& cõmentis:coram gabriele phanensi.Reuerendissimo Cardinale Vibinate:tunc umbrie legato:de hoc ad me dubitátem:unde donatus oriundus fuerit tale dederit carmen.post Christi dei nostri:diuipare uirguncule nati:annũ millenũ quingentenum decimũ.Editus in libica donatus dicitur urbe. Qui iam grámatica tantus in arte fuit. Inculto potui tátum hec tibi scribere uersu.olim donato que fuerit patria auocat a doctis:nam me uindemia musis.Cogit & inuersus multa referre breues.libera cum fuerint positis mea pectora curis: plura soluta leges.uel pede clausa suo: quicquid sit de his hacterus ex dioneo:quo fit.ut & adhuc sub iudice lis sit.an hic donatus i terẽ.

¶ Carm̃ maturancii.

cium cōmentarius edidit:uel etiam fuerit diui Hieronymi prece. ptor.nec miror.quoniam temporū uetustate.res ipse. & rerum nomina mutantur.hoc liquido patet de urbibus.& urbium conditoribus quoꝝ nullū uel rarū exemplar ueri nominis datur. plures ciuitates certāt de homero cuias fuerit.nuper & duo proprie tantū mentis non ueri compotes se mihi obiciunt de natali solo gloriosissimi doctoris.diui Hieronymi dalmate.quem blondus scripsit ortum fuisse in oppido stridonis.quod ipse.& quidam ex eremo q̄uis clara ambrosio redolente nectare.cuculatus egrediens calepinus.dixerunt esse in agro iustinopolitano. ignorantes cosmographyam illyrici soli.hoc enim oppidū.nec loquantur ex auditu sed ex certa scientia.est iuxta curuancam montem.aquo & populi croati dicti sunt.& bauari quos uulgus baicos appellat supra istriam extra terminos iustinopolitani agri.& hoc fuit quondam confinium dalmacie.& pannonie superioris . iuxta ceciū montē qui disterminat pānoniā superiorem a norico.unde & diuus Hieronymus oriūdus fuit.In agro igitur norico est hoc opidum . nō in istria.quare caue blonde ne dicas.hoc fuit cōfinium pannonie & dalmacie.ergo est in istria.quia hoc dictum est in comparatiōe norici soli taceant ergo immo sileant.nec se facile credāt opinioni.& ꝙ dicāt uerū quia in scriptis aliquid adduxerint que nisi bene prius castigata fuerint a uulgo probari poterunt non a doctis ommitto que blondus dixit de litterarū illyricaꝝ doctrina.de oppidulis circa stridonē.de ambitione eius.qua tantū uirū noluerit esse prouincialem sed italum.detur uenia cui dari possit . quia in utili questione & noua maluit propriam gloriam querere.q̄ ueritatem predicare.ambo igitur errauerunt blondus scilicet. & calepinus.sit ergo dalmata.hanc q̄uis dixere ueteres dari ab epidauro ad ticium flumen a quo liburniam ad pollam.nunc tamen tota illa litteralis ora & eius continens generatim dalmatia dicitur ut eius princeps regio.de qua q̄uis in me ingrata patria . non natali solo.quo illam non amamus qua sit magna aut clara sed quia nostra.uerum enimuero.quibusdam malis bardulis.plura in nostra illyride tetigi equestri pede.prudens hac ebasi usus sum. nunc uero eo quo tendit animus sit opus incepto. absit postremo liuor edax.nec me putent purum grāmaticum his nostris in hāc artem a tot seculis collapsam absit ambitio.a me supradictis.commentariolis.quoniam intellectus me sponsa delectat phylosophia . cur hoc fecerim dictum est.& dicam.

¶ De natali solo diui hieronimi.
¶ Clarus eremitan⁹ ordo
¶ Ubi ē strido oppidū.
¶ Pannonia duplex.
¶ Subita editio opis quā tū nocet.
Errat blōdus
Errat calepinus.
Diuus hieronymus dalmata.
¶ Dalmatia.
¶ Ingrata patria.
¶ Pulchrum dcm̄ ꝓpriū.

M. Jo. Policarpi: Seueritani: Sibenicensis: dalmate: predicatorum ordinis: in dionisij: apollonij donati: octo orationis partes: iuxta libros octo: cõmentarius.

¶ Quid est grãmatica.

¶ Quare auctor dicit ianua.

Donatus: tractaturus de octo orationis partibus: ipsius grammatices: que est recte: loquelle: recteq; scripture ars: ad omnia in ea declarãda: proemiolum premittit. Ianua sum rudibus: non q ipse fuerit primus omnium: qui hanc artem tradiderint: sed quia q̃ breuissime. & quibus opus est: grammatices cognitionẽ docet. se ad hanc artem capescendam: esse dicit ingressum: & methodum: ut sine qua: neq; hanc: neq; ceteras artes: aut scientias: se quisq̃ nosce perfecte credat: quo ab utilitate: auditorem beniuolum reddit.

¶ Ianua qd sit: & uñ dicitur & ab ea composita.

¶ Dionisij apollonij donati: in octo oratiõis partes grammatices prohemiolũ.

¶ Ianua: pricipium dicta est a Iano deo: cui omne pricipium dicatũ sit: hinc ianitor: & ianitrix: quib⁹ ianue custodiat demandatur que & hostium dicitur.

¶ Janua sum rudibus: primã cupiẽtibus artẽ
Nec sine me quisq̃ rite peritus erit:
Nam genus & casuz speciẽ numerũq; figurã
His que flectuntur partibus insinuo:
Pono modũ reliqs: qd cõpetat optie pãdẽs
Et quam non doceam dictio nulla manet
Ergo legas: studiũq; tibi rudis adijce lecto::
Nam celeri studio discere multa potes:

stium dicitur: ita tamen q Ianua sit domus: hostium uero partiũ que tamen sepe confundi solent: rudibus imperitis imperfectis: rudis enim dicitur asper: inperfectus homo a quo rudit as igenii obtusit as: primã artem: grãmaticã: primã ordine doctrine: & quo ad nos: de positiua grammatica intelligit: non autem regulari: uel de ceteris artibus: que: quo sunt: & entitatis: & nobilioris subiecti eo priores esse grammatica necessum est: artem: non scientiam: quoniam plurium regularum copiam dicit: quibus eius habetur perfecta cognitio: quod & ars significat: regularis uero grammatica scientia est cõmuni uerbo: quoniam illorũ rationẽ reddit: que instruit: & nec certis auctoribus: uerborũ significationes: & sensuum uel cõstructionis approbat: ut positiua. Nec sine: me quisq̃: attẽtũ.

¶ Rudis: ruditas.

¶ Qũo grãmatica ẽ scĩa & qũo non.

a difficultate auditorem reddere conatur:sine me:recte nil intelligere poteris.peritus doctus:a perio uerbo quod est doceo : unde imperiti:indocti:inexperti:a quibus peritia:& inperitia rite recte: ut inquit Varro:quod rite fit:id ratū:& rectū est.Namgenus & casum:auditorem docilem reddit.hic enim accidentibus. octo orationis partes de quibus memini:flectuntur uariantur: curuantur: a quo:flexus flexio:flexibile: qđ torqueri seu curuari potest. Insinuo coniungo:& quasi insinuum committo.Iustinus cui se celeriter effici:cōmitandi:& obsequēdi gratia insinuauit: & per methaphoram:latenter in audiētis ueluti sinum mittere quid significat & non aperte exponere.Pono modum reliquis:modum rationē: quare sit scilicet alicuius generis:casus:speciei:numeri:figure: uel declinationis:& sic de aliis accidentibus:modus proprie rationē significat:a quo:quomodo:& quemadmodū dicimus : idest qua ratione:non solum scilicet docebo:qualis sit accidētis sed & quare:ut purus grammaticus intellige tu absolutus a recto : & regulari mentis discursu:pandens aperiens apando uerbo:Ergo legas hortatur ad acquirende artis continuationem:adice.adiunge: studium:diligenciam:diligenter ad litteras: quia studium est uehemens applicatio animi ad aliquid agendum . Nam celeri studio: continuo:accellerato:tale enim studium:perfectum reddit hominē:teste prothagora:sicut pulchritudo pficit iuuentutē:sic ꝯtinuatio cū delectatiōe pficit opus:discere:multa potes:ꝯsumatus fies.

Peritu a perio uerbo.
Rite.
Flector.
Insinuo.
Modus.
Studendi modus.

Dionisii:apollonii:donati:octo partiuꝫ orationis.Liber Primus de nomine.

Poeta:que:pars est:nomē est. quare est nomen : quia significat substantiam:⁊ qualitatem propriam vel communem cum casu.

Poeta que pars est: absoluto prohemio:erothematice tractare īcipit de octo partibus orationis: Primo de nomine: raro: uel nunq̄ exponam hūc auctorem aliis uerbis : q̄ illis quas purus grāmaticus exquirit:nisi ubi magnopere opus fuerit : ad declarandā qñqꝫ debilis ingenii uim:qualis sepe uisa est apud plures grāmaticos:puram ꝓfitētes grammaticā qui uacui intellectu aliaꝝ scientiaꝝ : exponūt ut legunt:& non discurrunt:qualis discursus est apud mancinellū de uerbo exulo:ubi dicit non dici exulo a te.Sed te:& citat senecā in thieste crimine alieno exulat:non aduertens hūc ablatiuum dicere causam sine qua non:& non actum agentis in aliū : exquisitū

Errat mancinellus.

a uerbo cum a uel ab: ommitto innumeros horum grammatico-
rum errores: ne magis carpere q̄ exponere uidear. ¶ Poeta que

¶ Numerus ꝑtiū orōnis

pars est: dixere quidā pauciores esse partes orationis q̄ octo: ut peri-
pateticorum princeps Aristoteles: duas dūtaxat nomen & uerbū
ut principes omnium partium orationis: sole enim ipse elocutio-
nem perfectam cōplere possunt: & sine ipsis: pars orationis nulla
hoc efficit: sic cicero: orationes: sic maro poema fecit: stoici quin-
que: plerique nouem: alii decem: alii undecim: grāmatici: octo: quorū
opinione secutus tot esse dico: nomen: scilicet uerbum: participiū:
pronomen: prepositionē aduerbiū: & interiectionē qua greci peni
tus carent ceteris tamen: eam inserunt: latini uero: articulū prono-
mini tribuere sunt soliti huius pluralitatis ratio talis est quia sicut
ex materia: & forma: compositum fit sic & orationē fieri necessum
est: ad orationis ergo perfectionem opus est ut aliquid concurrat

¶ Quare sūt inuente partes orationis

quod se habeat per modum materię ut quid alicui subicibile: & ta
le erit nomen: & aliquid cui id tale subiiciatur quale est forma: &
hoc est uerbum: & quia talis materia: non in omnibus uerbo con-

¶ Quare inuentū est nomē. & quare uerbum.

uenire potest: quia omnia sunt tertiarū personarū cum uerbis pri-
mę & secundę personę construi non poterāt: necessaria fuit in pri
ma: secunda: & tertia persona: pronominis inuencio: ratiōe diuer-
sorum modorū significandi: quoniā quedam pronomina signifi-

¶ Quare inuentū est ꝓnomen. & q̄re potest poni prope nomen. & quare non.

cant relatiue: quędam demonstratiue: quedā prope: propius: & lō-
gius: & hanc obrem quidā pronomen ipsum: iuxta nomen posue
re: quia pronomē ponitur pro nomine proprio. Quia uero uerbū:
quod se habet per modum formę: non poterat in transitiue obli-
quis nominū adherere: uerborū translatio in clausules figuras ne
cessaria fuit: ut legentis papirii: quia licet nominatiuus nominis
construatur cum uerbis in transitiue: ut polideus cātat: hoc tamē

¶ Quare inuentū est participium.

cum obliquis nominū fieri non poterat: necesse fuit participium
inueniri: ut sit sumptum iuxta uerbum: loco ipsius construeretur
cum obliquis nominū in transitiue. ut hoc opus est lelii: a policar
po lectiones audientis: hic obliquus lelii construitur intransitiue
cum hoc participio audientis: cuius etiam participii inuencio uti-
lis fuit: ratiōe nominatiui casus: quia duorū uerborū actus: uni no
mini sine coniunctione coniungi nequeunt: ut audio studeo: nā
nisi dixerim audio: & studeo: oratio non bene quadrabit: sed ut
breuior fuit elocutio: elegantior: & clarior: audiens studeo: dicam

¶ Quare inuenta est prepositio.

& hanc obrem participiū: inuentum fuit. Quia uero nomen & uer
bum: se ipsis significare augmentū: uel decrementū non poterant
prepositiones adinueniri oportuit: q̄ his hoc significarēt cōposite

eius ratione

eius ratione cui iūgi possunt ut hoc uerbum doleo per se sumptū dolorem significat cui si addatur cū dolorem similem ostēdet ut condolemus frontonis obitum idest simul dolemus:uel si addideris de uel multum dolere significabit:uel non:nam de aliquando auget:aliquando minuit:& sic in ceteris uerbis. Et in nominibus ut si dixero fulgidus:solum fulgorem significabit:si uero ei addere ris hāc prepositionem pre fiet prefulgidus ualde fulgidum significabit:& sic fuit necessaria prepositionis inuentio:quantum ad cōpositionem:etiam eam haberi necessum fuit:ratione appositionis respectu:nominis:pronominis:& participii:quia prepositio casualibus apposita prebet loquendi modos:& quia uerbum quod uidetur habere rationem forme aliquando in oratione ponitur sine aliqua determinatione quam ei prestat aduerbium ut cum dico socrates legit:actus huius uerbi est indeterminatus quia tamen determinatur per aduerbiū puta bene:uel male legit:aduerbium datum est:quia etiam uocibus:uel aliquibus motibus corporis affectus animi & exprimi solent:ut cū timemus:gaudemus: dolemus uel miramur:interiectione opus:quę doloris:gaudii:timoris:spei uel admirationis significet:& dicuntur interiectiones:quia exclamatione:uel alio:quo uis affectu interiaciūt animi pulsum ad manifestandas ipsius passiones:& quia nec nomē nomini:nec uerbū uerbo:ad perficiendam orationem sine medio coniungi possunt coniunctio utilis extitit quoniam hec oratio non est bona: papyrius:lelius:student:nisi coniunctio addita fuerit ut dixerim: papyrius:& lelius studēt:nec quadrabit hec elocutio:sempronius:legit studet:sed legit:& studet:ex his patet:partes orationis esse tātum octo:& nec plures:nec pauciores:nec opus est tantum una parte orationis:puta participio:q̄uis habeat nominis:& uerbi iura:quia scilicet partem capit utriusq3:ex quibus perfecta fit oratio : hoc tamen implicite participium habet:non explicite:quia suapte natura non potest orationem perfectam reddere:sicut nomen & uerbū nec tantum duę partes orationis sunt:puta nomen:& uerbū : q̄uis ex illis perfecta oratio cōfici possit:tamē quo ad bene esse ut physicis uerbis utar:ad orationem:perfecte clare:& dilucide integrandam plures q̄ due sunt necessarie:ut diximus:auctor ergo de octo orationis partibus determinaturus. Incipit a nomine primo ratio est quia substantia precedit accidens:uel quia agere:& pati proprium est substancię:& hec posteriora sunt substancia:cuius his interest subici:hanc obrem erothymatice incipit a nomine : huius artis tyrūculis obnoxius. Poeta que pars est. Poeta:a pyeo grece: qd

¶ Quare inuentū est aduerbium.

¶ Quare inuenta est interiectio & unde dicitur

¶ Quare inuenta est cōiunctio.

¶ Due partes orationis sūt necessarie : alie ad bene eē

¶ Quare primo incipit a nomine

¶ Poeta un.

de dicitur: & quare ĩcepit abhoc nomi ne poeta.

¶ Hec dictio que quomo- do tenẽt hic.

latine fingo ſignificat recte ab hoc nomine ſuum orditur princi-
pium:ut ab excelſo humanarum litterarum opifice:ſine cuius arte
nullus fit clarus grammaticus. Que pars:hec dictio:quę interroga
tiue ponitur inter quas ſcilicet partium orationis:hec dictio poe-
ta ponitur:an ſcilicet ſit nomen uerbum:uel alia pars:& non rela-
tiue:quia relatiua dictio incipiens.a.c.uel.a.q.nõ poteſt ab una &
eadem dictione cum ſuo antecedente regi:ergo quum hec dictio
quę & hec dictio pars ab una dictione regantur: quę hoc in loco
nequaq̃ relatiue teneri poteſt:nec infinite:quoniam nihil indeter-

¶ Nois mul- tiplex accep- tio.

minatum temptat:ut quum dicimus:neſcio quis currit. Nomẽ eſt
reſpondet hanc uocẽ que poeta eſt:poni in hac oratiõis parte que
nomen eſt:non illud nomen quod pro decore:cognatione:& di-
gnitate ponitur. Virgi. auulſumq́ humeris caput: & ſine nomine
corpus:nec pro generoſitate:ibidem libro.ii.Geor.aut pomis ſua
nomina ſeruant:nec pro generis nobilitate.ex qua nomen fit: qđ
ſignificat famã:idem & nos aliquod nomenq́ decuſq́ geſſimus:
& illud phylonis uerbum:melius eſt nomen bonũ:q̃ diuitie mul-
te:nec pro gente maro:noſtrumq́ in nomen ituras: nec pro debi-
tore:ſeu debito:aut credito quod feneramus quoniam eorum no
mina qui uſuras erant ſolituri in feneratoris calendario ſcribi ſole
bant & quicunq́ aliquid debebat:cicero lẽtulo:ut bonum nomẽ
exiſtimer adeptus:ideſt bonus debitor. ſuetonus:& que in ſingu-
los annos ſtipendii nomina impoſuit:nec pro omni eo quod lo-
quimur:quia ſic omnes partes orationis nomina ſunt:nec pro cu
iuſq́ ſingulorum nomine quod ſit captũ a noſco uenit quaſi no-
uimen:quia noticiam faciat rei quã noſce cupimus uel quaſi nota
men uel a greco:quod eſt / onoma / abiecta.o.ſed pro una oratio
nis parte propriis qualitatibus ab aliis partibus diſtincta:quare eſt
nomen:loco pręceptoris quęrit:quod ſcire tyronem artis exoptat
quia ſignificat ſubſtantiam & qualitatem propriam uel comunẽ
cum caſu:reſpondet tyrunculus & reddit rationem:quare poeta &
cętera id genus ponitur inter octo partes orationis:& dicit eſt in
ea parte quę dicitur nomen:pulchre declarans:quare eſt nomen:

¶ Quid ẽ no mẽ apud grã maticum.

& quid eſt nomen apud grammaticum:quia ſcilicet ſignificat ſub
ſtantiam & qualitatem propriam uel cõmunem cum caſu:ideſt il
lud dicitur eſſe nomen de quo ut de primo ſubicibili aliqua ora-

¶ Quid ẽ ſb ſtantia in no mine apud grammaticũ

tio formari poteſt:& quia tale eſt nomen:ideo poeta cui tale hoc
accidit:ponitur in hac orationis parte:quia ſubſtantia in nomine
dicitur omne illud apud grammaticum:de quo aliqua oratio for
mari poteſt:uel de quo aliquis loqui poteſt:& quia de qualibet re

potest fieri sermo:ideo illud tale uel sit accidens ut albedo:uel sub stantia ut homo potest dici substantia in nomine:qualitas uero in nomine potest dici omnis actus rei de quo demonstratur aliquid per impositionem sui nominis:uel est ipsa proprietas:per quã res per nomen significata:uni uel pluribus conuenit:& sic est propria uel communis qualitas:per propriam lucretius est nomen propri um:per cõmunem:homo est nomen appellatiuum: & sic nomen significat substãtiam & qualitatem propriam uel cõmunem : qua ob ré dicamus hic non capi substantiam ut capitur a phylosopho pro non existente in alio:quale est accidés:cuius esse est in esse sub iecto:nec qualitas grammatica habet rationem physicam : uel lo gicam ꝙ sit accidens secundum quod tales esse dici possimus que cunqꝫ ergo nomina si capiant uerbi distributiõem:uel per se sicut nomina substantiua:uel cum alio sicut nomina adiectiua: dicũtur significare substantiam:& qualitatem:que si a pluribus participatᷣ est qualitas communis:si ab uno est propria:secundum significa tum rei non secundum uocem:aduerte tamé ꝙ nomina negatiua cõmunem qualitatem significare dicuntur:ratione suppositionis ex uolentis institutione aliquid significare:& hãc cõmunem qua litatem:significant nomina appellatiua: substantia : & adiectiua: quare non falluntur quidam qui dant hanc declarationem:nomẽ significat substantiam & qualitatem:idest omne nomen ex signi ficandi modo aut est substantiuum:a ut adiectiuum:& qualitatem hec coniunctio & non dicit diuersitatem:quia sic omne nomẽ ex eadem impositione significaret diuersa:& sic bene cõcordaret no minatiuus singularis numeri:tertię personę numeri pluralis ut si dicerem fabius currunt omne etiam nomen esset equiuocum uel omoninium:non ergo illic ponitur hec coniunctio & copulatiue simpliciter:sed informatiue:ut sit sensus:nomen significat substan tiam & qualitatem:idest nomẽ significat substantiam informatã qualitate ex significandi modo ratione eius de quo ut de primo subicibili elocutio formari debeat non intento uero aut falso qa hoc ad talis ueri:uel falsi indagatorem dialeticum pertinet: quare hec duo:substantiam & qualitatem:ponuntur loco unius: cũ casu non cum alio accidente:puta specie:figura & cęteris:quoniam su bito ex hoc ꝙ nomen significat substantiam de sua institutione:si gnificat substantiam & qualitatem:in nominatiuo:opus est ut ca dat in obliquos:qui non uere casus:sed obliqui dicuntur:nam res dicitur cadere in obliquos:quia scilicet declinatur: idest uariatur per obliquos:ex uario mentis affectu:significando ipsum per no

¶ Quid qua litas simĩr.
¶ Quid qua litas propria quid cois.
¶ Q̃uo no men signifi cat substãtiã & qualitaté
¶ Hec cõiun ctio & q̃uo capitur hic.
¶ Quare sũt repti obliq ultra rectum

men:cum caſu:ideſt per uarias finales terminationes : & ꝗuis duę
orationis partes caſibus declinentur puta pronomen & participiũ
hoc eſt per accidens:ex conſequenti ea ratiõe qua nomini ſubſũt
ex proprio ſignificandi modo quibus omnibus nomen differt a

¶ Qũo nomen ſignificat per modũ habit⁹ & quietis.

uerbo:quod & ſub aliis uerbis dici ſolet nomen ſignificat per mo
dum habitus & quietis:& determinate apprehenſionis:quia ſcili
cet ſignificat ipſam rem in ſe permanentem non in aliqua ſucceſ
ſione & temporis differentia:& quietis ideſt ſub aliqua determina
ta forma per quam diſtinguitur ab aliis orationis partibus. Nec
capit illic quies pro motus priuatione:quia talis quies mẽſuratur
tempore:ſed capitur hic quies pro forma acquiſita & completa ꝑ

Varia nois diffinitio.

motum:ad hunc ergo ſenſum dicitur:nomẽ ſignificat per modũ
habitus:& quietis:ideſt ſignificat rem ſub alicuius ſucceſſionis in
differẽtia que omnia inportat uerbum:ſic ignota uera huius artis
theorica dicere ſolent:nomen eſt quod ſignificat per modum per
ſe ſtantis:uel ꝙ ſit ſubſtantia ideſt ſubiectum:& origo uerborum:
ut ab amore oritur amo uerbum:a timore timeo:amare & timere
ut prius ſit res:deinde uſus rei:quia nemo ſine amore amare pote
rit:nec timere ſine timore ut re:ipſa liquido patet:qui & oſtendit
ex nominis ad ipſum uerbum ſuppoſitione ut amo uirtutem:& ti

¶ Declaratõ diffinitionis nominis ad mentem priſciani.

meo deum. Quidam uero ut priſcianus cęſarienſis poſtremo dicit
nomen eſt pars orationis:corpus aut rem: proprie cõmuniterue:ſi
gnificans ideſt illud apud grammaticum dicitur nomen quod ut
ipſi uerbo ſubicibile in elocutione:ſignificat corpus ideſt rem cor
poream uiſu uel quo uis ſenſu perceptibilem: aut rẽ indifferenter
ſub propria uel cõmuni qualitate quecunqꝫ ſit illa corpus uel ſpi
ritus:quo abſoluitur dubium an incorporea ſint nomina qualita
tibus nullis obnoxia:puta deus uel qualitates & cętera accidentia
quod ita eſſe uerum:oſtenſum eſt ſupra:que dixim⁹ primo conue
nit grãmatice horiſtice:deinde methodice & exegetice:que illam

¶ De partib⁹ grãmatices remotis & ꝓpinquis.

ordine proprio ſecuntur partes cuius remotas eſſe nulli dubium
eſt litteras ſillabas dictiones:& orationes:& horũ accidentia qua
lia ſunt littere que eſt ſignum elementorũ:ipſum uero eſt litterarũ
pronũciatio:quarũ accidentia tria ſunt nomẽ littere figura ſignũ

¶ Quid ẽ littera & quot accidunt littere.

ipſum & poteſtas eam pronunciandi qua una queqꝫ uox proferri
poſſit aut alte:aut late:aut longe:quarũ numerus non excedit unã
ſupra uiginti ꝗuis pſylon ſit greca uocalis &.h.tantũ ſignũ aſpira
tionis non littera:& uocales quinqꝫ:conſonantes ſedecim: mute

¶ Quot ſunt littere latine

nouem:ſemiuocales ſeptem:liquide duę tantum quoniam raro re
peri en pro liquida em uero nũꝗ:quot autem ſint uocales prepo.

ſitiue:& ſubiectiue:& quare tales dicant hoc patebit duplex q̄ ſcilicet pro duabus capiuntur litteris ſunt.x. &.r.i.o.u.i. in principio dictionis ponitur pro duplici conſonante:ut iuno iupiter:& in medio ut in compoſitis ut recte in medio uero dictionis ſimplex eſt duplex ut maia maior:quandoq̧ tamen fit uocalis per littere diſſolutioné. Vir. Iulius a magno demiſſum:nomé iulo:ratio huius eſt quia iulo cū ſit dictio biſſillaba fit triſſillaba & aperto ore profertur:quando uero eſt conſonans profertur preſſis labiis.u. uero poſitum in principio dictionis ſequente uocali ſit conſonans ut uiuo ratio eſt quia ex hoc exilem ſonū habet:quando uero ipſum u.eſt poſitū inter duas uocales ut patet ī preteritis tertie & quarte coniugationis fit duplex:& ipſum.i.precedens producitur:quo.u. ſubtracto.i.corripitur ut cupiui cupii cupiueram cupieram fit etiā breuis quando.q.littera procedit ut ſequor & quādo ſequitur uocalis ut aqua ſimiliter:fit etiā breuis ipſum.u.quādo.s.ponitur inter.g.& uocalem ut ſanguis uel quādo ponitur inter.s. &.a.uel.e. ut ſuadeo:& ſueſco:quando tamen exiſtens conſonans capitur ꝓ uocali correpta:ut ſilua:quia in dictione fit ut triſſillabum: ut oratius aurarum:& ſilue metu:ut aura:ret:ſilu:emetu:quandoq̧ ex uocali fit cōſonans. Vir.in Geor.neq̧ ille:ne quicq̄ in tectis certatim tenuia cera:ſpiramenta linunt:uocales prepoſitiuas dicam tres.a. e.o.ideo prepoſitiuas quoniam ſemper preponi ſolent: ſubiunctiuas uero duas.i.&.u.que ſubiuncte prepoſitiuis diphtongū ſemp longā efficiunt:quo quinq̧ uocales eſſe cognoſces:diphtōgos latinas quatuor tantum:ae.oe.au.&.eu.apud grecos ſex

abuſiue quatuor:quarum.ae.&.oe.modo ſunt breues:modo longe:& in carmine in quo poetam oportet aduertere tēpus pronūciationis non litterarū numerū aut orthographiam. pręcipue ſequente uocali ut ſudibus ue preuſtis:unde.ae.& oe.in latinis dictionibus ſemper breues ſunt quia naturaliter continent unicum tempus & ſemis:& hoc in medio dictionis ſequente uocali ut dictum eſt:& ratiōe ſequentis dictionis:ut inſule ionio in magno: longe uero fiunt diphtongi in genitiuo & datiuo ſingulari:nominatiuo:& uocatiuo plurali declinationis prime:& pre prepoſitio ubicunq̧ ſit diphtongo longa erit:uel conſonante ſequenti etiam in grecis non ſequente uocali:hoc in latinis quādo uocalis ſequit minime ſeruari poteſt:quia tunc diphtongus ſemper breuis eſt:ae &.oe.poni poſſunt:in principio in medio & in fine dictionis ut equor:cōmedia & muſae:oe.nunq̄ profertur q̄uis ſcribat.ae. oib⁹ litteris preponitur.au.&.eu.ſemper longe ſunt: ratio eſt quia in

quot uocales:quot conſonātes quot mute:quot liquide.i. &.u qūo ſunt uocales:& qūo conſonātes.

¶ Virgilius

¶ Que ſunt uocales: ꝑpoſitiue: quot ſubiunctiue

¶ Quot ſunt diphtongi & qualis earū natura

¶ Qui caſus diphtōgant.

utroq̧ pede duarũ uocaliũ ſonus integer ſeruatur in una ſillaba:&
quia conſtat ex duabus litteris que ſuapte natura breues ſũt: & ex
integratione ſillabe fit duarũ breuiũ unũ tempus longũ:au.&.eu.
ponitur tantũ in principio & fine:ut audio eufrates.orpheus: niſi
ubi.a.uel.e.reperiuntur ante us in fine dictionis tunc ibi nulla eſt
uis diphtongi:ſed duarũ uocaliũ ut nicolaus:quod & in his litte-
ris euenit ſcilicet.o.&.e.cum ſcribuntur & proferũtur ut poeta ubi
oe non habet rationẽ diphtongi: tamẽ in dictionibus latinis due
uocales ſimul non diuiſe ſonant ideo habent uim diphtongi: ut

¶ De natura uocalium

laus.fraus.heus.prepoſito de quinq̧ uocalibus que ideo hoc no-
men ſorciuntur quia ſine earum incluſione nulla uox formari po

¶ De natura conſonantiũ

teſt de conſonantibus ut de accidentibus littere dicam & de cęte
ris poſtq̃ remotas partes grãmatices horiſtice tetigimus:conſonã
tes que ſunt ſedecim.b.c.d.f.g.k.l.m.n.p.q.r.s.t.x.z. quia uocali/
bus iuncte ſuum retinent ſonũ non plures q̃ tres in eadem ſillaba
uocalem poſſunt precedere:ut ſtrepo:& tres tãtum ſequi ut ſtirps:
& due ut monſtrans:& quatuor dictionẽ terminant poſt uocalem
ut.c.s.t.x.quia ſi quandoq̧ aliqua dictio in duas conſonantes deſi
neret:tunc neceſſe eſt priorem conſonantem fieri liquidam: & ꝗ
ſequens in.c.finiatur ſola hac littera.n.precedente: ut hinc. hunc
uel in.s.ut ars & mõs.uel in.t.ut dicũt.uel in.x. ut arx. ſũt tñ apud
latinos quedã que deſinunt in.p.&.s.ut princeps:& apud grecos
in ps & in.b.&.s. ut celebs: omnes alie conſonantes in eadem ſil-
laba poſſunt precedere:& ſubſequi.ut.b.ante.d.ut abdomen.&.b.
ante.l.ut blãdior &.c.ante.l.ut clarus.& ante.m.ut dragma:& an-
te.n.ut cneus:ante.r.ut creber.ante.t.ut lectus:& quandoq̧.r.poſt
c.t.ponitur ut ductrix.d.ante.l.ut abdolas:ante.m. admetus. ante
n.ariadne:ante.r.drago.f.ante.l.fluuius.ante.r.frater.g.ante.l.gla
dius.ante.m.agmen.ante.r.gratus.l.nullam conſonantẽ precedit
in eadẽ ſillaba:ſed ſemper ſubſequitur:m.raro cõſonantẽ in eadẽ
ſillaba precedit poteſt tamen reperiri ante.n.ut amnis: nullam tñ
ſillabã terminat ſi eã ſequatur.n.aut.r.niſi interponatur.p.n.ſemp
ſequitur in ſillaba eadẽ ipſam conſonantem.p. ponitur ante.l. &
ante.n.ut planus:te rapne ante.r.preda.& ante.ſ.ut capſa: nec ſer/
uat deriuationem a capio ante.t.ut aptus.p.non poterit dari inter
m.&.n.q.ſemper in eadem ſillaba conſonantem ſequitur.r. ſimili
ter.s.quando illud ſequitur.b.in eadem ſillaba ponitur ut asbetus
&.c.ut ſcutum.& poſt.c.quando illud ſequitur.l.ut aſclepiades:&
ſequentibus.m.ſmirna.q.ut ſquallor.p.ſpes.l.ſplendidus.r. ſpret⁹
& ante.t.ſtratus.hoc fit &.l.ſequente ut ſtlophus.r.ut ſtratus. & q̃

uis.s.nõ possit poni ante alteram mutarũ:tamẽ in fine sillabe oẽs liquide possunt poni ante.s.ut puls.hiems.mons.ars.t.uero ante.l ponitur in eadem sillaba ut athlas:& ante.m.ut tmolus.& ante.r. ut tractus:nunq̃ reperies.x.in eadem sillaba poni ante aliquam cõ sonantem:uerũ enimuero ante ipsum.x.poni solent oẽs liquide preterq̃ ipsum.m.ut arx:nec postremo.r.nec duplex que ius sit illa in principio alicuius sillabe precipue cũ sequitur cõsonans nec post consonantem potest poni in eadẽ sillaba:de mutis non est dicendum aliud nisi q̄ sunt nouem: & hec tantũ.b.c.d.f.g.k.p.q.t. quia in ipsas uocales earum desinat sonus a se ipsa depresso ore & medio hiatu incipiens:liquidas ex hoc dici nosces quia liquescũt quoniã scilicet sillabam in eadem dictione sequẽte muta post uocalem cõmunẽ reddũt preterq̃:in hoc nomine saluber & salubris ubi uocalis nunq̃ breuis extat:& quoniam declaraturus partes remotas gramatices horistice tetigi litterarũ cõbinationẽ. Quedã utilia de sillaba tangã quã dicunt grãmatici esse litterarũ coniunctionẽ ad minus duarũ uel triũ sub accentu uno & uno spiritu prolatã dictã a uerbo greco syllambanno quod est cõprehendo:uel a sin quod est com & labo capio:huius accidentia quatuor sunt tenor:spiritus tempus & numerus:tenorem uel accentũ uoco certã regulã qua sillaba elleuari & deprimi possit hunc & tonũ quidã dicunt:quorũ accentuũ:alius est acutus:alius grauis:alius circunflexus:acutus acentus est ille qui ascendit per obliquũ a parte sinistra:in dexterã hoc modo: / : qui hanc obrẽ inuẽtus est:ut eo possimus acuere:idest elleuare sillabã:& hoc cum eã cursim proferrimus:ut/arma in principio cuius fit hoc signũ:accentus uero grauis:est signũ quod descẽdit a summo in partẽ dexterã sic: \ :quo utimur:ut deprimat idest deponat sillabã:quo quasi raro utuntur latini q̃uis ecclesiastici sepe in epistoliis cũ sacra diis offeruntur: circumflexus accentus fit de acuto:& graui hoc modo: ^ : ut eo deprimamus:& acuamus sillabã:quũ eã tractim pronũciamus ut musa:datur etiã accentus preter supradictos longus:qui producit a sinistra parte in dexterã:per equalẽ lineã sic: — : linea breuis est que protenditur a sinistra parte in dexterã:panda tamen instar inferioris partis circuli sic: ◡ : tenuis uero est tenuitas que sic notatur: ɔ : crassus accentus est:quo utimur:quando aliquid scribim⁹ per aspirationis signũ:puta.h.& scribitur sic: ◡ : uel sic: ├ : accẽtu conuertente uti possumus:quando detrahimus alicui parti orationis:ultimã sillabã:uel litterã:remanente consonante:Virgilius Omnipotens genitor:tanton me crimine dignũ: duxisti pro tãto

De natura mutarũ & liquidarũ.

De sillaba utilia quedã & de accẽtib⁹

Vnde dicitur sillaba

Quot accidunt sillabe

Quid ẽ tonus sillabe: uel tenor

Accentus acutus.

Accentus grauis.

Accentus circũflexus

Accentus longus

Linea breuis.

Linea tenuis.

Accentus crassus.

Virgilius

ne:& scribitur sic : ɔ : altera pars circuli dextra:ad summã litterã posita:subiunctio fit quando:iuxta exigentiã:duo uerba copulamus:ut ante tulit:& est uirgula circũflexa:subiecta uersui sic : ᴗ : subdiuisio uero est pars dextra circuli: que deponi solet ad imas litteras:hoc modo : 7 : qua uti solemus:quotiens uidentur discerni uerba male choerentia:ut est apud maronẽ:tum danai gemitu atq; erepte uirginis ira:& procubuit:uiridiq; : 7 : in littore conspicitur sus:sed aduerte latinos acutũ accẽtũ in penultimo:& ante penultimo loco dictionis ponere solitos:grecos:& in ultimo circũflexũ:in penultimo grauis apud grecos ultimũ locũ sortitur: acutũ & circũflexũ integra dictio nunq̃ simul recipit sed alterã tantũ. ut si diceremus. Romanus. Hispanus. similiter in dictionibus cõpositis unus ponitur ut malesanus:hii accentus plurimũ conferũt q̃uis nunc quidã eos paruipendunt:quod tamen fieri nõ deberet: quoniã aperiũt intellectũ:& discretũ sensum:quare etiã dico ꝙ in peregrinis dictiõibus:quecũq; fuerint arbitrio nostro illis utimur qui accentus ex ipso sono cognoscitur. & hoc naturalis experiẽtia docuit illam sillabam habere accentum hunc uel illum & plus sonare que accentum retinet ut patet in eo qui longius clamitat : hoc accentu tamen latini in ultima sillaba locare sunt soliti ut puta in penultima:& ante ultima acutus : circumflexus in ultima:greci circũflexũ ponunt in ultima:& penultima:acutũ in tribus sillabis:aduerte tamẽ:q̃uis ipso iure accentus apud latinos in fine dictionis non habeat locũ hoc tamen fieri potest contra regulã ratione distinctionis ut cũ dicimus:pone ergo hec dictio pone in ultima sillaba habet accentũ ne uideatur esse imperatiuus modus huius uerbi pono ponis ponit itidẽ dico de hac dictiõe ergo ne putetur etiã accentũ quandoq; non seruamus ne simus ambigui an una dictio sint plures ut interealoci ideo profertur hec dictio & similes sub uno accentu:quandoq; & necessitas urget ut dictio in secunda sillaba accentũ habeat ratione coniunctionis sibi iũcte ut cũ dicimus legis ne cũ imprima fieri debuisset:& hoc semper fieri solet particulis encleticis idest inclinatiuis:quibus accentus a proprio loco remoueri solet:quales sũt. q;. ue. ne. te. similiter dicatur de hac dictione itaq; quando est aduerbiũ ut itaq; hoc factũ est a polideo idest:& ita factũ est:quando uero itaq; est coniunctio rationalis tunc tantũ pro una orationis parte ponitur ut itaq; dicã idest q̃obrẽ dicã:nam quando est aduerbiũ ponitur pro et. & hoc bene notandũ est. & quesieris grecas dictiones quomodo debeamus pronunciare:dico. eas accentu greco pronunciabis. greci enim

Marginal notes: Subiũctio. | subdiuisio | Maro. | Differẽtia inter grecos & latinos de accẽtu acuto & circũflexo | De peregrinis dictionibus aduerte. | Pone dictio. | De particulis encleticis | Polideus | Itaq; quot significationes habet

enim in accusatiuo casu:in secunda sillaba accentum habent: ut cyclopas:ratiōe metri:maro.xi.eneidos exulat etneos:uidit cyclopas ulixes:latini has dictiones mutantes in es:faciunt accētum in tertia a fine ut cyclopes q̄uis in genitiuo plurali secūda producat Vir.in tertio:Ignariq; uię cyclopum allabimur oris:dictiones uero naturaliter longas monosillabas accentu circūflexo pronunciabis ut res spes:& eiusmodi:positione uero longas:& breues naturaliter accuto accentu pronūciabis ut fax nex & his similia:quoniam indifferenter tales sillabe:accipi solent:si quę uero dissillabe dictiones fuerint quarum prima sillaba fuerit longa: secūda uero breuis:ut Roma tunc talis pronunciabitur accētu circūflexo: acuto uero:quarum ambe sillabe naturaliter longe fuerint: uel etiam positione ut leges:& princeps:similiter & natura breues ut bonus: sic & ille quarū prima est breuis natura:secunda indifferēs:ut ego uel longa prima positione secunda naturaliter breuis ut arma siue prima breuis & secunda positione longa ut arabs: ratio horū est quia licet sillaba talis sit natura breuis tamen quia fit positione lōga supradicto accentu profertur:qui non est naturalis trissillabas dictiōes & deinceps si penultimam correptā habuerint in antepenultima acuto accento pronunciabis ut tullius quoniā in talibus sillabis tertia a fine semper acuto accētu gaudet:Si uero prima positione lōga fuerit prima acuitur:nec grauatur ante penultima ut metellus romulus cuius prima acuitur quia mu.sillaba breuis est: cum uero secunda sillaba a fine:naturaliter breuis fuerit ut Romulus tunc semper primam acues:quando uero ex muta: & liquida longa sillaba in uersu:fuerit talis acuetur:ut latebre:quandoq; fiet econtra quia tales poterunt breues fieri:ultima uero breuis & penultima naturaliter longa penultima tunc circūflectetur:ut perosus ita q̄ supra mediā fiet illud signum:acuetur uero:si ultima naturaliter fuerit longa ut micene tali signo similiter ut tacto sillabarum ordine de arsi & thesi dicendum sit ut in unaquaq; orationis parte repertis pronunciando:quę quoniam accentus sunt difficiles:necessarie sūt cognitu:unde cum uox eleuatur dicitur arsis greco uerbo apud latinos dicitur eleuatio:nam apud grecos parateiro est id quod apud nos eleuo: Thesis uero est uocis positio qua utimur cum uox pro interuallo ponitur:ut cum dicimus natura tu habet rationem arsis quia elleuatur:ra uero thesis quia deprimitur:ratio huius est:quia ipsa uox dum formatur donec perficiatur accentus conuertitur inarsim:que sequitur in thesim: dictā aparathotimi quod est pono:distinctā in punctos ut in figurā di

¶ Virgilius.

¶ de uaria sillabarum pronunciatione

¶ De arsi & thesi.

¶ Arsis

Thesis.

¶ arsis & thesis: unde dicuntur.

ſtinguentē oratiōis ſenſus per cola:comata:& periodos: que hinc
dicitur poſitio:quoniam poſitis punctis facile orationis ſenſus di
gnoſcitur per coniuuctionem uel diſtinctionem partium fiat igit
Puncti ſūt octo.
& de punctis ſermo qui ſunt octo:ſuſpenſus geminus punctus: co
ma:colus:periodus:ſemipunctus : interrogatiuus : exclamatiuus:
Suſpēſiuuſ
uel admiratiuus:& parentheſis:ſuſpenſus eſt uirgula ſimplex : que
hoc modo fit: . /. qua utimur inter nomina ſubſtantiua:uel adie
ctiua uel inter uerba quę ſint aut modi finiti aut infiniti uel inter
prępoſitiones nulla interpoſita copula altero non ueniente ad al
terius determinationem:hec etiam neceſſaria eſt cum in pronun
ciationis initio nondum eſt plena pars ſenſus & tamen reſpirare
Geminus punctus.
oportet ut libros: . /. Gemino uero puncto opus eſt:cum clauſu
la habet quandam quietem maiorem inperfecto tamen ſenſu:aut
quotiēs ignoratur nomē alicuius propriū:hoc modo ſcribitur: . .
libros. / . ſuſpenſus:poſtea geminus punctus:ueſteſq; omnes ſequ
Coma
untur & alii ordine ſuo ut coma:cum clauſula iam perfecta uidet
& tamen adhuc aliquid reſtat de ſenſu perfecto quot idem eſt di
ctu ſubdiſiunctio apud latinos eo ꝙ talis ſenſus ſignatur comate
uel ſub littera:uel ad littere finem hoc modo:duobus punctis per
altum contrario modo gemino puncto qui duobus punctis cin
gitur per latam lineam ut libros./.bonaq; omnia dilapidauit ma
Colus:
lus epirota ſibinicenſis mihi:huic eminet a tergo colus qui iam p
fecto ſenſu in fine clauſule ponitur quem nos latine membrum ſi
ue internodum dicimus duobus concluſum punctis hoc modo li
bros./.bonaq; omnia dilapidauit malus epyrota ſibenicenſis mi
hi:nec miror quoniam ſemper ſpurcus & inſanus habitus eſt: huic
Semipūct⁹
iungitur ſemipunctus uel pūctus planus qui in calce perfecte ora
tionis ponitur tranſeunte ad ſequentem ulterioremq; ſententiam
ſermōe ut libros ./. bonaq; omnia:dilapidauit malus epyrota ſibe
nicenſis mihi:nec miror quoniam ſemper ſpurcus & inſanus habi
Sententia
tus eſt:ſed quid agam mala:amalis equo animo ferēda ſunt.hic fit
unus punctus periodo uero terminatur oratio ex precedētibus:ita
ꝙ ea que ſecuntur non ſint ex eadem materia:ſed ex diuerſa ut li
bros./.bonaq; omnia:dilapidauit malus epyrota ſibenicēſis mihi
natura mali epyrote ſibenicenſis.
nec miror quoniam ſemper ſpurcus & inſanus habitus eſt: ſed qd
agam mala a malis equo animo ferenda ſunt:hic enim & ſub par
uo ſidere natus quibuſdam uenetulis:conſcius ſuimet ſceleris : ne
a nobis grauius puniretur ꝙ̄ potuerit:ſeipſum nulli bone fame ob
noxius perdidit:& poſtremo ruet bardulus infelix:cui nullus unq̄
uir bonus ceſſit:ſed libertinus:cloacinus:uel uolupius cui⁹ ⁊. ſignū

tale est.7.quē greci periodum idest terminum dicunt latini distin ¶ Periodus
ctionem quia integram sententiam a sequentibus distinguit:nota
qualiter hoc & in uersu fiat nam ubi post duos pedes alicuius di-
ctionis sillaba remanet ibi uocatur coma idest precisio particule:
uel cesura que fit scansione ubi uero post eosdem pedes nulli di-
ctionis particuli remanserit dicitur colon idest membrum: totus ¶ Colon:
uero uersus appellabitur periodos hoc ut dixi signo.7. interogati ¶ Punctus in
uo utemur in interrogatione/aut post perfectam/aut post imper/ terrogatiuus
fectam orationem hoc modo? exclamatiuo seu admiratiuo excla- ¶ Pūctus ex-
mando & admirando ut si dicerem o indignum facinus:parenthe clamatiuus
sis est: quando diuersa oratio orationi interponit̄ ut postq̄ bar- aut admirati
di regnare ceperunt (haud ignota loquor) nullibi uirtuti incly- uus.
te locus datus est:& hoc modo fit( )dictio aptissimas sibi sillabas ¶ Parēthesis
comprehendit:oratio uero dictiones perfectum uel imperfectum
sensum generantes hactenus de remotis grammatices horistice
partibus absolui breuibus propinque sunt ethymologia dictionū ¶ Ethymolo
scilicet recta deriuatio orthographya eiusdem cum litteris & silla gia.
bis descriptio quod fit aut deriuatione:aut diphtōgo:aut positio ¶ Orthogra
ne:Sintaxis est pars methodice que constructionem docet de pro phya.
sodia idest quo uis accentu tactum est:exegeticā elegans uerborū
& orationis doctrina demonstrat in qua cum auribus:tum aucto-
ribus certis consulendum est:propinque magis sunt hec octo ora
tiōis partes quas auctor se docere ꝑmittit quarū q̄a prima nomē
est ut ex declaratis patuit: ad ipsius accidentia transeundum est.

¶ De accidē tib⁹ nominis

Nomini quot accidunt: quinq̧: que: species: genus: numerus: fi- ra: ꝛ casus.

¶ Nomini quot accidūt quinq̧ sibi accidunt acci dēte in separabili que sci licet non possunt nō cō- uenire nomini: que puta
species:genus:numerus:figura:& casus:ut principes eius partes nō
sunt plura accidentia quinq̧:nec his pauciora:quia accidentia ca-
pta iuxta eorum uoces:sunt tria:species:figura:& casus:penes rem
sunt genus:& numerus:& quia hec accidentia iuxta plura nomi-
nari nequeunt:q̄ iuxta hec duo:ideo tot sunt:& non plura:& quia
etiam res apprehenduntur ut uel a nullo dependētes:habentes sci
licet a nullo originem aliquam uel ab aliquo:sic ex hoc cōsiderat̄ ¶ Vnde con
species primitiua: & deriuatiua quo cognoscitur ethymologia: sideratur spe
uel sub aliquo sexu:& sic sequitur genus:uel sub aliquo aut pluri- cies primiti-
bus & sic fit numerus:persona sub genere:declinatio sub casu con ua & deriua-
tinetur:quādo uero ipsa res ab aliquo ut in suo esse perfecta:in nu- tiua.

mero consideratur:absolute aut ab alio composita:tunc dicitur resultare hoc accidens:figura simplex:uel composita:& ex his accidentibus res considerata sub aliquo respectu agenerat casum.

¶ Mons:qualis speciei est:Mōs est speciei primitiue:quare: quia a nullo deriuatur. Montanus:qualis speciei est. Montanus est speciei deriuatiue:quare:quia deriuatur a monte. Deus:qualis generis est:deus est generis masculini: quare:quia preponit̃ ei in declinatiōe:vnus articulus videlicet hic.

¶ Quare pri⁹ petit de spē

¶ Quare secūdo de gn̄e

¶ Quare tertio de nūero

¶ Quare q̄rto de figura.

¶ Quare quī to de casu.

¶ Mons qualis speciei: species prior ē ceteris accidētibus in nomine qa dictionis originem dicit ea; uero genus sequitur ut talis originis dispositio: imitans formam in ordine ad materiam numerus uero ī tertio loco ponitur:quoniam perfectū ex materia: & forma cadit in numerū: existēs hec res in numero:considerata aut absolute:aut ab alio composita hūc ordinem ex hoc sortitur figura:ultimo ponitur casus quia scilicet fine & terminatione ipsius dictionis cognoscitur:mons dicitur speciei primitiue quia a nullo deriuatur: idest quia ex sui significandi modo intelligitur:ut a nullo dependens in esse:non ratione sui esse intimi quod est a suis principiis intimis:nec sine externo sue nature principe:ideo montanus deriuatur:quia ut ab aliquo dependens apprehenditur non primo:sed secundo ab extrinseco puta ab ipsa montis in monte habitatione: unde species primitiua & deriuatiua non diuersificantur ex parte rei:neq; ex parte uocis:quia grammaticus non solum considerat uoces:sed & earū significationes sumptas a diuerso intelligendi modo rem in esse rei & ideo dici solet q̄ species est quedam proprietas nominis deriuandi ab aliquo:uel a nullo specierum plures sunt species: ultra primitiuam:& deriuatiuam comparatiua:superlatiua & nominatiua:patronimica: relatiua:omonima:synonima:& sic de infinitis que in suis locis declarabuntur & aduerte quando dicitur in textu qualis speciei:recte fit interrogatio per hoc relatiuū: qualis in geniuio positum & non per cuius:ratio est:quia cum cuilibet interrogationi debeat fieri conueniens responso:& econuersio cōueniens interrogatio ut ad hanc conueniens respōsio fiat debet dici q̄lis speciei & non cuius:precipue in genitiuo casu:quoniā esse speciei primitiue uel deriuatiue cum ipsius speciei dicat ex modo significandi quandam proprietatem sequentem eius quid & naturam necesse est q̄ dicat aliquod accidens & aliud ex nouem gene-

¶ Quare mons & cetera id genus dicunt̃ esse speciei primitiue uel deriuatiue.

¶ Species primitiua: & deriuatiua quo modo differunt: & quo modo non.

¶ Quare in omnibus qn q̄ accidētib⁹ ipsius nominis debeat fieri interrogatio: p qualis & nō p cuius

ribus accidentium ut patet clarissimis uiris sciētibus theoricas na
ture artes & scientias ut modum uel finem modi quales sunt phy-
losophia:mathematica:methaphysica:theologia & logica:q̄ ipsā
qualitatem per quale ergo fiat interrogatio non per cuius: pręci
pue cum quis sit relatiuum significans substantiam non aliquam
rei proprietatem & capi possit rellatiue:interrogatiue: & infinite:
interrogatiue ut quis currit.s.infinite idest ideterminate ut nescio
quis amet uirtute pręditos:nisi ironice futilis epyrota sibenicēsis
uel sequentes illius mala facinora quales talium plures fuere:& re
latiue ut quidam sibenicenses qui dant operam curis propriis ni-
hil uel parum curant litterariam uirtutem:putātes omnes doctos
stultos esse:scioli perhemnis fame:& quocunq; modo capias hoc
rellatiuum quis:aut in recto:aut in obliquo:semper:& quouis tri
um modorum dicet habitudinem ad rem q̄uis respectu alicuius
qualitatis ut hic liber cuius est respondebis lelii:nescio quis legit
uel cuius est hec possessio:ad rem primo possidentem non posses
sam sermo fit:& quia non solum rellatiua substantiam significan-
tia:sed & qualitatem:& quantitatem:& que uis alia his tribus mo
dis capi possunt:& esse primitiuum uel deriuatiuum dicat qualita
tem non substantiam dicatur qualis speciei non cuius:nec mirere
grammatice moderne hanc nouam interpretationem: quoniam
non est hec tui policarpi:sed ueritatis a tuo tibi policarpo excusse
nec me accuses iactantie:ambitionis:arrogantie:uel audacie aut
temeritatis uitio:uel cuius uis mali facinoris genere a quibus sem
per abhorrui: sed ut tibi liquido pateat:& nos qui a uobis gram-
maticis:fratres rudes latine lingue tyrrōes dici solemus quasi no/
bis non esset ingeniū tale quale uobis est:posse patefacere cupiā
quod clara ingenia delectare ualent precipue si altiora nature no
bis non sit nefas scrutari:cur nos ignorare barris elegantiam & la
tine lingue uerbula:uel forsan tales nos esse iudicas quia scilicet
non palam spurcos legamus auctores q̄uis elegantes: cum & sine
his clara oratio fieri possit hoc non dico moratis grammaticis:
sed quibusdam morosis quales & me semel orantem tudere agres
si fuere:ingenio hebeti quorum detur uenia:sed maior uulgo: de
his hactenus:sic ergo dicatur de genere masculino:feminino:neu
tro:communi:omni:promiscuo & incerto:figura simplici cōposi
ta & decomposita de numero plurali & singulari casu nominati-
uo:& cęteris quoniam in his omnibus non de re ipsa:sed de rei ꝓ
prietate fit questio ut patebit infra que dicam:deus qualis generis
qualis scilicet sit sexus:significati per hunc articulū hic: qa genus

¶ Natura: & mores quorū dam sibeni- censium:

¶ Contra de latores s̄mo ꝓ fratribus

¶ Quidam magistelli tu dentium

¶ Quid ẽ genus in nomine: & unde sumitur.

In nomine est quidam accidentalis modus respectiuus quo significatur discretio sexus a sexu: que discretio a rei proprietate nõ a re ipsa capitur: aut significato: uel ipsius uoce: quia unamet res iuxta uarias proprietates sortitur uariam sexus discretionem ex uario modo rem ipsam intelligendi & quo nobilius eo rei ipsi nobilior sexus attribui solet: ut eadem res dicitur lapis: & petra: lapis quasi ledens pedem: & petra quasi trita pede & ita secundũ plures rei proprietates ei atribuuntur plures uoces: & secundum has uoces uaria discretio sexus: & ideo q̃uis hec nomina uestis: tunica: & indumentum sint eiusdem generis quia idem significant: nec ex hoc sumatur talis diuersitas: nec in uoce ipsa: quia sunt multa nomina eiusdem uocis: que sunt & diuersorum generum: & diuersarum partium orationis: quorum generum aliqua dicuntur masculina: quia eis attribuuntur potentia actiua generandi uel aliquid agendi per modum agentis q̃uis in eo secundum esse rei nõ reperiatur talis sexus corporeus ut in deo sed ei attribuitur ex nobilissimo intelligendi modo deum sub tali agendi modo qui illi attribui possit: sic dices & de feminino genere: & si que fuerint que non habuerint proprietatem a qua possit sumi genus: illa dici poterunt esse generis masculini: uel feminini ex quadam similitudine ad proprietates rerum ut cum dico mons aureus & his similia: & hec discretio sexus a grammaticis declaratur ex articulis q sunt hic masculini: hec feminini: hoc neutri: hic & hec communis: hic & hec & hoc omnis: hic passer promiscui: hic uel hec incerti: que sunt generis nullius: sed sunt tantum signa sexuum: nec apud latinos capi possunt pro una orationis parte ut fit apud grecos: q cũ capiuntur rellatiue: aut demonstratiue tunc subeunt rõem p̃nois.

¶ Quare aliqua nomina dicuntur esse alicuius generis.

¶ Articuli sunt generir nullius.

¶ Articuli quõ possunt esse p̃nomia

¶ Grammatica qualis generis feminini: quia ei p̃ponitur hec in singulari numero: quoniam plura sunt quibus in plurali p̃ponitur hec: & sunt generis neutri. ¶ Animal qualis generis est: dicit auctor neutri: cum antiquo more neutrius dici deberet: neutri ergo per indifferentiam ad utrũq; sexũ quia sunt quedam nomi

¶ Animal quõ põt eẽ generis neutri.

¶ Grãmatica qualis generis est: Grãmatica est generis feminini: quare quia preponitur ei in declinatiõe articulus hec. Animal qualis generis est: animal est generis neutri: quare: quia preponitur ei in declinatiõe articulus hoc. Homo: qualis generis est: homo est generis cõis: quare: quia preponũtur ei in declinatione duo articu-

li.s.hic ꝛ hec. Felix qualis generis est: felix est generis omnis: q̃re quia preponuntur ei in declinatiõe tres articuli: hic ꝛ hec ꝛ hoc. na generis neutri: siue nullius sexus: & hec dicũtur esse generis neutri ꝑ abnegationem utriusqꝫ sexus ut lignum & cetera id genus: & alia sunt neutri generis: & alicuius sexus: sed nullius determinate ita ꝙ se hẽnt per indifferentiam ad utrunqꝫ sexum: ut animal: quod est indeterminatum ad hoc: & ad illud animal: puta tam masculinum q̃ femininum.

¶ Quõ aliq̃ & quot modis possũt eẽ generis neutri.

¶ Homo qualis generis est: homo est generis communis genus commune capitur ex diuerso modo intelligendi rem: puta sub utroqꝫ sexu: que uarietas a grammatico cognoscitur ex duob⁹ articulis sexum significantibus naturalem scilicet dispositionem membrorum generatiue uirtuti conuenientem: utriqꝫ sexui connaturalem in agendo & patiendo secundum rẽ ipsam uel ex quadam similitudine rei ad rem significatam apud grammaticum ex significandi modo iuxta nomen quod ad ipsum importat: que ꝓprietates masculini: & feminini si uno articulo: & una uoce denotarentur: tale nomen non intelligeretur esse communis generis: sed quia diuerso sexui: diuersi atribuuntur articuli: quibus illorum apprehenditur cognitio: ideo illud tale est generis communis: cõmunis utriusqꝫ sexus: utrunqꝫ scilicet sexum significãs: masculinũ & femininum.

¶ Homo q̃re ẽ generis communis.

¶ Genus ergo commune est quedam proprietas designatiua utriusqꝫ sexus quare uero hoc nomen homo utrũqꝫ sexũ designet alia ratio adduci non potest nisi quia primo impositori sic libuit uel quia essentia per illud importata ex equo utriqꝫ sexui cõuenit & hec ratio est naturalis supra quam quilibet mentis conceptus recte fundari solet: duobus signatur articulis in quorũ primo clauditur hec uocalis.i. ut quid uocalium simplicissimũ quod & masculino generi atribuitur ut puriori sexui.e. uero qa moliorem indicat sonum moliora gaudet sexu.o. circularis figure: ut q̃si utrunqꝫ complectens altero duorum mediorũ respectu utriusqꝫ extremi neutro datur. & .u. uocalis similiter ratione rigidioris soni quod quasi abhorrere uideatur aliquid esse neutrum a perfectione utriusqꝫ deficiens a postremo utrunqꝫ retinere solet: leto quandoqꝫ: & moli occurrens animo: qui & uoce tali expressus gaudet & nomine per similem uocem indicato: ob noxiam recto: sic dici poterit & de his que sũt omnis generis: quoniam illa scilicet uox uel nomen preter utrunqꝫ sexum: & nomini neutrum indicãti cõpetit: hoc dicatur de epiceno. incerto. uel dubio: ut cum queritur.

Quid est genus cõmune

Quare hic attribuitur masculino: hec feminino hoc neutro.

¶Quare aliqua nomina dicuntur esse generis ois.

¶Felix qualis generis respondit omnis: quare grāmaticus enī dicit: illud nomen esse generis omnis quod rem sub utroq; sexu significat: & etiam neutro: per abnegationem: uel indifferētiam indeterminate utrunq; complectens: ex uario modo intelligendi rē ipsam: cui talis uox: uel nomen conuenire possit ex eo quia intellectus concipit rem sub utroq; sexu: felicem scilicet fieri posse: a proprietate rebus conuenienti attribuit uocem utriq; sexui: & eā dicit esse generis communis: & ultra hoc quia cognoscit aliquid aliud: quod est ad hos utrosq; sexus indifferēs: uel nullius esse possit: hac eadem proprietate gaudere: puta felicitāte: dicit hoc nomē felix est generis omnis: quādo ergo queritur: felix qualis generis: dicere debemus est generis omnis: & non ut quidam dicere solēt est omnis generis: quoniam cum dico est generis omnis ibi hec dictio omnis stat collectiue: cum uero dico omnis generis: omnis stat distributiue: sic ergo nomē unum sub tribus articulis: partim coniunctis: & partim diuisis dicitur esse generis omnis & hec est causa: quare felix: & cętera id genus uariantur tribus articulis quia scilicet possunt significare rem ipsam sub indifferentia: masculini feminini & neutri generis: & quia hoc parum declaratur aperte ex uoce ipsius nominis illi tres articuli atribuuntur: qui non iunguntur pro nominibus demonstratiuis: quia suapte natura ex eorum uocibus innotescunt: ut ille illa illud: iste ista istud: is ea id: nec his uariantur rellatiua: ut quis: uel qui que quod uel quid: quia ea cuius sint generis: ex antecedenti quod referunt: cognoscuntur: neq; pro nomina negatiua. ut nullus nulla nullum: quia si illis adderet articulus: tunc non essent negatiua: sed affirmatiua: quia articulus habet uim affirmandi: nec articulus preponitur nominibus que tribus diuersis uocibus uariantur. ut bonus bona bonum: quia ex ipsa uocum uarietate cognoscitur: qualis sint generis: ut in talib⁹ nominibus. us. sillaba rigidior prolatu: rigidiori tribuatur sexui: molior femineo: impetuosa in una terminata utrūq; cōplectatur: ut superius patuit: quarum prima est generis masculini idest indicat proprietatem & qualitatem sexui masculino tributam: quia est prima uox adiectiui: secunda feminini: quia est secūda uox adiectiui: tertia neutri: quia est tertia uox adiectiui: nec in nomine capitur morale genus pro multitudine ab aliquo descendente uel pro talis multitudinis principio: quale est Romulus: & Romani: nec pro natura indeterminate significante/partes subiectiuas quale est animal ad species sub eo cōtentas: sed pro ea proprietate de qua iam satis dictum sit: & hoc aduertat pauper grāmaticus: qui

¶Nō debemus dicere ē ois generis: sed ē generis ois ita & de aliis.

¶Quare nomia generis ois uariātur tribus articulis.

¶Quare adiectiuis q̄ uariantur trib⁹ uocibus non preponit̄ articulus.

¶Quare prima uox terminat̄ in. us. secūda in. a. tertia in. um.

scita uix

scita uix carminis scansione:uel sillabe accentu:dilatat per pulpita fimbrias:soli sibi cõscius:& inutilis tyronibus artis:soli uulgo iucundus & gratus:qualẽ uidimus olim tudere montanũ rura cõlẽtẽ:bonas lras:& fratres deferẽtẽ def uenia uulgo cetera seqt̃ur

¶Quidã delator magistellus tudernus.

¶Passer:qualis generis est: passer est generis promiscui: quare: quia sub vna voce ⁊ vno articulo cõprehenduntur per id animalia vtriusq̨ sexus. Dies qualis generis est:dies est generis incerti:quare:quia nulla ratione cogente:sed sola auctoritas veterũ sub diuerso genere protulit. Bonus:bona bonuz:qualis generis est: bonus bona:bonum:est generis omnis: quare:quia variatur tribus vocibus:quarum prima est masculini secũda feminini:tertia neutri: per omnes suos casus.

¶Passer qualis generis: ꝓmiscui dubii quia sub uno articulo & una uoce est significatiuũ utriusq̨ sexus eiusdem speciei specialissime: hoc dico ne hoc nomen animal uideatur esse promiscuũ cui hec eadem diffinitio promiscui conueniret nisi hoc idem significaret non solum in specie specialissima sed etiã & sub alterna. ¶Dies qualis generis:incerti non uere generis:sed cuiusdam accidẽtis generi similis idest sexui significato per tale nomen nõ a re ipsa sumptum sed a sapientum auctoritate qui hoc diuisim protulerunt: quod genus incertum differt a cõmuni genere quia cõmune uariatur duobus articulis copulatim ut dicendo hic & hec homo q̃lis generis est:incertum uero diuisim & eisdem articulis in plurali quibus caret incertum ne articulorum pluralitas careret confusione significati rei nomine ipso notificati:& etiam differt a ꝓmiscuo:quia promiscuum est utrunq̨ sexum denotans genus incertum nullum in re quia nullam rei proprietatem importat qa res dicitur esse alicuius generis ex accidente respectiuo ad cõstructionem:uel ab aliqua proprietate:quã nõ solum ipsa uoce oportet exprimi:sed etiam ipsa proprietate ex modo significandi: agẽdi:uel patiendi:uel indifferentis:ad utrunq̨:ideo aliquando articulis utimur:ex quibus sat declaratum sit de genere: quod considerat grãmaticus quod est quidam accidẽtalis modus exprimẽs proprietates rei in re non ut phylosophus qui considerat proprietates & naturas rerum:unde ipse absolute genus considerat : non ergo eadem ratione consideratur genus a grammatico & phylo

¶Quid ẽ genus promiscuum.

¶Quid ẽ genus incertũ.

¶Quõ gen' ĩcertũ differt a cõmuni.

¶Quare incertum caret duobus articulis ĩ plurali.

¶Quid ẽ genus ꝓmiscuũ

¶Quid ẽ genus apd' grãmaticum.

sopho. ¶ Bonus bona bonum qualis generis est: dicatur omnis a trina & uaria uocum terminatione triplici generi obnoxia: quod &'alia huic similia uel tribus articulis uariata sorciũtur adiectiui nomen quoniam additur suo substantiuo in expressione effectus mentis quoniam per se solo scilicet nihil significat nisi iungat suo subiecto: ut illius accidens: quapropter: & illud subiectum dicitur substantiuum nomen & hoc uel sit proprium uel appellatiuũ quia scilicet substat idest subicitur adiectiuo significanti aliquam proprietatem de ipso substantiuo uel subiecto suo uerificabilem nunq̃ enim hoc nomen felix: omnis uel bonus & cętera id gen9 aliquid significarent nisi adderentur subiecto: ut quedam proprietates uel in ipsa re existentes: uel ex institutione hominum hoc illud signicãtes quod in ipsa re fieri esse uel nõ esse cõcipitur: quod & appellatiuum dici potest non a re: sed a rei proprietate que pluribus conuenire possit: nam uere appellatiuum idest cõmune nomen appellans idest plura nominans & significans in re ipsa illud esse dicitur quod significat rem cõmunem multis: ratione cõmuni prę intellecta de pluribus: & uite: ut animal: lignum: homo: tẽplum: proprium uero est quod non significat rem multis cõmunicabilem: nisi sola uoce: ut dolobella: nam q̃uis hoc nomẽ plurib9 conueniat ut quia hoc nomine plures uocitentur quia tamen est una res in re que hoc nomine appellatur ideo rem ipsam nõ significat pluribus communem quale est appellatiuum ratio cuius intima pluribus cõuenit ut ratio hominis quod scilicet sit animal rationale: septem igitur sint nominum genera: masculinum: femininum: neutrum: commune: omne: promiscuum: & incertum duo tamen prima sunt masculinum & femininũ: soli nature nota a qua deducitur generis nomen cętera uero qualitate uocis dinosci possunt: & hanc obrem uariis terminationibus generum: grammaticus usus est de quibus dicatur sic: ꝙ nomina apud grecos terminata in as uel in es ut marsias: & sophystes: in. a. uero apud latinos ablata. s. littera sunt masculina: ut marsia: sophysta: & quia omnis regula patitur exceptionem: apud grecos sunt quedam nomina: generis masculini: apud nos feminini qualia sunt charta: cateracta catapulta margarita: fluminum uero nomina neutra sunt ut plurimum preter hoc nomen turia quod apud salustium masculinum est: dicentem inter leuam montium & dextrum flumẽ turiam: accusatiuus terminatur in am: non in. a. litteram quod esset: si neutram haberet terminationem: nomina in. a. desinentia que uirorũ officia significant sunt masculina: ut collega & cętera id genus: pu

¶ Quid ẽ nomen adiectiuũ: & q̃re dr̃ cif adiectiuũ & qd est substantiuũ & q̃ re dicif.

¶ Quid ẽ nomẽ appellatiuum & qd ꝑprium.

¶ Genera nomina sũt septem

¶ De uaria generꝝ terminatione.

ta poeta scriba:que uero mulierum sunt feminina: ut musa utriq̧ cōmunia utriusq̧ generis esse possunt ut aduena: & precipue si a uerbis ueniunt ut agricola monticula siluicola celicola patricida matricida grauigena:cum uerbo sunt composita:nec hec descen/dunt a nominibus in us terminatis talia hec sunt & apud grecos que ipsi dicunt mobilia latini uero communia:ut alienigena cō-munis est generis teste tamen probo omnis eiusdem significati cum adiectiuo puta alienigenus media producta quod externus idest alterius generis significat a genere deductum. Valerius libro primo:adicii nostris:duo eiusdem generis alienigena exempla nō absurde possunt:omnia nomina propria uel appellatiua preter su pradicta cuiuscunq̧ sint significationis in.a. desinentia feminina sunt ut curia Roma:mula.si uero sunt promiscua possunt esse & masculina & feminina ueterum auctoritate Virgilius primo geor gicorum.aut oculis capti fodere cubilia talpe:oratius uero femini ne protulit in primo libro carminum: & superiecto pauide nata-runt ęquore dame:& hoc in promiscuis nominibus bruta signifi-cantibus animalia non aurem rationalibus in quibus nomen ea significans femineum esse solet:si quē tamen in.a. litteram termi-nantia neutra greca sunt non latina:ut poema & toreuma nomi-na litterarum apud omnes neutra sunt & indeclinabilia nomina uero numeralia si uariantur per omnes casus sunt omnis generis: uel communis si uero non declinantur sunt trium generum: que uero in casu nominatiuo terminatur in.e.litteram correptam ta-lia sunt generis neutri ut mare:& his similia:talia uero & greca sūt feminea:ut euterpe in.i. sunt neutra ut gumi:a genitiuis composi-ta sunt trium generū:nam hec nomina:nihili:frugi:mancipi sunt obliqua figurate in omnibus suis casibus:sicubi uideris aliquod nomen uerbale:uel participale desinens in.o.precedente.i. tūc est generis feminini ut actio lectio:quando uero est neutrum illorū tunc est masculinum:ut stellio:omnia etiam nomina:que habue-rint.g.uel.d.ante.o.&.o.mutatur in genitiuo sunt feminina: ut uirgo dulcedo cupido:pro desiderio pro deo uero amoris est ma sculinum:ordo tamē & cardo sunt masculina:margo communis potest esse generis:greca propria in.o.& in.en.sūt feminina ut di-do & iuno quod est latinum & appellatiuum unū in ro quod est caro carnis:alia sunt masculina que sunt infinita: preter quedam pauca qualia sunt homo & latro que sunt communia: sunt etiam quedam nomina quę q̈uis in.o.desinentia sint masculina: tamen in.a.sunt feminini generis.ut leo lena.in.u.sunt neutra ut cornu:

& indeclinabilia in numero singulari:& in.c.ut lac. & in.d. ut qd preter bogud barbarum quod est masculinū in al appellatiua sunt neutra:ut tribunal:monosillaba sunt masculina ut sal: & propria barbara ut animal. in el correptum sūt neutra:ut mel barbara uero producta sunt masculina ut michael.in il indeclinabile.ut nihil neutrum est declinabile appellatiuum masculinum ut pugil:proprium feminiuum ut trāquil cōmune ut uigil:in ol masculinum est ut sol:in ul quedam sunt masculina ut consul quedam cōmunia ut presul:barbara etiam possunt esse masculina: q̄uis quādoq; neutris iungi possint ut & apud latinos fieri solet cum dicimus tibris flumē.in am est trium generum ut nequam.in im si que fuerint malo ea dici neutra q̄ masculina greca & hebrea. in.m. in.b. in.c.d.in im nullam habent regulam.in um appellatiua sunt neutra ut templum:propria uero feminea sunt & raro ut glycerium: in en appellatiua simplicia sunt neutra ut numen composita a canendo sūt masculina.ut fidicen:eorum feminina in.a. ut fidicina & deriuantur a genitiuo mutata is in.a.tamen flamen pro sacerdote iouis & pecten sunt masculina greca uero:& latina in en pro ductum desinentia:masculina sint ut splen:& titan:proprium latinum in ar ut cesar:dissillabum & monosillaba ut lar:sunt masculina ut nar pro flumine & barbara ut araris:dissillaba & monosillaba sunt trium generum ut par:& impar:latina uero neutra sunt laquear & far:quod scribitur duplici.r.in genitiuo ut far.farris.quoniam si scriberetur simplici.r.tunc uideretur esse secunda persona huius uerbi for faris.in er tertie declinationis magis grecum q̄ latinum sapiens est masculinum.ut imber.october.september & q̄ cętera ꝑducuntur neutra sunt huius declinationis ut papauer:acer pro arbore femineum est:iter uel itiner:neutrum & spinter quando significat fibulam humeralem:aut armillam & si habuerint.b. uel.u.pro consonante ante uocalem ut tuber:& cadauer tamē in er:sexus uarios significantia sunt talia:qualis & naturas significāt ut pater & mater:linter pro nauicula fluuiali apud nos est femineum:apud grecos masculinum:celer proueloci si non habuerit genitiuum in ris est adiectiuum:reperitur tamen celera neutrū pauper est communis generis:reperitur & paupera pro feminino tantum apud plautum:paupera res est:acer alacer.saluber & celeber cōmunia sunt:q̄uis in ris genitiuum habeant:secunde uero declinationis masculina sunt:ut socer.in ir appellatiua masculina sunt ut leuir:gadir pro ciuitate quidam femineum : quidam masculinum esse dixerunt.ir uero neutrū indeclinabile.in or appellatiua

masculina sunt:actum significantia ut arator neutram uero femi-
neam feminina ut uxor:& soror comparatiua comparatiue capta
sunt communia:pro positiuo uero sunt masculina ut senior pro
senex:arborum etiam & arborum nomina sunt feminina quoni-
am matris officio fungi uidentur ratione proprii fetus q̃uis olea
ster non sit femininum tum terminatione tum declinatione:siler
& rubus etiam cum non subeant arboris naturam abhorrent fe-
mininum genus:naturam lapideam & elementarem uel quid ad
intrinseca uiuentis nature aut & accidens eius significant neutra
possunt esse:qualia sunt:marmor:equor:ador:& cor:hoc nomen
memor:& immemor:& que componuntur adecore:corpore uel
colore sunt communis generis:& auctor quãdo significat operis
alicuius factorem ab augeo uerbale nomẽ est masculini : generis
& auctrix eius femininum non est:inconueniens reperiri:quod &
latinissimis & sanctissimus probatur iuris Augustino & Hierony-
mo.dicit enim Augustinus auctrix peccati eua:auctrix meriti ma-
ria.Hieronymus de beata uirgine in sermone quem de partu tan-
te dee edidit:sic inquit huius sacre uirginis partus:non solum re-
staurauit dirupta:sed dona contulit sempiterna & ideo preconiis
ueneremur:salutis auctricem:que dum auctorem suum concepit
ex celo nobis redemptorem ostẽdit in seculo:nec hoc quidem in
conuenit quoniam plura sunt nomina mascnlina & cõmunis ge-
neris:a quibus tamen & feminina fiunt ut leno & lena:taceant er-
go quidam neoterici qui dum se aliquid magni gesisse putant ali
os coram ignauo uulgo corripientes:& alienã imperitiam simu-
lantes:litterarum ignorantissimos se ipsos ostendunt ut & mihi
semel accidit a quibusdam magistellis tudertinis quos illa urbs
ut uidi q̃uis clara optimis ciuibus amat quandoq; uel neoterico
uulgo uel cęlorum inuidia:ne tam clarum genus hominum litte
raria uirtute toli possit ad astra exemplo est uolitantis falconis
gratia adrem nostram nec nego quin auctor possit esse generis cõ
munis ex predictis tamen percipe:posse esse & masculini:& eius fe
mininum auctrix:quod & per.c.scribi debet nam quãdo scribitur
per th.tunc significat auctoritatem habentem:in ur nomina pro-
pria uirorum uel deoꝝ uel gẽtilia:uel appellatiua:auium:si habue
rint.x.uel.t.uel.f.ante ur:sunt masculina:ut anxur. furfur. uultur.
astur.turtur.que uero deriuantur a uerbis & hominibus impo-
ni solent sunt communis generis cum fuerint declinatiõis tertie:
datur tamen masculinum satur:femininũ satura:gutur potest esse
masculini & neutri apud plautum:alia sunt neutri generis eiusdẽ

¶ Defẽsio diui Hieronymi cõtra laurentiũ.

¶ Contra audaces uerbũ

¶ Tudertinorum culpa & laus.

terminationis.in as patria tertię declinationis communia sunt ut Rauenas:arpinas:appellatiua feminina ut probitas:propria uirorum masculina ut mecenas:fas nefas:trium generum & indeclinabilia concipies:monosillaba quedam quandoq; masculina ut uas uasis mas maris:uas uadis neutrum est cętera quascunq; habeant terminationes sunt apud nos eiusdem generis quale & apud grecos seruare solita sunt q̄uis hec confundi sepe uidentur:hoc tamen uerū est si apud nos & illos seruetur eadem terminatio : quoniam sepe accidit ꝙ commutata terminatione:commutatur etiam & genus ut crater & cratera & cętera id genus:nomina uero trigonea q̄ & communia:uel mobilia dicere solemus:in es:correptum terminātia si uideris apud grecos communia apud nos quoq; communia fient ut hebes:miles:superstes:& si sūt adiectiua possunt esse & neutra in aliqua uoce.Virgilius in.vii.hec tereti mos est aptare flagello:sospes tamen & hospes possunt habere femininū in.a. ut sospita & hospita & antistita pro antistes modo cōtrario dictis:alia omnia quibus nulla est nature connexio femininis masculina sunt:ut gurges:tamen que habēt.g.ante.s.in recto sunt feminina:ut seges & teges:& etiam abies pro arbore:aries & paries:masculina sunt: in es propria uirorum sunt masculina mulierū feminina ut ceres prima ut hercules:& ulixes appellatiua uero que ad homines pertinent communia sunt ut heres & locuples quod & neutrum reperitur.si tamen fuerint quinte declinationis sunt feminina: dies tamen incerti est generis ut dictum est in principio:quia in singulari numero quādoq; est incerti generis pro masculino:certi pro feminino:a quo compositum masculinum est:ut meridies alia oia appellatiua feminina sunt ut cedes strages:his etiam similia : uerres tamen pro porco appellatiuū & commune est in is.nomina q̄ tantum sunt uiris communia sunt masculina ut ciuis & hominibus utriusq; sexus ut hostis:si uero significauerint dignitatem pertinentem ad uiros:masculina erūt ut edilis:nomina uero finita adiectiua:deriuatiua:& appellatiua communia erunt ad homines & ad alia animalia pertinentia trium generū sunt uel & ad alias res ut suauis & suaue:quibus uero ante is fuerit consonans duplex:uel due:& que terminant penultimam sillabam in unam ex liquidis: uel.n.ante is extiterit sunt masculina:ut follis. piscis. axis. panis: collis amnis:canis tamen cum natura ipsa utrunq; sexum significet commune est:bippenis pro securi femininum: quia deriuatur a penna quod est feminini generis:finis & clunis sunt generis cōmunis apud probatos auctores:in eadem significatione: que ueni

unt a masculinis:uel femininis si fuerint adiectiua:in eadem uoce sunt primo communia:in secunda neutra ut hic & hec exanguis: & hoc exangue a sanguine deductum quo generata cum carēt ex anguia sunt & tricuspis cōmune a cuspide feminino : & etiam adiectiuū in neutro per obliquos casus:Ouidius primo methamorphoseos positq3 tricuspide telo mulcet aquas.in is desinētia:& habentia sillabam crescentem in genitiuo masculina sunt ut lapis p̄ter cuspis:cassis:& lis molaris potest esse adiectiuum a mola deductum:tamen prodente masculinum est : pestis: neptis: uestis sunt feminina:uallis:pellis:peluis:turris:in os desinentia omnia sunt generis masculini:cos tamen cotis:dos dotis:glos gloris: que sūt feminina & communia quinq3 scilicet custos.sacerdos:bos.cōpos impos.& duo neutri generis:os oris:& os ossis . Omnia nomina arborum que desinunt in us sillabam correptam secunde uel quarte declinationis sunt feminina & si fuerint aliqua nomina greca ꝓpria uel appellatiua terminata ĩ os feminina:apud nos in us uersa:talia quoq3 fient ut laurus & his similia & appellatiua ut cristallus & costus:sunt feminina:greca communia & apud nos cōmunia sunt ut hic & hec phylosophus:alia omnia supradictarum declinationū sunt masculina q̄uis sexus quandoq3 reperiatur in neutro genere:& acus in feminino:in neutro etiā acus aceris pro purgamento frumenti:& quia raro potest addi alia ratio p̄ter supradictas quare aliquod nomen sit talis uel generis nisi certorum auctorum usus dico ꝙ pelagus est neutri generis:uulgus masculini: & neutri:& uirus neutri sicut & pus indeclinabile utrunq3 : penus uero est trium generum:non est tamen generis omnis : quia tale nomen sumitur & uariatur collectiue uel diuisiue: illud uero indifferenter:ideo differt dicere hoc nomē est trium generum & hoc nomen est generis omnis:humus pro terra madida est femininū: aluus potest esse feminini & masculini:accius enim poeta sit inqt in primo analium:maia nemus retinens grauido cōcepit in aluo domus colus annus pro uetula nurus:& socrus a nature proprietate q̄ preseferunt secūde & quarte declinationis feminina sunt: ubi uero uideris nomen in us terminatum & correptum declinatiōis tertie:illud erit neutrum ut munus & opus.lepus tamen est masculini uenus feminini:hic & hec ligus:hic & hec & hoc uetus: pecus pecudis femininū est.& pecus pecoris neutrum.Si uero datur monosillabum in us productū illud erit neutrū:mus muris masculini hic & hec sus communis:& grus: seruitus. iuuentus feminini : in ax:propria & barbara masculina sūt:ut aiax:appellatiua uero que

dam sunt generis omnis ut capax:quedam feminini ut pax fax:& cętera id genus in ex duo monosillaba sunt masculina ut rex & grex & dux communis est generis:alia uero omnia monosillaba desinentia in ex.uel in.x.si ante quancũq; uocalem precedentem. x.habuerint consonantem semper erunt feminina ut lex pax. nux fex:& eiusmodi supra sillabam uero in ex desinentia sunt quãdoq; feminina quandoq; masculina ut silex.pellex.carex.iubex semper sunt generis feminini & cortex alia sunt masculina ueruex etiam: a diectiua uero nomina sunt generis omnis articulati tamen in ix penultima breui sunt masculina preter salix:& filix: quando uero penultima est producta tunc sunt feminina ut cornix:talia sunt & omnia uerbalia nomina ut nutrix & hoc cum significant officiũ alicuius agentis:quoniam quando significant aliquam proprietatem naturalem alicuius animalis & ipsum agens tunc est masculinum ut natrix pro specie serpentis lucanus in octauo : & natrix uiolator aque uero sit nomen proprium serpentis est femininum ut maxima serpẽs phyton ex additione proprietatis:fornix tamẽ est masculinum q̃uis penultima sit producta ex quo : & adiectiua copulatiua articulis sunt supradictorum generum ut felix: non tamen in omnibus nisi his solum in quibus reperitur rectis: quoniam cum nõ reperiatur casus nominatiuus huius nominis uerbalis uictrix:tamen dantur quidam ipsius casus obliqui qui coniunguntur neutro generi ut uictricia arma secutus. in ox monosillaba sunt feminina:ut nox & uox.cętera sunt adiectiua generis omnis.in ux unum est commune ut coniunx: si sunt supra sillabam sunt propria ut pollux.in ix sunt greca & cetera eiusdem generis apud nos qualis & apud grecos.in.t.sunt neutra ut caput. adiectiua quę desinunt iu duas consonantes tribus uariantur articulis ut prudens:preter princeps quod est commune qnoniam in plurali neutra terminatione:alia monosillaba sunt feminina ut fons : tamen fons:mons.pons.dens.mars.scrobs & stirps sunt masculina que uero fuerint supra sillabam quandoq; reperies masculina quãdoq; feminina:que scilicet desinunt in.p. &.s. ut forceps : arunx : manceps.hiems:hec hactenus de generibus:quorum naturam & rationem tenero intellectus gressu contingere & auctoritas certa ueterum:& ratio ipsa non in epte docuit a rerum proprietatibus sumptam uoluntati primi instituentis non inconformem. ut patet in aus sunt feminina .ut laus: fraus: duo monosillaba in es diphtongum alterum neutrum , ut hoc es eris : alterum masculinum ut pres:predis: nunc de numero sermo fiat.

¶ Poeta

Poeta qualis numeri est: poeta: est numeri singularis: quare: quia singulariter profertur. Hij poete qualis numeri est: hij poete est numeri pluralis: quare: quia pluraliter profertur. Justus: qualis figure est: iustus est figure simplicis: quare quia simpliciter profertur.

Poeta qualis numeri ē singularis: idest: ē nomē unam rem significans in re ipsa: uel plures collecti ue: ut turba: populus: uulgus: qui numerus in nomine est quedam forma que potest facere discretionē quātitatis discrete circa rem: ut puta qua de nominans: hoc esse tantum hoc: & non illud nostra oratione: & q̈uis numerus: dicatur esse agregatio unitatum: qualis agregatio non conuenit numero singulari qui solam unitatem significat tamen ipse potest dici numerus in proprie: qui numerus est duplex etiam apud grammaticum: scilicet numerus numerans: & hoc est principium numeri: & ab hoc numero: res que potest esse principium plurium numerandorum dicitur esse numerus singularis: cū ergo queritur: poeta qualis numeri est an scilicet sit principiū numerandorum illorum scilicet qui uocantur hoc nomine poeta: uel quouis alio: singularis est: quoniam profertur singulariter tali uoce qualis per eam numerus iudicari possit qui q̈uis sit quātitas discreta recte tamen petitio fit: non per quantum sed per quale: ratione singularitatis que quandam qualitatem numeri idest eius proprietatem ostendit: sicut & de aliis dictum est: & numerus numeratus: idest numerus agregatus ex unitatibus & hic dicitur esse numerus pluralis: qui q̈uis sit dignior numero singulari ut cō tinens contento: & dignius precedat minus dignum: tamē numerus singularis debet preponi numero plurali quo ad originem quia unum prius est duobus & tribus: ideo nomen prius debet declinari in numero singulari q̄ in plurali: hii poete qualis numeri pluralis: an scilicet plura significet hec dictio hii poete: pluralis plura significat: quoniam numerus pluralis est qui plura significat: sub ratione: qua plura sunt: uel unum sub ratione plurium: ut cum dico sene senarum: nec datur aliquis numerus medius inter singularē: & pluralē: sicut datur inter genus masculinum & femininum medium quoddam ut neutrum: quia masculinum: & femininum sūt se iuncta: nec unum in re est pars alterius: sicut numerus singularis est pars numeri pluralis materialiter nō formaliter: quia numerus singularis habet alium modū a plurali ideo ex diuersitate modorum sorciūtur & diuersitatem essendi in esse suo: que ambo dicūt

De numero singulari & plurali.

Numerus duplex: nūerās & numeratus & undꝫ sumitꝫ numerꝰ: singularis & unde pluralis.

Quare numerus singularis preponitur numero plurali.

Quare nō datꝫ numerꝰ medius inter singularē & pluralē: sicut datꝫ neutrū: inter masculinū & feminū

quantitatem discretam qualia sunt:unus:duo:tria:quattuor: & cętera id genus:non continuuam quarum altera est determinata ut linea:corpus:superficies:altera indeterminata ut magnus paruus. & his similia: sed animaduerte ꝙ hii numeri puta singularis & pluralis non semper sumuntur ex unitate rei in re : & pluralis : ex multiplicatione suppositorum sed ex uario modo intelligendi rē in re ut chymera q̄uis non habeat esse:unum nec plura cum nihil sit:tamen ex eo:quia eam intellectus:esse talem:uel tales intelligit attribuit ei unitatem:uel pluralitatem:sic dicam: & de cęteris nominibus:puta appellatiuus ut deus:& dii populus:& populi : q̄uis conueniant in significato:quia tamen differunt in modo significandi:non sequitur:si populus est numeri singularis : ꝙ sit etiam & populi populorum:quia q̄uis aliquod nomen:ut puta collectiuum in numero singulari significet plura:nunq̄ tamē quo ad modum significandi plura significat:sed tantum unum:ex quo datur intelligi aliquod nomen esse numeri singularis:& aliquod numeri pluralis: duos ex his dicamus latinos numeros habere : grecos uero tres:scilicet dualem:quem nos sub plurali comprehendimus: uel ergo sit numerus generum:uel specierum : uel suppositorum : uel appositorum:quisq; talis:uel per modum unius : uel plurium datur:& hec pluralitas:aut summatur penes essentialia : aut penes accidentalia rei:nunq̄ penes alia capiatur numerus:nisi ut diximꝰ quia quidam numerus significat rem per modū unius ut animal homo:fabritius:quidam unam rem per modū pluriū: ut Venetie natura ergo & usus:auctoritas:& opinio:protulit quedā nomina singulariter & pluraliter & etiam rerum proprietas:& euentus:natura docet propria nomina animantium carere numero plurali quoniam talia secundum rem in re non dicunt naturam participalem a pluribus etiam si sint in animata qualia sunt nomina urbium. Regionum uel prouinciarum:si tamen quādo detur appellatiuum nomen quod habeat plurali numerum hoc erit quia rebus pluribus:actionibus earum & locis:non repugnabit ut si dixerim uirtutes:mela:frumēta:& sanguines & hoc in propriis nominibus euentus indicat cum duos eodē nomine uocitamus ut duos scipiones:uel cum dicimus siluius eneas uel diuidentes regiones duas galias citeriorem & ulteriorem:sic dicatur & de nominibus significantibus terre fętum qualia sunt mineralia que utiq; carent plurali deficiente auctoritate:de nominibus uel tantum singulariter declinatis:uel tantum pluraliter:uel intellectu singulari: uoce plurali:aut econuerso:non est nisi certiori auctori credendū

¶ Quō numerus singularis & pluralis nominis collectiui differunt.

¶ Quare nomē propriū caret numero pl̄rali: qd' uis illud sit.

cum hec repereris: qui & propria auctoritate: & ratione proprietatis rei a qua hec sumpta sunt talia dici uoluere: ut liquido patet de noibus etheroclitis & dierum festorum noib⁹: uel differētia noium ex pte rei alid̕ significātis ī singulari & alid̕ ī plurali ut arm⁹ & arma

¶ Iniustus: qualis figure est: iniustus est figure composite: quare: quia ex in & iustus componitur iniustus. Iniusticia: qualis figure est iniusticia est figure decomposite: quare: quia non per se componit̕ sed a composito nomine deriuatur vt iniustus: iniusti: addita cia: fit iniusticia.

¶ Iustus qualis figure est simplicis: non quantum ad compositionem litterarum: quia sic nullū nomen est figure simplicis sed dicit̕ esse simplex ab usiue inquantum scilicet est principiū componendi: nam figura composita que uere est figura fit ex simplicibus: similiter & decomposita: que dicitur figura decomposita: quia scilicet est habens suam compositionem ex composita: que magis composita secundo: q̄ decomposita dici debeat: que non capitur in nomine significationis quoniā sic omne nomen esset compositum quia significat substātiam: & qualitatem: nec ex parte uocis: quia omne nomen est compositū ex litteris: & sillabis: que q̄uis fiat ex pluribus dictionibus: quia tamen unum ille dictiones significāt in eis nulla est diuersitas uno nomine complexa: qualis est diuersitas figure simplicis a composita ut cum dico respublica: q̄uis contineat hoc nomen plures dictiones: quia tamen ad unum significandum sunt imposite ideo: uerum est quod diximus: sic dicatur: de hoc nomine iniustus: & iniusticia. in quibus figuris: puta simplici: & composita q̄uis significatū simplicis remaneat incōposita ut hec propositio habet uim suam: & hoc nomen iustus: tamen non remanet modus significādi figure simplicis in figura composita: ideo composita non fit a simplici quo ad hunc significandi modum: alias dictio composita non esset una dictio: quia essent diuersi modi significādi simul diuersarum figurarum: & ideo una figura non est prior alia: q̄uis proprietas unius sit prior proprietate alterius ut figure simplicis proprietas est prior proprietate figure composite: & ratio est: quia solum illud simplex dicitur esse prius composito quod fit ex tali simplici: & quia figura composita: licet dicatur fieri ex simplici ratione uerborum. & significationibus in ea contentis. non tamen quo ad significandi modum: quando ergo dicitur iniustus est fi

¶ Figuratū recta descriptio & ordo: horistice cōmunium.

¶ Quid est figura simplex cōposita & decōposita

¶ Vnde capitur figura cōposita: & decomposita.

¶ Q̄ūo una figura dicit̕ eē prior alia.

gure composite quia componitur ex in & iustus. intellige quo ad uerba. & eorum significationes que in dictione composita remanent. non tamen quo ad modum significandi ad epithomaticum intellectum. dicamus ergo sic. quid sit figura. quid simplex. & qd composita figura est qualitas qua simplex dictio cognoscitur esse differens a composita simplex est que non potest diuidi in duas partes significatiuas ut iustus hoc dicere solent puri grammatici que a nullo est composita intellige in modo quo supra dictum est composita est que potest diuidi in uoces. sed non in duas partes aliquid significantes respectu unius rei. ut iniustus. decompositā dicunt greci parasintheton. quia a composita deriuatur. & aduerte cum uideris aliquod nomen componi ex duobus integris scilicet nominatiuus illud uariandum est ex utraq; parte per omnes casus ut respublica rei publice. preter alteruter quod facit in genitiuo alterutrius. si uero ex utraq; parte obliquum habuerint. talia sunt indeclinabilia ut istiusmodi quãdo uero fuerit compositum nomẽ ex nominatiuo. & obliquo. uel ex obliquo. & nominatiuo tunc nominatiuus solus declinatur recte declinationis ordine seruato. obliquus uero est in esse suo permanens. ut perfectus urbi p fecti urbis. & cętera id genus. & hoc liquido patebit ex uaria nominũ cõpositiõe quorũ quedã cõponunť ex duob⁹ noib⁹ integris ut respublica. quedã ex integro & corrupto ut inimicus quedã ex corrupto & integro ut impius. quedã ex duobus corruptis. ut beniuolus. & quia sequitur declarandũ de casu nois cum queritur.

Quid est figura. & que eius species.

Qũo uariãť noia ꝯposita

De cãu qd sit: & de speciebus casus.

Poeta qualis casus est. dicatur quid sit casus. casus est inflexa nominis uariatio in finem usq; cuiusq; uariabilis dictionis tendẽs quo & cognoscit qui dicuntur esse sex. uidelicet. nominatiuus. genitiuus. datiuus. accusatiuus. uocatiuus. & ablatiu⁹ datur & septimus preter

Poeta: qualis casus est: poeta est casus nominatiui: quare: quia in tali casu. declinãdo reperitur. Poeta: quotte declinationis est: poeta est declinatiõis prime: quare: quia eius genitiuus singularis in. ae. diphtongum desinit vt hic poeta: huius poete.

consuetum ablatiuus scilicet sine prepositione ut utor ambrosia celica & octauus qui ponitur pro casu accusatiuo. cũ prepositione ut it clamor cęlo. pro ad cęlum. sed quare sint inuenti isti casus aduerte. nominatiuus datur. ut illo significare possimus aliquem pficientem actum quem possit ut socrates legit. genitiuus ut dicat

Quarẽ cãus sũt inuẽti & sic nominati

actum alicuius congruitatis in esse possesso ut liber ioannis: quasi ab eo: uel pro eo genitus datiuus: ut cui scilicet aliquid cõgruat accusatiuus ut dicat actum perfectum actiuum alicuius agentis: ut lego librum: uocatiuus ut eundem notet respectu alicuius obiecti ad aliud excitatiue ut o polidee da operam uirtutibus: ablatiuus postremo repertus est: ut illo significetur actus passiuus alicuius respectu alterius ut a me legitur liber: horum autem casuũ talis habetur ordo: nominatiuus prior est cęteris casibus qa nominatiuus dicit quid absolutum per independẽtiam ab aliis casibus: q̃uis sub respectibus: quia scilicet respicit cõstructionem: nec nominatiuus dicitur casus: quia ab aliis casibus cadat per declinationem: sed qa uel cęteri ab ipso cadant: uel quia primo cadit a mentis conceptu in uariandis cęteris casibus: diffinitio ergo casus: cõuenit aliomodo recto: aliomodo obliquis scilicet ꝙ casus est uariatio dictionũ casualium: & ideo primo ponitur nominatiuus: secũdo genitiuus quia significat aliquid ut huius: ad quod primo quisq̨ progredit̃ ut scilicet possideat: datiuus sequitur genitiuum quia nihil quisq̃ alicui prębet nisi illud prius possederit: accusatiuus quia dicit intẽtionem finalem alicuius ad aliud cui quis dare quid debeat: uocatiuus sequitur accusatiuum quia illo mentis excitatio significatur respectu eius: qui ut quid alteri dare debeat: ablatiuus ultimo loco ponitur: quia eo actus passiuus denotatur: ut a quo in aliud: & quia cęteri casus non proprie dicti casus: sed obliqui ut ab alio: in flexione ipsa dependentes dicunt actum actiuum: priores sunt ab latiuo: quo greci carent: non dico tamen ꝙ naturaliter nominatiuus sit prior aliis casibus: quia plura sunt nomina quę his carẽt. & pro nomina: sed solum per accidens: & sic patet: quomodo casus: casu prior fit: dico etiam ꝙ uocatiuus in eo ꝙ excitatiuus mentis est prior datiuo: & accusatiuo: tamen quia ceteris inperfectior est: ideo & posterior: qui uocatiuus dicitur esse absolutus: quia precise tendit ad personam non ad rem ei uel ad alium dandam: uel ad pfectionem eius sunt ergo tantum quinq̨ nominis accidentia: inter que non ponitur persona quoniam ei non concordat uerbum respectu trium actuum nisi ex additione ego & tu pronominum quod accidit in pronomine: nec declinatio quia ea cognoscitur: casuum inflexione ideo continetur sub casu: nec comparatio: qa non est accidens generale: quia illa sola nomina comparantur: signo quorum comparatio potest augeri uel minui: nec qualitas quia continetur sub specie: quare sat ex his uidetur esse dictum de nomine quo ad quinq̨ accidentia: nunc transeamus ad nominum

Ordo casuum & ratio pulchra.

Quare dicat nominatiuus rect⁹ cęteri uero casus obliqui.

Quid ẽ genitius casus.

Datiuus.

Accusatiuus.

Vocatiuus.

Ablatiuns.

Rectus

Obliqui.

Nota ď casu uocatiuo.

Quare pso na: uel declinatio & cętera nõ numerant̃ inter accidẽtia nois.

declinationem: nomina quedam uariando ut facere satis possimus prima rudimenta grammatices adiscentibus.

¶ Declinatō quid est.

¶ Poeta quotę declinationis est: declinationis uariationis: sorciētis primum secundum uel tertium locum uel ut sequit̃ quia declinatio est uocū uariatio in nomine: qđ qualis uariationis sit ex genitiui casus terminatione cognoscitur quam subito sequitur interrogatio per quotus quota quotum.

¶ Nominatiuo hic poeta. Genitiuo huius poete. Datiuo huic poete. Accusatiuo hunc poetaꝫ. Uocatiuo o poeta. Ablatiuo ab hoc poeta. Et pluraliter nominatiuo hĳ poete. Genitiuo horum poetarū. Datiuo his poetis. Accusatiuo hos poetas. Uocatiuo o poete. Ablatiuo ab his poetis.

¶ Admiratō auctoris policarpi.

¶ Aduerte uir docte que dicam nec ea mirabere: cū a tot seculis hunc aureum librum tam turpiter deprauatum nullus unq̃ emendauerit quomodo recte dici possit cuius sit declinatiōis hoc nomen: cum detur responsio per nomina ordinem significantia puta: prime. secunde. tertie. & per his similia: debet ergo fieri per hoc rellatiuum quo talis ordo queritur hoc solum semel ut uerū excussi e cerebro: o q̃ molisimo: cuiusdā magistelli tudertini grāmatiste: quos tam clara urbs: & ciuitas abhorreat obsecro: pro ingenuis quos habet liberis: nec uulgus quandoqꝫ aut inuidiam curet. prime ergo declinationis genitiuus terminatur in ae diphtongum. secunde in. i. productum. tertia in. is. correptam. quarta in us uel in. u. quinta in. ei. sillabas diuisas quarum declinationū ordo recte ponitur a donato: quia. ae. precedit. i. & hec duo. is. &. is. us. sicut. i. precedit. u. & hec omnia quinta: que ultimo loco ponitur: quia habet sillabas diuersas: quando ergo queritur: poeta quote declinationis est: illic non capitur poeta materialiter idest pro ipsa uoce sui ipsius significatiua sicut quando queritur poeta que pars orationis est: sed alicuius alterius in uoce: q̃uis non res p uocem significanda: sed ipsa uox significatiua rei est uariabilis p casus: hoc ergo nomen poeta qua uariatione terminatur in uoce genitiui casus: quarū quedam sunt monoptote ut que ab hoc & nomen tale denominant simili terminatione uariate ut gummi: neq̃ & similia: que uero habent tantum duos casus diuersos & nō plures ut ueru: & uerubus: monoptote sunt: triptota a tribus casibus similibus ut neutra: tetraptota que in er desinunt declinationis secunde & uariis terminantur casibus: penta ꝙ tota sunt oia adiecti-

¶ Quare debeat dici quote declinationis: & nō cuius.

¶ Cum dicit̃ poeta quote declinatiōis est qūo capit̃

¶ Varia casuum noiatio.

ua uariis terminata uocibus exaptota uariantur sex casibus primo in us ut unus unius:& cetera & he sunt secunde declinationis cui quidam & uocatiuum dedere:catullus tu preter omnes de capillatis celtiberose:celtiberie fili:sub hoc sunt & ea nomina quibus nominatiuus est genitiuo similis.ut iouis iouis.& que habent tres tātum obliquos.ut precis preci prece:& duo ut tabi tabo:uel unus ut sponte:hoc ergo nomen poeta qua uariatione terminatur in uocum generatione & ex hoc quote dicitur esse declinationis: male ergo queritur per hoc rellatiuum cuius significantem substātiam respectu alicuius possessionis & ideo non uidetur bene respōderi p rellatiuū ordinale :referēs quātitatē discretā ordinalē:quare dicat͛ ut dictū est:& sic p genitiuū cognoscunt͛ oīa noīa quotte sint declinationis:si habuerint genitiuū singularē quo si caruerint cognoscent͛ p aliquē genitiuū pluralem illis consimilē qualia sunt etheroclita & nomina defectiua. ¶ Nominatiuo hic poeta. poeta hoc in loco non capitur materialiter idest pro uoce tantum sui ipsius significatiua quia tunc esset generis & indeclinabilis per omnes suos casus.& ei adderetur signum generis neutri:additur autē masculinū ut denotetur ibi sumi poeta pro uoce significatiua alicuius rei ad extra non uariabili per casus nisi per hoc nomen ipsū significans:nominatiuo hic poeta:idest hoc nomen poeta positū in casu nominatiuo:cum dicitur huius nominis poeta :rectus est poeta:genitiuo huius poete:ubi articulus hic:est quasi quoddam instrumentum designatiuum sexus importati per hoc nomē poeta:cuius uocatiuus sicut & aliorum nominum est secūde persone quoniam omnis uocatiuus est demonstratiuus aut excitatiuus q̄ requirunt orationem alicuius ad alium quia secunda persona est ad quam fit sermo : prima que loquitur de se ipsa : tertia de qua fit sermo ad secundam sic dicatur de ceteris:que & tribus sillabis terminatur a latine.& grece eorum que sunt masculina:& cōmunia as & es greca tantū & masculina:casus quorū declarabo prius tamē pro exēplo nominibus ab auctore positis:& uisis:qd fit poeta que sit laus poetice artis quid musa:que musarum officia & quis earū numerus hec facile patebunt in cōmentariis sup libros ethycorum senece iunioris catonis: ibi precipue:multa legas facito

¶ Nō debet dici cuius declinationis.

¶ Poeta qūo capit͛ cū dicitur nominatiuo hic poeta.

¶ Laus poetices ubi declaratur.

¶ Nominatiuo hec musa. Genitiuo hui⁹ muse. Datiuo huic muse. Accusatiuo hanc musam. Uocatiuo o musa. Ablatiuo ab hac musa . Et pluraliter nominatiuo hee muse. Genitiuo harum mu-

perlectis perlege multa: Nam miranda canũt sed non credẽda poete: quã ta sit hec clarissima uirtꝰ cognoscent quidam fu tiles: illi ꝑcipue: quos tã tũ neotericus sermo de lectat: & fera barbaries.

De prime declinatiõis terminatiõe

Nunc solum de nominum declinationibus. & que uerus grammatices sensus querit declarabo & quia iã diximus quot terminationes habeat re ctus declinationis prime nunc reliquos casus: uel obliquos aperiamus. Ge nitiuus & datiuus huius declinationis desinũt in ae diphtongum. que ubi cunqꝫ fuerit. semper lon ga est: nisi licentia poeti ca diuersis fiat idest diui sio ut aulai: pro aule Vir. in tertio: aulai in medio libabãt pocula bachi: ac cusatiuus latinus in am: grecus in am. & in en. ut eneam: anchisen masculi num dico. femininum ĩ an: statius in quarto. nãqꝫ

sarum. Datiuo his musis. Accusatiuo has musas. Uocatiuo o muse. Ablatiuo ab his musis. Nominatiuo hic & hec aduena Genitiuo huius aduene. Datiuo huic aduene. Accusatiuo hunc & hanc aduenam. Uocatiuo o aduena. Ablatiuo ab hoc & ab hac aduena. Et pluraliter nominatiuo hij & hee aduene. Genitiuo horum & harum aduenarũ. Datiuo his aduenis. Accusatiuo hos & has aduenas. Uocatiuo o aduene. Ablatiuo ab his aduenis. Nominatiuo hic priamides. Genitiuo huius priamide. Datiuo huic priamide. Accusatiuo hunc priamidam: vel priamidẽ. Uocatiuo o priamida vel priamide. Ablatiuo ab hoc priamida vel priamide. Et pluraliter nominatiuo hij priamide. Genitiuo horum priamidarum. Datiuo his priamidis. Accusatiuo hos priamidas. Uocatiuo o priamide. Ablatõ ab his priamidis.

ferunt raptam patriis eginan ab undis: uocatiuus latinus in a cor ripitur ut musa grecus producit ut ęnea: & quando nominatiuus facit in es: & uocatiuus in. e. & hoc etiã in tertia declinatione q̃uis etiam quando uocatiuus grecus in. a. correptum terminetur hora tius in secundo libro sermonum: nequis humasse uelit aiacẽ a tri da uetas cur: sunt tamen quedam greca in. a. desinentia feminina: que habent uocatiuum in. e. productum ut taygete: & nemea: abla tiuus desinit in. a. productum ut musa. & quandoqꝫ in. e. apud gre

Iuuenalis

cos: ut achates achate potest & corripi ut apud iuuenalem hoc no men calpe

men calpe in quinto: nec carpatium: getulaq̃ʒ tantum: equora trã
siret: sed longe calpe relicta audiat herculeo stridentem gurgite
solem in hac prima declinatione nominatiuus pluralis: genitiuus
& uocatiuus: similes sunt genitiuo & datiuo singulari: datiuus ta-
men & ablatiuus desinunt in is productum: genitiuus pluralis ter
minatur in arum deriuatur ab ablatiuo addita rum: & nota ꝙ ani
ma & filia deberent facere animis & filiis & hoc nomẽ ambabus
& duabus: & tamẽ faciunt animabus quia hec ex masculinis trãsfi
gurata non habent neutra que discernuntur per sexum: accusati-
uus pluralis semper terminatur in as. sic ergo dicamus ꝙ omnia
nomina prime declinationis terminatur in a in casu nominatiuo
in as & in es: & unum barbarum iu am. ut abraham: & sunt gene-
ris masculini: feminini: uel communis: hec de prima declinatiõe
dicta sufficiant: addam tamen & de patronimicis quia & de his
hic exemplum est: prius tamẽ de hoc nomine aduena. ¶ Nomina-
tiuo hic & hec aduena: aduena dicitur qui non est ciuis aut inqui-
linus: sed externus: & ex alieno loco adueniẽs a quo deriuatur ad-
uenticius homo: qui in aliquem locum uenit casu: non morandi
gratia: neq̃ʒ consulto. ¶ Nominatiuo hic priamides: est prime de-
clinationis hoc nomen patronimicum: idest significans filios: uel
filias: uel nepotes greco more quibus nominibus magis uti solẽt
oratores q̃ poete: patronimica ergo masculina sunt declinationis
prime: & deriuãtur a nominibus generis masculini a genitiuo ad-
dita des ut priamus priami: addita des fit priamides: quando uero
genitiuus terminatur in duas uocales que sunt duo. ii. tunc secun-
dum mutatur in. a. ante des ut antonius antonii. i. in. a. antonia. &
adde des fiet antoniades: uere tamen fit ab anchisa anchisades ab
iecta. e. genitiui in. a. & fit abusiue anchisiades: maiades: illiades: &
quia quattuor sillabis terminantur patronymica in des. in. is. in
as. & in ne: & formantur tam a prima: q̃ a secunda declinatione: a
prima mutata. e. in. a. & addita des ut ab enea genitiuo huius enee
ultimo. e. in. a. uerso: & addito des: fit eneades: a secũda declinatio
ne a genitiuo iuncto des: ut priamus priami adde des: fiet priami-
des: theseus thesei theseides: ei in. i. longum mutata: formantur: &
a tertia declinatione a datiuo addita des sillaba ut hector: hectoris
hectori: hectorides: feminina uero a masculinis remota de ut pria
mides: priamis: maiades: maias: atlanciades: atlancias: deberet etiã
dici phetontides: & fit phetonciades: ut ab anchisa anchisades: &
tamẽ fit anchisiades: & amphitrionides & tamen dicimus amphi-
trioniades & antonides & tamen fit antoniades: a quo antonias

¶ Aduena quid sit.

¶ Natura pa-tronimicoꝝ

pelides: peliades: pelias femininum hominem & mulierem ex thesalia: unde patronimica non solum significant: filios: filias: uel nepotes: sed & ex natione quadam hominem: uel historiam: aut fabulam alicuius rei geste: ut ab eneade fit femininum iure ipso eneas & tamen fit eneis: & a theseide thesis uere: abusiue thesis: & sic de aliis in eus terminatis propriis nominibus secunde declinationis ab illiade illias non illis que uero desinunt in ne sunt feminina: & deducuntur a genitiuis propriorum nominum nō patronimicis ut adrastus: adrasti: adrastine: quod significat filiam: uel neptem adrasti: nereus: nerei abiecta. e. & addita ne: fit nerine: & ab acrisio datiuo acrisione non est regula certa: nisi clari auctoris uerbum. & hec omnia formari solent a masculinis grecis nominibus propriis patrum uel auorum abusiue etiam fiunt a nominibus matrum ut illiades. regum ut cecropides fratrum ut phetonciades. regionum ut cholchis: urbium ut troas: gentium ut sicilis q̄uis & possessiua ponantur pro patronimicis ut saturnius pro saturnides & saturnia pro saturnis: possunt poni & pro patruis masculinis & femininis: ut cecropide pro cecropii: postremo dico oīa patronimica esse noīa appellatiua & substātiua: q̄ ut dixi oratoribus raro ꝯueniūt: poetis tñ necessaria sūt ut patet ītuētibus claros auctores.

¶ De secūde declinatiōis terminatiōe.

¶ Deus qd sit ab effectu tantum.

¶ Deus quote d'clinationis secunde: eadem est petitio hic: sicut & ī prima declinatione. ¶ Nominatiuo hic deus: deus facilius est dicere quid non sit q̄ quid sit a priori nulla ē nobis de deo: maximo: optimo cognitio: a posteriori tamen & ex effectibus. Varii uariomodo descripsere deum: dicentes deus est mens uniuersi: uel deus est totum qcquid uides: uel totū qd' non uidetur: uel deus est animus diffusus per uniuersas mundi partes: omnemq; naturam commeans: ex quo omnia aīalia

¶ Deus quote declinationis est: deus est declinationis secūde: quare: quia eius genitiuus singularis in i productum desinit: vt hic deus huius dei.

¶ Nominatiuo hic deus. Genitiuo huius dei. Datiuo huic deo Accusatiuo hunc deuз. Uocatiuo o deus. Ablatiuo ab hoc deo. Et pluraliter nominatiuo hij di vel dij. Genitiuo horum deoruз vel deum. Datiuo his deis vel dijs. Accusatiuo hos deos. Uocatiuo o dei vel dij. Ablatiuo ab his deis vel dijs.

¶ Nominatiuo hic domin⁹. Ge

nitiuo huius domini. Datiuo huic domino. Accusatiuo hunc dominuz. Uocatiuo o domine. Ablatiuo ab hoc domino.
Et pluraliter nominatiuo hij domini. Genitiuo horum dominorum. Datiuo his dominis. Accusatiuo hos dominos. Uocatiuo o domini. Ablatiuo ab his dñis.
¶ Nominatiuo hic magister. Genitiuo huius magistri. Datiuo huic magistro. Accusatiuo hunc magistruz. Uocatiuo o magister Ablatiuo ab hoc magistro. Et pluraliter nominatiuo hij magistri. Genitiuo horum magistroꝝ Datiuo his magistris. Accusatiuo hos magistros. Uocatiuo o magistri. Ablatō ab his magr̄is.
¶ Nominatiuo hoc scamnum. Genitiuo huius scamni. Datiuo huic scamno. Accusatiuo hoc scā num. Uocatiuo o scamnum. Ablatiuo ab hoc scamno. Et pluraliter nominatiuo hec scāna. Genitiuo horum scamnorum. Datiuo his scamnis. Accusatiuo hec scamna. Uocatiuo o scamna. Ablatiuo ab his scamnis.

& cętera que nascuntur: uel ubilibet fuerint quecunq; sint esse capiunt: uel deus est mens infinita que per se ipsam mouetur: uel deus est quedam natura prestās: qua nihil est melius cuius prouidētia mundum quem condidit continue gubernat quem quanto diutius cōsideramus quid sit tanto nobis eius fit cognitio obscurior ut dixit symoniades hieroni tyranno petenti ab ipso: quid eēt deus: & ab eo postulanti unum diem: ut deliberādi haberet spacium: qui cum nihil responderet semper querebat a tyranno duplicandi numerū dierū: quem quidam uolunt dici a dando: quia dat unicuiq; quod sibi lubet: uel quia ei nihil deest: uel a greco theos: quod deū significat uel a potu theo: quod est uideo uel speculor: quia ꝑuigil dei oculus omnia contēplatur: & uidet: uel a potu theone: quod est timeo: quia deus timendus est. ut inquit statius: primus in orbe deos fecit timor: quidam faciunt differentiam inter deum: & diuum ꝙ scilicet deus sit perpetuus: diuus qui ex homine fere factus est deus. alii dicunt diuum esse nomen adiectiuum: antiqui dium ceperunt pro deo. & ideo in numero plurali dicimus dii. sicut a deo dei quia ueteres q̄uis unum deum coluerint, tamen ab effectibus

¶ Quarī ntō p̄rali dicim⁹ dei uel dii.

¶ Vnus de⁹: quare plures dii deitas delubrũ diuios

diuersis ei uaria imposuere nomina. & uarios dixere deos ꝑ qualitate numinum: que cuilibet humano effectui pre esse dicebant a quo fit deitas: idest diuinitas & delubrum locus in quo deus ponitur: & in quo dei simulachrum dedicatum sit: hoc etiam & dei simulachrum dicitur: a diuo fit uerbum diuino: hoc est auguror: quia proprium dei est futura predicere: & sic a diuo fit diuinitas: a deo deitas: & aduerbiũ diuinitus.

¶ Dominus quot significationes hẽt

¶ Nominatiuo hic dominus: deducitur a domo quia scilicet domui pre est: & domus habet imperium: cuiq; omnis familia paret: & dominus dicitur cui populi subsunt Maro. Romanos rerum dominos: gentemq; togatam: a que dominium pro imperio: & dominor uerbum: hoc est imperium gero: & dominatio imperium: & dominatus principatus: & qui cuius rei pre est: dominus est: plautus dum cenant alii ego foris esurio dominus: unde & domina conuiuia dicũt: dominus est amans: domina amica. Ouidius. Hec tibi sunt domino: pirre puel la tuo. dominus etiam pro marito capitur. Maro. cõnubia nostra replẽt: & dominum eneam in Regna recepit: dominus postremo pro deo capi solet. & domina pro dea. Ouidius. & domino soluere uota ioui. a quo dicit̃ dominicus: uel dies solis ꝙ deo sacer sit.

¶ Magister quot significationes hẽt

¶ Nominatiuo hic magister: magister dicitur cuicunq; pręcipua cura rerum incumbit quia scilicet magis cęteris pre est. aliquãdo capitur pro custode: me filiis relinquunt quasi magistrum: uel est deductũ: a magistro uerbo: quod est guberno: uel moderor: a quo magisterium idest dignitas magistri: & magistratus idest officiũ: siue potestas alicuius: cicero nam is tum in urbe magistratum habebat modo significat eum qui in aliqua potestate constitutus sit ut est consul: uel prętor: dicitur etiam a magistro: magistellus diminutiuum: quod magis solet capi pro abhominationem q̃ pro significato diminuto.

¶ Scamnum quot significationes hẽt

¶ Nominatiuo hoc scamnum: scamnũ est quod lectis: ueluti gradus apponitur: ut per id in lectum facilius ascendatur: uel quo uis aliud a quo scabellum dicitur a scãdo: qđ est in altum eo. a quo & scale per quas in altum ascẽdimus: & quã do in scamno: & scabello sedere consueuimus: factum est: ut hec usurpentur pro subselliis: scamnum etiam dicitur illa terra altior que inter duos sulcos in colendo relinquitur: plinius scamna inter duos sulcos cruda ne relinquantur. hec declinatio triplici genere uariatur: masculino feminino & neutro: neutrum semper ter minatur in um: preter glycerium terẽtiannm nomen quod est generis feminini: & habet sex terminationes. in ir ut uir cuius uocati uus singularis similis est. Nominatiuo in ur: ut satur: in um ut scã.

¶ Secũde declinationis termini.

num in utroqȝ numero tris casus habens cōsimiles. Nominatiuū accusatiuum:& uocatiuum:in us ut domus:in er. ut alexander & hoc apud latinos:quia sunt quedam nomina que faciunt in er ut hiber pro flumine apud hyspanos declinationis tertie:& in ur: ut fur furis:in eus greca masculina ut theseus. Genitiuus huius declinationis:semper terminatur in.i.productum: in sillaba pari cum recto in genitiuo casu:si desinit in um & in us:ut dominus: & scānum.si uero in ir uel in er uel in eus:habet sillabas dispares ut uir: satur.theseus a quo genitiuo formatur.datiuus & ablatiuus singularis mutata.i.in.o.ut domini.i.in.o.domino.accusatiuus desinit in um:greca in eus.& in a & in on.ut priamon:sicut & thesea: & qua dictum est nomen generis neutri habere tris casus cōsimiles in utroqȝ numero opus est huius rei sit hec ratio: quia scilicet in neutro intelligitur idemptitas sexus que significatur per abnegationem masculini & feminini aliquando uel per indifferētiā utriusqȝ & quia proprietas masculini & feminini est ꝙ habeat diuersas proprietates:& terminationes in his tribus casibus ideo ipsum uario modo uariatur:neutrum uero uno tantum:& hoc intellige in nominibus:que non habent genitiuum oresentem declinationis secunde:uel etiam quia nominatiuus desinit in.r.aut in.m. tamen uocatiuus casus nominis proprii desinentis in eus:facit uocatiuum in eu.quia formatur a nominatiuo ablata.s.ut theseus:theseu:ea uero que desinunt in us.faciunt uocatiuum in.e. ut dominus domine qui formatur a nominatiuo mutato.us. in.e. ubi uero in propriis nominibus est.i.ante us.tunc uocatiuus solum terminatur in.i.ut fabius fabi:abiecta us non autem est hoc/in nominibus appellatiuus:in quibus facit terminum uocatiuus in ie sillabam:& litteram.e.ut uicarius uicarie:preter in hoc nomine filius ubi uocatiuus facit fili.pro filie.& preter hec nomina appellatiua que sunt deus:pelagus:populus:agnus:& fluuius:que deberēt terminare in.e.tamen habent uocatiuum similem nominatiuo ut o deus o agnus.Nominatiuus:& uocatiuus generis masculini & feminini est similis genitiuo singulari tamen in neutro genere nominatiuus accusatiuus & uocatiuus:plurales faciunt in.a.in singulari in um.preter tempe:quod nomen grecum est:& in omnibus generibus secunde declinationis.genitiuus pluralis: fit ablatiuo singulari addita rum ut domino addita rum fit dominorum. nisi adsint quedam que possint proferri per sincopem. ut fabrum. ele/mentum.iugerum.datiuus uero.& ablatiuus numeri pluralis terminatur in is ab ablatiuo singulari formatus mutata.o.in is.lon-

gum accusatiuus tantum in masculinis desinit in os & deriuatur ab ablatiuo singulari addita.s.ut domino dominos: & in hoc in loco aduerte errores quorūdam grammaticorum qui ponūt hec nomina inter pronomina:que octo sunt.unus.totus. solus. alius. ullus.uter.alter.& quis.uel qui:cum suis compositis: hec nomina sunt uariantur tamen modo quorundam pronominum qne quali uocitentur nomine dictum est superius:& in his genitiui penultima pōt produci:& corripi:alter:alterius tñ penultima semp breuis est:& sic de secūda declinatione dictū sat sit:que lōge diffusus: sed nō melius pro huius artis tyrunculis ab aliis tradita sūt uideāt qui hāc artē profitentur:q̄uis inuidi semp deferre solēt studiosis.

Nota īuidos

Tertie declinatiōis termini.

Pater quot significationes habet.

Pater quote declinationis est. Pater est is cui est cura inferiorum: nomen a greco deductum a patir pāta q̄ est omnia seruo patrum nomen extenditur ad tritauos maiorum in infinitum:ut cicero contra salustiū: ego meis maioribus uirtute mea p̄luxi ut si prius noti non fuerint:a me incipiant habere initium memorie sue:tu tuis:uita: q̄ turpiter egisti magnas effudisti tenebras:ut etiam si fuerint egregii cui es certe uenerint in obliuionem est:& nomen religionis unde & deos patres uocamus: item reuerentie propter curam domus:uel reipublice uel a maioribus & ab etate:unde ex hoc dicti sunt patres conscripti patricii urbiū quibus est precipua omnium cura:a patre patrimus qui adhuc habet patrem uiuentem:& est pater filiorum:& pater patrimus q cū ipse pater sit adhuc habet patrem uiuentem: & opiter cuius pater auo uiuo mortuus est:aut q̄ obitu patris sit genitus: aut q̄ auum post patrem habeat idest pro patre:a quo & patria uocatur ipsa ꝓuincia in qua orti sumus in proprie tamen:salustius hispaniā sibi antiquam patriam dixit:hinc patriū dicitur:quod fit de more: uel consuetudine patrie a quo:paternus:patruus:pro patruus: ab pa-

Pater:quote declinationis est: pater est declinationis tertie. quare:qnia eius genitiuus singularis in is correptum desinit: vt hic pater:huius patris.

Nominatiuo hic pater. Genitiuo huius patris. Datiuo huic patri. Accusatiuo hunc patrem. Vocatiuo o pater. Ablatiuo ab hoc patre. Et pluraliter nominatiuo hij patres. Genitiuo horum patrum. Datiuo his patribus. Accusatiuo hos patres. Vocatiuo o patres. Ablatiuo ab his patrib⁹.

truus:patruelis:patrimonium:pater familias qui primus est in familia cuius ei cura commissa est semper indeclinabile per secūdā uocem:patrocinor:parriciduum & parricida:uel patricida:qui uel patrem:uel ciuem:uel cognatum interfecit:uel qui in patriam aliquid est machinatus:& patronimicum quod sub patris nomine filium uel nepotem significat uel ea que supra diximus: & patrisso patri sum similis:& patro facio:sepe tamē in malam partem:plautus:post tam fedum facimus patratum:& patrator qui facimus aliquod facit unde pater non solum dicitur genitor: sed & id quod diximus: ¶ Nominatiuo hec mater:mater significat eam: & que filiū parit & que nutrit:plautus ita forma simili puer ut mater sua non inter noscere posset quę mammam dabat:neq; adeo mater: q̄ pepererat deducitur a greco matir a qua matrona:& mater familias:matrona proprie dicitur que in matrimonium cum uiro conuenit:ut in eo maneat:etiam si liberi adhuc non sunt suscepti & dicitur a matris nomine adhuc non adeptor:sed cum spe:& omine adipiscendi:a qua dictum est matrimonium quoniam uxor & uir ea sepe coniunguntur:ut illa fiat mater & materfamilias:que non solum uenit in matrimonium:sed in familiam mariti: & in locū sui heredis:que ut dixi potest declinari grece:materfamilias: & latine materfamilię:sic paterfamilias cui est cura oīum q̄ sūt in domo:& ei⁹ filii filiusfamilias:matrōas uero has easdē dicim⁹ hōestate:& grauitate ceteris p̄stātes a quo & mīnus materna maternū.

¶ Mater & ab eo deriuata.

¶ Nominatiuo hoc tempus. Genitiuo huius temporis. Datiuo huic tempori. Accusatiuo hoc tēpus. Uocatiuo o tempus. Ablatiuo ab hoc tēpore. Et pluraliter nominatiuo hec tempora. Genitiuo horum temporum. Datiuo his temporibus. Accusatiuo hec tempora. Uocatiuo o tempora. Ablatiuo ab his temporibus.

¶ Nominatiuo hoc tempus. tempus est certa dimensio:qua omnia que sunt sub primo mobili mensurantur ex celi conuersione: uel tempus est mensura motus secundū prius & posterius uel est quedam animi distensio qua ea que fiunt mente: uel exteriori actu: breuiori uel longiori mora fieri uideantur:& sic dicim⁹ tempus est mora rerum mobilium:diffuse de hoc aristoteles:continuum tempus sine interuallo ponitur in accusatiuo casu: cum interuallo in ablatiuo sine prepositione q̄us hec confundantur:ut patet intuentibus claros auditores. De temporum uarietate: & na

¶ Tēpus qd est.

tura diffuse tetigi in nostro pane cosmo. in quo & absit ambitio: rettuli quicquid dici potuit adeo ad terre centrum soluto pede. Stillo dicēdi platonico: magis q̄ aristotelico aut ciceroniano qm̄ & materia hoc reqrebat & mee iuuētutis ludibria postularūt hec enī opuscula cōposui nondū qnq; annos supra uiginti natus erā: uidelicet solimaidos libros tres: pede equestri Monoregiam: in qua sunt instituta principum: & totus liber ethycorum. Regulas grāmatices: cōmentaria in isocratis moralē phylosophiā cōmētaria in persium. Iuuenalem. & hoc opusculū nō priusq̄ nūc in lucē editum: & plura alia: in totum pliniū precipue: qa tamē magis logice: phylosophie: & theologie incumbo: hec me auocāt: ne mee uitę labores cogniti fiant tamen ut fieri poterit aliqd de quacūq; re cui operā dedi posteris tradere conabor: & iam fecissem: nisi me quorūdam sibenicensium fera presisset barbaries: quibus & patriā in me igratā nō nūq̄ dicā: utar & uerbo nr̄i dei: malos male pdet: iustus deus: quē pientissimū precor ut id qd' cuiq; frugi est ondat.

¶ Iuuentutis ludibria pro litteraria uirtute policarpi.

¶ Studia policarpi.

¶ Ingrata patria.

¶ Homo qd & unde dr̄.

¶ Nominatiuo hic: & hec homo: homo ē aīal rationis capax morti obnoxium: deducitur abhumo ut inquit Varo: quintilianus deridet hāc ethimologiam. dicens q̄ eadem origo est omnibus animalibus: & tamen illa non dicuntur homīes nec est uerisimile q̄ primi mortales prius terre nomē imposuerint q̄ eismet q̄ scilicet illa terra dicatur humus: sed audiat quintilianus: non ne & omnia animalia moriūtur cur ergo homines se solos mortales appellauere: dicunt tamen quidam q̄ homo est nomen grecum: q̄ scilicet quandam concordiam significat: quia homo est animal sociabile: ueteres non dicebant hominem: sed homonem a quo hominum: idest humanum: quod scilicet ad hominem spectat: terētius homo sum: nihil humanum alienum a me puto homo ergo: dicitur humanus: qui mitis est. & tractabilis: hinc humanitas idest institutio ī bonas artes quas qui sincere cupiunt atq; assecuntur hii maxime humani sunt: unde & artes liberales

¶ Nominatiuo hic & hec homo Genitiuo huius hominis. Datiuo huic homini. Accusatiuo hūc & hanc hominē. Vocatiuo o homo. Ablatiuo ab hoc & ab hac homine. Et pluraliter nominatiuo hĳ & hee homines. Genitiuo horum & harum hominum. Datiuo his hominibus. Accusatiuo hos & has homines. Vocatiuo o hoīes. Ablatiuo ab his hoib⁹.

¶ Quintiliāi falsa opinio.

¶ Quare artes liberales: dicuntur studia humanitatis.

tes liberalcs

tes liberales dicũtur studia humanitatis quia soli homini data sũt que recte haberi nequeunt sine recta grammatices institutione cu ius quatuor principes partes esse diximus scilicet orthographyã prosodiam sintaxim: & ethymologiam: & hinc diffiniri solet sic uere grãmatica est ars: qua latina oratio: orthographya. sintaxi ꝓ sodia. & ethymologia certorũ auctorꝝ ꝓbatione recte perficitur.

¶ Vera grãmatices diffinitio.

¶ Nominatiuo hic ⁊ hec omnis ⁊ hoc omne. Genitiuo hui⁹ omnis. Datiuo huic omni. Accusatiuo hunc ⁊ hanc omnẽ ⁊ hoc omne. Uocatiuo o omnis ⁊ o omne Ablatiuo ab hoc ⁊ ab hac ⁊ ab hoc omni. Et pluraliter nominatiuo hĳ ⁊ hee omnes: ⁊ hec omnia. Genitiuo horum ⁊ harum ⁊ horum omniuꝫ. Datiuo his omnibus. Accusatiuo hos ⁊ has omnes ⁊ hec oĩa. Uocatiuo o omnes ⁊ hec omnia. Ablatiuo ab his omnibus.

¶ Nominatiuo hic ⁊ hec ⁊ hoc felix. Genitiuo huius felicis. Datiuo huic felici. Accusatiuo hunc ⁊ hanc felicem ⁊ hoc felix. Uocatiuo o felix. Ablatiuo ab hoc ⁊ ab hac felice uel felici. Et pluraliter nominatiuo hĳ ⁊ hee felices ⁊ hec felicia. Genitiuo horum ⁊ harum ⁊ horum felicium. Datiuo his felicibus. Accusatiuo hos ⁊ has felices ⁊ hec felicia. Uocatiuo o felices ⁊ hec felicia. Ablatiuo ab his felicibus.

¶ Nomiatiuo hic & hec omnis & hoc omne: omnis est dictio distributiua & refertur ad numeꝝ dicimus enim omnis homo currit non autem totus homo. totus uero refert ad quãtitatẽ ꝯtinuã ut cũ dicimus tota hec domus minatur ruinam non autem omnis hec domus. & ideo dicamus ꝙ omne dicitur de reb⁹ distinctis numero. ut omnis grex. omne pecus totũ uero significat aliqd' corpus integrum ut tota domus. poete tamẽ hãc proprietatem sepe confundunt.

¶ Differẽtia iter omne & totum.

¶ Nomiatiuo hic & hec & hoc felix. felix est qui recipit felicitatẽ cui sicilicet nil deest qd' proprio uoto succedat. prosper q̄ dat ut sidera dicuntur ꝓspera. homines felices a poetis fit horum cõfusio uirgilius uiuite felices. quibus est fortuna ꝑ acta & idem pro eo qui dat. sis felix. nostrumqꝫ leues quemcunqꝫ laborem. & pro utili ponitur Marcialis felix domino notusqꝫ cęsaribus cuius

¶ Felix Prosper.

¶ Felicito.
¶ Tertie declinationis termini.

contrarium est in felix Maro.in felix lolium:& steriles dominant auene:& felicito uerbũ felicẽ facio:in felicito miserũ : plautus dii illum infelicitent.¶ Huius declinationis tertię nomina habẽt terminationes quatuor supra quinquaginta que in horum adductione & exemplo nominum breuibus continentur:uidelicet poema monileo.leo.allec.dauid.sal.nil.pugil.sol.consul.titan.splen.phaeton.sidon.par.pater.gadir.amor.turtur.pallas.comes.collis.nepos.lepus.draps.celebs.calibs.scorbs.urbs.puls.hiems.dodrans dens.trinis.finis.aruns.daps.manceps.cinips.ops.stirps.fax.fex.fenix.uelox.crux.pres.fraus.caput.calx.linx.arx.coniunx.he sũt terminationes in recto.in obliquis uero:genitiuus semper desinit in is correptum preter.in hoc nomine ius.datiuus formatur a genitiuo abiecta.s.ut patris patri:accusatiuus ab eodem formatur mutãdo is in em:ut patris patrem:& tamẽ nomina:uel latina uel greca uel propria que in recto terminantur in is faciunt accusatiuum in im.ut neapolis neapolim tibrim ararim:quarum quedam q̃uis faciunt in casu nominatiuo in is faciunt tamen accusatiuum in em ut uestis uestem.securrem puppem turrem:greca tamen quedam faciunt in.a.ut peanna:titanna:uocatiuus singularis tertię declinationis est similis nominatiuo.in latinis dictionibus: non grecis: nam aliquando hic fit a nominatiuo abiecta.s.uel tis ut palla xenophon.thebai : calcani: nomina que habent casum nominatiuum terminantem in e.correptum.habent ablatiuum similem datiuo ut monile.monili.preter gausape & ea que in casu nominatiuo in ar.& in al.in obliquis.si habuerint penultimam sillabam lõgam:& in er.& in is.& adiectiua si terminantur in.e.ut omnis ablatiuo ab omni solum neutra etiam que faciunt in nominatiuo in im tantum terminant accusatiuum.& in is uel in er nomina etiam mensium que terminantur in:r.litteram.aut in is faciunt ablatiuum in i solum ut september septembri.aprillis.aprilli.preter far.& hoc intelligitur de nominibus: que faciunt accusatiuum in im uel in m terminatis in recto in is.uel in .r. dico etiam ꝙ omnia nomina generis omnis: que faciunt nominatiuum in .e. neutrum.ut hic:& hec omnis : & hoc omne : faciunt ablatiuum in i solum.ut ablatiuo.ab hoc & ab hac & ab hoc omni.sed que faciunt accusatiuum in im.uel in em: & que sunt generis omnis in ius : ut maius.in ctis.in ptis : ut neptis : uectis : in mnis : ut amnis.in gnis : ut ignis in guis . ut anguis: faciunt ablatiuum tam in e quam in .a. & fere omnia que habent duas consonantes comparatiua ante

is. in eadem sillaba ut maior. maioris maiore : uel maiori. hic & hec : & hoc felix : ablatiuo ab hoc & ab hac felice : uel felici : & que desinunt in es in recto generis communis : ut hic & hec hospes terminant ablatiuum in .e. & quedam feminini ut hec seges. ablatiuo ab hac : segete. alia omnia ut dictum est. tertie declinationis faciunt ablatiuum in e ut patre : & classe tamen apud Virgilium datur classi : adductum ęneam classi hec de numero singulari tertie declinationis : nunc de eiusdem numero plurali dicamus. Nominatiuus pluralis tertie declinationis formatur a genitiuo singulari : mutata tis in es. ut patres : matres : & hoc genere : masculino : feminino : & communi exceptis quibusdã grecis : neutra uero quorum ablatiuus desinit in .i. uel in .e. preter comparatiua : correpta .i. & addita .a. si uero in .e. solum similiter comparatiua mutata .e. in .a. faciunt nominatiuum pluralẽ qualia sunt hec nomina : moralia : paria : felicia : maiora : preter hec nomina ludicra : uetera : plurima : uel plura : amplustra : uel amplastra : & quando ablatiuus tertie declinationis facit in .e. uel in .i. tunc genitiuus pluralis facit in ium ut felicium : nomina comparatiua in um : ut maiorum : minorum. si uero nominatiuus terminatur in duas consonantes ut fons : & ablatiuus in .e. solum : tunc genitiuus pluralis facit in ium. ut fontium. Si uero terminatur uocatiuus in .s. litteram aut in. p. & s. tunc genitiuus facit in um. ut hiems hiemum quando uero cõponuntur ab hoc nomine caput : ut municeps : municipium : & triceps tricipitum : & ubi est nominatiuus : & genitiuus pares habentes sillabas : tunc genitiuus facit in ium ut collis collium sunt tamen quedam nomina : que faciunt ablatiuum in e & in i. & genitiuus illorum habet sillabas pares nominatiuo : non facit in ium sed in um : ut iuuenes iuuenum canum : pannum : uetus uigil. supplex. artifex. hec non sunt paria. tamen in .e. & in .i. terminantur : nota etiam ꝙ nomina que terminantur in es. in nominatiuo plurali : & carent singulari faciunt genitiuum in ium ut penates : penatium tamen nomina que sic terminantur : & habent numerum singularem : habentia sillabas pares : & que desinunt in as. per sincopem terminantur in um : uates uatum : probitas probitatum : que desinunt in is longum : uel in es : in ium faciunt genitiuum : lis. litis : litium : noctes noctis noctium : alia in um ut poema poematum : bos tamen boum facit datiuus : & ablatiuus huius declinationis faciunt in bus. &

formantur a genitiuo singulari interposita.bu.greca uero que ter minantur in recto singulari in.a.sepe desinunt in.is.in datiuo: & ablatiuo. ut poema poematis. accusatiuus & uocatiuus plures similes sunt casui nominatiuo plurali ea uero que habent genitiuũ similem nominatiuo.& que faciũt in.i.solum in ablatiuo. & que desinunt in.n.&.s.uel in.r.&.s.faciunt accusatiuum in is. raro in es.ut omnis alacris fontis.que uero desinunt in.x. adiectiua raro in is.sed in es desinent.hoc patebit intuentibus.

Nomĩatiuo hec priamis satis dictum est de patronimicis prime & tertie d̾clinationis: quoniam feminina sunt declinationis tertie:nũc erit sermo de quarta declinatione: his omnibus declaratis pertinentibus ad primã orationis partem: docebo quomodo tyrunculi hac in arte ꝑficient. nũc tamen ordinem dicam: cum uideris tyrones declinasse primam oratiõis partem cognitis litteris: sillabis dictionibus:& horum omnium accidentibus doceantur concordantias scilicet quibus conuenit adiectiuum substantiuo suo:tertio cognoscant accidentia uerbi: & huius concordantias: & relatiuorum:quarto sint amici sintaxis uerbalis quod dici solet incipiant latinari:oratione scilicet uti latina ex cognitione actiuorum:passiuorum:neutrorum:communium:deponentium: personalium:& inpersonalium:aduerbiorum:gerundiorum:participiorum:comparatiuorum:superlatiuorum:patronymicorũ: q̃uis parum conferant:figurarum constructionis:relatiuorum: etheroclytorum:indicatiuorum:motiuorum:frequentatiuorum:& cęterorum quę a claris traduntur grammaticis:post hoc cognoscant artem exornationis & componant epistolas:deinceps metri legem & artem non negligant:quibus preceptis:auctoritati certi auctoris latini uel greci semper adsint altiora querentes:que hoc in nostro commentario:q̃uis non omnia que dixerim una oratiõe cõplecti possim:quia ut locus expostulat commentor hunc clarissi.

¶ Modus ꝑficiẽdi ĩ grãmatica.

¶ Nominatiuo hec priamis. Genitiuo huius priamidis vel priamidos. Datiuo huic priamidi. Accusatiuo hunc priamiden vel priamida. Uocatiuo o priamis vel priami. Ablatiuo ab hac priamide. Et pluraliter nominatiuo hee priamides. Genitiuo harum priamidum. Datiuo his priamidibus. Accusatiuo has priamides vel priamidas. Uocatiuo o priamides. Abltõ ab his priamidib⁹

mum:& uetustissimum auctorem:parentem tyronum huius artis quasi derisum ab illis qui altiores profitentur artes: non ingenue considerantibus:quantum hic auctor illis pro fuerit:& quo uel q̄ li sensu indigeat. Quo hoc commētario:cognito:prisciani: & omnium priscorum grammaticorum uires:quales & quante fuerint cognoscent:non solum ea ratione qua illis libuit ut primis rerū inuentoribus nomen imponere:sed & quia sic natura hoc illis nō negauit noscere:ut liquido patebit non claris uiris qui hoc cognoscunt:sed magistellis qui pauperes rusticos inermi arte decipiunt dicentibus tuus filius calet artem:rusticus credit uirtutis & magistellus intelligit illum callere artem fatuitatis utriusq; parentis & filii:hoc uulgus querit:querat omine bono.ut tale hominum genus:& ideo.ego ubi oportuerit omnem artis locum absoluā: nō eo recto ordine ut fiet in regulis quas olim ab aliis deprauatas ur sino pede lambere curabo:uerba scilicet que ommissa fuerunt: & titulum:ubi dicitur barbule pompilii:fiat policarpi:hoc enim est cognomen meum ex parte parentis mei gaudentii:quoniam mysorum lingua unde oriundus fuit bobaico urbe cognominabat policarpus expositio cuius nō potest recte exprimi illyrica lingua nec ea mee matris cui erat nomen & cognomen leta seueritana si benicensis uitam & obitum utriusq; tetigi in fine nostri libelli solymaidos:de his hactenus is ordo sit.quo ut recto tramite clara iuuentus incedens hanc artem acquirat breui:ne diffusis grāmaticorum libris:uel aliorum breuitate quasi in cassum tempus terrens negligat altiores artes & scientias quod dure ceruicis homines facere solent: ut sepe uisum est.

Natura magistellorum.

¶ Quare hic cōmentator dr̄ policarp⁹ seueritanus.

¶ Parētis policarpi.

¶ Domus quote declinationis ē domus est declinationis quarte: quare:quia eius genitiuus singularis in us vel in u productū desinit. vt domus visus ⁊ cornu.
¶ Nominatiuo hec domus. Genitiuo huius domus vel domi. Datiuo huic domui. Acusatiuo hāc domū. Uocatiuo o domus Ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hee domus.

¶ Domus quotę declinatiōis est:quare quia eius genitiuus singularis: domus habet duos genitiuos.scilicet genitiuū declinationis secunde & q̄rte cuius nominis datiu⁹ casus semper est declinationis quarte. & uocatiu⁹ accusatiuus est indifferēs datiuus & ablatiuus secū de.itelligo singularis numeri quando ergo est declinationis secunde locū

¶ Domus quot significationes hēt & que descēdunt ab hoc nomine.

in quo qs habitat signifi cabit: quarte uero signifi cat edificium factum ad habitandum: quod ex pa riete tecto & fundaméto constat: & pro quocunq; habitaculo solet poni. Virgilius. antiquasq; do mos auium cũ stirpibus imis. eruit ponitur aliq̃n do pro familia: ut est mi hi clara domus sum do mi: & in domo idem si gnificant: sed quando di cimus sum domi quidá dicút domi teneri aduer bialiter: quando uero di cimus sum domi tue: do mi est nomen ratione ꝓ nimis adiuncti quo non aduerbiascit: & est nomé grecum doma enim gre ce latine tectum dicitur a quo fit domesticũ qđ ad domum pertinet: ut res domestica: aliquádo significat rem mitem: ut animal domesticũ: & do miciliũ quod significat habitationem longi tem poris & sic migrare do/ miciliũ est alio se ad ha bitandum cõferre: & do muncula domuscula: & domuncio: apulleius: iá deniq; nec lare requiro: nec domuncionem paro & domo domas mansue

Genitiuo harum domorum vel domuum. Datiuo his domibus Accusatiuo has domos. Actõ o dom⁹. Ablatõ ab his domib⁹

¶ Nominatiuo hic visus. Geniti uo huius visus. Datiuo huic vi- sui. Accusatiuo hunc visum. Vo- catiuo o visus. Ablatiuo ab hoc visu. Et pluraliter nominatiuo hĳ visus. Genitiuo horum visu um. Datiuo his visibus. Accusa tiuo hos visus. Vocatiuo o vi- sus. Ablatiuo ab his visibus.

¶ Nominatiuo hec manus. Ge- nitiuo huius manus. Datiuo hu ic manui. Accusatiuo hãc manũ Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab hac manu. Et pluraliter no- minatiuo hee manus. Genitiuo harum manuū. Datiuo his ma nibus. Accusatiuo has manus. Vocatiuo o manus. Ablatiuo ab his manibus.

¶ Nominatiuo hoc cornu. Geni tiuo huius cornu. Datiuo huic cornui. Accusatiuo hoc cornu. Vocatiuo o cornu. Ablatiuo ab hoc cornu. Et pluraliter nomina tiuo hec cornua. Genitiuo horũ cornuum. Datiuo his cornibus. Accusatiuo hec cornua. Actõ o cornua. Ablatõ ab his cornibus.

facio: & a domitor domitus: & domatura pro actu domandi.

Visus uisio. ¶ Nominatiuo hic uisus. pro potentia uidẽdi & uisio pro actu ui.

dendi:sicut odoratus etiam pro actu odorandi: & tactus per actu tangendi:uirgilius horrendum uisu & uisum pro eo quod uidet appulleius:quę non modo uisa a nobis: sed etiam ab aliis auditu refferrem:uisio etiam fantasiam significat:quintilianus:quas fantasias greci uocant. Nos sane uisiones appellamus: per quas imagines rerum absentium ita representantur animo ut eas cernere oculis:ac presentes habere uideamur:has quisquis bene conceperit:is erit in affectibus potentissimus auideor passiuo: quod habet actiuum uideo: a quo euidentia illustratio euidenter clare: transuideo: aliquid per corpus perspicuũ uideo:preuideo ante uideo: plinius id nos futurum preuideamus:prouideo futurum aliquod uidere significat anteq̃ sit factum: plinius hoc enim sapientis est officium omnia que neutra sunt prouidere: & prouidere significat aliquando cauere. si que mala nobis futura sunt ut ea:uel uitare uel emendare possimus. terentius que si non est prouident modo remedium prebere a quo prouidentia & prudentia: prouidentia in diuinis:prudentia in humanis:uel prudentia est rerũ bonaꝝ & malarũ & utrarũq; scientia:prouidentia uero est scientia p quã aliquod futurũ preuidetur:que quandoq; pro deo ponitur. quintilianus:nullam ego rerum humanarum despicere prouidentiam reor. ¶ Nominatiuo hoc cornu:quid sit satis notum est: a quo fit bicornium:tricornium:quadricornium:quod habet duo tria uel quatuor cornua:& cornutũ:uel ꝙ habet cornua:uel quod ex cornu procedit. Marcialis:occubuit tandẽ cornuto ardore petitus & e cornu fit corneũ:qđ ex cornu est:unde hiberne corone dicte sũt quoniã tũc terra negãte flores fieri solebãt laminis ecornu tinctis & cornipeda cornu petẽs:idest feriẽs:& corniger cornua gerens. unde & bachus dictus est corniger: quia simulachro liberi patris adiciebant cornua ꝙ inuẽtor uini fuerit:hãc obrẽ quia homines truces redduntur nimio uini potu. Methaphorice etiam dicuntur fluminũ cornua a curuitate quia flectuntur ad similitudinem cornuum:cornua etiam dicuntur utraq; partes antene. Virgi. cornua uellatarum obuertimus antemnarum:& utroq; pars exercitus cornua dicuntur: & de hoc alibi plura. ¶ Terminationes huius declinatiõis sũt hec nõia generis masculini:& feminini:in casu ntõ terminãt in us correptũ:ut uisus & manus: generis uero neutri in u. productũ & nõ dicitur nomen huius declinatiõis nisi horũ triũ generũ:cuius genitiuus est similis ntõ dico masculini & feminini in us productũ a quo formatur datiuus abiecta. s. littera. & addita i. ut manus manui & accusatiuus singularis formatur a ntõ mu-

¶ Trãsuideo
¶ Preuideo.
¶ Prouideo.
¶ Pulchra sẽtentia.
Prouidẽtia
Prudentia.
Scientia.
Quintiliãus.
¶ De cornu & ab eo deriuata.
¶ Martialis
¶ Corniger.
¶ Virgilius
¶ Quarte declinationis termini.

tata.s.in.m.ut manus manuum. uocatiuus eſt ſimilis nominatiuo ut manus.o.manus.ablatiuus uero a nominatiuo. remota.s. littera ut uiſus uiſu:nominatiuus.uocatiuus.& accuſatiuus plurales ſimiles ſunt genitiuo numeri ſingularis.ut his uiſus. o. uiſus. genitiuus numeri pluralis fit a nominatiuo ſingulari abiecta.s.& addita um:ut manus manuum.datiuus & ablatiuus numeri pluralis fiunt a nominatiuo ſingulari mutata.u.in.i.& interiecta. bu. ut manibus.quibuſdam exceptis ut lacubus ficubus & aliis paucis Nomīatiuus uocatiuus & accuſatiuus plurales neutri generis formantur a nominatiuo correpto.u.& addita.a.ut cornua.& in his nominibus tum in ſingulari numero tū in plurali nominatiuus uocatiuus.& accuſatiuus.ſimiles ſunt.intelligo de nominibus in u.terminantibus in ſingulari numero.in plurali in.a. quare autē hec ſunt ſimilia dictum eſt ſuperius:ubi diffuſe tetigimus hāc materiā:pſeq̈mur quartā đclinationē.ut cito fiat finis huius primi libri.qui nō eſt facilis intellectu ſi inſpexerit pauper grammaticus.

¶ Dies
¶ Dies duplex.
¶ Dies unde dicitur.

¶ Nominatiuo hic uel hec dies.eſt ſpacium qđ conſtat & nocturno & diurno motu ſolis & hunc naturalem diem uocitant. quia artificialis eſt is in quo artes exercētur & dicitur dies:uel quia ē quid diuini operis uel a dio:qđ ueteres dixerunt diurnum ſub cęlo lumē ex quo.& nos aliqd ſub dio fieri dicimus qđ nō fit ſub tecto.a quo fit diecula diminutiuum diurnus.& diu aduerbium ꝓ die a quo interdiu: plautus.nec noctu.nec diu. quietus ſū.& diurnare apđ ueteres pro diu uiuere.& iam diu pro olim.diu aliquando ponitur pro longo tempore a quo diutius pro longiori tempore

¶ Dium.
¶ Diecula.
¶ Plautus
¶ Diurnare.
¶ Diu.
¶ Diutius.

a quo

¶ Dies quotte declinationis eſt: dies eſt declinationis quinte : quare quia eius genitiuus ſingularis in ei diuiſas ſillabas deſinit:vt dies diei.

¶ Nominatiuo hic vel hec dies. Genitiuo huius diei. Datiuo huic diei. Accuſatiuo hunc:vel hanc diez. Uocatiuo o dies . Ablatiuo ab hoc:vel ab hac die. Et pluraliter nominatiuo hij dies. Genitiuo horum dierū. Datiuo his diebus. Accuſatiuo hos dies. Uocatiuo o dies. Ablatō ab his dieb⁹.

¶ Nominatiuo hec res . Genitiuo hui⁹ rei. Datiuo huic rei. Accuſatiuo hanc rem . Uocatiuo o res. Ablatiuo ab hac re. Et pluraliter nominatiuo hee res. Genitiuo harum rerum. Datiuo his re

bus.

bus. Accusatiuo has res. Uocati
uo o res. Ablatiuo ab his rebus.
¶ Nominatiuo hec spes. Geniti
uo huius spei. Datiuo huic spei.
Accusatiuo hanc spẽ. Uocatiuo
o spes. Ablatiuo ab hac spe. Et
pluraliter nominatiuo hee spes.
Accusatiuo has spes. Uocatiuo
o spes. reliquis casibus caret.

diutissime pro longissi- ¶ Diutine
mo: diutine & diutile di ¶ Diutile
minutiuũ pro aliquãdiu
gelius cũ diutile tactus ¶ Gelius
cogitandi fuissem: tãdiu ¶ Tamdiu
tanto tempore: q̃diu: q̃to ¶ Quamdiu
tẽpore: diutinus diutur-
nus: idest continuus: cice
ro libertatis desiderio: te
dioq; diutine seruitutis
biduum triduum: bidua ¶ Biduum
num triduanum pridie aduerbium priori die: postridie posteriori ¶ Triduum
die quia pridie est quasi heri non presentis diei: & postridie quasi ¶ Pridie
cras: non tamen presentis diei: sed aut preteriti aut futuri preteri ¶ Postridie
ti ut pridie q̃ ad me uenires cõueni fabiũ: futuri. ut pridie quã ad Et pluralia
me uenires legito fabritio: sic & postridie: pridianus: postridianus ¶ Pridianus
qui pridie: aut postridie alicuius diei est: postridianus q̃uis non sit ¶ Postridia-
in usu: idest post idus pro quo abutimur crastinus: ꝓ quouis alio nus.
die: non solum prosequenti. Virgi. nunq̃ te crastina fallet hora di- ¶ Virgilius
cimus: & hesternus pro pridiano a die: fit hodie quasi hoc die: a ¶ Hesternus
quo hodiernus: & quottidie quottidianus: propedie quasi prope ¶ Hodie ho-
& dies: cicero: & presens propediem loquar: idest cito: & perẽdie diernus:
idest die: qui fuit: uel erit proximus diei crastino quasi perempto ¶ Propediẽ
uno die: cicero: scies igitur cras: aut ad summum perendie a quo ¶ Perendie
dicitur dies perendinus ab hinc tertius: & comprehendinare de ¶ Dies peren
die in diem in longum conferre: & comperẽdino. Macrobius: ne dinus: cõpe-
nonas aut iduum relligionem: nouella comprehendinatione cor rendinare.
rumperet: ueteres etiam iudicium constitutum: in tertium diẽ uo-
cabant diem comprehendinatam & pridem: quasi prius die aliq̃n ¶ Pridem
do significat longo tempore: aliquando paruo: de lõgo apuleius
quod pridem plato affirmauerat: de paruo plinius: quasi non pri-
dem uidimus: preter pubertatem in filio cornelii tacito equitis ro
mani. ¶ Nominatiuo hec res. res plura significat aliquando con- ¶ Res plura
ditionem ut respublica: res mea: res tua: cicero: id rebus nostris mi significat
nime conducebat: hoc est statui nostro: aliquando pro cõtentiõe
aut cõmercio. ut res est mihi cum homine agresti: aliquando pro
causa: ut cum dicimus: hac de re hoc facio: q̃obrem: idest ob hanc
causam: & ab re: idest sine causa: quandoq; pro imperio. Virgilius:
Postq̃ res asie: priamiq; euertere gentem: aliquando pro coitu: Te
rentius: miles cum quo tum rem habeas: & pro censu oratius: nũq̃

sic rem facies pro uilitate plinius:quod ex eius re magis q̄ nostra esset quandoq; apud a persona distinctum:ut loci argumentationes sunt a rebus & a personis:quandoq; distinguitur a uerbis oratius.uerba que prouisam rem nō in uita sequentur: postremo res dicitur quicquid comprehēdit:quod quo quomodo est & id qđ dialetici transcendens uocant:a re fit uerbum reor:quod est extimo:& ratus:certum ac firmum esse:unde ratum habere est aprobare quod factum est:ueteres dixerunt ratare:a quo deducitur irritare pro infringere : nec ratum habere:& irritum improbatum:& aduerbium pro frustra:& irritare ad nihilum deducere. Virgilius. Irrita perpetuo soluent formidine terras:& ritum aprobatum cōsuetudine quadam:quam omnes ratam habent a quo aduerbium rite idest bone q̄uis alii aliter sentiēt. ¶ Nominatiuo hec spes.spes grece dicitur exois idest opinio & hoc de rebus futuris,medium nomen quod scilicet capi potest in bonam:& in malam partem: quia ut inquit plato singuli hoies intra se habent duos comites utrunq; amentem:& alterum alteri contrarium:huic nomen uoluptas : illi dolor:opinio preest singulis : sed propriū nomen eius opinionis que dolorem precedit est timor que uero uoluptatem fiducia a qua deducitur uerbum spero:ad dolorem & uoluptatem pertinens:sperare nāq; futurum siue bonum siue malum opinari: abusiue pro existimare capitur:uel de presenti fiat sermo quintilianus:facilius animaduertere uos spero defensionis mee cursus est de preterito:innocentiā quidem puelle satis ut spero defendimus. hinc apud ueteres speratus dicit̄ procus q uxorē petit:& spata uirgo que petit̄:afranius speratā non odi tuā:& illa uirgo postq̄ iam promissa est:non dicitur sperata:sed dicitur pacta:uel spōsa a quo ex spes:q̄ est fine spe:accius:orbus sum ac liberorū expes: & despati:q̄bus est nulla spes salutis. ¶ Terminationes huius declinatiōis hee sunt:non uariantur liuius nomē nisi p genus femininū rectus terminatur solū in es:sillabā productā:singularis genitiuus & datiuus:fiunt a nominatiuo abiecta.s.littera.& addita.i.ut spes spei: accusatiuus fit ab eodē abiecta.s.& addita.m.ut spes spem.uocatiuus singularis nominatiuus:accusatiuus:& uocatiuus plurales similes sunt.ablatiuus singularis:fit a nominatiuo abiecta.s.ut spes spe:in aliquibus nominibus genitiuus pluralis fit ab ablatino addita rum datiuus & ablatiuus pluralis ab ablatiuo singulari addita bus.ut specie speciebus.spes uero caret genitiuo:datiuo: & ablatiuo pluralis numeri ex certis auctoribus:huius est etiā ratio genitiuo caret qa nil iure nature : est alicuius dubii generatiuū quod

Reor uerbū. ¶ Irritare. ¶ Spes. ¶ Plato. ¶ Duo comites humane mentis. Quintiliāus. ¶ Quinte declinatiōis termini. ¶ De casuū uarietate plura ratio.

ad bonum & malum tendat:quoniam bonū est uolūtatis obiectū & quia solū tale ē unū genere:& seecie respectu diuersoꝝ obiecto-rum:ideo non oportuit dicere:spes:spe:speꝝ nec speciebus in casu datiuo:qa quod caret generatione:caret & eo quod alicui tribui debeat:nec ablatiuo ab his spebus licuit dicere:quia nil ab aliquo afferri potest:uel accipi nisi possit ei tribui:qđ per ablatiuū significari solet:hasmet ratiōis oībus casibus adducere poteris iuxta nominū significata ex humana institutiōe nomini imposita:quo cognosces quare in noīe dať casuū numerus.& uarietas : nec sit qui blandiať puerilibus uerbis quia hec sunt notāda intellectui claro.

¶ Bonus bona bonū quote declinationis est:bonus bona bonū est declinationis prime ⁊ secunde quare:qa ex parte feminini est declinationis prime:ex parte masculini:⁊ neutri secūde:sic dicatur de aliis adiectiuis.

¶ Ntō bonus bona bonū. Gtō boni bone boni. Dtō bono bōe bono. Actō bonū bonā bonum. Vctō obone o bōa o bonū. abltō a bono a bōa a bono. Et plr ntō boni bone bona. Gtō bonoꝝ bonarū bonoꝛū. Dtō bonis. Actō bonos bōas bona. Vctō o boni o bone o bona. Abltō a bonis.

¶ Nominatiuo quis vel qui que quod vel quid. Genitiuo cuius. Datiuo cui. Accusatiuo quē quā quod vel qd. Ablatiuo a quo vel a qui a qua vel a que a quo vel a qui. Et pluraliter ntō qui que que Gtō quoꝛū quarū quoꝛum. Dtō quis vel quibus. Actō quos quas que. Abltō a quis vel a quibus.

¶ Bonus bōa bonū quote declinationis ē:prime & secunde quia ex parte secūde uocis genitiui desinentis in ae diphtongū est declinationis prime ut supra patuit : ex parte prime:& tertie in.i.ꝓductū desinētis ē ďclinationis secūde:nō dicas scďe declinatiōis ut supra de gñe dcm̄ est neq; hoc nomē:uel huic similia: dñr adiectiua:qa solā qualitatē significāt qđ huic noī nō cōuenit:sed dicuntur adiectiua qa in oratione ꝑ se sūpta nihil significāt nisi substantiuis iuncta fuerint:ut nisi dixero petrus albus:hoc nomē albus per se:nihil significabit ita nec aliquid nomē diciť substātiuū : qa solū sbaȝ significat nisi sit nomē ꝓpriū uel appellatiuū qm̄ appellatiuū sigñcat rei naturam ut hō naturā humanam:scilicet illa sine quibus res in esse rei

¶ Quare nomen dicitur adiectiuū uel substantiuū.

¶ Nota digna notata

per naturam significata nec esse possit:nec possit intelligi q̄a hoc ꝙ illa natura significat dicitur esse de essentia rei. ut qd scilicet primo ipsi rei conuenit & ex natura rei:& ex prima rei consideratiōe circa rem quam intellectus aduertit & per quid ipsa res in esse consideratiuo:& tali quale hoc quod ipsum est expostulat decernitur a quo uis quod nō est ipsum:quomodo dicimus: ꝙ animal rationale est de essentia hominis quia hoc ipsi homini cuiuis scilicet indiuiduo eius hoc primo conuenit ꝙ fiat tale:& quo distinguatur a quo uis cui hoc ipsum non conuenit quod conceptum:& uisum:in his que nomen hoc primo significat in illis repertū que oculo patent non abneget:ommisis que ad hoc sequi solēt externis nature dici solet humanitas:in homine a qua & homo. in asino asineitas iuxta esse:naturam & rerum consideratioē primam quam quisq; concipere de re ipsa possit & hec sunt bene notanda:ab illis qui cupiunt aliquid intelligere precipue pauperes grammatici qui nudi:naturam sequuntur:non ea que nature obnoxia esse solent:& ideo iudico preter ambitionem dicendum: illos insanire qui in sola grammatica senescūt:cum nec eismet: nec aliis utilitati sint:ingenuos iuuenes a claris artibus auocantes: feniceo uerborum uolitatu & incessu:patuit igitur declaratum qd' sit substantiuum & adiectiuum:& quia huius artis tyrunculi horū accidentia ignorant sequentes horisticam. incognita nominū terminatione debent dicere ideo dicitur substantiuum quia substat adiectiuo in oratione qui & inspiciant adiectiui & substantiui conuenientiam:quod officium est methodice:que in uerborum sintaxi facile perfici solet cum dicimus lucretius bonus in quo cōcordant hec duo nomina:ut ergo hec sint nota hoc scire uolentibus & ut nō terrant tempus in cassum tyrunculi grammatices horum nominum conuenientias omnibus accidentibus quas alii cōcordantias dicere solent facile aperiam erothymatico uerbo.

¶ Plura de appellatiuo & & substātiuo nomine.

¶ Nō possūt esse scientes puri grāmatici.

¶ Conueniētia adiectiui substantiuo

¶ Adiectiuum suo substantiuo in quo concordat:adiectiuum suo substantiuo concordat in quatuor.in persona.in genere. in numero.& in casu.lucretius bonus.in quo concordant.in quatuor in ꝑsona.in genere.in numero.& in casu:quomodo:quia lucretius est persone tertie bonus tertie:quia lucretius est generis masculini: bonus masculini:quia lucretius est numeri singularis bonus singularis:quia lucretius est casus nominatiui & bonus nominatiui. lucretii boni in quo concordant:lucretii boni concordant in quatuor in persona.in genere.in numero & in casu.quia lucretii est ꝑsone tertie.boni tertie:quia lucretii est generis masculini bōi ma-

¶ De concordātia masculini in singulari

sculini:quia lucretii est numeri singularis boni singularis:quia lu cretii est casus genitiui boni genitiui:lucretio bono in quo cõcor dant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in casu. quia lucretio est psone tertie bono tertie: quia lucretio est generis ma sculini bono masculini:quia lucretio est numeri singularis bono singularis:quia lucretio est casus datiui & bono datiui: lucretium bonum in quo concordant:lucretium bonum concordant in q̃tuor.in persona:in genere.in numero.& in casu:quia lucretiũ est persone tertie.bonum tertie:quia lucretium est generis masculini bonum masculini:quia lucretium est numeri singularis bonũ sin gularis:quia lucretium est casus accusatiui & bonum accusatiui. o lucreci bone in quo concordant.o lucreti bone concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in casu.quia o lucreci est persone secunde:bone secũde:quia o lucreci est generis ma sculini bone masculini:quia o lucreci est numeri singulari & bo ne singularis:quia o lucreti est casus uocatiui & bone uocatiui. a lucrecio bono in quo concordant:a lucrecio bono cõcordant in quatuor in persona:in genere.in numero.& in casu. quia a lucre tio est persone tertie bono tertie:quia a lucretio est generis mascu lini bono masculini:quia a lucretio ẽ numeri singularis bono sin gularis:quia a lucretio est casus ablatiui bono ablatiui. ¶ Homi nes boni in quo concordant:homines boni concordant in qua tuor.in persona.in genere.in numero & in casu.quia homines est persone tertie boni tertie:quia homines est generis masculini:bo ni masculini.quia homines est numeri singularis boni singularis quia homines est casus nominatiui boni nominatiui: hominum bonorum in quo concordant:hominum bonorum concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in casu.quia homi num est persone tertie bonorum tertie. quia hominũ est generis masculini bonorum masculini.quia hominum est numeri plura lis bonorum pluralis:quia hominum est casus genitiui bonorũ genitiui. hominibus bonis in quo cõcordant:hominibus bonis concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero:& in ca su:quia hominibus est persone tertie.bonis tertie:quia hominibꝰ est generis masculini bonis masculini:quia hominibus est nume ri singularis bonis singularis:quia hominibus est casus datiui bo nis datiui:homines bonos in quo concordant: homines bonos concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in ca su:quia homines est persone tertie bonos tertie: quia homines ẽ generis masculini bonos masculini:quia homines ẽ numeri plu

¶ De concor dãtia mascu lini in p̃rali.

ralis bonos pluralis:quia homines est casus accusatiui bonos ac/
cusatiui : o homines boni in quo concordant : o homines boni
concordant in quatuor:in persona:in genere:in numero:& in ca/
su:quia o homines est persone secunde:boni secunde : quia o ho/
mines est generis masculini boni masculini : quia o homines est
numeri pluralis:boni pluralis:quia o homines est casus uocatiui
boni uocatiui.ab hominibus bonis in quo concordant:ab homi
nibus bonis concordant in quatuor:in persona:in genere : in nu/
mero:& in casu:quia ab hominibus est persone tertie bonis tertie
quia ab hominibus est generis masculini bonis masculini : qa ab
hominibus est numeri pluralis bonis pluralis:quia ab hominibus
est casus ablatiui bonis ablatiui:hactenns de genere masculino.

De concordantia feminini in singulari.

De concordantia feminini:lucretia casta in quo concordant:lu
cretia casta concordant in quatuor.in persona:in genere:in nume
ro:& in casu:quia lucretia est persone tertie casta tertie:quia lucre/
tia est generis feminini casta feminini:quia lucretia est numeri sin
gularis:casta singularis:qa lucretia est casus nominatiui casta no/
minatiui : lucretie caste:in quo concordant:lucretie caste conco
dant in quatuor : in persona:in genere : in numero : & in casu: qa
lucretie est persone tertie:caste tertie:qa lucretie est generis femi/
nini caste feminini:quia lucretie est numeri singularis:caste singu
laris:quia lucretie est casus genitiui : caste genitiui : sic & in casu
datiuo : lucretie caste in quo concordant : lucretie caste concor/
dant in quatuor:in persona:in genere:in numero:& in casu: lucre
tiam castam: in quo concordant:lucretiam castam concordant
in quatuor : in persona : in genere : in numero & in casu:quia lu/
cretiam est persone tertie castam tertie : quia lucretiam est gene/
ris feminini castam feminini:quia lucretiam est numeri singula/
ris castam singularis:quia lucretiam est casus accusatiui castam ac
cusatiui:o lucretia casta in quo concordant:o lucretia casta con/
cordant in quatuor:in persona:in genere:in nnmero:& in casu:qa
o lucretia est persone secunde:caste secunde:quia o lucretia est ge
neris feminini casta feminini:quia o luctetia est numeri singula/
ris casta singularis:quia o lucretia est casus uocatiui:casta uocatiui
a lucretia casta in quo concordant:a lucretia casta concordat in
quatuor : in persona:in genere:in numero & in casu:quia a lucre/
tia est persone tertie:caste tertie : quia a lucretia est generis femi/
nini casta feminini:quia a lucretia est numeri singularis casta sin/
gularis : qa a lucretia est casus ablatiui casta ablatiui .

De concordātia feminini in plurali.

Mulieres
caste in quo concordant:mulieres caste concordant in quatuor:

in persona : in genere in numero : & in casu: quia mulieres est per sone tertie caste tertie. quia mulieres est generis feminini caste feminini : qa mulieres est numeri pluralis caste pluralis: quia mulieres est casus nominatiui caste nominatiui. mulierum castarum in quo concordant. mulierum castarum concordant in quatuor : in persona. in genere. in numero. & in casu: quia mulierum est persone tertie castarum tertie. quia mulierum est generis feminini castarum feminini. quia mulierum est numeri pluralis. castarum pluralis. quia mulierum est casus genitiui castarum genitiui. mulieribus castis in quo concordant: mulieribus castis cõcordant in quatuor. in persona. in genere. in numero. & in casu. quia mulierib9 est persone tertie castis tertie. quia mulieribus est generis feminini castis feminini. quia mulieribus est numeri pluralis castis pluralis. quia mulieribus est casus datiui castis datiui. mulieres castas in quo concordant. mulieres castas concordant in quatuor. in persona. in genere. in numero. & in casu. quia mulieres est persone tertie castas tertie. quia mulieres est generis feminini castas feminini. quia mulieres est numeri pluralis castas pluralis. qa mulieres est casus accusatiui castas accusatiui. o mulieres caste. in quo concordant. o mulieres caste concordant in quatuor. in persona. in genere. in numero. & in casu. quia o mulieres ẽ persone secũde caste secũde. o mulieres est generis feminini caste feminini. o mulieres est numeri pluralis caste pluralis. o mulieres est casus uocatiui caste uocatiui. a mulieribus castis in quo concordant a mulieribus castis concordãt in quatuor. in persona. in genere. in numero. & in casu. qa a mulieribus est psone tertie castis tertie. quia a mulieribus est generis feminini castis feminini. qa a mulieribus est numeri pluralis & castis pluralis. qa a mulieribus est casus ablatiui & castis ablatiui. ¶ Lignũ bonum cõcordat in quatuor. in psona. in genere in numero & in casu. qa lignũ ẽ psone tertie. bonũ tertie. qa lignũ ẽ gñis neutri. bonũ neutri. qa lignũ ẽ nũeri singularis bonũ singularis. qa lignũ ẽ casus nominatiui bonũ noti. ligni boni in quo cõcordãt. ligni boni ꝯcordãt in q̃tuor. in psona ĩ genere. in numero. & ĩ casu. qa ligni ẽ psone tertie boni tertie. qa ligni est nũeri singularis boni singularis. qa ligni ẽ casus genitiui & boni genitiui. qa ligni ẽ gñis neutri. boni neutri. ligno bono ĩ quo ꝯcordãt ligno bono ꝯcordãt ĩ q̃tuor. ĩ psona. in gñe. ĩ nũero. & in casu. qa ligno ẽ psone tertie bono tertie. qa ligno ẽ gñis neutri. bono neutri. qa ligno ẽ nũeri singularis bono singularis. qa ligno ẽ casus datiui bono datiui. lignũ bonũ in casu actõ. in quo

¶ De concordãtia neutri in singulari.

concordant:lignum bonum concordat in quatuor.in persona:in genere.in numero.& in casu.quia lignum est generis neutri bonum neutri:quia lignum est numeri singularis:bonum singularis quia lignum est casus accusatiui bonum accusatiui.o lignum bonũ in quo cõcordãt:o lignũ bonũ concordant in quatuor. in p.sona.in genere.in numero.& in casu.quia o lignum est persone secunde bonum secunde:quia o lignum est generis neutri bonũ neutri: quia o lignum est numeri singularis bonum singularis: quia o lignum est casus uocatiui bonum uocatiui. a ligno bono in quo concordant.a ligno bono concordant in quatuor:in persona:in genere.in numero.& in casu:quia a ligno est persone tertie bono tertie.quia a ligno est generis neutri in tertia uoce ablatiui & bono neutri quia a ligno est numeri singularis bono singularis:quia a ligno est casus ablatiui bono ablatiui.

De concordãtia neutri in plurali.

Ligna bona:in quo concordant.ligna bona concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in casu:quia ligna est persone tertie. bona tertie:ligna est generis neutri:bona neutri.ligna est numeri pluralis bona pluralis.ligna est casus nominatiui bona nominatiui:lignorum bonorum in quo concordant:lignorum bonorum concordant in quatuor.in persona.in genere:in numero: & in casu:quia lignorum est persone tertie:bonorum tertie.lignorum est generis neutri bonorum neutri . lignorum est numeri pluralis: bonorum pluralis.lignorum est casus genitiui bonorũ genitiui:lignis bonis in quo cõcordãt.lignis bonis concordant in quatuor in persona:in genere:in numero.& in casu.quia lignis est persone tertie:bonis tertie:quia lignis est generis neutri bonis neutri quia lignis est numeri pluralis bonis pluralis:quia lignis est casus datiui bonis datiui.ligna bona in casu accusatiuo:in quo concordant.ligna bona concordant in quatuor in persona.in genere. in numero.& in casu.quia ligna est persone tertie.bona tertie.quia ligna est generis neutri bona neutri:quia ligna est numeri pluralis & bona pluralis:quia ligna est casus accusatiui:bona accusatiui: o ligna bona in quo concordant.o ligna bona concordant in quatuor.in persona.in genere.in numero.& in casu.quia o ligna est persone secunde:bona secunde:quia o ligna est generis neutri.bona neutri:quia o ligna est numeri pluralis bona pluralis.quia o ligna est casus uocatiui bona uocatiui. a lignis bonis concordant in quatuor in persona.in genere.in numero.& in casu.qa a lignis est persone tertie bonis tertie,quia a lignis est generis neutri bonis neutri:quia a lignis est numeri pluralis bonis numeri pluralis

quia

quia a lignis est casus ablatiui bonis ablatiui. hactenus de concordantia adiectiui suo substantiuo. ¶ Sequitur de discordantia adiectiui a suo substantiuo: lucretius bona in quo discordant: lucretius bona discordant. in genere: quia lucretius est generis masculini: bona feminini: lucretius bonum in nominatiuo: in quo discordãt lucretius bonum discordant in genere: quia lucretius est generis masculini bonum neutri: lucretii bone in quo discordant: lucretii bone discordant in genere: quia lucretii est generis masculini bone feminini: lucretii boni in tertia uoce genitiui in quo discordãt lucretii boni in tertia uoce genitiui discordant in genere: quia lucretii est generis masculini: boni neutri: lucretio bone in datiuo: in quo discordant: lucretie bone in datiuo discordant in genere: quia lucretio est generis masculini bone feminini: lucretium bonum in tertia uoce accusatiui in quo discordant: lucretium bonũ in tertia uoce accusatiui discordant in genere: quia lucretium est generis masculini bonum neutri: o lucretii bona in quo discordãt o lucreti bona discordant in genere in casu uocatiuo: quia o lucreti est generis masculini bona feminini: o lucreti bonum in quo discordant: o lucreti bonum discordant in genere in casu uocatiuo: quia o lucreti est generis masculini bonum neutri. a pompilio bona in ablatiuo in quo discordant a pompilio bona in ablatiuo discordant in genere: quia a pampilio est generis masculini bona feminini. a lucretio bono in tertia uoce ablatiui in quo discordant. a lucretio bono discordant in genere. quia a lucretio est generis masculini bono neutri. ¶ Homines bone in casu nominatiuo plurali numeri in quo discordant: discordant in genere: quia homines est generis masculini bone feminini: homines bona in tertia uoce nominatiui pluralis numeri in quo discordant: discordant in genere: quia homines est generis masculini bona neutri: hominibus bonis in tertia uoce datiui in quo discordant: discordant in genere: quia hominibus est generis masculini bonis neutri: homines bonas: in quo discordant: homines bonas discordãt in genere: quia homines est generis masculini: bonas feminini. homines bona in tertia uoce accusatiui in quo discordant. homines bona discordant in genere: quia homines est generis masculini: bona neutti. o homines bone. in casu uocatiuo in quo discordãt: discordant in genere quia o homines est generis masculini bone feminini. o homines bona in casu uocatiuo: in quo discordant: discordant in genere: quia o homines est generis masculini bona neutri: ab hominibus bonis in casu abiatiuo discordant in genere

¶ De discordãtia adiectiui a substantiuo in genere ĩ numero singulari.

¶ De discordãtia adiectiui a substantiuo in genere in nũero plurali.

De uaria discordātia adiectiui a substantiuo.

pro secunda uoce & tertia.quia ab hominibus bonis potest esse generis feminini & neutri.¶ Lucretius bonorum in quo discordant:discordant in numero & in casu : quia lucretius est numeri singularis bonorum pluralis:quia lucretius est casus nominatiui: bonorum genitiui: lucretius bonarum in quo discordant:discordant in genere:numero:& in casu : quia lucretius est generis masculini bonarum feminini : quia lucretius est numeri singularis: bonarum pluralis : quia lucretius est casus nominatiui bonarum genitiui : lucretii bonorum in prima uoce genitiui discordant in numero : quia lucretii est numeri singularis : bonorum pluralis lucretii bonarum discordant in genere:& in numero . quia lucretii est generis masculini bonarum feminini : quia lucretii est numeri singularis bonarum pluralis:lucretii bonorum in tertia uoce genitiui discordant in genere : & in numero : quia lucretii est generis masculini bonorum neutri : quia lucretii est numeri singularis bonorum pluralis : lucretio bonas : discordant in genere in numero : & in casu : quia lucretio est generis masculini bonas feminini : quia lucretio est numeri singularis bonas pluralis:quia lucretio est casus datiui bonas accusatiui : lucretio bonis in datiuis discordant in numero : quia lucretio est numero singularis: bonis pluralis : lucretium bonas discordant in genere : & in numero : quia lucretium est generis masculini bonas feminini:quia lucretio est numeri singularis bonas pluralis : o lucreti bonas discordant in persona : & in genere:in numero : & in casu : o lucreti est persone secunde bonas tertie : o lucreti est generis masculini bonas feminini : o lucreti est numeri singularis bonas pluralis: o lucreti est casus uocatiui bonas accusatiui:o lucreti bonus discordant in persona & in casu:quia o lucreti est persone secunde bonus tertie:quia o lucreti est casus uocatiui bonus nominatiui.o lucreti bone in uocatiuo discordant in genere:quia o lucreti est generis masculini bone feminini : o lignum bonas discordant in persona in genere in numero & in casu:quia o lignum est persone secunde bonas tertie:quia o lignum est generis neutri bonas feminini:quia o lignum est numeri singularis bonas pluralis:quia o lignum est casus uocatiui bonas accusatiui : o lignum bona in tertia uoce accusatiui discordant in persona:in numero:& in casu qa o lignū est persone secunde bona tertie:o lignum est numeri singularis bona pluralis:o lignū est casus uocatiui : bona accusatiui: a lignis bonos discordant in genere:& in casu:quia alignis est generis neutri bonos masculini:quia a lignis est casus ablatiui bo.

nos accusatiui:lignis bonis discordant in casu: quia ligna est casus accusatiui bonis datiui.aut ablatiui:lignis bonarum discordāt in genere:& in casu:qa lignis est generis neutri bonarū feminini: quia lignis est casus datiui bonarū genitiui:mulieres bonarū discordāt in casu:qa mulieres est casus nominatiui bonaꝝ genitiui: mulieres bonorū discordāt in genere:& in casu:quia mulieres est generis feminini bonoꝝ masculini in prima uoce:in tertia neutri qa mulieres est casus nominatiui bonoꝝ genitiui.o mulieres bonoꝝ discordant in tribus in ꝑsona: in genere & in casu: quia o mulieres est ꝑsone secūde bonoꝝ tertie:o mulieres est generis feminini bonoꝝ masculini aut neutri o mulieres est casus uocatiui bonoꝝ genitiui:o mulieres bonaꝝ in ꝑsona & in casu: qa o mulieres est ꝑsone secūde bonaꝝ tertie:o mulieres est casus uocatiui bonaꝝ genitiui:de his hactenus ꝓ tyrūculis grāmatices:qa sūt & alia infinita:his similia:sat ergo sit declaratum quod est nomen substantiuum:& quod sit adiectiuū quod erat ualde necessarium ut scilicet nō ideo diceretur nomē adiectiuū:quia qualitatē significaret:sed quia per se sumptū nihil significare pōt:nisi additū suo substantiuo:ut nisi dixerim lelius niger:hoc nomen: niger per se nihil significabit: ita nec aliquod nomen substantiuum ideo dicitur substantiuum quia substantiam significat: sed quia suapte natura: hoc eis in est ꝙ absq; adiectiuis iuncta uerbo significant aliquid: & hoc est duplex proprium: & appellatiuum:proprium est illud quod non habet supposita in que sit diuisibile differentiis oppositis sub eo diuersa constituentibus nec ex hoc plura significat re ipsa sed uoce tantum ut lelius: quod dicere solēt pauperes grāmatici nomen proprium est quod uni soli conuenit:appellatiuum est ex opposito:quod scilicet sit diuisibile in ea respectu quorum possit esse appositum ut subeuntia generis:uel speciei nomen quorū alterū habet diuisionem formalem alterū materialē quod omnium horum potest esse appositum de facto uel successiue exēplum primi ut homo:exemplum secundi ut sol & luna:fenix: que sunt in differentia multiplici alterum prime impositionis: ut petrus:lignum:leo:lapis:quod intelligitur subiectum:uel ex re ipsa unum significante ex uoce singulari:uel plurali:uel ex articulo ei adiuncto:secunde impositionis sunt nomina uocū ut subiectū predicatum more logico:suppositum:appositum:quibus noībus ueteres grāmatici uti solebant:& animaduerte quę dicam:sunt quidam grammatici magistelli qui ut uideantur docti corā puerulis propter ad inuenta ab illis laudari uolunt a paupere turba & dicūt

¶ Quid ē nomē ꝓpriū. & qd appellatiuum.

hoc fieri non posse ꝙ scilicet nomen adiectiuum concordet suo substantiuo in persona nisi tautum in tribus in genere:in numero & in casu:taceant imo sileant:audiant hoc uerbum potest discordare igitur & concordare:sicut oppositum in opposito:ita propositum in proposito:hec enim disconrdant in persona o petre bonus concordant ergo o petre bone:dicant ergo sic ubi est adiectiuum absolutum:non relatiuum uel pronomen demonstratiuum & alia quibus non est uocatiuus non eis absit persona : adiectiuū igitur in quatuor concordat. ¶ Nominatiuo quis uel qui que qđ uel quid:quis est nomen adiectiuum:sed relatiuum non absolutū nam per illud res per nomen significata & prius dicta referť : ut fabius qui legit est doctus:per hoc relatiuum qui intelligitur doctus & hoc est multiplex substantie & accidentis:relatiuum substantie est per quod refertur antecedens substantiuum:& hec relatiua substantie sunt undecim:quis:uel qui:is suus:ipse sui:ille:idem: alius: alter:reliquis tamen relatiuum substantie idemptitatis non est solum hoc nomen qui:sed etiam sunt septem:per que scilicet intelligitur id quod referť ex re ipsa scilicet.quis uel qui is suus ipse sui ille:& idem:diuersitatis sunt hec alius:alter reliquus : quoniam p ea intelligitur aliud q̄ ex re ipsa refertur:ut aliud studet alius disputat:relatiuum substantie reciprocum est quod reflectit in se sui ipsius significationem ut cum dicimus fabius se defendit & he sūt duo suus & sui:non reciprocum est quod non reflectit in se sui significationem ut lelius laudat illum hec sunt quinq; quis uel qui is ipse ille.idem reciprocum possessiuum est quod significat possessionem reciprocam ut suus:non reciprocam possessiuum est solū sui:relatiuum accidentis est quod refert suum antecedens sub ratione accidentis ut qualis:quantus:quot:quotus.quotenis: cuius: cuias:cuia:duplum:duplex.quotenus:qualis significat & refert rē sub nomine accidentis qualificantis aliquid ut sibenicēses quidā: & barduli:quales fuerunt talibus nos detulerunt:quantus quantitatem continuam ut magnus:quot discretam numeralem ut bis duo.quotenis annos ut decenis:cuius possessionem ut ensis cyprius:est cuia est pharetra:duplum ponderale:pondus significat: duplex uestis est mea quotuplex tua multiplicat esse rei accidentale:in subiecto:quotenus significat diuisionem ut singulis annis uel totenis fio doctus disputando quotenis tu legendo quod apud claros auctores raro reperies laude dignum:ad aliquid relatiua sunt ut pater & filius:quorum scilicet totum esse est ad aliud se baberes quasi ad aliquid quorum alterum est alterius dependentie causa

¶ Adiectiuū ꝯcordat suo substātiuo ēt in persona.

¶ De natura relatiuorum

¶ Relatiuū substantie.

¶ Relatiuū substātie idēptitatis.

¶ Relatiuū substantie diuersitatis.

¶ Relatiuū substantie reciprocum.

¶ Relatiuū substātie nō reciprocum

¶ Relatiuū reciprocū cū possessiuū

¶ Relatiuū accidentis

¶ Qualis

¶ Quantus

¶ Cuius.

¶ Quotenus

¶ Quotenis.

¶ Ad aliqd dupliciter.

& non econuerso: prima logicus dicit relatiua secundum esse ut posito patre sub esse relatiuo tantum ponitur filius est econuerso: non autem posito scibili ponitur scire uel scientia actu: nisi impotentia tantum: ideo scientiam dicunt realiter ut illorum utar uerbo ad scibile referri quia re ipsa scientia a scibili pendet: scibile uero ad scientiam refferri solet ratione: hoc est altioris negocii: sinonymum nomen est: quod pluribus uocibus unam rem significat ut ensis gladius mucro: omonimum quod uno nomine plura: ratione diuersa ut canis: patrum est: ut sibenicensis dalmata: & quia hic memini de relatiuis: & de hoc quis: uel qui: ne alicui mirũ uideatur dico non esse inconueniens illa pronomina dici quasi nomina pronomina: quia scilicet ex relatione & denominatione: uel quouis aliomodo significant qualitatem: ex aprehensione determinata: non autem ex se ut nomen: quod id significat per modũ habitus & quietis: nomina uero sunt: quia non se ipse: sed id quod refferunt significant nec sequitur: nõ esse octo orationis partes qa ex una octo partium modo quo dixi hoc capi potest: ideo possunt poni inter nomina: & inter pronomina ratione diuersa a qua rei distinctio & uarietas capi potest quis ergo semper solum interrogatiue: & infinite ponitur: nunq̃ rellatiue: qui relatiue tantum: quod melius relatiue & interrogatiue: ut hoc lignum quod hic erat cõbustum est: & interrogatiue ut quod est nomen adiectiuum & quod est dici potest: q̃uis nostra hac tempestate clarus grãmaticus cantalycius maluerit dicere quod q̃ quid: quid potest capi interrogatiue & infinite: ut quid est hoc & nescio quid faciam: de his alibi & melius: concordantias relatiui suo antecedenti cognoscas esse similes illis que sunt adiectiui suo substãtiuo: nisi qđ horum conuenientia fit in tribus accidentibus in genere numero & casu nõ in persona: quia carent uocatiuo casu: nec obstat unus una unũ quoniã hoc uolo esse nomen adiectiuum defectiuum ratiõe genitiui casus: & hẽt uocatiuũ ut patet scire uolẽtibus apud plautum precipue: errabunt ergo qui dicent tantum huic conuenientie duo accidentia conuenire: ut omnes dicere soliti sunt.

¶ Sinonimũ
Omonimũ

¶ Q̃uo pronomina possunt dici nomina.

¶ Cãtalicius clarus grammaticus.

¶ Nota pulchra de gradibus nominum. & differẽtia positiui. cõparatiui. & superlatiui.

¶ Quot sũt gradus nominũ: gradus noiũ sũt tres: scilicet: positiu⁹ cõparatiuus: ⁊ superlatiuus: positiuus vt doctus: cõparatiu⁹ vt doctio: suplatiuus vt doctissimus.

¶ Quot sunt gradus nominum: hic non capitur pro eo ordinato rerũ ordine ex quibus scale constãt & quibus ad edificiorum altiora conscendit ne prouicissitudine gra-

détium pedum nec pro standi firmitate: nec pro cognatione: sed pro rei p fectione uariis significata nominibus hii tres sũt & non plures: si est absolutus est positiuus: si respectiuus circa terminum est comparatiuus: si est in termino ultra quem nõ datur maior excessus est superlatiuus: quorum unusquisque atenditur penes significatũ: non penes uocem: & hoc fit aut respectu actus ad actum ut tã studeo q̃ disputo. ideo sum doctus: aut substãtie ad substantiã respectu actus ut socrates ẽ doctior platone unde & gradus positiuus non dicitur cõparatiuus nisi ratione alicuius aditi excessũ significantis ut quid formalius: aut dicit talẽ excessũ: ut quid formalius & sic est superlatiuus addens ultra hunc excessum formalius q̃ comparatiuus: quia in termino ad quẽ a quo & suplatiuus dicit primus ergo gradus est positiuus idest prima rei pfectio adueniens p nomen significata: & hec significatur p nomẽ adiectiuũ ut cũ dicimus doctus docta doctũ. ¶ Cõparatiuũ uero est qd signi

¶ Cõparatiuorũ natura.

¶ Bonus: melior: optim⁹: bona melior: optima: bonum: melius optimũ: & in aduerbio: bene melius optime.

¶ Malus: peior: pessimus: Mala peior pessima: malum: peius pessimũ: & in aduerbio: male: peius: pessime.

¶ Magnus: maior: maxim⁹: magna maior maxima: Magnum: maius: maximum: & inaduerbio magne maius: maxime.

¶ Doctus: doctior: doctissimus: docta doctior doctissima: doctũ: docti⁹: doctissimũ: & inaduerbio: docte: doctius: doctissime.

¶ Pluralr: nomiatiuo: hij duo: hee due: & hec duo: genitiuo horum duorum: harũ duarum: horum duorum: datiuo hisduob⁹: duab us: duobus: accusatiuo: hos duos: has duas: & hec duo vocatiuo: o duo: o due: & ho duo ablatiuo ab his duobus: duabus: duobus.

¶ Pluraliter nominatiuo: hij & hee: tres vel tris: & hec tria: Gtõ horum & harum: & horum trium: datiuo his tribus: accusatiuo: hos: & has tres: vel tris: & hec tria: vocatiuo o tris & o tria: abltõ ab his trib⁹.

¶ Pluraliter: nominatiuo: hij: & hee: & hec quatuor: genitiuo: horum: & harum: & horum quatuor: datiuo his q̃tuor: accusatiuo hos: & has: & hec quatuor: vocatiuo: o q̃tuor:

ablatiuo ab his quatuor.
¶ Nota: q oia nomina numeralia a quatuor vsq ad cẽtum sunt generis omnis: numeri pluralis & indeclinabilia.

ficat id qđ suũ positiuũ: cũ hoc aduerbio magis: ut tãtum ualet dicere sũ doctior te q̃tũ sũ magis doctus q̃ tu: hoc nomen requirit a parte posterio ri ablatiuũ sine preposi tiõe. uel nominatiuũ cũ q̃ cõparatiuũ referẽ ad plura sui uel alieni generis: põt enim dici tragurini sunt nobiliores dalmatis: & epyrotis: uel pharensibus & a scriuiensibus: hec fiunt a nominibus pri me & secũde declinatiõis & tertie: adiectiuis a secunda a genitiuo a tertia a datiuo addita or ut doctus docti doctior: fortis forti for tior: preter habẽtia uocalẽ ante us ut pius nõ diciẽ pior: sed magis pius: & pter illos gradus. bonus malus: a quo fit melior & peior: a magno: maior a multo plus: dxterior: sinisterior: munificẽtior: be neficẽtior: in quo tria sunt necessaria: res cõparata. cui cõpareẽ: & qualitas in qua fit cõparatio. ¶ Formaẽ hoc a ppositionibus in ra ut intra interior. ra in er. & addita or. prope propior. a sepe tñ ad uerbio solũ sepissimus reperiẽ. a pridẽ fit prior. mutata dem in or. hec oia sunt generis cõmunis & neutri. & tñ posset dici q sũt ois ratione trium articulorum ab his apud latinos diminutiua non fi unt quo quatuor modis abutimur constructione quando scilicet pronunciatur oratione partitiua ut artiũ nobilior est rethorica & tunc genitiuo gaudet significatione. quando ponitur comparati uus pro positiuo. ut senior pro senex. uel quum significat minus q̃ suum positiuum ut tristior pro tristis & tũc nulli comparatur. uel quando etiam minus significat suo positiuo: & comparatur ad cõ traria ut mare adriaticum est dulcius quam cętera maria. hoc est minus amarum. uel quando comparatiuus comparatur cum suo superlatiuo ut diomedes fuit fortior achile fortissimo. & diuus Thomas aquinas fuit doctior Alberto magno doctissimo: aut quando comparatiuum comparatur cum alio comparatiuo ut fabius est doctior sempronio doctiore lucretio. uel quando com paratur ad diuersas qualitates. ut nix est albior coruo formantur etiam a nominibus substantiuis & pronominibus ut a nerone ne ronior: ab ipso ipsior. & sic oia pñt cõparari quoꝝ significata pñt suscipere magis & minus. alia nõ qualia sũt noia substãtiua ꝓpria uel appellatiua. distributiua. negatiua. relatiua. possessiua. non enĩ dicimus. Ioãnes Ioãnior. ois omnior. nullus nullior. qs quior. me us meior. nec noia adiectiua que de suo cõnotato. significãt sub

¶ Cõparatiua quo casu gaudent.

¶ Quot requnẽ ad bonã cõparationem.

¶ A qb⁹ fiũt cõparatiua.

¶ Quot modis fit abusio ĩ cõparatiõe.

¶ Diuus thomas aquas.

stantiam ut habuimus qualia sunt risibilis rationalis: uel qualiter non ex re sed ex modo significandi ea ratione qua aliquid determinare dicantur ut sunt illa nec etiam aliquod pronomen potest comparari quia comparatio fit ratione alicuius excessus: qui non cōpetit pronomini meo ut dixi: quod significat substantiam que non suscipito magis & minus; sed ratiōe alicuius qualitatis in ea considerate cui competit augeri & diminui que qualitas uel modus eius non competit pronomini nisi ratione eius quod demonstrat. uel quouis modo ostendit.

¶ Suplatiui natura.

¶ Superlatiuum est quod significat tantum quātum suum positiuum cum hoc aduerbio maxime: cōparatum ad plura sui generis tantum. nō aliem hoc habetur ex certis auctoribus. q̄uis ex certa cōstructione. & genitiuo alieni generis gaudere possit quia grammaticus principaliter uoces considerat quibus talis iure ipso non repugnat constructio. q̄uis in eis non uarietur species penes magis & minus. ut fit in accidentibus uariatur tamen penes modos proprios significandi & essentiales qui sunt augeri remitti & diminui in comparatiuo circa terminū in superlatiuo in termino ad quem. ultra quem nō est excessus. formatur hoc ab adiectiuis nominibus a secunde declinatione addita. s. littera & sillaba simus. ut doctus docti. s. littera fit doctis. & simus fit doctissimus. a tertia declinatione agentem addita sillaba simus. ut fortis fortissimus fit fortissimus. & uariis modis sicut & comparatiua. & quia hec omnia sapiunt naturam adiectiuorum que scilicent adiacent suo substantiuo quia scilicet non potest iūgi uerbo ex parte suppositi sine substantiuo ut determinate aliqd dicat cuius preter eas species quas diximus. sunt multe alie.

¶ Vari⁹ significādi mod⁹ suplatiui & cōparatiui

¶ Adiectiuū duplex.

datur adiectiuum abstractum. ut albedo nigredo. & hoc est adiectiuum ex significatione. non ex uoce. aliud est concretum. & hoc est ex uoce & significatione. quedam sunt adiectiua absoluta. ut iustus iusta iustum. quedam respectiua ut forte fortissimus. & hec dicam esse adiectiua appellatiua. adiectiua uero propria sunt nomina possessionem significantia ut a fabritio. fabritius. fabritia fabritium. uel domum. ut policarpeus. a. um. quedam sunt adiectiua prepositura ut omnis nullus. quedam postpositiua ut bonus bona bonū. & alia que tribus articulis uel uocibus uariata non distribuūt: sed qualitatem in subiecto significant. quedam sunt minutiua ut paruus parua paruum. quedam auctoratiua. ut totus tota totū. quedā priuatiua. ut mortuus mortua mortuum. & quedam sunt adiectiua propria patronimica. ut petrides quod tamen mihi absonum uidetur. tertia uox adiectiui aliquando exponitur per femininum

¶ Quare prima uox adiectiui est generis masculini secūda feminini tertia neutri.

& subiectum ut album idest res alba. sapit elegantiam: & est simi-
le substantiuo quia scilicet uidetur inferre determinatum subie-
ctum non ꝙ non requirat subiectum nam opus est dicere hoc li-
gnum est nostrum: & album est hoc quod currit: que uox: hãc ob
rem est generis neutri: quia includit hoc nomen substantiuũ: qđ
conuenit cuiqȝ nomini quodcũqȝ sit illud: quod significet in quo
cunqȝ casu: alie sunt uoces masculini: & feminini: quia dicunt sub-
iectum decretum ex significato non ex modo significãdi: alias ita
diceretur adiscere grammaticam asinus: sicut & homo: alia sũt no
mina materialia que solam & seipsam uocem importãt ut nomẽ:
uerbum: participium: alia pro re ut plato capi solent: aliud est ad-
uenticium non ratione significati: sed ratione modi significandi
ut rationalis animatus: quia rationale & irationale: significãt sub-
stantiam per modum qualitatis: ut specificam hominis differenti
am: aliud est nomen diminutiuum ut homunculus & homun-
cio: quod est inuentum uel causa significationis ut regulus: uel ur
banitatis ut fraterculus: uel adulationis: & uituperii ut grammati-
caster: de patronimico nomine iam dictum est cui quia & figura
accidit non solum ut est discrimen quoddam dictionum sed &
ea: qua oratio uiciosa grammatices confici uidetur prima tamen ¶ Grammatica triplex
horisticus gaudet secũda methodicus postremo exegeticus: nam
primus tantum accidentia octo partium considerat secundus con
structionem & orationem congruam: tertius exornationem: ut er
go de nomine nihil in completum & examusim in declaratum
existat & de hac figura meminisse libeat: hoc dicto prius cum au-
ctor dicit doctus doctior doctissimus qualibet uoce gradus intelli
gitur illic esse adiectiuum nomen uariabile per uoces: sic tamẽ po
siti sunt gradus illi ut signum gradualis notitie figura ergo est ui ¶ Diffinitio grãmatices.
tium cum ratione idest cum aliquo respectu factum sensu: uel usu
certi auctoris hoc enim est officium grammatici: nam grammati
ca est recte loquelle: recteqȝ scripture scientia: que usu: ratione: au-
ctoritateqȝ constat: octo tamen dicuntur esse constructionis qbus
scilicet sepe solet uti methodicus: nam aliis poeta gaudet: hee sunt
prolepsis: syllepsis zeugma: sinthesis: antiptosis: appositio euoca-
tio: & sinedoche. ¶ Tunc fit oratio per prolepsim quando proprie
tas atribuitur toti in suas partes diuiso ut discipuli student: alter
in rethorica: in hac oratione totum est discipuli student dicitur ꝓ
prietas: quoniam hec in figura est adiectiuum uel uerbum alter: &
alter partes: partium proprietates in grammatica. & rethorica or
do est: tota hec oratio explicitam dicunt que ex his omnibus cõ-

stat que diximus:implicita in qua scilicet est totum:proprietas: & partes:ut sibenicenses deferunt alter alterum:Syllepsis fit quando conficitur oratio ex dictionibus diuersis coniunctis alicui proprietati:puta uerbo:uel nomini adiectiuo numeri pluralis : & hoc est quando dictio concipiens concordat proprietati & discordat proprietas adictione concepta : hoc fit modis quatuor:in genere primo:quando scilicet proprietas cõcordat generi masculino:& discordat a feminino : ut rex & regina albi aliquando econuerso: ut ensis:& arma fortia secundo in numero quando proprietas concordat numero singulari & discordat a plurali:ut ego & uos legimus in persona quando proprietas concordat illi persone que est dignior ut ego & tu disputamus: in casu quando proprietas concordat casui nominatiuo in ablatiuo:ut ego tecum legimus : prima est per similes casus hinc:directa dicitur secunda indirecta qa fit per dissimiles.¶ Zeugma utimur quando alicui parti proprietas concordat & ab aliqua discordat ut ego & tu legis : ego lego & tu lego:ego & tu:quia ipsa ꝓprietas ꝯcordat ei cui atribuitur ꝑ prius : & discordat ab eo cui atribuitur per posterius que aliquando preponitur:aliquando interponitur : aliquando postponitur: fit in genere:quando scilicet genus femininum cõcordat proprietati feminee:indicate nomine adiectiuo ut rex & regina docta studenti:in numero:ut hic illius arma:hic currus fuit:in ꝑsona:ut ego & tu scribis.¶ Synthesis fit quando proprietas conuenit signo uocis:& non uoci que potest esse singularis numeri : & uerbum pluralis:in qua sunt subiectum plura copulata:& proprietas:fit in genere ut anser feta in numero ut populus incedunt.¶ Oratio fit per antiposim:quando in oratione ponitur casus pro casu:ut de a qua non est in puteo:hoc est subiectum:& proprietas:casus ponitur ꝑ su : de uino:pro uinum.¶ Euocatio est cuiusdam rei demonstrate per demonstrans atributio ut ego fabritius pugno: dictio euocãs est prime uel secunde persone:ut ego uel tu:dictio euocata tertie: ut fabius:absqꝫ copula:& proprietas.Per appositionem fit oratio quando coniunguntur plura substãtiua sine copula:ut animal homo currit:hec figura tribus dꝫ causis fit primo ne fiat equiuocatio in uoce scilicet uaria significante:sermo in oratione duobus:ut canis stella lucet:quia canis marinus:uel latrabilis non lucet:secũdo ut restringatur & determinetur id quod est generalius & & communius ut animal homo currit:tertio ut rei aliqua proprietas atribuatur:ut cęsar uir fortis.¶ Octaua figura dicitur sinechdoche q̃ fit quando atribuimus partem toti ut ethiops albus dentes : ethi-

ops est totum:albus proprietas:dentes est pars:& casus accusatiui: hee sunt octo figure quibus spe uti solemus in oratione:cęteris uti licet oratoribus quando:& poetis sepe. ¶ Pluraliter nominatiuo hii duo:hee due:& hec duo:cum declarauerit de omnibus fere nominibus tentat postremo de numeralibus disserere: & quia unus: una unum:non est numerale nomē:sed principium numeralium numerum cum & unum non sit principium sed numeri principiū de primo numerali incipit puta & duobus:nam duo uel tres numerum constituunt: dixit pluraliter quia hoc nomen caret singulari & ex re & ex modo significandi nam duo non sunt unum in re mihi conceptu aliquo uel cōiunctione non esse rei quod est ab una forma id tale cuiq; dante: hii duo: hee due: & hec duo: accusatiuus & genitiuus horum nominum duo & ambo proferūtur secundum secundam declinationem quamuis in genitiuo casu in neutro genere differentie causa soleat dici duum ut duum milium asinorum: accusatiuus etiā generis masculini quandoq; est similis nominatiuo:profertur tamen in neutro more gręco. Virgilius: Si duo preterea tales idea tulissent:terra uiros: idest duos a duo fit duodecim:a quo duodecimus & duodenus:& duodenarius:& duodeuiginti:ducenti:ducentenus:duodecies:duodeuicies ducenties duodeuigessimus:ducentessimus. ¶ Pluraliter ntō hii tres uel tris:a greco:qui dicunt treis quod quandoq; & ualde significat unde trinitas:nomē cotinēs summā in rebus pfectionē quia principium:medium & finem & hanc obrē antiqui internario numero diis sacrificare solebāt. Vir. deus numero impare gaudet ut clare tetigi in nostra catholica mundi in qua platonico stillo dicendi cōplexus sum quicquid adeo ad terre centrum breuib⁹ dici potest. Pluraliter ntō hii &:hee:& hec quatuor:quatuor ē nomen numerale binarium numerum cōtinens a quo quater aduerbium:quartus quaternus quaternarius:quaternario quadruplus q̄druplum:quadriennium:quadrimus:quadratum:quadrum: quadrantal:quadrans:& multa huiuscemodi. ¶ Nota q̄ omnia noīa numeralia:numeralia nomina dicuntur quibus in numerādo utimur ut unus duo:ante centū numerus minor preponitur:post centum post ponitur: & hoc si interponatur copula ut sex & uiginti annos uixit aliter maior numerus preponitur: ut uixit uigintisex annos:de aliis nominibus numeralib⁹ alibi dicatur:sat est hoc dixisse a quatuor p inclusionē usq; ad centū idest incipiētes nūerare a quatuor ad centū sunt generis omnis & indeclinabilia:nō dicat sūt omnis generis ut habetur in omnibus mēdosis libris rōem su-

¶ Quare incepit de nūeralib⁹ tractādo a duobus & nō ab uno

¶ Duo pro duos.

¶ Tres uel tris & d'riuata

¶ Quatuor & deriuata.

¶ Que sunt noīa numeralia,

¶ Aduerte clara intellectu.

pra diximus hactenus & q̄ breuissime de nomine.¶ Sed postremo aduerte grammatice: quando queritur poeta que pars est: aut sit dictio quamcunq; fieri uolueris: tunc tale nomen in omnibus casibus est indeclinabile & generis neutri: quia stat pro suo materiali significato: quando uero declinatur per hic aut per hec quia indicat rem ad extra tunc uariatur per omnes casus uniformiter: diformiter fit per articulum neutrum: & sic dicatur de ceteris partibus orationis respectu eius quod interrogatur sit nomen uel uerbum: de quo talis petitio fieri solet: at quia hoc grammatici q tantum methodicam amant & exegeticam: neglecta ut uili re. horistica loquuntur ut uolunt: & cum legunt tenero supplantantes uerba pallato: methodum artis huius negligunt non fructuri hac pace quieta pro iaciendis fundamentis edificande superioris uirtutis: ut patuit unius nostre tempestatis grammatici quem nominare nolo: quia sermo meus non nisi qui merent aliena uirtute petere solet dixit quod est nomen adiectiuum: quid uero substantiuum: nec rationem: nec usum: nec auctoritatem reddere possunt quoniam quod non uariatur tribus articulis: nec tribus diuersis uocibus: nisi dicarur adiectiuum ex resolutione sui ipsius in adiectiuum relatiuum & substautiuum: quid uero substantiuum ex intellectu rei propter quam fit oratio ut cum dico quid hoc est: q̄uis & hoc resolui possit: tamen sub alia ratione dicetur substantiuum & sub alia adiectiuum hoc & illud: hactenus de nomine.

¶ Purus grāmaticus qualis est.

¶ Cātalicius

¶ Quod: & quid qūo differunt.

¶ Dionisii apollonij donati: octo partium orationis. Liber secundus de verbo

¶ Amo que pars est: verbum est: quare est verbum: quia cum modis: & temporibus: est significatiuum agendi: vel patiēdi siue vtrinsq; simul sine casu.

¶ Amo que pars est: uerbum est: quare est uerbū: quia cum modis & temporibus: sunt qui uolunt q̄ statim pronomen seq̄tur nomē ipsum: quia sci licet loco ꝓprii nominis poni soleat: ego uero dico: q̄ uerbum debet sequi nomen: ut forma materiam: quia ut ei adhereat tanq̄ dans esse nihil in natura prius est: & quia uerbum habet rationem forme respectu nominis quia ipsum determinat: & qualificat ad actum non autem sic pronomen: ideo preponitur uerbum pronomini: hic auctor solum

¶ Quare uerbū debet poni iuxta nomen.

quatuor utitur uerbis ut exemplaribus ad cętera:amo doceo lego & audio in uera natura uerbi declinatis:primo hoc uerbo amo:ut ostenderet inter preceptorem & discipulum castum & pium amorem:esse fundamentum acquirende uirtutis: quod nunq̃ fiet aut maxima familiaritate nisi ex uirtutis radice:aut spurca lectione q̃lis uitanda est:ut fieri potest:sequitur lego:& doceo:quoniam preceptor ei quem amat non bene dicere poterit nisi ei legat: nec qs alicui legere potest:nisi is audiat quoniã energia uiua scilicet uox atentiorem auditorem reddit:audio ergo quartum sortitur locũ: ut huius partis ex amusim declaratio pateat animaduerte grãmatice circa uerbũm plura que tangam: quando interrogatur amo que pars est hoc in loco:hec dictio amo est nomen indeclinabile: & generis neutri: quoniam hic non est questio de formali uerbi significato quod est amandi actus importatus per uerbum tribus declinatum personis:sed tantum de uoce ipsa quod est eius materiale significatum cui scilicet uerbi ratio cõpetere possit:alias:alia uerba non haberent uerbi rationem: hoc autem quomodo fieri possit declaratur ex differentia nominis & uerbi & orationis partium: ut patet ex eorum diffinitionibus primo:secundo: quoniã non solum uerba modi infinitiui habent uim nominis ex latina & greca enunciatione per articulorum additionem:sed & hoc qđ dictum est:quoniam hoc nominis proprium est:ut rem aliquam significet quasi se ipsa existentem:uerbum uero significat actionem uel passionem: que actio si significetur in abstracto ut res quedã tunc est nomen ut cursus:sessio ambulatio:actio passio. Si uero capiatur actio pro actu egrediente a substantia & rei ipsi inherẽte: ut subiecto & sic talis actio significari potest per uerba aliorum modorum que solent esse predicata aut apposita: quam inherentiam actionis: uel processum egredientem a substantia si intellectus cognoscat ut rem quandam tunc modus infinitiuus in concreto talem actionis inherentiam obiciens habet rationem uerbi & appositi:si uero suppositum sit in oratione tunc habet uim nominis:sic ergo cum dico amo est uerbum:amo non sumitur formaliter secũdum ꝙ eius significatio ad rem ipsam refertur:sed tantum materialiter prout significat ipsam uocem quę accipitur ut res quedam quomodo tam uerba:q̃ omnes orationis partes quando capiunť materialiter habent uim nominis. ¶ Quare est uerbum:quia cum modis:modus in uerbo est diuersa animi inclinatio uarios mẽtis affectus ostendens ex eo ꝙ uario modo mens in aliud tendat ex intelligẽdi modo;hoc uel illud cupiens oportet ꝙ uerbum uario

¶ Ordo quatuor uerboꝝ amo doceo lego & audio.

¶ Amo. qũo est nomen & qũo uerbum

¶ Differẽtia inter nomen & uerbum. Actio quot modis capiť

¶ Qũo infinitiu⁹ hẽt ratione uerbi. & qũo nois.

¶ Quid est modus ĩ uerbo.

modo illam ostendat hoc uel illud uelle: quia uoluntas: cuius natura est: in hoc uel in illud tendere est determinate uirtutis ad hoc & illud: & hec declaratio uerbi est communis unicuiq3 uerbo: nõ solum rectis sed & defectiuis: quibus hec & si non actu: tamen in potentia conueniunt. ¶ Verbum est significatiuum agẽdi uel patiendi: non actionis uel passionis: hoc recte dixit ne uerbum uideretur esse nomen quo significatur actio uel passio dixit agendi uel patiendi: quod motum claudit & tempus non quietem: & habitũ ut nomen idest subiectum sub determinata qualitate ex parte appositi: & hoc totum est dictu: q uerbum est pars orationis significans per modum fluxus & fieri quod a substantia distat idest uerbum est pars & cętera: significans sub aliqua temporis differentia actionem alicuius in aliud: uel ab alio passionẽ in aliquo ut amo fabium: fabius ame amatur: & hoc dicitur distare a substantia ut differat a participio quod hoc significat ut unitum substãtie ideo uerbum significat actionem per modum agendi: Ideo dixit: cum temporibus quia scilicet non significat tempus ut nomen qualia sunt mensis: dies: & annus & his similia: uel cursus nomen uerbale quod significat actionem non per modom actionis sed per modum rei per se existentis significat tempus minime ex suo significandi modo ut dies uel annus: quia est nomen: curro tamen quia est uerbum significans actionem per modum actionis: tempus cõsignificat: hoc enim est proprium motus tempore mẽsurari: & qa actiones rerum non nisi in tempore cognoscimus ideo uerbum cum tempore eas significat: uerbum: ergo tẽpus cõsignificat idest actionem tempore mensuratam: hoc enim est consignificare tempus: aliquid scilicet in tempore mensurari nomini ergo cõuenit significare tempus ut rem quandam: uerbo uero cum tẽpore idest sub differentia temporis ut sub preterito: presenti: & futuro quia significar tempus est de suo principali significato importare tẽpus differentiam uero temporis cum tempore: & hoc ab ipsa differentia temporis reperta in re. & hoc ex parte suppositi & appositi qa uerbum est horum unitiuum neutrum eorum in esse: sed amborũ copula uerbum ergo significat alicuius actionem: uel passionem cum connotatione omnium differentiarum temporis non determinando aliquam eimet: & hoc uel sit futuri: uel preteriti: ergo cum temporibus dictum est quomodo. ¶ Tempus est uicissitudo rerum mobilium triformiter comprehensa ex uario motu agẽtis in agendo: ut presens: uel instans significant actionem in qua in agendo non desistimus: in perfectum quando in agendo quis de-

¶ Differẽtia inter nomen uerbũ & participium.

¶ Quid ẽ cõsignificar tẽpus.

¶ Quid ẽ tẽpus in uerbo

ſiſtit ab incepto opere ut legebam perfectum tempus eſt: quando ĩam incepta nos perfeciſſe ſignificamus: ut legi: pluſq̃perfectũ eſt. ut quod perfectum: iam inueterauerit ut legeram: futurum uero ſignificat id quod nos acturos aliquid quod nondum inſtituimus agere pollicemur. ¶ Siue utriuſq; quia communia ſignificant actionem & paſſionem: modo quo dictum eſt. ¶ Simul ex actione agentis in agendo & pacientis receptione in patiendo. ex re non ex modo ſignificandi: ſignificata tamen per uerbum: ex ſignificãdi uerbi modo. ¶ Sine caſu: ſine caſuali uariatiõe: qualis eſt in nomine: Ariſtoteles tamen uoluit ꝙ omnia tempora preter uerbum preſentis indicatiui modi dicerentur caſus uerbi: quia ſicut ex ſolis obliquis non poteſt fieri conſtructio perfecta cum uerbis perſonalibus. ſic ex aliis temporibus q̃ preſentis non poteſt fieri uera propoſitio dialetice. qui dicunt ꝙ ſola oratio indicatiua preſentis temporis ſignificat uerum uel falſum. quia hec ſola intellectus conceptum uere ſignificat. magno uere eſt uerum uel falſum. alii & modi & tempora ex conſequenti hoc indicant. quia intellectus uel ratio non ſolum concipit in ſeipſo tantum rei ueritatem: ſed etiam tali cõceptu alia dirigit & ordinat. hinc eſt ꝙ aliis ex dictis ſignificare ſequitur. hic ergo caſus capitur methaphorice. ſine caſu tamen ideſt ſine illa obliquorum cadentia qualem uidemus pendere a recto in nominibus uerbum igitur ſignificat actionem agentis per modum fieri tranſeuntis in alterum uel ab aliquo in aliud in quo eius actus per uerbum ſignificatus terminatur. ad quod & uerbum inuentum eſt. ſicut & nomen ad determinatam qualitatem. quod ſine nomine poteſt intelligi. quo ad modos ſignificandi hoc ſucceſſiue. illud uero non. nõ tamen quo ad actum ſignificandi. quia hoc fieri non poteſt. abſque coniunctione utriuſq; ut patet.

¶ Simul q̃re dixit.

¶ Sine caſu quomodo.

¶ Uerbo quot accidunt: octo: q̃: genus: tẽpus: modus: ſpecies: figura: cõiugatio: pſona cũ numero.

¶ Verbo quot accidunt octo. quidã dixerũt decẽ ſcilicet forma ſpecies ſignificatio. modus. tempus numerus figura perſona uox. & coniugatio. ¶ Formã dicunt eſſe qualitatẽ qua ſignificatio pfecta uerbi ab impfecta oſtendit. Perfecta ẽ uerba forma q̃ ſuã ſignificationẽ pfecte oſtẽdit ſine ſignificatiõe alteri⁹ uerbi q̃lia ſũt uerba abſoluta. q̃. ſ. nos ſemel. uel abſolute. aliq̃d facere indicãt. ut caleo. Verba nentro paſſiua. q̃ & regreſſiua dicunrut que nõ ſeruãt formã declinationis. ſed habẽt preteritũ ſimlie paſſiuis

¶ Opinio quot dicant uerbo accidere.

¶ Quid ẽ forma in uerbo

uerbis:ut gaudeo:gauisus sum uel fui:mereo cum diptongo:mę
¶ Defectiua
stus sum uel fui.¶ Defectiua que ostendunt aliquid deficere ī uer
borum declinatione.ut odi:noui:cepi:memini:hec defectiua dicū
tur quia consecūtur aliorum uerborum declinationem : precipue
¶ Priscianus
ut inquit ptiscianus cęsariensis:odi.neq3 presens : neq3 fururū:neq3
Odi odio &
participium habet:sed tam presentis q̄ preteriti significationē te
d̄riuata abeo
net:q̄uis inueniatur odio:odi.odiam:& odibo.aquo osus:& exo
¶ Quare di
sus:auctore non opus est:quere si tibi libet:& hec omnia uerba de
cūt uerba de
fectiua dices ratione auctorū qui hoc dixerint:non ratione signi
fectiua.
ficate rei:per talia uerba importate uel ratione modi uerborum si
¶ Memini
gnificandi:preter hoc uerbum memini quod non habet in usu ta
uerbum.
lia tempora qualia sunt & aliis que dicuntur defectiua:uideatur il
¶ Que sunt
lorum declinatio & sensus & constructio:¶ Ambigua uerba sunt
uerba ambi
que desinentia in o.possunt esse actiua & media idest neutra secū
gua.
dum significationis:& constructionis ueritatem ut ludo quando
¶ Ludo uer
significat id idem quod exerceo est medium:si uero significat de
bum.
ludere est actiuum.¶ Absoluta forma uerbi est quam dicunt supi
¶ Quare di
nam uel depositiuam que significationem suam non ostendit ex
cuntur abso
agentis effectu in alterum sed solum in seipsum ut dōrmio: & ui
luta.
gilo : hee sunt uerborum forme perfecte:Earumq3 species imper
¶ Verba im
fectas formas appellant que significationem perfectam sine alteri
perfecta.
us intellectu habere non possunt : & hec sunt inchoatiua aut effe
ctiua:desideratiua:aut meditatiua:frequentatiua:seu iteratiua:mo
tiua que priscianus desideratiua nomīat diminutiua & paragoga.
¶ Quare uer
Horum constructionem omnium ueram cognosces ex illorum si
ba diuersos
gnificandi modo repertam in re:& affectu alicuius in alterum uel
casus querūt
alicuius ab altero:cognito si fieri hoc uel illud possit in re . quod
per tale uerbum significari uidetur hinc est.quare aliqua uerba cu
piunt a parte anteriori uel posteriori hos . uel illos casus dicamus
tamen naturam uerborum in perfecte speciei qualis sit primo . de
¶ Verba in
inchoatiuis.¶ Inchoatiua sunt que significant rem inchoatam fu
choatiua.
turam tamen & habent in effectu incipiēdi uim. uel quod ostēdit
passionis effectum.ut calesco calere incipio.uel calefio. que uariā
habent significationem:aliqua enim significāt actionem ut amas
co.alia passionem ut gelasco.alia neutram ut albesco.alia non ha
bent originem ut conquiesco.alia sorciuntur significationem sui
¶ Varia īcho
primitiui ut ignesco.& hec uariatio significatiōis dicitur inchoa
atiuorum si
tiuorum species.terminatio uero eorū est finalis dictionis expres
gnificatio
sa executio qualis est hec sillaba co in quam desinunt.sunt media
siue natura.cōiugationis tertie.carētia preteritis & supinis quorū
forma

forma dicitur modus quo cognoscuntur descẽdi a primitiuis: q̃a desinunt a uerbis in.o.uel in ar.formantur a secunda persona presentis addita sillaba co ut caleo:cales:addita co.calesco:misereor: misereris:co.sillaba posita fit miseresco: ri. sillaba etiam abiecta: hoc secundum:modo quo possumus fingimus.¶ Verba desideratiua sunt illa:que a quibusdam dicuntur meditatiua: non significant actum:sed apparatum cum desiderio ut esurio idest edere cupio:eorum est unica terminatio omnia desinunt in rio sũt neutra coniugationis quarte que & producta dicitur carent preteritis & suppinis preter uerbum esurio quod facit esuriui & esuriturus: nõ autem parturio:parturiui:& parturiturus.¶ Forma idest eorũ deriuatio est ꝙ formantur ab ultimis suppinis suorum uerborum ut doctum doctu docturio.¶ Verba frequentatiua sũt que significãt frequentem agentis actum ut legito:frequenter aut sepius lego: desinunt hec in to.curso quod est in so.& in so.ut fluxo: sunt coniugationis prime:suorum primitiuorum genus seruant preter scitor:& sciscitor:deponentia q̃uis reperiatur actiuum scio:unde uerba coniugationis prime frequentatiua formantur ab ultimo supino.a.in.i.&.u.in.o.ut impero imperatu imperito:uerba uero que formant preteritum in gi.faciunt frequentatiua a secũda persona presentis:remota.s.littera & addita to.ut ago agis:egi agito:in so ab ultimo suppino:mutata.u.in.o.ut cursum cursu cursito.¶ Motiua uerba que dixit priscianus desideratiua:sũt que ostendũt motum:alicuius primitiui ut facesso ad faciendum uado:solum in so sillabam terminantur sunt coniugationis tertie: hec & correpta dicuntur:carent preteritis & suppinis raro his utimur.¶ Diminutiua suorum primitiuorum ostẽdunt diminutionem:desinunt in lo prime sunt coniugationis:unde sit eorum certa deriuatio non habetur.¶ Verba paragoga sunt que a diuersis partibus oratiõis descendũt a nomine:ut a poeta poetor:a uerbis ut ab albo: albico ab aduerbiis ut a cras crastino a prepositionibus ut ab intra:intro intras:hee sunt uerborum forme:quam formam & hoc uerbi accidens donatus non expressit quia continetur sub specie ut patebit quando de illa sermo fiet:sicut nec significationem quia hec sub genere continetur:ut suo loco uidebimus quare dicamus octo tãtum esse uerbi accidentia que numerando possunt:in casu nominatiuo numerum in ablatiuo cum dixit cum numero:hanc obrẽ ut ostẽderet numerum habere quandam affinitatem cum ꝑsona quia numerus cognoscitur per uariationem personarũ.¶ Et ideo omnia uerba impersonalia dicunẗ carere numerus ut declarabiẗ

¶ Desideratiua.

¶ Frequẽtatiua.

¶ Donatus.

¶ Nota sitũ accidẽtium uerbi.

quia carent & personis. Est & ratio quare non sunt plura: uel pau ciora hec accidētia: quia omne uerbū significat rem suam in mo tu: & omnis motus est in tempore: qui motus cōsideratur ex prin cipio: medio: & fine: iuxta primum habemus duo accidentia: per sonam & numerum: quia omnis motus incipit a persona: & quia huiusmodi inicium non fit nisi in tempore sub aliqua animi incli natione habetur tempus & modus: qui non potest fieri sub hac animi inclinatione nisi in tempore. ex fine cognoscitur genus: & coniugatio: quia genus uocale & coniugatio ex finali termi- natione cognoscuntur: & quia omnis res aut est qualis: aut quanta: datur intelligi ex hoc species: & figura: ordo uero acci- dentium uerbi est: primo ponitur genus quoniam dicit uerbi si- gnificationem quia huius significatum accidentis est magis di- ctioni annexum q̄ quod uis alterius genus: sequitur tempus: quia significatum uerbi est cum tempore: & quicquid significat cum tempore statim est sub aliqua animi inclinatiōe idest sub aliquo modo modus sequitur tempus: species precedit figuram: sicut quale prius est quanto & accidentia: ideo ponuntur in medio quia communia sunt aliis partibus orationis: coniugatio cum solum cognoscatur per finem: qui est ultima causarum in execu- tione: ultimo ponitur: sed quia id quod est cum re est magis anne xum ei q̄ id quod est preter rem: hanc obrem: omnia hec accidē tia que diximus sunt priora persona: & numero quia hec duo sūt preter rem: & significationem sui uerbi.

¶ Ordo acci dētiū uerbi.

¶ Amo qualis generis ē: recte dixit qualis ratiōe esse actiui qđ dicit quali- tatem in uerbo huius de claratio patuit in erothe matibus nominis: gene- ris qualitatis quia genus in uerbo: uel significatio est qualitas qua in uerbo affectus significatur: quo rum signa sūt terminari i o. uel in or iuxta uerbi uariam significationem actiui significātis actionem passiui passionem: quare: quia in o desinens potest face- re transitionem quia scilicet significat per modū actus agētis tran seuntis in alterum talem actum recipientem. ¶ Animal rationale quia casus: qui hoc significat dicitur animatus: quem immediate

¶ Amo qualis generis

¶ Genus in uerbo.

¶ Amo qualis generis est: amo ē generis actiui: quare: quia in o de finens: potest facere transitionem ad aliquod rationale animal: vn de possit fieri conuersa locutio in prima vel in secūda persona vel saltem in secunda per assumptio nem. r.

requirit a parte posteriori ut amo lucretium:si qui sunt alii casus ut lego librum:hii significant casum in animatum sumptum a rei proprietate rei naturam consequente:& hic est mediatus ex re:sed ex actu agendi immediatus hos autem sequentes alii obliqui secũ tur diuersum agentis actum. Vnde possit fieri cõuersa locutio: qa non in omnibus in.o.desinentibus:uel habentibus uocem actiuã hec conuersa locutio fieri potest quoniam neutra transitiua carẽt prima & secunda persona ex eorum significãdi modo a re:& a rei proprietate sumpto:non enim natura patitur ꝙ in passiuo talium uerborum fiat hec oratio:tu aras me:ego aror ate: quum rei ipsi hic sermo non conueniat in tertia quidem hoc non incongruit: uel saltem in secunda quia sunt quedam uerba actiua: que quamuis non habeant passiuum in prima ꝑsona in usu.ut dor.ado. das hoc tamen natura patiente. habet tamen secundam & tertiam sic & facio:a quo fio non formatur: quia uidetur magis esse neutrũ: quam actiuum in passiua tamen significatione uidetur illud significare passiue quod facio actiue: non ergo est recta eorum declaratio qui dicunt ꝙ uerbum actiuum est quod desinit in o & format ex se passiuum in or: sed melius diceretur sic:uerbum actiuum est illud quo significat actionem alicuius agentis transeuntis in alterum recipientem actum: ut deus amat bonos: hec ergo declaratio uerbi actiui est tam de recto quam de obliquo:male ergo quidam dicunt ꝙ amarem amares amaret non est generis actiui quia in prima & secunda persona non format ex se passiuum: non ne dicimus amarer amareris uel amarere amaretur:& quamuis de casibus obliquis non detur diffinitio in nomine:quia genitiui non est genitiuus perquem cognoscatur:hoc est:quia hec nõ sunt nomina apud logicum quoniam ne queunt esse extrema propositionis: que pro eodem opportet supponi non autem obliquos ut policarpus docet suum nepotem papyrium bonos mores & litteras:in hac tamen supponit pro eodem ut papyrius est doctus. ¶ Huius generis sunt plures species actiua simplicia possessiua: acquisitiua: transitiua: effectiua: separatiua: & ambigua: simplicia requirunt a parte anteriori nominatiuum pro re agẽte a parte posteriori accusatiuum: animatum uel inanimatum pacientem non ea semper passione que sumitur a re ipsa: que passio quandoque est corruptiua: ut uerbero te: sed & perfectiua ut amo deum: lego librum que passio non sumitur a re ipsa in re quam grammaticus non considerat: sed a modo significandi rem in re ut quia hoc agens infert: illud uero ac-

¶ Quare dixit unde possit fieri ɔuersa locutio

¶ Differētia inter grámaticũ & logicum.

¶ Spés uerborum actiuorum

¶ Quõ etiã uerba simplicia ultra accusatiuũ querũt alios casus.

¶ Hec duo uerba quare gaudent diuersis casib⁹

tionem agentis recipit:ideo a parte anteriori dicitur habere nominatiuum agentem quia scilicet eo significatur actus rectus a nullo dependens in agendo:a parte posteriori accusatiuũ: qui & causatiuus dicitur:quia hoc casu ostendimus aliquid esse causati in illo ab alio ut amo lucretium & uerba huius ordinis non requirũt alium casum:quoniã his uerbis ostenditur immediatus actus agẽtis in alterum nisi addatur ablatiuus significans instrumentum ut te percussi baculo:uel aliud includens aut motum:aut rationẽ alicuius actus.ut mitto te ad cęsarem : uel policarpus amat polideũ & docet papyrium propter bonos illorũ mores. ¶ Huius ordinis uerba sunt infinita:alibi querantur:hec tamen pauca pono : amo diligo:zelo:& colo. ¶ Amamus uehementer quod uulgo dici solet ex corde. ¶ Diligimus leuiter idest ex medio corde lingua uernacula:colimus cum ueneratione ut deos:& parẽtes:parturio partum desidero pario partum desideratum in lucem emitto:recipio idest accipio hoc a te & abste separatiuum est:recipio tibi promitto tibi neutrum est acquisitiuum:cogo compello: coniungo aliquando significat uel coaduno ut tytyre coge pecus:perdo amitto & pro destruo:dii te perdant:destruant:timeo te in bonam partem tibi neutrum est absolutum:ne scilicet tibi aliquid mali accidat:consulo te abste peto consilium:cõsulo tibi:do consilium occido penultima longa ab ex:& cedo:interficio:occido penultima breui ex ob:& cedo morior neutrum sic absolutum & unde dicitᷓ solus occasus:sic dicemus de actiuis possessiuis ultra accusatiuum requirunt ablatiuum:uel genitiuum significantem precium:ex ui uerborum que hoc significant ut quanti emisti librum: tanti quãti tu.aut quanto precio emisti tanto precio quanto tu.tantundem & tantidem quia nõ habent ablatiuum & alios casus:incuso te ut maiorem:accuso ut parem:uel inferiorem sunt potius uerba ambigua idest aliquo modo constructionis gaudent a parte posteriori ultra accusatiuum animatum ablatiuo sine prepositione : & ultra accusatiuum cum ad:uel coram:ut te accuso furto uel furti & coram cęsare:uel ante:uel ad pro apud cęsarem:ratio quare his casibus gaudent est quia ablatiuo ostenditur aliquid ab aliquo auferri puta precium ab agente : & sine prepositione quia nõ significant societatem quam semper oportet esse animatam ut pluris & non plus carius & uilius & non carioris & uilioris uel maiori & minori cariori & uiliori precio emi librum q̃ tu: & illos casus de accuso:quia accusatum oportet esse notum : & ad aliud rellatum.
¶ Acquisitiua cupiunt datiuum pro casu postremo quia eo signi-

ficatur aliquid alicui tribui uel commendari: unde & hic casus dicitur commendaticius ut do tibi librum: te commendo cęsari do tibi litteras ut eas alicui tradas: do ad te ut eas recipias: commendo tibi hanc rē: tue fidei trado: commendo te apud cęsarem: laudo te commodo tibi librum quia eūdem restitues: mutuo tibi pecunias quas esdem non restitues hec enim cōstant in numero pōdere & mensura: reddo etiam significat consigno. ut reddo tibi litteras & facere etiam significat ut reddo te certiorem pro facio & nunq̄ certum: sed poeta utitur positiuo pro comparatiuo: & restituere ut reddo tibi pecuniam pro restituo. ¶ Transitiua ultra accusatiuum animatum uolunt accusatiuum inanimatum ut quid causatum in aliquo ut calcio te caligas: exuo te uestem: & ueste etiam: hoc & effectiua uolunt ex parte efficientis actus: modo quo supra dictum est in possessiuis de ablatiuo: illic precium notatur: hic effectus alicuius ab aliquo ut te priuabo libris: hoc & separatiua ultra accusatiuum animatum requirunt ablatiuum cum. a. uel ab quo significatur ablatio alicuius ab a ligno ad alium: ut audio lectionem a preceptore quod significatur hac prepositione a qua significat alicuius effectum ab uno transeuntem in alium per modum hic aliquid ab alio auferentis & hoc ex ui significationis uerborum: & quod dictum est de actiuis dicatur de communibus in actiua significatione & de aliis in o definentibus non habentibus passiuam significationē nisi passiue sumptis cū illis casibus quos tum ex re ipsa: tum ex modo significādi uerborum querere solēt.

¶ Quare actiua acq̄sitiua. ultra accusatiuū capiunt datiuū

¶ Amor qualis generis est: amor est generis passiui quare: quia in or desinens: fit ab actiuo per assumptionem r.

¶ Seruio qualis generis est: seruio est generis neutri quare: quia in o. desinens: non potest facere trāsitionem ad aliquod rationale animal: vnde possit fieri cōuersa locutio in prima vel in secunda persona: vel saltem in secūda per assumptionem r.

¶ Amor qualis generis est: passiui: genus passiuū est quod significat quendam actum in alio receptum ut sibi ab alio illatum per modum ergo: quo quid dicitur recipe in altero: ut ab alio illatū dicitur esse passio actus ille: qualitas uero passiua receptio: paciens qui recipit per modū ergo quo quis aliquid recipit: recipiens dicitur pati: quod rei in recto notate cōuenit: & ideo dicit habere

¶ Amor q̄lis generis est

¶ Quid ē genus passiuū

a parte anteriori nominatiuum rei pacientis:& a parte posteriori ablatiuum rei agentis:quia uidetur habere rationem agentis ex quo actus ille refertur in alterum ab alio : & cum prepositiõe: qa hec prepositio.a.uel ab semper significant causam efficientem: sic dicas de cęteris casibus in passiua uerborum uoce & significatiões ultra positis:sicut dictum est: de uerbo actiuo : & de ueborum significatione que sunt sine numero. ¶ Seruio qualis generis neutri non neutri per abnegationem:quia nec sit actiuum:nec passiuum: quia proprium uerbi ex modo significandi uerbi est significare actionem uel passionem:sed dicitur neutrum:quia non significat utramq̧ significationem simul:sed aliquam earum : nec propter hoc oportet ꝙ dicatur : actiuum uel passiuum disiunctiue:quia dicit actionem ut remanentem in agente & non transeuntem in alterum & ideo non format ex se passiuum q̃uis desinit in o & hãc obrem non sequitur:desinit in.o.& significat actionem ergo est actiuum:ut cum dico seruio deo hec actio seruitus: q̃uis ex modo significandi uerbi uideatur recipi in deo : hoc realiter in re nõ est sed ut dixi hoc denotatur ex modo significandi uerbi ꝙ scilicet actio alicuius alicui conueniat : hic ergo est modus absolutus: non modus trãseundi in naturam extrinsecam & ideo sumitur ab illa proprietate quam dixi non augumentatione : uel priuatione agẽdi uel patiendi:quia priuatio non potest esse principium constructionis : neq̧ distinctionis unius ab alio:quoniam non habet speciem : & ideo habet plures proprietates q̃ actiuum uel passiuum: uel dicitur neutrum quia nec est actiuum : nec passiuum absolute : sed ex illorum proprietate : quia scilicet non habet proprietates : quas habet actiuum & passiuum : sed significat actionem & passionem aliter quam uerbum actiuum : uel passiuum ut seruio deo : actio puta seruitus : quamuis significat actionem deductam a seruio : non tamen eam que in alio ita recipitur ꝙ possit fieri conuersa locutio rei ex re : & passionem ut indigeo pecunia : passio est in re : non illata ab aliqua extrinseca natura : & ideo non uere passionem significat ut passiuum :& hec omnia notanda sunt : quoniam afferunt difficultatem : artis grammatices secreta scrutari uolentibus:& dico uerum.hoc commentariolo tota grammatices ars recte & ratione cognoscetur:que auctoritate etiam & usu constant nam hec duo sapiunt rationem quam purus grammaticus negligere solet exegeticam cupiens:habita methodica : in quo errant omnes.

¶ Q̃ño uerba neutra. sint generis. neutri.

¶ Nota de neutro.

¶ magna utilitas cõmetariorum policarpi.

Sum es est: qualis generis est: sum es est: est generis neutri substãtiui: quare: quia nec in o nec in or desinens: sed in vm: solam rei subsistentiam significat.

Vapulo: qualis generis est: vapulo est generis neutri passiui: q̃re: quia in o desinẽs: passiuam retinet significationem.

Sum es est: est uerbum neutrum copulatiuum: quia copulat appositum cum supposito: ĩ aliquo actu uel qualitate existẽte in supposito significato p appositum: ut sum bonus: sum legens: & ideo dicitur habere similes casus: a parte ãteriori & posteriori: si uero alios habet ut genitiuum ut est hec domus omnium nostrum: uel datiuum ut est mihi nomen petrus uel petro: hic sermo est exegeticus non methodicus: regularis uel simplex & ideo dicitur uerbum: quia q̃uis non expressam actionem significat: tamen habet quandam proprietatem agendi: uel patiẽdi ut & alia neutra: hinc est quod dixit Aristoteles: sum es est: significat quandam compositionem sine qua non est intelligere in uerbis idest significat tale quid: quod in uerbis semper intelligitur ut amo idest sum amans: amor idest sum qui ab huius amore uincor: quod ex adiunctione actiui actiuum est: passiui passiuum: & ideo dicitur significare expresse solam rei subsistentiam non aliquam actionem expresse in supposito remanentem: sicut alia uerba: quam tamen significat: uel dicitur uerbum quia est fundamentum omnium uerborum modo quo dixi: uel dicitur uerbum: abusiue: non quantum ad significationem. sed quantum ad tempora. & modos. quibus conuenit uerbis. uel dicitur uerbum. quia subsistentia rei. quam sub aliquo motu significat. datur ei pro actione. & passione. huius ordinis uerba sunt. Sum es est. & sua composita. Neutra possessiua sũt que habent a parte anteriori nominatiuum pro re patiente. a parte posteriori ablatiuum sine prepositione uel genitiuum. quia scilicet significat actionem ut quo. uel cuius est eam recipi in supposito paciente. a qua ipsum dicatur rectus paciens uerbi. & ablatiuus dicitur uerbi. uel genitiuus habere proprietatem rei agentis ut ego indigeo pecunia. exubero. abundo. miseria uel miserie. Neutrum acquisitiuum est. quod requirit a parte anteriori nominatiuum. pro re agente. a parte posteriori datiuum pro re paciente. quia omnia uerba huius ordinis ut seruio. faueo.

Quare sũ es est. ẽ neutrum copulatiuum.

Quare sũ es est: hẽt casus similes.

Quare sũ es est dicitur uerbũ.

Aristoteles

Nota.

studeo: benefacio: significant actionem in supposito: per modum quo insit alteri ut faueo tibi: seruio deo: quomodo sint patientis rei dixi superius. ¶ Neutrum transitiuum est quod a parte anteriori requirit nominatiuum pro re agente: a parte posteriori accusatiuum: quoniam hec uerba significant per modum actus transeuntis in alterum: quo significatur aliquid causatum ab alio non a seipso in alium. & ideo habent passiuum in tertiis personis: nõ autem in prima uel secũda. ut aro terram: terra aratur a me: & hoc ex proprietate rei in re: per hec uerba significata. ut non potest dici ego terra. aro terram. & terra. a terra aratur. terra arat sed aratur ita ꝙ rei in re non conuenit nisi tertia persona passiue accepta. bibo uinum. ceno poto: digero. sorbeo. exulo. a parte anteriori cupiunt primum habet rationem actiui secundum absoluti & tertiũ quartum & quintum actiui exulo uult nominatiuum pro re paciente. a posteriori ablatiuum cum a uel ab quia significat actionẽ a causa efficiente motiua alicuius actionis in aliquo recepte per uerbum rei in re passionem indicans. ut Vapulo. ueneo. exulo. & dicuntur neutri passiui. neutri modo quo diximus passiui ut est dictum idest suppositi patientis per rectum notati quod est ualde notandum o grammatice qui paruipendis grammaticam fratrũ non ne & inter uos seculi homines sunt idiote & docti non tamẽ sequitur ergo omnes quare quandoq; digito compesce labellum scio ꝙ nullus unq̃ has declarationes tetigit quibus priscianum & oẽs grãmaticos cito. & bene intelliges si hũc libellũ intellegeris.

¶ Nota ꝯtra delatores.

¶ Vtilitas huius libri.

¶ Gaudeo: qualis generis ẽ: gaudeo est generis neutropassiui: que & effectiua dicuntur quare: quia in o desinens. in preteritis perfectis: & in his que formantur ab eis: retinet litteraturam passiuorum in ceteris vero neutrorum.

¶ Gaudeo qualis generis. neutro passiui. quia hec uerba requirunt a parte anteriori nominatiuum rei paciẽtis. a parte posteriori ablatiuum. sicut. i. uel ab. [aut accusatiuum cum prepositione propter. ratio huius est. quia hec uerba significãt actionem cum dependẽtia alicuius ab alio illam. ei inferente ut gaudeo pace uel propter pacem. non cum a uel ab. quia non semper hec uerba uidẽtur uelle ablatiuum animatum cui iunguntur hee prepositiões. a. uel ab significantes causam efficientem. sed quia ablatiuus inanimatus uidetur esse quoddam instrumentum alicuius actus. in supposito

¶ Quare hec uerba non q̃rũt ablatiuũ cũ a uel ab.

recepti

recepti ideo requirunt ablatiuum sine prepositiõe: uel accusatiuũ cum propter: quia hec prepositio significat dependentiam termini ad quem: ut gaudeo propter bonum tẽpus: tanq̃ propter finẽ in supposito tamen existentem per modũ passionis ut mereo hoc tempore: neutro passiui: neutro duorum modorum hec uerba significant passionem: non primo modo: quia non potest fieri conuersa locutio: non secundo modo quia non significat passionem illatam ab aliqua natura extrinseca: quantum est ex se: & ideo nec est uere passiuum: neq; est neutri passiui modo quo diximus: sed solum ex uoce preteriti perfecti: & plusq̃perfecti: cuius ordinis sũt uerba in numera ut patet inspicienti auctores: regulas grammatices: & alios grecos: & latinos: quare &c.

¶ Quare dicuntur neutro passiua.

¶ Largior: qualis generis: largior est generis communis: quare quia in passiua litteratura vtrãq; retinet significationem: scilicet actiuam: & passiuam.

¶ Letor qualis generis est: letor est generis deponentis: quare: quia deponit aliquid de quantitate cõmunis verbi: vel quia deponit vnam significationem: & alterã per se retinet deponit passiuam: & retinet actiuam in passiua litteratura.

¶ Largior qualis generis communis indifferẽter: & potentia non actu quia in eodem non possunt recipi due forme: simul & actu & hoc ex significato & constructione dicitur esse actiuũ nõ ex uoce: quod uerbum q̃uis possit habere utrunq; significatum successiue: non tamen potest esse generis neutri nec hoc nec ullum aliud uerbum ita q; dicatur eẽ generis omnis: quia q̃uis hoc conueniat nomini in quo non est incompossibilitas ad illas tres proprietates: est tamen in uerbo quia in uerbo sunt diuersi actus: a diuersis proprietatibus sumpti: in re: attamen significant actionem transeuntem: in naturam extrinsecam: passiuum dicit actum: receptum in alicuius agentis uirtute & hoc talis agentis uirtute: uirtutem uoco actum: in agente remanentem non traseuntem in naturam extrinsecam in conuersa locutione: eisdem casibus construitur: quos & illorum significationes requirunt ut dictum est. ¶ Letor qualis generis est: deponentis quare: plures falluntur in intellectu: huius uerbi: sicut & plures decepti sunt: qui posuerunt in in finita uerba inter deponentia cum ea sint communia ut nunc liquido patebit: usu certorum au-

¶ Quare dicuntur uerba communia.

¶ Quare nõ dãtur uerba generis oĩs sicut dãtur generis cõis & ut datᷣ nomẽ generis oĩs: post cõmũe.

¶ Quid ẽ uirtus persone agẽtis in uerbo.

¶Quare dr̃ uerbũ depo- nẽs recta ex- positio.

¶Quar̃ dñr deponentia mala expõ.

¶Errat Cãta licius.

¶Errant oẽs antiqui grã- matici & mo derni in hac regula.

¶Abutor

¶Vtor

¶Ouidius

¶Vereor.

ctorum:quare cum dicitur quia deponit aliquid de quantitate cõ munis uerbi sane dictum est:quoniam deponit futurum partici- pium in dus quod est significationis passiue quo participio depo- nentia carent communia uero non : ut criminans: criminaturus: criminatus:& criminandus:non tamen hoc datur in deponenti uerbo tale futurum ut quamuis dicitur minans minatus & mina- turus non tamen minandus : cumq; etiam dicitur quia deponit unam significationem & alteram retinet idest sunt uerba deponẽ tia talis nature:q; ex eis quedam sunt que habent : & significatio- nem : & constructionem actiuam:& quedam : & significationem & constructionem passiuam:quod est pessime dictum quoniam sic non esset differentia inter commune uerbum & deponens: qđ & male aduertens Cantalicius in suis regulis usus est disiunctiõe cum dixit quod deponit uel actiuam uel passiuam : alii dicunt q; ideo dicuntur deponentia quia in uoce passiua cum habeant acti- uam:non fiunt ab actiuis:nec ex hoc uidentur:esse uel fuisse com- munia:quia non in omnibus est conuersa locutio:ut pacior abste est deponẽs: non passiuam descendens ab actiuo per additionẽ.r. in prima uel secunda persona : & hanc obrem etiam dicuntur ab- soluta:nec composita quo ad significationem simul sicut cõmu- nia:q̃uis sint composita quo ad figuram & pro se : quare uel ideo dices deponentia quia carent futuro passiuo communis uerbi uel quia in passiua litteratura tum ex modo significãdi uerbi : tum ex re per uerbum significata non arguunt conuersam locutionem q̃ fieri potest a significatione actiua ad passiuam & hoc est bene di- ctum : quare male posuerunt & antiqui & moderni grammatici uerba que subsecuntur pro deponentibus cum sint communia: ut patebit usu auctoritate : & ratione certorum auctorum. ¶ Abutor priscianus cum posteris posuit inter deponentia uolesius fussius inter communia non decet nos abuti a barbaris natiõibus & hor tensius abusis iam omnibus locis:uaro unde utamur potius quã ab rege abutamur sequitur q; etiam dici possit utor hanc rem : & utor ab hac re : quia si deriuatiuo hoc conuenit:potest & primiti- uo conuenire cum usus non solum est rei inanimate:sed & anima te:nota hanc rationem pro conuersa locutione est mihi a ratione sermo quam horisticus non abhorret:ouidius est usus etiam hoc uerbo passiue in libro de morte drusi:uita data est utenda data est sine fenore nobis:mutua nec certa persoluenda die : malo tamen ego sequi eloquentie principem ciceronem qui uult hoc uerbum gaudere ablatiuo sine prepositione omnibus in locis. ¶ Vereor

passiue affranius:hem iste & parentum uitabilis liberis:ubi malũt metui q̃ uereri se a suis. Vador actiue & passiue tullius uadát nec addatur quem uel a quo : uellificor passiue iuuenalis:credaẽ olim uellificatus athos. Testor passiue:ouidius de ponto:uincit egip sos : testataq; tempus in omne sũt tua uestalis carmina facta meo & quarto fastorum:mirra sed in scena testificata loquor:adipiscor passiue:ouidius de tristibus:ne cadat & multas palmas in honestet adeptas. Abhominor passiue:uerrius:seuiciaq; eorum abhominaretur ab omnibus. Admiror turpe est propter uetustatem uestimentorum admirari:ut propter uitam turpissime actam con temnere. Adminiculor Var. trebanicio auxilio adminiculanti. Adulor passiue:cassus:adulatiq; erant ab inimicis:& adhortati. Agredior cicero in epistola ad nepotem hoc enim restiterat ut fictis a te agrederer dictis & donis. Antestor huius inpubens libripens esse non potest neq; antestari. Arbitror celius ex scriptis eo℞ qui ueri arbitrãtur. Architector cornelius nepos edes martis que incirco flamminio architectata est ab hermodoro flãminio. Aspernor cicero ad nepotẽ q habet ultro appetit:q est pauper aspernaẽ. Affector ennius affectari se omnes cupiũt. Aucupor lactantius quinto diuinarum institutionum:multa que ad uirtutem diuulgata ac per rumorem uicissim aucupata discunẽ. Auguror cicero ad brutum:& hoc est auguratum ab eodẽ. Blãdior uerrius blãditusq; labor melli curabiẽ arte . Calũnior: affranius de ꝓportione nõ esse possitiuos regule:a qbus iterdum analogia calũniaẽ. Carnificor:sisenna cũ dolore uitã & insigni cruciatu carnificatus ãmisit. Causor:ouidius causabor q̃re fit nũc lapido sus & eger. Cõmitor. Vir. i. eneidos:uno gradiẽ comitat⁹achate Cõsolor actiue. v. metellus in epistola q̃ cũ in exilio eẽt ad. gn. & leliũ domitios dedit cũ animũ uestrũ erga me uideo uehemen ter cõsolor:poniẽ & passiue:sed cũ ob ea que sperauerã dolebam. Cõsolabar ob ea q̃ timui. Cõspicor. Var. pauptas eni cũ non ita nutricata ut non conspicatur. Consector laberius : uxorẽ tuã & meã nouercam a populo lapidibus uideo cõsectari. Consequor orbilius passiue que uix ab hostibus cõsequi possunt sic & sequor ut patet ratione participii temporis futuri. ouidius phyli sequendus erã. Contestor. P. aufidius:siquis alio uocaẽ nomine : tũ cũ his contestator:atq; olim concitabatur hic capiẽ passiue. Demolior passiue:cicero:pater nusq̃ demolitur:nusq̃ exoneraẽ pecunia. Depeculor passiue . l. cecilius. ubi senatus intellexerat populum depeculari. Populor passiue. Virgi. 6. eneidos deiphobumq; ui-

Vador. Vellificor Testor Adipiscor Abhominor Admiror Adminiculor. Adulor Agredior. Antestor. Arbitror. Architector. Aspernor. Affector. Aucupor Auguror. Blandior Calũnior. Carnificor Causor. Comitor Consolor. Conspicor Consector Cõsequor Sequor Contestor Demolior depeculor Populor.

det lacerum crudeliter ora:ora manusq3 ambas:populataq3 tempora raptis auribus:& lactantius de ira dei:quasi omnis terra depopulabitur. ¶ Despicor. Q. pomponius:me miserum:quomodo illum fame despicari ause sunt. ¶ De testor passiue: oratius primo carminum:bellaq3 matribus detestata.dignor.Vir. tertio. comes coniugio anchisa ueneris dignata superbo:idest digne habita.

¶ Despicor
¶ Detestor.

¶ Dimetior passiue a Virgi.ii.Georgicorum: omnia sint paribus numeris dimessa uiarum. ¶ Dominor passiue: lactantius septimo diuinarum institutionum:nunc quia dei populus ex omnibus linguis congregatus apud omnes gentes commoratur & ab his dominatur:& premitur:& actiue:cicero:o antiqua domus quam dispari domino dominaris: hic aduerte:q non sequitur hoc uerbũ uel alia non habent a parte posteriori:accusatiuum igitur non habent conuersam locutionem quia sat est hoc sit in sensu perfecto non in constructione. ¶ Execror.cato.iiii.originum:duos consules lege publica execrari. ¶ Emetior primo georgicorum. Virgi. ille etiam emenso cum iam descendet olimpo. ¶ Ementior.c. meminimus:quare stulte confecta quam experte ementita sunt. ¶ Exordior bene res per illos a raro initio in re ad summum peruenerunt exorse idest inite passiue dictum est. ¶ Frustror fenestrella frustratus igitur a spe de uictus in castrum se recepit. ¶ Fatur dicitur passiue:suetonius in secũdo:fastidies sunt in quibus ius fatur idest dicitur: nefasti in quibus non dicitur a faris: uel fare: & hoc uerbum recte caret prima persona: quia fari est proprie de seipso per se ipsum aliquid loqui quod prime persone nõ bene quadrat nisi & tamen hec ratio mihi non placet:quis hoc dici possit & de hoc uerbo daris uel dare datur: quia si datur tribuor cur nõ datur dor in prima persona cum sunt & eiusdem significationis sicut faris & loquor loqueris:usus tamen & auctoritas apud horisticum: & methodicum his preponderat. ¶ Incomitor. Virgi.libro.iiii. eneidos:longa incomitata uidetur ire uia. ¶ Interpretor passiue in primo de diuinatione:ex quo illud somnium ita esse interpretatum. ¶ Inulciscor passiue:lucanus quod multis peccatur inultum est. ¶ Insector passiue hyrcius libro quinto belli ciuilis: grauis enim armature miles simul atq3 ab his insettatus: qua poterat in eosq3 impetum fecerat:illi ueloci cursu:facile cursum uitabant:sic dicamus de consequor: consector affector:& sequor: quod potest capi passiue.bochatius in libro de admirandis auditionibus est genus hoc in misia:colore album qui dum sequntur a canibus illos afflant anhelitu:& eorum carnes corrumpunt. ¶ Largior etiam

¶ Dimetior.
¶ Dominor.
¶ Nota uerbũ aureũ grãmatice.
¶ Execror.
¶ Emetior.
¶ Ementior.
¶ Exordior
¶ Frustror.
¶ Fatur.
¶ Fastidies
Nefasti dies.
¶ Quare faris uel fare caret prima psona.
¶ Opinio
¶ Vsus.
¶ Auctoritas
¶ Incomitor
¶ Interptor.
¶ Inulciscor.
¶ Insector.
¶ Cõsequor.
¶ Consector
¶ Affector.
¶ Sequor.
¶ Largior.

passiue salustius:largitur hoc illis:& est dolor gestis proscriptorũ bonis. ¶ Machinor salustius in secũdo ad lucullum regis cura machinata fames breui machinabat. ¶ Medicor:columella libro primo ne rursus suffumatione medicata sunt. ¶ Meditor libro septimo silius uerum age nunc:quia res arcte.nunc percipe porro: que meditata mihi. ¶ Mercor propercius libro primo nature q̃ decus mercato perdere cultu. ¶ Metior cęsar:libro primo de bello gallico omnino biduum supererat quum exercitui frumentum metiri oporteret. ¶ Metor.oratius primo carminum nulla decerpendis metata priuatis opaca porticus excipiebat arcton oblitus ab obliuiscor. Virgilius in bucholicis nunc oblita mihi tot carmina:oratius oblitusq; meis obliuiscendus & illis : operor Lac.7.uniuersos igitur oporteret operam dare ut uel se q̃ primum ad rectam uiam dirigant:uel susceptis operatisq; uirtutibus huius uite laboribus pacienter ex actis consolatorem habere deum mereantur. ¶ Ordior columella libro primo quum ex depressiore loco fuerint ossa fundata non solum superficiem suam facile sustinebunt sed etiam pro fultura:& sustentatione fungentur. ¶ Profiteor:hyrcius libro secundo de bellis ciuilibus:pecunias que erant uaroni pro ciuib[9] Romanis pollicite remittit & profitetur:& ouidius nõ peccat quecunq; potest peccasse negare:solaq; peccatum culpa professa facit. ¶ Stipulor passiue:plautus:incistellaria stipulari semper me a uiris oportet ultro:actiue in pseudulo mi me mi & sane:& salue sũt tibi hodie quas abste est in stipulatus pseudulus reperitur & stipulo:Iuuenalis libro septimo:quantum uis stipulare:& protinus accipe quod do sub auditur ame.stipulor a te pro interrogo te & ꝑ ate interrogor sunt & alia infinita:que uero moderem pro cõmunibus nunc usurpant sunt experior expergiscor: ueneror osculor: moror:criminor : amplector : hospitor : hortor : de his hactenus cętera sequamur:que grammaticis magnam afferunt difficultatẽ circa tempus ipsius uerbi.

¶ Machinor ¶ Medicor. ¶ Meditor ¶ Mercor ¶ Metior. ¶ Metor. Oblitus. Obliuiscor. Virgilius. Oratius. Ordior. Profiteor. Stipulor. Iuuenalis.

¶ Amo:qualis tẽporis est. Amo est temporis presẽtis:quare : quia presens tempus designat circa actionem. Amor qualis tẽporis est. Amor temporis presentis: quare quia presens tempus designat circa passionem. Amabam qualis

¶ Amo qualis temporis est:hic tempus non capitur:pro quantitate continua idest duratione successiua que fit a motu primi mobilis ut patet quarto physicorũ libro a phylosopho: uel pro numero motus secundum pri-

¶ Amo qualis temporis.

us & posterius: sed pro q̃dam mẽsura nostrorum actuum per uarias differentias motus significata: & hanc quidam dicũt esse quẽdam modum accidentalem absolutum: attributum uerbo quo declaratur non esse incõueniens dari uerbum sine tempore q̃uis significet omnem actiõem in fieri quod nõ est sine tẽpore quia dicunt: ꝙ uerbũ potest significare rem non connotando tempus circa ipsam: ut licet non detur homo quin sit risibilis: tamẽ potest significari absq͡ꝫ hac proprietate quoniam tempus: & fieri nõ est modus essentialis sed accidentalis uerbi: & sic dicunt ꝙ põt dici uerbũ: qđ dicit̃ in tẽporale: sicut & impsonale: quod miror: q̃a licet tẽpus sit q̃dã accidẽtalis modus respectu huius successionis mẽsurãtis actionẽ agẽtis significate p hãc differẽtiã in agẽdo: tñ est essentiale uerbo: qđ illã p modũ fieri significat: iõ non põt dari uerbũ sine tpe: nec significari uel intelligi: ut q̃uis hic homo sit animal rationale accidẽtaliter: tñ hõ ẽ aĩal rõnale essentialiter: q̃a homo

¶ Opinio mala de tempore uerbi.

¶ Tempus ẽ modus essentialis uerbi nõ accidẽtal.

temporis est. Amabam est temporis preteriti imperfecti: quare: quia preteritum imperfectũ tempus designat circa actionẽ. Amabar qualis temporis est: amabar est temporis preteriti imperfecti: quare quia preteritũ imperfectuꝫ tempus designat circa passioneꝫ. Amaui qualis tẽporis est: amaui est tẽporis preteriti perfecti: quare quia preterituꝫ perfectũ tempus designat circa actioneꝫ. Amatus sum vel fui qualis temporis est: amatus sum vel fui est temporis preteriti perfecti: quare quia preteritum perfectũ tempus designat circa passionem. Amauerã qualis temporis est. amauerã est temporis preteriti plusq͡ꝫ perfecti q̃re quia preteritũ plusq͡ꝫ perfectũ tẽpus designat circa actionẽ. Amatus eram vel fueram qualis temporis est: amatus eram vel fuerã est temporis preteriti plusq͡ꝫ perfecti: quare quia preteritũ plusq͡ꝫ perfectum tempus designat cir passionem. Amabo qualis temporis est: amabo est temporis futuri: quare quia futurum tempus designat circa actioneꝫ. Amabor qualis temporis est. amabor est temoooris futuri quare quia futurum tempus designat circa passionem. Ama amet qualis temporis est. ama amet: est temporis

presentis: & pti impfecti: quare qa presens & ptm̃ impfectũ tempus designat circa actionem. Amare ametur qualis temporis est: amare ametur est temporis presentis & pti imperfecti quare quia pñs & ptm̃ imperfectu; tẽpus designat circa passionem. Amato tu: amato ille qualis temporis est: amato tu amato ille est temporis futuri: quare quia futurum tempus designat circa actionem. Amator tu amator ille: qualis temporis est: amator tu amator ille est temporis futuri: quare quia futurum tẽpus designat circa passionem. Utinam amem in presenti optatiui qualis temporis est: vtinam amem est temporis presentis: q̃re quia presens tempus designat circa actionem. Utinam amer in p̃senti optatiui qualis temporis est vtina; amer est temporis presentis: quare quia presens tẽpus designat circa passione;. Utinã amarem qualis temporis est: vtinam amarem est temporis preteriti imperfecti quare quia preteritum imperfectum tempus designat circa actionem. Utinam amarer qualis temporis est: Utinam amarem est temporis preteriti imperfecti: quare quia preteritu; imperfectũ tempus designat circa passionem. Utinam ama-

non potest esse ĩntelligi: quin ĩtelligatur q̄ sit animal ratiõale: q̃uis possit ĩtelligi: q̄ homo sit hoc existens non connotãdo an sit animal rõnale nisi inplicite: sic dicam. & de tempore q̃uis possit ĩtelligi & cognosci nõ connotando rem circa tempus explicite. põt tamen implicite: Amo ergo q̃lis temporis est sub qua differẽtia notatur hic actus. presentis sub presenti quia tempus presens designat circa actionem. qa significat actionem agẽtis in differentia que est in prospectu agentis scilicet presenti & nũc sic dicatur de actione alicuius in aliud: & passione alicuius ab alio ut amor qa. s. significat passionẽ paciẽtis indifferentia que est ĩ prospectu pacientis. s. p̃senti: & nũc. Amabã in p fecti: cuius. s. mẽsura actionis non distat nimiũ a p̃senti: qa. s. actio significata per hanc differenti am est imperfecta: in eo q̄ inceperat fieri: nec dũ completa est respectu finis ad quem tẽdebat & hoc qñ p iterpollationẽ agẽtis ĩ agẽdo apfecto fine remouemur. Amaui pti pfecti: quia significat

¶ Nota d̄ differẽtiis temporum.

¶ Quid est significare tẽpus presens

¶ Quid est significare tp̄s ptm̃ impfectũ: & cetera tpa actiue & passiue.

actionem distantem a p̄/
senti in fine cōpleto: qa
actio presentis est in cō/
pleta in actu agentis in
fieri: que scilicet incipit:
ut fiat inperfecta que im
perat nec dum ad finem
peruenit: perfecti quo iā
ostendimus: actum com/
pletum distantem a pre/
senti. ¶ Amaueram dicit
actionem significationē
per tempus quod iā diu
precesserat: unde hic nō
solum capitur tempus p
ipso instanti sed pro mē/
sura actionis agentis: cō/
parata ad mensurā agen/
tis in agendo: prout scili
cet res uel actio ipsius: si/
gnificata sub tali mēsura
temporis est perfecta uel
imperfecta: preteritum er
go diuiditur per modū
aliquantulum distantis a
presenti: uel nimium: nō
autem tempus presens:
quia ē quoddammodo
instantaneum: & tempo/
ris motus est instabilis:
cuius aliqua pars iā pre/
teriit: alia sequitur ideo:
& nos secundum diuersi
tatem nostrarum actio/
num: diuersa tempora di
uidimus: amabo qualis
temporis: futuri: quia si/
gnificat actionem agen/
tis ut stat sub futuro: nec
hoc tempus est diuisibile
in alia

Quare dant diuersa tem/pora ī uerbo

uissem qualis temporis est vtinā
amauissem est temporis preteriti
plusquam perfecti quare: quia
ptm̄ plusq̄ꝫ perfectum tēpus desi
gnat circa actionem. Utinā ama
tus essem vel fuissem qualis tpis
est: vtinam amatus essem est tem
poris preteriti pfecti ⁊ plusq̄ꝫ per
fecti: q̄re qa ptm̄ pfectū: ⁊ plusq̄ꝫ
perfectum tempus designat circa
passionem. Utinam amem in fu
turo optatiui qualis tēporis est:
vtinam amem est temporis futu
ri: quare quia futurū tempus desi
gnat circa actioneꝫ. Utinā amer
qualis temporis est: vtinā amer
est temporis futuri: quare quia fu
turuꝫ tempus designat circa pas/
sionem. Cum amem qualis tem
poris est in presenti subiunctiui:
cum amem est temporis presen
tis: quare quia presens tempus
designat circa actionem. Cum
amer qualis tēporis est cuꝫ amer
est temporis presentis quare: quia
presens tēpus designat circa pas/
sionem: Cum amarem: qualis
tēporis est: cum amarem est tem/
poris preteriti imperfecti: quare:
quia preteritū imperfectum tem/
pus designat circa actionem. Cū
amarer qualis temporis est: cum
amarer est tēporis preteriti imp/
fecti: quare quia ptm̄ impfectum
tēpus designat circa passionem:
Cū amauerim

in alia tempora:quoniam hoc nobis incertum est:preteritum ue ro certissimum ideo ipsum est diuisibile:hoc uero non:quod & ul timo loco in esse ponitur:quia preteritum perfectum:& hoc non sunt entia:nisi pro quanto cõtinuantur ad presens ideo primo est tempus presens post hoc alia:& preteritum quia scilicet aliquãdo fuerunt presens futurum ultimo quod & diuiditur non in tẽpora diuersa:sed in uoces diuersas & modos:ut amabo:amabor: amato amem non ꝙ non detur futurum:& figure simplicis:& composite:quare non utimur in uerbo tempore.ut illo nobis opus sit ad constructionem ut patet:quia hoc potest fieri absq; illo oratio cõgrua & in congrua:id est ipso mutato:& non mutato: ut cras legam: & nunc lego:sed ad significandum uarietatem nostrarum actionum sub indifferentia successionis: uel motus primi mobilis a nobis ex nostris actionibus considerate: & hanc obrem hec considerantes:dixerunt quidam ꝙ tempus est mora rerum mobilium triformium:quarum omnium uicissitudo est:uel tempus est uicissitudo rerum mobilium triformiter signata:hec omnia albo lapillo signanda sunt ab his qui uolunt perfecte cognoscere artẽ grammatices:& eius priscos auctores:qui q̃uis rationem eorum que dixerunt:non attulerint:nihil tamen sine ratione loquti sunt suis tantum tyronibus morem gerentes:ego uero & pro tyronũ preceptoribus artis huius:hunc laborẽ subisse uolui. ¶ Ama amet circa actionem imperantis:& recipientis imperium ad actum: ad quem precipientis uoluntas tendebat:sic dicatur in omnibus temporibus actiue uocis:& significationis. ¶ Amare ametur: circa passionem utriusq;:primo ratione irascibilis: in qua fundatur imperium:secundo ratione eius ad quem fit:ut in eo recipiatur alicuius agentis actus:& hoc etiam dicatur in omnibus temporibus: passiue uocis & significationis:quod dico propter deponentia q̃ q̃uis habeant uocem passiuam:tamen est eis significatio actiua ut patuit. ¶ Cum amem subiunctiuis additur cum ratione cuiusdam cause antecedentis effectum: & hoc dices in omnibus temporibus utriusq; significationis.

¶ Ordo temporum i uerbo.

¶ Quid ẽ tẽpus & ratio huius declarationis.

¶ Nota bene

¶ Quare iuẽtus ẽ modus imperatiuus.

¶ Quare cũ additur mõ subiunctiuo.

¶ Cum amauerim qualis temporis est:cum amauerim est temporis preteriti pfecti quare: quia preteritum perfectum tẽpus designat circa actionem. Cum ama-

¶ Cum amauerim:ponitur etiam in hoc modo subiunctiuo: preteritum perfectum: ad designandum ex completa causa posteriorem effectum ut completum i re:hoc no-

¶ Quaŕ expſſe in mõ subiũctiuo poni tur:ptm̃ pfectum & nõ in mõ optatiuo

tatur in causa perfectissi-
ma cum dicitur cũ ama-
uissem ut patet recte uo-
lenti intelligere hec tem
pora que nõ sunt facilia
intellectu. ¶ Cum ama-
uero est temporis futuri:
cum inclusione preteriti
& posteritate futuri sit ẽt
dices de passiuo uerbo:
ideo non precise significans futurũ: sequitur plus
quam perfectum. ¶ Ama
re qualis temporis est p̃-
sentis: & preteriti imper-
fecti ratione actus: qui ut
presens in agẽte indicat
semp cũ inclusiõe uerbi
significãtis actũ ut presẽ
tẽ q̈uis nõ semp p̃sentẽ
qm̃ põt indicari per oẽs
tpis differẽtias possum⁹
enĩ dicer̃ uolo amare: uo
lebã uolui uolueram: uolã
sic dices d' cęteris uerbis
amatũ ire dicat futurum
qa cui cunq; tpa addatur
significare uidetur motũ
ad locum per modũ pri-
mi supini includẽtis ter-
minum ad quẽ: cum ac-
tu significato per infiniti
uum uerbi significantis
ad locum: uel amaturum
esse hoc idem cum inclu
sione actualis existentie
in actu ad futurum termi
num pro actu: ideo uel
ratio agentis se ad actum
preparantis importati p

¶ Cũ amauero qd uere significat.

¶ Amare q̃lis tpis est.

¶ Amatũ ire qd significat

¶ Amaturũ esse quid significat:

tus sim vel fuerim qualis tẽporis
est: cũ amatus sim vel fuerim est
temporis preteriti perfecti quare:
quia preteritũ perfectum tempus
designat circa passionem. Cum
amauissem: qualis temporis est:
cum amauissem est tẽporis prete-
riti plusq̃ perfecti quare: quia pre
teritũ plusq̃ perfectum tempus
designat circa actionem. Cum
amatus essem vel fuissem qualis
temporis est: cum amatus essem
vel fuissem: est temporis preteriti
plusq̃ perfecti: quare: quia prete-
ritum plusq̃ perfectum tempus
designat circa passionem. Cum
amauero qualis temporis est: cum
amauero est tẽporis futuri: quare
quia futurum tẽpus designat circa
actionem. Cum amatus ero: vel
fuero qualis temporis est: cum
amatus ero vel fuero: est tẽporis
futuri: quare quia futurum tẽpus
designat circa passionem. Amare
qualis tẽporis est: amare est tem-
poris presentis: et preteriti imper-
fecti: quare: quia presens: et prete-
ritũ: imperfectũ tempus designat
circa actionẽ. Amari: qualis tem-
poris est: amari est temporis pre-
sentis et preteriti imp̃fecti quare:
quia presens et preteritũ imp̃fectũ
tẽpus designat circa passionem.
Amauisse qualis tẽporis est: ama
uisse est tẽporis preteriti perfecti et

plusq̃ perfecti quare: quia preteritum perfectũ et plusq̃ perfectũ tempus designat circa actionem. Amatũ esse: vel fuisse qualis temporis est: amatũ esse: vel fuisse est tẽporis preteriti perfecti et plusq̃ perfecti quare: quia preteritũ perfectum: et plusq̃ perfectum tẽpus designat circa passionem: Amatũ ire vel amaturũ esse: qualis temporis est futuri quare quia futurũ tempus designat circa actionem. Amatum iri qualis temporis est: amatum iri est temporis futuri quare: quia futurum tẽpus designat circa passionem.

¶ Amo qualis modi est: amo est modi indicatiui quare: quia eo presentem agentis affectum indicamus. Amor qualis modi est: amor est modi indicatiui: quare: quia eo presentem patientis affectum indicamus. Amabã qualis modi est: amabã est modi indicatiui quare: quia eo imperfectum agẽtis affectũ indicamus. Amabar qualis modi est: amabar est modi indicatiui: quare: quia eo presentem patientis affectum indicamus. Amaui qualis modi est: amaui est modi indicatiui quare: quia eo preteritũ perfectum agẽtis affectum indicamus. Amatus sum vel fui: qualis modi est: amatus sum vl' fui est modi indicatiui

infinitiuum huius uerbi eo is puta per ire. uel ratione infinitum de sum es est actum entis significantis in actu existentis dicitur esse temporis presentis & preteriti imperfecti: per modum ut dixi parum distantis a presenti: quia indicat & presentem agentis actum & includit motum ad talem actum: ideo sub ratione imperfecti actus ostenditur esse utriusq̃ temporis dinomiat̃ uel leget̃ amatũ ire uel amaturũ eẽ futuri: modo quo dictũ est

¶ Amatum ire uel amaturũ eẽ: q̃re sunt tempus futuri.

¶ Amari qualis tpis est: sic dices in passiua significatiõe: sicut in actiua: nisi q hoc ẽ passiuũ illd' uero actiuũ: amatũ iri simil't hui⁹ futuri passiui rõnẽ hẽbis ex actiu: ut supra dictũ ẽ. ¶ Amo q̃lis modi ẽ: nota q tp̃s dicit actum agẽtis: uel passionẽ pacientis sub aliq̃ drĩa: mod⁹ uero in uerbo dicit affectũ circa aliqd sub eadẽ uñ plurimũ differt dicer̃ q̃lis tpis: & q̃lis modi: ĩ hoc.n. fit petitio & uaria aĩ inclinatiõe ꝓ affectu ĩ rẽ ꝑ uerbũ ĩdicato nõ de re ipsa: iõ male antiq textus quadrant: uel impressorum in curia uel tpum inuidia: uel legẽtium in

¶ Differẽtia iter tẽpus & modũ uerbi.

aduertentia quandi dicit quia indicat rem esse: nullo modo sic dicatur: sed ut modernus textus habet: qui sequitur antiquissimum codicem nuper i hispania repertũ: hoc patet ex declaratione ipsius modi: modus enim ē diuersa animi inclinatio. uarios eius affectus pro re ostendens. Modi affectus: hac animi inclinatione omnia que fieri uolumus modus significat.

¶ Indicatiui ostendit scilicet affecttum presenté alicuius pro aliqua re: & ideo miror ꝙ a tot seculis hoc nullus animaduerterit: forsã etiam hoc non curarunt: tum quia hic libellus puerorũ pedibus pulpita pulset uel quia exegeticam: uel methodicam cupientes hũc librũ neglexerunt at qd dicam de prisciano ꝓbo focha: ut diomede sequamur ergo rectum inter i hac arte: quod non nisi i sanus relinquet: quo presentem: agentis recte agẽtis etiam in utraqꝫ significatione aut per nominatiuum: aut per ablatiuũ significatiuum eius actionis: ex parte cause efficientis: tamen in passiuo ex parte subiecti talé ac

¶ Negligentia antiquorum grãmaticorum.

¶ Differẽtia actiui & passiui uerbi.

quare: quia eo indicamus preteritum perfectum patientis affectũ.

¶ Amaueram qualis modi est: amauerã est modi indicatiui q̃re: quia eo preteritum plusq̃ꝫ perfectum affectũ agentis indicamus. Amatus eram: vel fueram qualis modi est: amatus eraꝫ: vel fuerã: est modi indicatiui quare: quia eo preteritum plusq̃ꝫ perfectuꝫ affectũ patientis indicamus. Amabo qualis modi est: amabo est modi indicatiui quare: quia eo futurum agentis affectũ indicamus. Amabor qualis modi est: amabor est modi indicatiui quare: quia eo futurũ patientis affectũ indicamus.

¶ Ama: amet q̃lis modi est: ama: amet est modi imperatiui quare: quia eo imperãtis actiuum affectum ⁊ presentem ⁊ imperfectum ostendimus. Amare: ametur: q̃lis modi est: amare: ametur est modi imperatiui quare: quia eo imperantis passiuũ affectũ presentem: ⁊ imperfectũ ostẽdimus. Amato tu: amato: ille: qualis modi est: amato tu: amato ille est modi imperatiui quare: quia eo imperãtis actiuũ affectũ ⁊ futurũ ostẽdimꝰ. Amator tu: amator ille qualis modi est: amator tu: amator ille est modi iperatiui quare: quia eo imperantis passiuum affectum: ⁊ futurũ ostendimus. Utinã amem

qualis modi est: vtinaz amem est modi optatiui q̄re: quia eo actiuū affectū: ⁊ presentem ostendimus. Utinam amer qualis modi est: vtinam amer est modi optatiui quare: quia eo optantis passiuum ⁊ presentem affectū ostendimus. Utinam amauissem qualis modi est: vtinam amauissem est modi optatiui quare: quia eo optantis affectū actiuum ⁊ preteritū perfectū: ⁊ plusq̄ȝ perfectū ostēdimus. Utinam: amatus essem vel fuissem qualis modi est: vtinā amatus essem vel fuissem est modi optatiui quia eo optantis affectū passiuum: ⁊ preteritū perfectū: ⁊ plusq̄ȝ pfectū ostendimus. Utinā amem in futuro: qualis modi est: vtinam amem est modi optatiui quare: quia eo optantis actiuum affectuȝ: ⁊ futurum ostendimus. Utinam amer: qualis modi est: vtinam amer est modi optatiui quare: quia eo: optantis passiuuȝ affectū ⁊ futurū ostendimus. Cū amem qualis modi est: cū amem est modi subiunctiui quare: quia eo ex coniunctione alterius uerbi actiuum affectū ⁊ presentē ostendimus. Cū amer qualis modi est: cū amer est modi subiunctiui quare: quia eo ex cōiunctione alterius verbi passiuum affectuȝ: ⁊ presentem ostēdimus. Cū amarē

tum significatum per uerbum rectius dicitur pacientis in passiua significatione: quod quinq̧ modis indicatur: quoniā qnq̧ sunt & non plures: indicatiuus: imperatiuus: optatiuus: subiunctiuus: & infinitiuus: quorū ordo est hic: primus est indicatiuus: quoniam cū modi non sint aliud: nisi uarie animi inclinatiōes uarios eius affectus ostēdentes: ille inclinationes & modi deducūtur a uariis illius uirtutibus rōali scilicet: irascibili & concupiscibili. A rationali ē modus indicatiuus: quia ratio mouet ut illa ostendamus quid alicui uelimus: & etiam quia cum hoc sit dignius: in operādo a digniori: & pfectiori sumit: indicatiuus: ab hac eadem uirtute sumitur: & subiunctiuus: qui & dubitatiuus dicitur qa animus agitur ab illa rationali uirtute deliberādo uel indicando quid fieri debeat. ¶ Imperatiuus modus sumit ab irascibili: quoniam cum imperamus cum quodam motu irascibili imperare uidemur. ¶ Optatiuus uero a concupiscibili capitur quia id quod cupi-

¶ Quinq̧ sūt modi: & non plures.

¶ Vnde est modorum. Varietas.

mus optamus. ¶ Infinitiuus unde sumatur certa ratio reddi nõ potest a q̃ inclinatione animi sumatur: sed dicit infinitiuus quia ipso ostendimus nihil finite aprehendi: nisi aliquo alio uerbo finitũ sit ut polideum & papyrium uellem dare operã claris moribus: & uirtutibus. ¶ Ama amet imperatiui ab impero penultima correpta & cõponit ex in & paro significat iubeo nam intentiuum est quia eo ostenditur ut statim & prorsus aliquid paretur & fiat quintilianus nã q̃uis infestum latronibus mare iussus intraui: neq3 dissimulauerĩ magnas fuisses causas patri cur mihi hoc imperaret: unde imperatum iussum: nõ dicatur quia imperat rẽ esse ut dictũ ẽ supra de mõ ĩdicatiuo: hoc & ĩ aliis modis uẽ. uarietates uero uocũ reptas ĩ his modis relinq̃mus declarãdas primo impositori uocũ grãmatices q̃: & qualẽ ignoramus: nã & ad hoc sub iudice lis ẽ earũ uero formatiões dicemus in sequentib⁹ hec que dicta sunt: sat sint. ¶ Vtinã amẽ: utinã ẽ ad uerbiũ huic mõ ꝯueniẽs;

¶ Vnde dr imperatiuus

¶ Quare utinã addit medio optatiuo

qualis modi est: cum amarem est modi subiunctiui quare: quia eo ex cõiunctione alterius verbi actiuum affectum ⁊ preteritum impfectum ostendimus. Cũ amarer: qualis modi est: cum amarer est modi subiunctiui quare: quia eo passiuum affectum ⁊ preteritum imperfectum ostendimus. Cum amauerim qualis modi est: cum amauerim est modi subiunctiui quare: quia eo ex cõiunctione alterius verbi actiuum affectum ⁊ preteritum perfectũ ostendimus. Cũ amatus sim vel fuerim q̃lis modi est: cum amatus sim vel fuerim est modi subiũctiui quare: quia eo ex coniunctione alterius verbi passiuum affectũ: ⁊ preteritum perfectum ostendimus. Cũ amauissem qualis modi est: cum amauissem est modi subiunctiui quare: quia eo ex cõiunctione alterius verbi actiuum affectum ⁊ iam preteritum plusq̃3 perfectu3 ostẽdimus. Cum amatus essem: vel fuissem qualis modi est: cum amat⁹ essem vel fuissem est modi subiunctiui quare: quia eo ex coniunctione alterius verbi passiuu3 affectũ: ⁊ preteritum plusq̃3 perfectum ostendimus. Cũ amauero qualis modi est: cu3 amauero: est: modi subiunctiui quare: quia eo ex cõiunctione alterius verbi affe

ctum actiuum ⁊ futurum ostēdimus. Cū amatus ero: vel fuero: qualis modi est: cū amatus ero: vel fuero est modi subiūctiui q̄re: quia eo ex coniunctione alterius verbi passiuuʒ affectum: ⁊ futurū ostēdimus. Amare qualis modi est: amare est modi infinitiui q̄re: quia eo affectum in determinatū actiue presentem ⁊ preteritum imperfectū ostendimus. Amari q̄lis modi est: amari est modi īfinitiui quare: quia eo affectū in determinatū passiue presentem ⁊ preteritum imperfectum ostendimus.

¶ Amauisse qualis modi est: amauisse est modi īfinitiui quare: quia eo affectum actiuum: in determinatū preteritum pfectum ⁊ plusq̄ perfectum ostēdimus. Amatum esse: vel fuisse: qualis modi est: amatum esse: vel fuisse est modi infinitiui: quare quia eo affectuʒ: passiuum indeterminatum preteritum perfectum ⁊ plusquam perfectum ostendimus. Amatum ire vel amaturum esse: qualis modi est: amatum ire vel amaturū esse est modi infinitiui: quare quia eo affectum actiuum futurum ⁊ indeterminatum ostēdimus. Amatum iri qualis modi est: amatum iri est modi infinitiui: quare quia eo affectum passiuum: futurum ⁊ indeterminatum ostendimus.

deductū q̄si a quodā affectu: ostēso uultu ipso & oculoꝝ & oris: ac uotis exultatiōe ut utinā mihi eēt uirtus: semp precedit aliquid quod optat̄ hoc subaudi facerē: hoc in oībus tēporibus: modi huius: qui habet preteritū pfectum: & plusq̄ perfectū simul ex modo significādi talis temporis in re ipsa: & rei proprietate fundati quia eo ostendit̄ aliquis presens effectus ex iā preterito: uel diu omisso & iam quasi prius īcepto: ut utinā amauissem uirtutē essem doctus: & hoc sub utroqꝫ affectu actiuo & passiuo: ut patet recte discurrenti mentis conceptus: significantes & res ipsas: & rerum ꝓprietates: & ex hoc recte dixerunt: sed non ita clare: dicitur modus optatiuus qa eget aduerbio optādi ut pfectū significet sensum rōne eius qđ seq̄t uerbū: qđ p̄cedit ad uerbiū utinā: cōsiderātes magis ꝯstructiōē q̄ significatū modi ipsi⁹. ut nos fecim⁹. Cū amē q̄lis mōi ē. subiunctiui a subiūgo subiūgis: idest addo quoniā alteri uerbo subiūgitur egēs re aliqua ut ipleat sensum. ut si dico cum

¶ Quare optatiuus hēt simul ptm̄ pfectū: & plusq̄ perfectum.

¶ Quare dr̄ modus subiunctiuus.

¶ Accusatio. in sibenicenses.

sibenicenses ament litteras: cur diligunt illorum calaguritanos soli luxui: cum eorū epyrota duce: deditos saura homine insidiante cuiq; bono & ue netulo quodam. ¶ Ideo ergo subiūctiuus modus dictus est quia ei coniungitur aliquid ut sententia locutionis plena sit: hanc obrem & ei iungit̄ hic ad uerbi cum pro q̄n do: uel postq̄: qđ ex his que illud sequntur affectum indicantem nō necessario sequi: significat: illud quod sequit̄: ut ex preuia causa: tanq̄ nō dependens ab eo: quod se ipso in esse sat esse uidet̄ ut si dixero: cum clamen cur me tacere dicis: unde cum hoc in loco est aduerbium: quod & indicatiuo iungitur: & subiunctiuo pro q̄uis exigit tamē: & similiter pro quoniam siue pro causa: pōt

¶ Cū quare iungitur subiunctiuo.

Varia significatio hui⁹ dictionis cum.

esse: & propositio copulatiua & animi coniunctionem significans & rerū societatem: ablatiuo iunctum: non nomini significanti instrumentum: cuius hec differentia est inter tum & cum. ꝙ cū inferiori sententie tum superiori iungitur: de his alibi plura q̄ hic dicam: & que

¶ Tum: & cū quomō differunt.

¶ Amo qualis speciei est: amo est speciei primitiue: quare quia a nullo deriuatur. Amor q̄lis speciei est. Amor est speciei deriuatiue: quare quia deriuatur ab amo addita. r. littera vt amo addita. r. fit amor. Amo qualis figure est. Amo est figure simplicis: quare quia simpliciter profertur. Adamo qualis figure est. Adamo est figure composite quare: quia ex ad & amo componitur ad amo. Adamasco qualis figure est: adamasco est figure decōposite: quare quia non per se cōponitur: sed a composito verbo deriuatur quod est illud: adamo adamas: inde venit adamasco. ¶ Amo quote coniugationis est: amo est coniugationis prime: q̄re quia in numero singulari secūde persone: secunda sillaba in us terminata producit̄. Amor quote coniugationis est. Amor est cōiugationis prime: quare quia in numero singulari secunde persone: secunda sillaba in aris terminata producitur. ¶ Doceo quote coniugationis est: doceo est coniugationis secunde quare: quia in numero singulari: secunde persone: secunda sillaba in es terminata producitur. ¶ Doceor quote coniugationis est: doceor est coniugationis secunde quare quia in numero

numero singulari secunde psone secũda sillaba in eris terminata producitur.
¶ Lego legis: quote coniugationis est: lego legis: est coniugationis tertie: quare quia in numero singulari secunde persone secũda sillaba i.is. terminata corripitur. Legor: legeris quote coniugationis est: legor: legeris est coniugationis tertie: quare: qr in numero singulari secunde persone: secũda sillaba in eris terminata corripit.
¶ Audio audis quote cõiugationis est: audio audis est cõiugationis quarte: quare: quia in numero singulari secunde persone: secũda sillaba in.is. terminata producit. Audior audiris quote cõiugationis est: audior audiris est cõiugationis quarte quare: qr in numero singulari secunde persone secũda sillaba in iris terminata pducit.
¶ Sum es est: quote coniugationis est: sum es est: est coniugationis nullius quare: quia anomalũ est: & non sequitur regulã alicuius coniugationis. Amo quote persone est: amo est persone prime quare: quia cũ loquitur de seipsa pronunciat. Amas quote psone est: amas est psone secunde quare: quia secũda persona est: ad quam prima loquitur directo sermone. Amat quote persone est: amat est

& que de uno modo dicta sunt sub hac forma: dicantur ac de aliis & hec est pulchra elegãtia: sicut est harum dictionum nedum: non solum sicut uelut & ita quibus elegãter exornatur oratio: & hac coniunctione modo & similibus: ubi nota q nedum significat nõ tantũ sed est magna differẽtia in elegantia: nam nedũ ponit affirmatiue & negatiue: tunc ponitur affirmatiue quando scilicet quando uno uel duobus uerbis claudimus duas sententias & id quod est plus ponim⁹ primo: qd est minus ponimus in secundo loco & semp nedum ponitur in medio: ut pro te uitam exponerem nedum pecũias: aut pro te proprium sanguinẽ effunderem nedũ pecunias meas exponerem quando uero est oratio negatiua: tunc id quod ẽ minus preponitur: qd ẽ plus sequitur: ut non exponerem obolum: nedũ uitam: & nõ ponerẽ pro te quadrantem nedum uitam exponerẽ. Per nõ solũ affirmatiue primo ponit: quod est minus sequitur plus & in medio ponitur sed etiam ut nõ

¶ Nedũ quo modo elegãter locatur ĩ oratione.

persone tertie quare: quia tertia persona est illa de qua prima loquitur ad secūdaꝫ extra se: ⁊ illam posita ad quam dirigit sermonē. Amare: quote persone est: amare est persone nullius: quare: quia omnia infinita impersonalia gerundia ⁊ supina numeris ⁊ psonis deficiūt. Amo: qualis numeri est: amo: est numeri singularis: quare: quia singulariter profertur. ¶ Amamus qualis numeri est: amamus est numeri pluralis: quare: quia pluraliter profertur.

solum pro te exponerē pecuniam: sed etiam uitā ubi uero non ante ponit solum tūc inter plus qđ ponitur in primo loco minus in secūdo interponitur non solum ut uitā pro te exponerem nō solum pecuniam: sed quando oratio fit negatiua tūc fit ecōuerso: etiam p nō tm̄: & per non modo: & secunde parti hoc accidit: ut interponat his dictionibus uerū & quidē negatiue: ut nō modo ꝓ te nō exponerem uitā uerum ne obolum quidē & duobus uerbis: ut non modo pro te non exponerem uitam uerum ne obolum quidem effunderem & ubi ponit nedum: pōt poni non modo: addita altera negatione ut nō ponerem pro te quadrātē: nedū exponerē uitam. ¶ Cum amauero non dicit tempus futurū precise nisi ex additione sequentis sensus ut cum te amauero tibi benefaciam: aduertat hoc grāmaticus & hoc differt hoc tempus futurum a futuro simplici indicatiui: q̄ oia sunt dura intellectu: & tempora: & modi uerborū. ¶ Amare q̄lis modi est: qualē textus affert infinitiui quia non terminatur ꝑfecta locutio nisi per additionem alterius uerbi ratione cuius sortitur numerū & personas: ideo seipso: his ambobus carere dicitur propterea dixit ille textus: quia nec personas: nec numerū diffinit. ¶ Amatum ire: hoc idem dices hic de modo indicatiuo circa affectum animi sicut superius dictū est de tempore circa actionē agentis uel pacientis: si dicantur: & in passiua significatione amatū iri. ¶ Amo qualis speciei: qualis certe qualitatis: quia species in uerbo est quedā qualitas certissima: qua tempora copulata connectūtur sermonibus: unde aliquid ab alio descendat que qualitas his quatuor modis ex oritur ut puta cum dubitanti respondemus quare hoc ē subiūgēdo hoc eē ob hāc rē: ut credo uiri clarissimi uos admirari: quare huc uenerim: cū uix sit ꝓdentissimo cuiqꝫ ad uos facilis accessus: uel qn̄ usurpamus aliquē modū participalē: sine declaratione passiua: numero: & certa ꝑsona: ut papyrius studēdo ꝓ-

¶ Cū amauero qualis tēporis est.

¶ Quar amare est modi infinitiui.

ficit idest dũ studet audiẽdi causa uenit:idest ut audiat: hoc tibi ẽ faciundũ idest ut facias uel qñ nostro sermone ostẽdimus aliqd de quo possit fieri dubitatio eẽ uerũ:aliqd subiũgẽdo:ut ego hoc feci:dicet alius feceris:hoc est te fecisse credo:& hoc fit ut tollatur dubitatio sub aliqua stimulatione uel quãdo cõcedimus aliquid esse factũ:sub aliqua coniunctione:ut tollamus contẽdendi ptina ciam ut cũ alicui diceremus ne quid faceret:& ipse ptinaciter pse uerare uellet:tũc subiungẽs dicta faciat:has ergo quatuor uerbo℞ species qdã posuere.s.relatiuã usurpatiuã affirmatiuã: & cõcessiuã donatus uero duas tñ.s.primitiuã & deriuatiuã:ↄsiderans nõ sermonis qualitatẽ:sed dictionis originẽ a dictione:plura uel paucio ra significãte:speciei primitiue idest primũ significatũ ostendẽtis quia primitiua species uerbi est:que primariũ significatũ dictiõis ostendit amo:amor qualis speciei est:deriuatiue.s.secundarium si gnificatum uerbi ostẽdentis:ut ab amo amor:quia deriuatiua na scuntur a primitiuis ex ipsa significatione:& rerum natura:quoni am non posset dari actus istius uerbi ad amo quod quasi quondã amoris uehementiam indicat nisi perfuisset actus simplicis amo ris & minus uehementie: & ideo sicut denominamus:& originẽ in uerbo significamus talis dictionis hoc significantes:& dictam originem notantes: & speciem: sic & compositionem talium spe cierum:illud idem significantium. ¶ Amo qualis figure est:simpli cis que est quoddam accidens quo simplex dictio dignoscitur a composita:simplex figura est:que significat & dictionẽ simplicem & significatum eius atq̃ puram sententiam ex eius uerbo forma tam:cõposita est:que ostendit dictionem alteri adiunctã & signifi catum uehementius:ut amo & per amo:quorum uerborũ cõposi tio fit cum uerbo ut per amo:cum nomine ut amplifico ex amplo & facio cum prepositiõe ut produco:& cũ aduerbio ut maledico: q̃uis sint uerba sine numero cõposita:quorũ simplicia non reperi untur:ut defendo:pcutio:allicio:cõpleo:aspicio:repio: suffragor: apello:doleo:& defensor:simplicis ergo a nullo dẽpẽdẽtis in cõ positiõe & significato:alia℞ figura℞ ↄsideret cõpositio:& signifi catũ. ¶ Amo quote ↄiugatiõis ẽ:quote uariatiõis uocalib⁹ aprehẽ se qa ↄiugatio ẽ ↄsequẽs uerbo℞ d'clinatio q̃ scd'e psone uerbi uo calib⁹ aphẽdit:ex qb⁹ scd'a sillaba scd'e dictiõis scd'am psonã i lo cutiõe significãtis pduci uel corripi dr:& hoc i mõ indicatiuo q̃s dixit eẽ q̃tuor q̃rũ declaratio ex textu liqdo patet legẽti q & meli or ẽ q̃ prim⁹ nõ ordĩe nature:sed iuẽtiõe hui⁹ q nup in occidẽtali reptus hesperia ad nos:& antiquissimo codice carie plenus puenit

¶ Quare donatus posuit tñ duas uerbo℞ spẽs aliĩ quatuor.

¶ Figura in uerbo.

¶ Donati uero textus nuper repertus.

¶ Nota grãmaticorũ in aduertentiã petentium p cuius.

¶ Amo uel amor quote coniugationis est: quote non cuius: ut q̃dam in aduertens dixisse uoluit ꝙ cum dicitur cuius: illic cuiꝰ capiatur indiffinite huius .s. uel illius: grãmatista uolebat loqui ut logicus ignorãs qualis sequeretur responsio petitioni pereum facte primus secũdus & tertius respondet quoto. hi taceant & dent operam bonis litteris & grammatice horistice prius ignote q̃uis sciuerint methodicam: & exegeticam abrupto sermone: nec aliquẽ carpo: sed displicẽt tales homines seipsos uelle uideri & non esse: quales se fore cuperent: loquor de magistellis legentibus: in triuiis non de claris & certe auctoritatis uiris qualis fuisse: & esse tudere credimus non quales mecum semel disputare uolebant: iussu cuiusdam tudertinorum apollinis: oraculo falsi dei. ¶ Audio audis secunde dictionis: secunda sillaba in is terminata producitur. Ouidius in secundo de ponto. Si tamẽ hoc audis: & uox mea peruenit istuc: de temporum & preteritorum formatione dicetur postea.

¶ Ouidius.

¶ Sum es est: dicitur esse aliquote coningationis: ratione inclinationis uarie: quam habet in diuersis numeris: & temporibus nulli us uero dicit̃ esse: quia caret accentibus in secunda persona indicatiui quibus gaudent uerba adducta in textu: & illis simuilia: hãc ob rem & hoc dicitur anomalum uolo etiam fero: & edo cum significat commedo uel cõsumo. ¶ Amo quote persone: hec uox amo quotam substantiam rationalem in locutione indicat que hũc .s. actum in loquendo ostendat: prime quia persona in uerbo dicit rationalem substantiam qua aliquis actus exerceri indicatur: prime ergo: quia scilicet hec uox amo indicat substãtiam rationalẽ de se ipsa loquentem & indicãtem actum sui ipsius in alium qa prima ꝑsona est: que de seipsa loquitur. ¶ Amas quote persone est: hic .s. actus huius uerbi indicatus: quia secunda persona est: ad quam prima sermonem dirigit ut o papyri amas me: amas hic sermo est directus ad secundam personam. Amat tertie quia tertia persona uerbi est de qua loquitur aliq: ut calaguritani sibenicẽses semp odio habuerunt uirtute preditos. Et sic persona in uerbo est quidam accidentalis modus quo cognoscitur ex uerbo actus alicuius supposititi: de se sola: uel cum alia uel ad alium uel de alio: & hoc est qđ dixit extra se: idest extra primam & secundam: quare illa uerba q̃bus tales modi non conueniunt in loquendo: dicũtur ꝑsone nullius qualia etiam sunt impersonalia: nec ex hoc uerbum potest priuari persona ratione actus significati per uerbnm ei conuenienti cui sermo competit: q̃uis hoc uerbo conuenire possit: ratione incerti actus: uel passionis sub incertitudine substantie agẽtis: uel pa

¶ Amo quote persone ẽ quomodo itelligitur.

¶ Extra se quomodo itelligitur.

cientis: quia quando dico: uerbo impersonali tempore preseti auditur: non est certus actus cuius. s. sit agentis uel patientis persone. ¶ Amare: quote persone est nullius: quia scilicet per hunc modū non determinatur persona rei loquentis uel audientis sermonem sunt ergo sine aliqua finita: & determinata persona: carēt & numero eadem ratione: quoniam nec singularitatem: nec pluralitatem diffiniunt: idest determinant. ¶ Amo qualis numeri: numer⁹ i uerbo est quedam uerbi forma qua designamus quantitatem discretam conuenientem rei: ut unus duo tria: quo si intelligatur actus unius discretus ab alio dicit̄ singularis & nota bene uerba tui policarpi: aut plures actus per modum plurium: & sic dicitur pluralis: hec omnia notanda sunt albo lapillo: quoniam pauci sūt qui hec discutiunt cum quia puerilia uidentur: tum quia quisq3 suum sequtur sensum: horum omnium adsint exempla sub uerbis: & his similibus: cum temporum & supinorum & quibus opus erit formatione: quare incipiamus a uerbo prime coniugationis.

¶ Nota q̄ impersonalib⁹ mirra intellectu.

¶ Indicatiuo modo tpe presenti. Amo amas amat ꝛ pluraliter: amamus amatis amant. Preterito imꝑfecto amabam amabas amabat. ꝛ pluraliter amabamus amabatis amabant. Preterito perfecto amaui amauisti: amauit. ꝛ pluraliter amauimus amauistis amauerunt vel amauere. Preterito plusq3 perfecto amaueraз amaueras amauerat. ꝛ pluraliter amaueramus amaueratis amauerāt. Futuro amabo amabis amabit. ꝛ pluraliter amabimus amabitis amabunt. Imperatiuo modo tempore presenti ꝛ preterito imperfecto ama: amet ꝛ pluralr̄ amemus amate: ament. Futuro amato tu amato ille. ꝛ pluralr̄ amemus amatote

¶ Nunc de personarum temporum preteritorū: & supinorum formatione agendum est: prima persona prereriti imperfecti indicatiui modi formatur a secunda persona presentis abiecta. s. littera: & addita bam. Preterito ꝑfecto amaui: hoc idē sic formatur addita ui tātum: & cuiuscunq3 cōiugatiōis fuerit semper terminatur in. i. litteram ꝓductam & hoc in duas sillabas puta i aui terminatas: sunt tamen & quedā uerba prime coniugationis que faciunt preteritū perfectum in ui sillabas diuisas ut domo domas domui: & nō domaui & plura alia quorum nō est nūerus unde scito q̄ si q̄

¶ De temporū preteritorum & supinorum formatione.

uerba fuerit cōposita cū hac a dis. cō uel p faciunt ꝑteritū in ui sillabas diuisas: ut pplicui: ꝯplicui applicui: displicui & sūt alie q̄scūq̨ uolueris ꝓpōnes cū noīe uero cōposita in aui sillabas termiabunt ut mltiplico: mltiplicas mltiplicaui: ꝑter cubo: ꝑ me qd' cubui facit ī tertia ꝯiugatiōe ab eo deducta ītercipiūt m lr̄aȝ & sic termiant: ut īcūbo īcūbis īcubui: & cetera idgen⁹ neco ꝓ occido necaui facit ī alia significatiēe necui nexo nexas: & nexis hr̄ & iuxta uarias ꝯiugationes termiabis & ei⁹ ꝑteritū: sicut & horū uerboꝝ do ꝺ di: sto steti & ab eo ꝯposita astiti ꝯstiti iuui laui: ñ dat rō nisi ueteꝝ certa auctoritas. Ptō plusq̄ pfctō amauerā format a ptō p fctō mutata. i. i e & adita rā: ut amaui. ii. e. adde rā fiet amauerā & hoc ī q̄cūq̨ ꝯiugatiōe. futuro amabo amabis amabit. pria p sōa format a scda īdicatiui abiecta. s. lr̄a. & addita bo sillaba: hui⁹ ēt tpis secūda psona format a prima: mutata. o. lr̄a ī is sillabā: tertia a secūda mutata. s. littera ī. t. ut amabis amabit. Prima & secūda hui⁹ tpis: & nūeri plr̄alis

amanto. Optatiuo modo tempore presenti vtinaȝ amem ames amet. ⁊ pluralr̄ vtinaȝ amemus ametis ament. Preterito imperfecto vtinaȝ amarē amares amaret. ⁊ pluralr̄ vtinam amaremus amaretis amarent. Preterito pfecto ⁊ plusq̄ȝ perfecto: vtinam amauissem amauisses amauisset. ⁊ pluraliter vtinaȝ amauissemus amauissetis amauissent. Futuro vtinam amem ames amet. ⁊ plr̄ vtinam amemus ametis ament. Subiunctiuo modo tēpore presenti cum amem ames amet. ⁊ plr̄ cuȝ amemus ametis ament. Preterito impfecto cū amarem amares amaret. ⁊ pluraliter cum amaremus amaretis amarent. preterito perfecto cuȝ amauerim amaueris amauerit. ⁊ pluraliter cum amauerimus: amaueritis: amauerint. preterito plusq̄ȝ perfecto cum amauissem: amauisses amauisset. ⁊ pluraliter cū amauissemus: amauissetis amauissent. futuro cum amauero amaueris amauerit. ⁊ pluraliter cū amauerimus amaueritis amauerint. Infinitiuo modo tēpore presenti ⁊ preterito imperfecto amare preterito perfecto ⁊ plusq̄ȝ perfecto amauisse: futuro amatum ire: vel amaturum esse. Gerundia: vel participalia noīa sunt hec amādi

amãdo amãdũ. Supina sunt hec amatum amatu. A verbo actiuo: quot participia descendunt: duo: que: amans & amaturus. amans vnde formatur: a prima psona preteriti imperfecti modi indicatiui vt amabam mutando bam sillabã. in. duas litteras. in. n. & s. fit amãs. Amaturus vnde formaẽ: ab vltimo supino addita rus: vt amatũ amatu. addita rus fit amaturus.

¶ Verbo impersonali: tempore presenti amatur: preterito impfecto: amabaẽ preterito perfecto: amatum est: vel fuit: preterito plusq̃ perfecto: amatuz erat vel fuerat futuro amabitur. Imperatiuo modo tepore presenti ametur futuro amator. Optatiuo modo tempore presenti vtinam amaretur p̃terito pfecto & plusq̃ perfecto vtinam amatum esset: vel fuisset: futuro vtinaz ametur. Subiunctiuo modo tẽpore presenti: cum ametur preterito impfecto cũ amaretur preterito perfecto cum amatum sit vel fuerit: preterito plusq̃ perfecto cũ amatum esset: vel fuisset: futuro cum amatũ erit: vel fuerit. Infinitiuo modo tempore presenti & preterito imperfecto amari: preterito perfecto & plusq̃ perfecto amatũ esse vl' fuisse: futuro amatũ iri.

formaẽ i prima ꝯiugatione a secũda singularis interiecta mu sillaba: ut amabis mu. posita fit amabimus: & secũda singularis ab eadẽ addita sillaba te ut amabitis tertia uero pluralis nũeri fit a prima singulari tpis futuri mutata o lr̃a i unt sillabã ut amabo. o. in unt fit amabũt. Impatiuo mõ ama amet: hic modus caret p sona prima: qa eũ ip̃a loquaẽ & iperat: qđ nõ est uerẽ ad se ip̃m nisi i ꝓpria sub rõe scđe psone: iõ & uocatiuũ sibi asciscit: q & depcatiõe uel exoptatione qñq; gaudet: ut musa mihi cãs memora exoptat: fac amabo terẽtius đ precaẽ. stude o papyri bonis morib⁹ & iclite uirtuti ipat. hui⁹ scđa psona i singulari fit a scđa idicatiui abiecta. s. lr̃a tertia uero fit a prima indicatiui mutãdo litteram. o. i & sillabã. amo. o. i & amet. Pr̃ia uero psona nũeri pl'ralis tã p̄sẽtis q̃ futuri fit a sua tertia singulari abiecta. t. lr̃a & adita m⁹ i añ penultima, ꝑducta & tertia atertia adita & iteriecta lr̃a. n ut amet ament. Futuro amato tu amato ille amato formaẽ a scđa huius impatiui adita to sillaba

¶ Quare imperatiuus caret prima persona.

& penultima producta que poteſt iungi ſecnnde & tertie perſone quando fit oratio ad ſecundam de tertia:ſecunda uero pluralis futuri a ſecunda ſingulari addita te ut amatote & prima:a tertia abiecta.t.littera & addita mus ut amemus:tertia uero huius numeri eſt a tertia pluralis preſentis indicatiui addita to ut amanto. ¶ Optatiuo modo tempore preſenti utinam amem:formať a tertia ſingularis imperatiui abiecta.t.& addita.m.littera utinam amarem: a ſecunda imperatiui addita rem. ¶ Vtinam amauiſſem : a prima perſona preteriti perfecti indicatiui:addita.ſ.littera & ſem ſillaba. ¶ Vtinam amem a prima perſona preſentis īdicatiui modi in prima cōiugatione mutata.o.littera in em ſillabam:q̄uis dictum eſt ſupra aliter ex aliorum opinione.ſecunda abicit.s.& mutat in em tertia in.t.litteram.Prima pluralis ut amemus fit a ſecunda ſingularis interpoſita mu ſillaba iu ſecunda interpoſita.ti.ut ametis. ¶ Tertia a tertia ſingulari interiecta.n.littera.ut ament. ¶ Cū amauerim:a preterito perfecto indicatiui mutādo.i.litteram in.e.correptum & addita rim.Amauero rim in ro:mutādo. ¶ Amare a ſecunda imperatiui addita re amauiſſe:a preterito perfecto indicatiui addita.s.littera & ſe ſillaba. ¶ Amatū ire uel amaturū eē:q̄d eſt futurum infinitiui cū ſupino in um & ire uel eſſe:& neutrali participio futuri:quod ab antiquis per eclipſim prolatum reperitur: cato in quinto originum:illi polliciti ſeſe facturum omnia patuit: huius uerbi actiui circa rempora formatio declarandum reſtat de numero temporum in huiuſmodi modi. ¶ Vnde dicamus ꝙ imperatiuus in preſenti habet tantum duo tempora:in ſingulari numero:ſcilicet preſens:& futurum:ratio hec eſt quoniam ea que imperamus:uel ſtatim fieri uolumus abſq; mora uel ut in futurum fiant:& ideo caret preterito perfecto:quia res iam preterita nō ſubiacet imperio:niſi preſens uel fntura ad agendum habet & duas ꝑſonas in ſingulari:ſecundam ad quam fit directe imperium non primam:quia eiuſdem ad ſe ipſum non eſt ſermo directus : habet tamen tertiam quia fit ſermo ad tertiam perſonam non ut illa perficiat id quod impetratur:ſed ut perfici faciat:quod ab aliquo precipitur ut fiat in plurali tamen habet primam perſonam:qua ad ſecundam ſermo fit que prime imperando iungitur ut aliquid fiat ut cum dicimus amemus o ſocii:optatiuus habet in utroq; numero tres perſonas:& tantum tria tempora:quoniam qui aliquid ex optat : habere uidetur rationem imperfecti reſpectu illius quod exoptatur ab eo qui modus q̄uis dicat deſiderium : quod reſpicit futurum:ob rem preſentem nondum habitam : tamen non caret

¶ Quare imperatiuus in ſingulari hēt tantum duo tempora.

¶ Quare imperatiuus in ſingulari hēt duas ꝑſonas

preterito perfecto

preterito perfecto:& quod ab eo descēdit:quia preteritum potest desiderari sub ratione presentis:quoniam potest fieri hec oratio: opto ut polideus fiat clarus uir:uel ut huc ad me ueniret:qui tamē iam diu a nobis discessit huic modo additur aduerbium optādi: q̄uis desiderium significet:hoc fit ad declarandum quod hic modus differat a subiunctiuo cui in pluribus conuenit:& etiam quia optatiuus:significat rei desiderium:aduerbium signum horū duorum uel desiderium rei tantum:& etiam ad maiorem confirmationem eorum:pro quibus fit oratio non ad maiorem significationem:& ideo modus subiunctiuus habet quatuor tempora: iuxta proportionem quam habet inter se:quia preteritum imperfectū habet proportionem:cum tempore presenti: quod denotat rem inceptam:non perfectam:nota dico actionem rei: non rem ipsam plusq̄ perfectum proportionatur preterito perfecto: quia scilicet utrunq; denotat:rei actionem deductam ad finem: unum tamen longioris temporis spacio:q̄ aliud futuro cum illis nulla est portio:quia rei actionem nondum esse indicat. ¶ Subiunctiuo additur hec prepositio cum:que prepositio significat quandoq; rei societatem:quandoq; tempus ut dictum est supra:& quia ipsum sine adiunctione uerbi perfectum sensum significare nequit:hāc ob rem aliqua prepositio ei iungitur. ¶ Infinitiuus etiam modus indiget coniunctione alterius uerbi ut infinitiuus uerbi personalis: sed infinitiuus uerbi impersonalis etiam indiget ablatiuo cōfuso ut uolo te amari uel accusatiuum ut uolo te:amare me: alio tamē & alio modo indiget coniunctione infinitiuus modus q̄ indigeat subiunctiuus:quia infinitiuus caret numeris: & personis ponitur loco omnium casuum: hec autem subiunctiuo non conueniunt sunt etiam quedam uerba famulatoria que iungūtur infinitiuis: sed infinitiuus nulli:ifinitiuus ergo caret numeris:& personis nō q; non sint persone infinite que dicuntur res & earum actiones:de quibus etiam possit fieri sermo quibus ut sic carere non dicit: sed quia tantum tres modi loquendi dicuntur esse:ut ille uel illi:dicit esse persone prime qui loquitur:secunde qui sermonem recipiunt tertie de quo:uel de quibus fit sermo:quibus omnibus caret modus infinitiuus:non inchoatiua:uel meditatiua:sed tantum preteritis qui horum modi significandi repugnant preterito non autem presenti:uel futuro. ¶ Gerundia uel participalia nomina: postquā auctor de gerundiis hic meminit & de supinis:& naturam & formationem utriusq; tāgam:post hoc & de preteritorum formatione. ¶ Gerundium ergo est nomen participale: carens numeris &

¶ Quare subiūctiuus hēt quatuor tpa expressa.

¶ Quid ē gerundium.

personis:sub una uoce utriusq; significationis:actiue & passiue: a qua duplici significatione gerenda:gerundia dicta sunt gaudent & suorum uerborum constructione & quatuor casibus: genitiuo: datiuo:accusatiuo:& ablatiuo: in utraq; significatione: iungitur genitiuus nominibus substantiuis. Virgilius & q̃ tãta fuit tibi Romam causa uidendi. & policarpus habuit semper uoluntatem docendi hieronymum polideum diuzantinum uiterbensem bonos mores & uirtutem quoniam illis erat obnoxius:que cum ut germanus cum germano uixerat in passiua. ut papyrius uiterbensis sẽper habuit uoluntatem docendi artes liberales a policarpo auunculo & preceptore suo datiuus iungitur nominibus adiectiuis in utraq; significatione:actiue ut papyrius policarpi nepos aptus est discẽdo phylosophiam:passiue ut polideus aptus est docẽdo musicam a boetio reperitur etiam apud claros uiros soluendo nõ sũ & habet a parte posteriori datiuum:cicero lentulo ciuitatum principes ad me detulerunt sumptus decerni legatis nimis magnos: cum soluendo ciuitates non essent & alium casum: quintilianus. maximi tum uirorum & quibus artis sue soluendo non sit humanitas. Accusatiuus iungitur uerbis:motum ad locum significantibus ut uado ad audiendum lectiones:& hoc in actiua significatione:in passiua:salustius:cum ipse ad imperandum assidue uocaret idest ut ei imperaretur:iungitur & cum uerbis significantibus permanentiã:ut maneo hic ad legendũ:sum paratus ad audiendum sum idoneus ad intelligendũ:ablatiuus uero tribus modis accipi solet primo sine aliquo casu:ut studendo doctus sum:currendo cecidi:legendo disco:& hoc modo potest capi actiue:& passiue:actiue:Virgilius cantando tu illum:passiue frigidus in pratis cãtãdo rumpitur anguis:cantando idest dũ incantatiur: secũdo capit cũ prepositione. de. e. ex. ab. & in. cicero:in defendendo maior labor est q̃ in accusatiuo:quintilianus cum precipere de apte loquendo ceperimus & cicero ex quo ardescit siue amor siue amicitia: utrunq; enim dictum ab amando: tertio cum uerbis significãtibus motum de loco ut uenio a legendo ab arando q̃uis melius diceretur uenio a lectione aut ab aratione:in hoc non male citatiur calepinus qui hec dixit:secutus certos auctores cuius constructionẽ imitatum & cantalicius in suis regulis cum exponit hec gerũdia uernacula lingua puerulis:amãdi ut amem & ut amer:amando amãdo & ut amer ad amandum ad amandum & ut amer & bene. Nota tamen:quando gerundium iungitur substantiuis:semper passiue capitur ut uenio causa uidendi magistrum ut a me scilicet ma-

¶ Gerundia quot casus habet.

¶ De gerundiis opinio diuersa.

¶ Nota bene

gister uideatur: quando uero sunt disiuncta a substantiuis actiue capi solent ut uenio causa uidendi preceptorem: ut ego scilicet preceptorem uideam hoc modo etiam passiue capi possunt quando ponuntur sine prępositione sine genere & in ablatiuo: ut urit uidēdo femina iungitur & genitiuus singularis genitiuo plurali plautus in captiuis: nominandi tibi istorum copia. Et hec significant rei actionē nec sunt alicuius temporis: ut si dixeris consumo tempus in legendis lectionibus gerundium est: ac si diceres in legēdo lectiones: in legendo dicit actionem sine tempore: sed si dixerit qs mihi tempus deerit in legendis lectionibus: in legendis est participium temporis futuri: quod idem est dictu dum legitur. Cognoscentur amborum proprietates ex presenti & futuro ut in pluribus nam primū erit gerundii: secūdum uero participii & ex uario mētis affectu: hec descendunt ab omnibus uerbis preter neutris absolutis in utraq; significatione: nam in illis passiue capitur ut femina urit uidēdo. Sūt tñ quidā: qui dicunt hec habere tantū tres casus: genitiuum significantem in loco cum his ablatiuis gratia uel causa ut sum hic causa: uel gratia studēdi: ablatiuus de loco ut uenio de studendo: accusatiuus ad locum: ut uado ad studendum: & hec possunt dici eo nomina: quasi similia nominibus ratione casuum quos habēt & sic reducunt ad octo oratiōes ptes & inter noīa poni debēt per reditionem: non per se: quoniā non debeat dici nomina sic quia trāsitiue construi possunt casibus suoꝝ uerboꝝ ut sum hic causa legendi Virgilium nec mere uerba sūt qa habēt genera & casus in utroq; numero dicunt tamen participalia qa hēnt uoces similes participiis. Supina uero male dicere ut inquit quintilianus uerba q̄ nomina hanc obrem nullus casus esse possunt in um terminatū capitur actiue salustius legatos ad iugurtam de iniuriis quesitum misit idest qui quererent in. u. terminatum accipit passiue & iungitur nominibus adiectiuis plinius accipenser piscis rarus inuentu est: hec est qui inueniatur & primū iungit semp uerbis significantibus motū ad locū: secundū uero de loco resolutū in nomē substātiuū: ut nō dicimus uenio lectu sed a lectione. gerūdium potest ordinari sine uerbo motū significāte: supinū uero nō sit ergo uerbum participale: nullus ergo casus hec est primo ualle priscianus: oppositū sentit: quē & guarinus sequitur. ¶ Verbo impsonali tempore presenti amat: dicit impersonale: qa caret psonis: unde quidā dicunt ꝙ amat legit: & cetera id genus: non sunt alicuius persone: uel numeri: quia ad omnem numerum: & ad omnē personam est indeterminatum: ut legitur a me: & ab illis: quod

¶ Vnde cognoscit dña gerundii & participii.

¶ Opinio de casibus gerūdiorum.

¶ De natura impsonaliū.

¶ Quare impsonalia carēt prima & scd'a psona.

¶ Quare potius dicūtur īpersonalia: q̄ innumeralia.

¶ Aduerte o grāmatice.

uerum est ex parte appositi:tamen ex parte suppositi in quo determinatur fieri aliquis actus confuse:amatur.& dicitur esse persone tertie que persona apta est magis confusioni q̄ prima & secunda dicimus enim legitur a me & ab illis:semper tamen in cōfuso aliquid intelligitur:uerbum ergo:impersonale priuatur persona que est modus significandi non autem re que dicitur persona : in qua actus per uerbum significatus reperitur:& dicuntur ex hoc impersonalia:non autem numeralia:q̄uis careant numeris : idest determinato numero & persona:quod eis conuenit per indeterminationem non per abnegationem quoniam denominatio fit a nobiliori:& ut a causa:& remoto priori remouetur posterius ad quod ipsum necessario in esse sequitur & ipsum posterius remouetur & quia remota persona remouetur & numerus ideo magis debent dici impersonalia modo quo dixi q̄ innumeralia & a fortiori dicuntur carere numero plurali:non autem singulari:quia sat est:ꝙ illa tertia persona intelligatur carere confusione in qua & pluralis numerus intelligitur:quando ergo ipsum uerbum cōsideratur in se absolute non per respectum ad substantiam & eius actum dicitur impersonale ut cum dicitur quid fit legitur:respondetur qd' dictum est:ad quod est & inuentum:ut scilicet eo tātum actus cōfusus indicetur:ad manifestandum aliquo in ordinato affectu talem conceptum mentis:qualem & ipsa indicat oratio ratione cuius ualla:& alii moderni recte dixerunt a parte posteriori impersonalia non gaudere casu sui uerbi q̄uis huius rationem puri grammatici non reddiderint:qui ob hanc causam male faciunt non incumbere ad altiores artes:quoniam & grammatica ut dictum est prius ratione constat:ratio talis imperfecte cōstructionis est:quoniam ex quo uis affectu imoderatio ad alium ostenso non perfecta fit:sed submissa oratio non declaratio: uel qnod queritur : uel quod quis fieri:uel esse quo uis modo considerat:& quo quidam dicunt hoc certe dici impersonale ꝙ nec habeat a parte posteriori casum accusatiuum:uel sui uerbi preter seruio ex plauti auctoritate uel accusatiuum cum Virgilius:itur in antiquam siluam: a parte anteriori ablatiuum cum.a.uel ab.ut ame legitur:docetur & auditur:quod ratione supradicta uerum est implicite : quia semper aliquid sub intelligitur:quando ergo datur aliquod uerbum intelligant grammatici hoc quod dico:quod solum respicit actum & illum in supposito significat tunc a parte posteriori nullum casum requirit ut curritur:pugnatur:dormitur:si uero sit uerbum significans actum alicuius suppositi transeuntem in alium si expli-

catur actus tunc habet rationem uerbi perſonalis: ut a me legitur
liber: ſi uero non exprimitur actus in alium: tũc dicitur habere ra-
tionem uerbi imperſonalis quoniam illo uerbo non determinat
actus ille in ſuppoſito ad aliquid quod & ipſa pſona dicitur ſigni
ficare: quia ut dixi perſona in uerbo eſt quidam modus accidẽta-
lis atributus uerbo ad ſignificandum actum uerbi ad ſuppoſitum
tranſeuntem in alium: ſed quia exegeticus hoc certis probat au-
ctoribus in uerbo imperſonali non dari alium caſum q̃ quos diximus poſſemus tamen dicere ꝙ non incõuenit etiam dicere a me
legitur Virgilium: & hoc recte dici poſſet: quia q̃uis imperſonale
paſſiue uocis careat perſona: non tamen ſequitur: ergo caret con-
ſtructione quia perſona eſt principium conſtructionis. uerborum
habentium perſonas non autem imperſonalium: ut in noſtris re-
gulis deduxi quas & meuanatibus dono dederam cum apud eos
annum hanc artem profiterer: dico etiam ꝙ nõ omnis cõſtructio
perſonas requirit ut iam patuit: & etiam q̃uis hec uerba: legitur:
auditur: & cetera id genus ſint perſone nullius per ĩdeterminatio-
nem non tamen ſequitur ꝙ careant caſu accuſatiuo: quoniá ſi ma
net modus eſſendi rei in re: poteſt manere: & modus intelligẽdi
& modus ſignificandi: quocũq; alio remoto: nec hoc allucineris
ex dialetices: ſed ex tua officina poſſe prodire o grammatice quo
niam & tu non ſola auctoritate: ſed & ratione moueri potes: q̃uis
ergo imperſonale uerbum priuetur perſona: non tamẽ poteſt pri-
uari actu qui eſt modus tranſeuntis in alterum: recte per accuſati-
uum ſignificatus poteſt ergo ipſum imperſonale conſtrui a parte
poſteriori cum accuſatiuo: hac ratione: ſicut & ex plauti auctorita
te ſeruio cum datiuo: cum ſit maior uis rationis quam plauti au-
ctoritas: que eſt ad placitum precipue cum neutrũ uerbũ ſit igno-
bilius paſſiuo ut obliquo gaudeat: cur non imperſonale ſui uerbi
ablatiuo a parte anteriori: & a poſteriori accuſatiuo: a quo deſcen-
dit & cuius accuſatiuum ſeruiat abſq; determinatione alicuius p-
ſone: quod facit: & uerbum actiuum: & commune: que conſtruun
tur cum obliquis: & imperſonalia paſſiue uocis: poſſunt aliquádo
eſſe actiue: aliquando communis ſignificationis: & ideo poſſunt
habere ſignificationem utriuſq;: & nota hic duo: primum: quãdo
dicit priſcianus: Verbum imperſonale eſt duplex uocis actiue qđ
deſinit in litteram. t. ut penitet: paſſiue ꝙ deſinit in ſillabam tur ut
legitur: paſſiue uocis ſunt que ſignificant rem ſub fieri: uel haberi:
que uero ſignificant rem ſub eſſe & habere dicuntur uocis actiue:
ſub eſſe ut contingit hic eſſe: ſub habere ut me tedet huiuſce rei:

¶ Quõ co-
gnoſcit uer-
bũ perſonale
ab ipſonali.

¶ Opinio
guarini.

¶ Declarat
priſcian⁹ acu
te a policar-
po.

idest est mihi tedium: ratione uocis actiua sunt: si tamen cõsidere tur significandi modus passiua sunt quedam ex re: & intelligendi modo: quare dico q talia impersonalia considerata: ut dicunt cõ/ parationem actus ad actum tunc dicunt solum suppositum ut legi tur: lectio fit: si uero intelligantur dicere comparationem actus ad substantiam: tunc sunt personalia ut a me legitur: sic ergo patet: quomodo uerba possunt cognosci q sint personalia uel imperso- nalia: que etiam dicuntur impersonalia ex illis per plura si habeãt a parte posteriori genitiuum ut mihi placet legere: sed quia phylo sophus ait secundo perhiermenias: nomina & uerba idem signifi- cant: nolo fiat dubium an esset idem dicere: legere mihi placet: & mihi placet legere: dico q non: quia si hec omnia uerba cõsiderã tur in ratione principii alterius actus: tunc sunt personalia: ut lege re placet mihi. si uero ꝯsiderantur in ratione termini actus: sic sũt impersonalia ut mihi placet legere: sic dicatur & de ceteris uerbis circa que fit talis consideratio: quare ut patuit ex supradictis: obse cro ne allucinentur moderni grammatici quorum auctoritas no lo q preponderet rationi que fundatur in modo intelligẽdi rem ipsam: ex modo nominis uerbi ue significatã: q hec & similia ne gligunt illud precipue cum dicunt: q uerbũ impersonale q̃uis nõ requirat a parte posteriori casum sui uerbi p̃terq̃ seruio: oĩa tamẽ talia uerba cupiunt ablatiuũ a parte anteriori: a posteriori nullum nisi quos diximus ut itur in antiquã siluã. dico hoc non esse uerũ ratione supradicta: quoniam in uerbo impersonali non fit cõpa- ratio actus ad substantiam expressus quo datur ꝯstructio & uerbi regimen ut ita loquar: sed tãtum impressus actus: ex in animaduer so casu aliquo: mentis affectu: ideo cum queritur quid fit: & respõ detur legiť & hoc in quo uis uerbo absq; expressiõe a quo: uel qd tunc est impersonale & quare dictũ est supra: nec huic rationi qs recte contradicet cui latina lingua placeat que non abhorret a ra- tione nature: q̃uis gaudent latinis auctoribus. Nec obstat tãti poe te auctoritas. itur in antiquam siluam: q̃uis enim non reperiãtur tempora: persone: & modi: huius dictionis itur: apud certos aucto res & quasi ex hoc dicatur neutrum: neutrũ uere sit ex uoce nõ ex significãdi modo ex quo illud a poeta dictum non potest eẽ im- personale: sed personale passiue uocis quod neutris ut sic non in conuenit p̃cipue absolutis gaudet ergo ablatiuo a parte anteriori a posteriori casu sui uerbi absoluti in accusatiuo cũ ad uel in adlo cum de loco cum prepositionibus motũ de loco significantibus. ut patuit sit ergo personale ex modo significãdi q̃uis careat oĩbus

¶ Epilogus dñie uerbi p- sonalis & im personalis.

¶ Vera poli- carpi opinio circa imper- sonalia:

nocibus passiuo conuenientibus cum sit neutrũ a quo & descẽdit nec purus grãmaticus hãc nostram ratiunculã irrideat. & ne circa impersonalia aliquid ommitamus. dicatur & hoc nõ dicunt care re. secundũ quosdã tertia persona p cõparationẽ prime intrinsece sed extrinsece ut dixi prius. rõne ergo psone intrinsece oĩa uerba sũt psonalia & tertie psone in tertia uoce ratione cuius nõ magis respicit primam q̃ secundã. hoc autẽ non esset si ei extrinsece talis persona conueniret que non nisi in suppositis reperit. ratiõe cuius ut superius dixi uerbũ dicitur personale gaudens cõstructione ei ex rei proprietate conuenienti quorum uerba sunt hec interest & refert que si sint personalia uolũt a parte anteriori nominatiuum idest comparationem suppositi ad actum. a parte posteriori genitiuum uel hos ablatiuos mea. tua. sua. nostra. & uestra. nõ horum pronominũ genitiuos. ne fiat mala resolutio ex proprietate rei in re & ex modo significãdi constructo per uerbũ: ut interest mea in re mea est. non in re mei. quando uero sunt impersonalia tunc uolunt a parte anteriori genitiuũ. uel illos ablatiuos quinq; & ultra infinitiuũ. ut mea uel lucretii interest legere. & sit hoc uerbũ interest. est persone tertie. ex parte appositi. ex parte suppositi nullius ex indeterminatione non per abnegationem. quia dicimus. mea interest. tua interest. sua interest. sic dicat de omnibus aliis sunt &

Constructio uerborũ iter est: & refert circa casus

¶ Hec uerba placet liquet libet cõuenit cõtingit uacat & restat impersonalia tũc sunt qñ a parte anteriori cupiunt habere datiuum. & ultra infinitiuũ qñ uero a parte anteriori nominatiuũ. & ultra datiuum. tunc sunt personalia ut mihi placet liber nec hoc supradictis obstat. quoniam illud intelligitur in uerbis quibus impressus actus indicatur uel indicari possit ex in cõsiderato casu aliquo affectu mentis est cum dicitur legitur statur dormitur audit qualiter his uerbis nõ põt decet iuuat delectat & oportet accusatiuo gaudent a parte anteriori ultra infinitiuo. impersonalia ntõ. & ultra accusatiuo psonalia. ¶ Penitet uero tedet. miseret piget & pudet. semper sunt impersonalia. a parte anteriori cupiunt accusatiuum rei pacientis a posteriori infinitum. uel genitiuum rei agentis hoc in loco miror Ioannem Cantalicium delirare in suis regulis quibus dicebat se illustrasse linguam latinam. dicit hec uerba requirunt a parte anteriori genitiuum rei agentis male dixit ut patet ex modo significandi horum uerborum quorum est significatum passiuum illatum ex actu alicuius agentis ignorauit modos significandi uerborum studeant ergo.

Constructio impsonalia tertii quarti & quinti ordinis.

¶ Vltima uerba sunt incipit. desinit. potest. & uult que si iungunt

personalibus sunt personalia: ut mihi incipit placere uirtus: si uero impersonalibus sunt impersonalia ut calaguritanos sicenses semper incepit tedere uirtutis: cum epyrota illorum scura & duce.

¶ Infinitiuo modo tempore presenti amari: ex indifferentia: temporum numerorum & personarum caret enim temporibus personis & numeris non negatiue: sed ex indeterminatione: quia cuiuis persone tempori & numero iungi potest.

¶ De uerbis passiuis prime coniugationis.

¶ Amor: uerbum est passiuum: quare dictum est supra: formatur a prima uoce actiui significāte illa actionem prime persone in uerbo: hec uero passionem ut ab alio: hoc dico ex re & modo significādi uerbi: quoniam sūt & quedam actiua: ut timeo metuo formido ex parte suppositi significāt passionem: & ex modo intelligendi: ex apposito actiōem: uoce ipsa tamē actiua sunt: ut calaguritani sicenses quia nō timēt deum: non amant homines uirtute pręditos: & quedam significant passionem ex parte appositi ut uerbero lelium: & neutra ut uapulo ueneo: nec propter hoc passiua dici debent ratiōe qua supra hec omnia declarata sūt quoniam etiam ex conuersione rationalis actus ad personā & terminatione in or passiua uerba: passiua dicuntur: de quo sat dictum sit: nunc de formatione passiua huius

¶ Indicatiuo modo tempore presenti: Amor amaris: vel amare amatur: & plr amamur amamini amātur: preterito impfecto amabar amabaris: vel amabare amabatur: & plr amabamur amabamini amabātur: preterito perfecto amatus sum vel fui amatus es: vel fuisti: amatus est: vel fuit: & pluraliter amati sumus: vel fuimus: amati estis vel fuistis: amati sunt. fuerunt vel fuere: preterito plusq̄ perfecto: amatus eraz: vel fueram: amatus eras: vel fueras: amatus erat vel fuerat: & pluralr amati eram⁹ vel fueram⁹: amati eratis vel fueratis: amati erāt vel fuerāt. futuro amabor amaberis vel amabere amabitur. & pluralr amabimur amabimini amabuntur. Imperatiuo modo tempore p̄senti & preterito impfecto amare ametur: & pluraliter amemur amemini amentur: futuro amator tu amator ille: & plr amemur amaminor amantor. Optatiuo modo tempore presenti vtinam amer ameris: vel amere ametur:

Et pluraliter

⁊ plr̄ vtinam amemur amemini amētur. preterito imꝑfecto vtinā amarer amareris vl' amare amaretur: ⁊ pluralr̄ vtinā amaremur amaremini amarentur. preterito pluſq̄ꝫ perfecto vtinam amatus eſſem: vel fuiſſem: amatus eſſes: vel fuiſſes amatꝰ eſſet vel fuiſſet. ⁊ pluralr̄ vtinam amati eſſemus vel fuiſſemus amati eſſetis vel fuiſſetis amati eſſent vel fuiſſent. futuro vtinam amer ameris vel amere ametur. ⁊ pluraliter vtinā amemur amemini amentur.

¶ Subiunctiuo modo tempore p̄ſenti cū amer ameris vel amere ametur. ⁊ pluraliter cū amemur amemini amentur. preterito imperfecto cū amarer amareris vel amarere amaretur. ⁊ pluraliter cū amaremur amaremini amarentur. preterito ꝑfecto cū amatꝰ ſim vel fuerim amatꝰ ſis vel fueris amatus ſit vel fuerit. ⁊ pluraliter cū amati ſimus vel fuerimus amati ſitis vel fueritis amati ſint vel fuerint. preterito pluſq̄ꝫ perfecto cū amatus eſſem vel fuiſſem: amatus eſſes vel fuiſſes: amatus eſſet vel fuiſſet: ⁊ pluraliter cum amati eſſemꝰ vel fuiſſemꝰ amati eſſetis vel fuiſſetis: amati eſſent vel fuiſſent. futuro cū amatus ero vel fuero amatus eris vel fueris: amatus erit vel fuerit. ⁊ pluralr̄

huius coniugationis dicatur. Amabor formatur a prima uoce preteriti impfecti idicatiui ſignificāte primam perſonā: ideſt animal rationale de ſe ipſo loquens mutādo hāc ſillabam bam in hanc literam. r. ſecunda a ſecunda iterpoſita ri & re & ris tertia a tertia addita ur: prima & ſecūda pluralis numeri a ſecunda ſingularis actiui remota. s. litera & addita ſillaba mur. uel mini: tertia a tertia actiui: addita ur.

¶ De paſſiuorum temporum formatione.

¶ Amatus ſum uel fui fit per participiū: & ſum es eſt: ut amatus ſum uel fui & quoniā de preteritis eſt mentio de his differemꝰ ubi opꝰ fuerit: dictum eſt de his ī hac prima coniugatione reſtat tātum ſupinorum formatio ī hac prima cōiugatio: ut puta amo facit amatum quod formatur a preterito terminato in aui: mutando ui ſillabā in tum que uero terminauerint in ui diuiſas ſillabas habentia. c. litteram ante. o. in modo indicatiuo: tunc mutant ui in tum: ut frico fricas fricui: non facit fricaui fricatum: ſed fricui fricitū ſecui ſectum: necui nectū niſi ad ſit differentia

uerbi ut mico micas q̃uis faciat in preterito micui tamen in supino non facit mictum ne uideatur supinũ:hui⁹uerbi mingo mingis:& ideo nõ est in usu supinum huius uerbi mico micas : sunt tamen ab eo ꝯposita ut adimico dimicatũ:qđ & dimicaui facit:emico tamẽ:emicui non emicaui facit:plico. plicaui & plicitum & plicatũ quia & plicaui format quare ex eo cõposita: habent.a.uel penultimam in supino duplicaui duplicatum:explicaui

amati erimus vel fuerim⁹ amati eritis vel fueritis amati erint vel fuerint . Infinitiuo modo tẽpore p̄senti ⁊ p̄terito impfecto amari: preterito pfecto ⁊ plusq̃ pfecto amatũ esse vel fuisse.futuro amatum iri . Quot participia trahũtur ab hoc verbo passiuo : duo: que:amatus ⁊ amandus:amatus vnde formať : ab vltimo supino q̃uo amatum amatu addita .s. littera fit amatus.Amãdus vnde formatur:a genitiuo sui presentis participij:q̃uo amans amãtis tis sillaba mutata i dus fit amãdus.

explicatum : implicui implicaui : implicitum implicatum : que uero terminant in ui diuisas sillabas mutant ui in tum : ut domui domitum tonitum.sonitum:cubitum : q̃uis reperiatur & tonatũ & intonatum:uetitum:accubitum : sto.statum penultima longa ab eo composita astitum:prestitum:& prestatum:& ubi etiá est.i. ante.u.longũ ut iutum.adiutum:a lauo.lautum:& lauatũ a poto: potum & potatum:do.datum & que ab eo fiunt tertie cõiugationis uertunt.a.in.i.ut credidi:abdidi.creditum.uenditum abditũ: ab hoc uero composita si sunt cõiugationis prime faciũt in atum ut circundatum.pessundatum : & sic de aliis : futurum amabor a futuro actiuo addita.r.in prima coniugatione:secunda:a secunda actiui mutando.i.in.e.correptũ & addita ris:tertia:a tertia addita ur ut amabo.amabis.amabit:amabor amaberis amabitur:secũda imperatiui passiue uocis:a secũda actiui addita or in numero singulari:tertia a tertia addita ur:prima pluralis a sua actiua plurali mutãdo.s.in.r.secunda pluralis imperatiui:fit a secunda presentis indicatiui abiecta.s.littera : & addita : mini:tertia a tertia actiui: addita ur:in futuro secunda passiui fit a secunda actiui addita.r. littera:prima futuri imperatiui numeri pluralis : similis est prime ĩperatiui numeri singularis:secũda pluralis huiusmodi fit a sc̃cda presentis ĩdicatiui passiui pluralis numeri mutãdo ultimũ.i.in or: tertia:a tertia actiui:addita.r.optatiuus:& subiunctiuus formãtur

ab actiuis mutādo.m.in.r.& in secūda singulari: īterposita.ri.uel re:&.si.añ.s.esset.i.breuis tūc.i.in.e.mutato faciūt passiuorꝝ personas:de his hactenus ī prima ꝯiugatione:sequamur de hoc īfinito.

¶ Infinitiuo modo tēpore presenti amari:quum:eodē modo terminetur infinitiu⁹ uerbi impsonalis:& psonalis passiuę uocis:necessum est declarare quomodo differāt:quare animaduerte grammatice:ꝙ amari impsonalis ex significādi & intelligēdi modo in re nō differūt nisi expreuio:& discreto sensu actus:ad actū ad substantiam cōparatum:ut si dicerē amari debet:qui amari cupit:qđ & uerū est sub indeterminatione termini a quo secūdā ecōuerso: hoc grāmaticis:uerbū adduxi ad difficillimū ītellectū horꝝ duorꝝ modorꝝ quorꝝ uterqꝫ passiue capitur:alter tamē sub īdeterminato mētis affectu:alter sub certo ut hic amari debuisset: si amari uoluisses:ab eo:nota hūc locū difficilē quem ad hec usqꝫ tēpora grāmaticū nō audiui exposuisse:nec me accuses presumptionis uitio: a quo semp abhorrui:sed hoc dico:& cōposui hos cōmētariolos: ne uideamur & nos religiosi ignorare humanas lr̄as:ut dicere solent humani grāmatiste:qui uadū nō mare sulcant:& ut morem gererē meo polideo diuzātino mihi germano:& papyrio nepoti ꝗ his in donatū:& īserere iunioris catonis ethycorꝝ libros ꝗtuor cōmētariolis perlectis facilius:& barbariem euitarēt:& claro artis huius intellectu ad altiora tēdere possent:amari:hic infinitiuus:fit ab actiuo mutata.e.in.i.ut amari & in futuro amatum iri de participiorum formatione non tangam nisi in eorum constructionibus & ideo non curo declarare hunc tertium quum dicit quot participia trahuntur ab hoc uerbo passiuo: scilicet amatus: & amandus.

¶ Qūo differt infinitiuus impersonalis uerbi ab infinitiuo passiuo.

¶ Locus difficilis.

¶ Quid sentiunt mali grāmatici de religiosis.

¶ Quid sit purus grammaticus.

¶ Vnde format amaui.

Indicatiuo modo tempore presenti doceo doces docet.⁊ pluraliter docem⁹ docetis docent.preterito imperfecto docebam: docebas docebat:⁊ plr̄ docebamus docebatis docebāt:preterito perfecto docui docuisti docuit. ⁊ plr̄ docuimus docuistis docuerunt: vel docuere:preterito plusqꝫ perfecto docueraꝫ docueras docue-

¶ Doceo doces:scđe ꝯiugatiōis uerba i eo terminare solēt:qua tn̄ terminatione non uere differt ab aliis ꝯiugatiōib⁹sed solo accētu producto uocalis scđe psone idest uocis significātis scđe psone passionē in passiua significatiōe:& scđa sillaba pducta i actiua i nūero singulari utriusqꝫ significatiōis i modo īdicatiuo:qm̄:&

¶ Formatio secunde coniugationis.

quedam actiua in eo te
minant qualia sunt be
meo laqueo nauseo enu
cleo creo screo calceo al
is placet calcio & hec sũt
prime coniugationis eo
queo & ab his cõposita
ut adeo redeo pereo ue-
neo nequeo:& q̃ habent
i.litteram ante.e.ut cieo
aliis placet cio cis cit:hec
coniugatio:preteriti im-
perfecti primam personã
indicatiui a secũda pñti
abiecta.s:littera & addi-
ta bam tamen preteritũ
huius uerbi terminatur
in ui sillabas diuisas ubi
debes scire ꝙ quando p̃
teritum perfectum secun
de coniugationis babet
pauciores sillabas q̃ suũ
presens : tunc necessario
penultima preteriti ẽ lõ-
ga nisi fiat sincopa ut cio
cii siue presens sit produ
ctum:siue correptum : si
uero habẽt sillabas pares
tunc fit penultima breuis
ut langueo langui & do-
ceo docui:liqueo liqui:q̃
habent u consonantẽ an
te eo tunc eo mutãt in.i.
ut foueo foui : conniueo
conniui & connixi facit
ferueo & feruo ferui : &
ferbeo ferbui & m ľta hu
ic similia:& nisi faciunt
preteritum quibus ante
deo ẽ uel a uocalis lõgũ

rat:⁊ pluraliter docueramus do-
ueratis docuerãt.futuro docebo
docebis docebit:⁊ plr̃ docebimꝰ
docebitis docebunt.Imperatiuo
modo tẽpore presenti ⁊ preterito
impfecto doce doceat ⁊ pluralr̃
doceamus docete doceãt. futuro
doceto tu doceto ille:⁊ pluraliter
doceamꝰ docetote docẽto.Opta
tiuo modo tpe p̃senti vtinam do
ceam doceas doceat ⁊ pluraliter
vtinam doceamus doceatis do-
ceant:preterito imperfecto vtinã
docerem doceres doceret : ⁊ plr̃
vtinaȝ doceremus doceretis do-
cerent : preterito plusq̃ȝ perfecto:
vtinam docuissem docuisses do-
cuisset:⁊ plr̃ vtinam docuissemus
docuissetis docuissent.futuro vti-
nam doceaȝ doceas doceat:⁊ plr̃
vtinam doceamus doceatis do-
ceant. Subiũctiuo modo tẽpore
presenti cũ doceã doceas doceat.
⁊ plr̃ cũ doceamus doceatis do-
ceant:preterito impfecto cũ do-
cerem doceres doceret:⁊ pluralr̃
cũ doceremus doceretis docerẽt:
preterito perfecto cuȝ docuerim
docueris docuerit:plr̃ cũ docue-
rimus docueritis docuerint. pre-
terito plusq̃ȝ perfecto cũ docuis-
sem docuisses docuisset.⁊ pluralr̃
cuȝ docuissemus docuissetis do-
cuissent. futuro cuȝ docuero do-
cueris docuerit.⁊ plr̃ cũ docueri-

mus docueritis docuerint. Infi-
nitiuo modo tempore preſenti ⁊
preterito imperfecto docere: pre-
terito perfecto ⁊ pluſqꝫ perfecto
docuiſſe futuro doctū ire vel do-
cturū eſſe. Quot participia tra-
huntur ab hoc verbo: duo: que:
docens ⁊ docturus: docens vnde
formatur: a prima perſona pre-
teriti ꝑfecti indicatiui modi: q̃uo
docebā: bam ſillaba mutata i.n.
⁊.s. fit docēs: docturus vnde for-
matur: docturus formatur ab vl
timo ſupino quomodo doctum
doctu: addita.s.lr̄a fit docturus.
Uerbo imperſonali tēpore pre-
ſenti docetur: preterito imꝑfecto
docebatur preterito perfecto do-
ctum eſt: fuit preterito pluſqꝫ per
fecto doctum erat vel fuerat fu-
turo docebit. Impatiuo modo
tēpore preſenti ⁊ preterito impfe-
cto doceatur futuro docetor.
Optatiuo modo tēpore preſenti
⁊ preterito imꝑfecto vtinaꝫ do-
ceretur. preterito ꝑfecto ⁊ pluſqꝫ
perfecto vtinaꝫ doctum eſſet vel
fuiſſet. futuro vtinam doceatur.
Subiunctiuo modo tēpore pre-
ſenti cū doceatur. preterito imꝑfe
cto cū doceretur. preterito ꝑfecto
cū doctum ſit vel fuerit. preterito
pluſqꝫ perfecto cuꝫ doctum eſſet
vel fuiſſet. futuro cum doctū erit
vel fuerit. Infinitiuo modo tem

uel hec ſillaba ar ut ſua-
deo ſuaſi arſeo arſi: rideo
riſi: que habent ante deo
e uel i uocales breues fa-
ciunt preterita modi mu
tădo eo in i uideo ſedeo
quorum preteritoruꝫ ut
dixi penultima longa eſt
a ſedeo compoſita habēt
in preterito e penultimū
lōgum q̈uis in ſedeo uer
bo fit breue: ut poſſideo
poſſedi ſtrideo tam in p̆-
ſenti q̈ in preterito habet
i uocalem longam: que
habuerint .r. uel .n. ante
deo tunc faciunt preteri-
ta geminata in di: & for-
manť a preſenti extrema
conſonante ſubtracta ut
mordeo momordi.s. pō
deo: ſpopondi .s. quoqꝫ
in compoſitiōe euſonie
cauſa a ſecūda ſillaba ſub
trahitur ut reſpondeo: re
ſpondi remordi: dependi
detōdi q̈uis reperiatur &
detotondi & quibus eſt
ante deo au diphtongus
tunc talibus eſt preteritū
ſimile participio addito
uerbo ſū: ut gaudeo gaui
ſus ſum: ex audeo tamen
datur auſum auſus auſit.
prandeo tamen non fa-
cit prandui ſed prandi &
pranſus ſum: que habent
l. uel. r. ante geo habēt p̆-
teritū in ſi ut fulgeo fulſi
tergeo terſi dať & tergo

mulgeo mulsi & mulxi: quomodo faciunt etiam omnia qb⁹ ante geo: est uł uocalis lōga ut lugeo luxi:uel au. diphtongus: augeo auxi alia oīa in ui

pore presenti ꝛ p̄terito imperfecto doceri. preterito pefecto ꝛ plusq̄ perfecto doctum esse vel fuisse. futuro doctum iri.

diuisas:sillabas:ī queo faciūt ptm̄ ī si ut torqueo torsi & ab eo cō posita ut distorqueo distorsi:in leo desinentia qbus ante.l.est alia cōsonantis:faciūt preteritū in ui sillabā nō diuisam:alia que desinunt in eo quacunq̧ cōsonante precedente:terminatur preteritū in.ui.sillabas diuisas:iubeo tamen iussi facit & sorbeo uel sorbsi: uel sorbui mulceo mulsi mansi.hesi.neui.luxi.polluxi.docueram. a preterito p̄fecto mutādo.i.in.e.& addita ram:docebo a secunda p̄sona p̄ntis indicatiui mutādo.s.in bo:docebis ab hac prima.o. in.is.docebit:ab hac secunda.s.in.t.docebitis a secūda singularis interiecta.mu.uel ti tertia a prima singularis.o.in unt cōuersa:imperatiuo modo.doce:a secūda p̄ntis īdicatiui abiecta.s.docent ab doceo.o.in.et.docete a secūda singularis imperatiui addita te:doceant a tertia singularis interiecta.n.lr̄a.futuro doceto. a secunda singularis addita to:docetote ab hac secūda singularis:addita te: sillaba:docento a tertia singularis indicatiui addita.o.ut docent docento:utinam docerem:fit a secūda singularis presentis imperatiui:addita rem:docuissem:a prima p̄sona preteriti imperatiui addita.s.littera.& sem sillaba:utinā uel cū doceam a prima p̄ntis indicatiui in hac cōiugatione:mutādo.o.in am ut doceā: secūda in.s.lr̄a docent: tertia.in.t.ut doceat:doceamus a scd̄a singularis interposita mu sillaba:& in secūda īterposita.ti.ut doceatis:tertia a tertia singulari interiecta.n.lr̄a: ut doceant: docuerim a prima preteriti p̄fecti mutādo.i.in.e.& addita rim:& futurum substātiui ab eodem mutādo.i.in.e.& addita.ro.ut docuero: docuissem ab eodē addita.s.lr̄a.& sem.sillaba docere a secunda īperatiui addita re docuisse a prima p̄sona preteriti indicatiui addita.s.lr̄a:& se.sillaba:doctū ire uel doctum esse:dic sicut supra in uerbo amo: doctūrus unde formatur ab ultimo supino:quia de supinis fit mētio huius secūde ꝯiugationis supina tangā:doceo & foueo faciūt doctū:& fotū:mutādo sillabā.ui.p̄teriti p̄fecti in tum faciūt supina: ut foui.ui.in tum fotū & hoc ē̄t in aliis cōiugationibus obseruari potest ut accusaui:accusatū:lautū tn̄:cautū & fautum faciūt ne uideantur habere significationē:haꝝ dictionū latū:catū fatū in quibus oībus penultima producitur preter satū situm:positū: litum:

itũ:quitum:in deo desinẽtia faciũt supinũ in sum mutãdo deo in sum ait ardeo arsum:gaudeo uero eufonie causa gauisum facit posita.i.post.u.& abiecta deo sedeo:duplici.s.facit sessum:ne uideantur due partes orõnis dicẽdo.se.sum.simplici.s.illa uero: q̃ faciũt p̃teritũ tum in.ui.sillabas diuisas faciũt supinũ in itũ mutãdo.eo.in.i.& addita tum ut candeo canditũ:neutra secũde cõiugationis in.ui.diuisas faciẽtia p̃teritũ ut plurimũ carẽt supinis:ut calui pallui & plura alia careo tñ facit caritũ habetur & cassus in ptõ sicut prandeo pransus:ceno cenatus & cenaui:gaudeo gauisus:occido occassus:que tñ actiue & passiue inueniunt͛: fulgeo fulsi.i.in um ꝯuersa faciunt ptõ in si termino supinũ:& hoc in secunda:& tertia cõiugatione:si uero taliter terminãtia p̃teritũ fuerãt cõiugationis quarte tũc mutãt.si.in tum ut indulgeo:indulsi:indultũ:torqueo tñ torsi torsum:& tortũ terminat in.xi.uero.xi.in itũ mutãdo faciunt supinũ secũdo ut frixi frictũ:luxi luctũ:sancio sanxi sanctum p̃cedente.n.lr̃a in supino flexi tñ flexũ facit fluxi fluxũ & fluctus: pro fluxus:& flucturus:pro fluxurus:desinentiũ etiã linqueo fit supinũ in sum:distorqueo distorsum:& quãdoq; in tum:& in leo ut fleo:fletũ:hẽt habui habitum:alia: q̃ desinũt in ui sillabas diuisas: carent supinis:& sunt infinita:quedã uero.ui.sillabã diuisam conuertunt:ut teneo tenui:tentũ:si que uero fuerint que in simplici dictione.n.lr̃a antecedente.g.&.t.sine.r.sequi nõ poterũt faciunt supinũ in sum:ut censeo censui:censum:iussi:mulsi:mãsi:hesi.i.in um.cõuersa faciũt supinũ:ut iussum:quare a luxi facit luctũ & a similibus auctoritas deficit neo facit nectum: misceo mistum : alia his similia infinita carent supinis.

¶ Indicatiuo modo tẽpore presenti doceor doceris vel docere docet͛. ꝛ plr̃ docemur docemini docentur.preterito imp̃fecto docebar docebaris vel docebare docebatur . ꝛ plr̃ docebamur docebamini docebãtur.preterito perfecto doctus sum vel fui doctus es vel fuisti doctus est : vel fuit:ꝛ pluralr̃ docti sumus vel fuimus:

¶ Doceor doceris : uel docere docetur . tantum de tempore formationibus hic tangam: doceor fit a prima actiui addita or : docebor: a prima sui actiui mutando.m. in.r. secunda docebaris : interiecta .ri. sillaba : & ris etiam in re . docebatur ab hac tertia sui actiui : addita ur : docebamur docebamini a secunda

ſingulari actiui remota s
& addita mur uel mini
ſillabis docebantur a ter
tia actiui addita ur ut do
cebãt docebãtur : doctus
ſum uel fui & que fiunt
ab eo aſſumunt participi
um & ſũ es eſt docebor ĩ
hac coniugatione : ſicut
& in prima formatur a
prima futuri addita.r.lit-
tera doceberis a ſecunda
actiui i in e cõuerſa & ad
dita ris:& ri in re doceba
tur ab actiua addita ur
Imperatiuo modo doce-
re ab actiua addita re:do
ceatur ſimiliter a tertia
addita ur doceamur ab-
iecta.s.& aſſumpta.r. lr̃a
doceamus doceamur do
ceamini fit a ſecunda pre
ſentis actiui ĩdicatiui ab-
iecta.s.littera addita me
ni ſillabis duabus: doce-
antur a tertia actiui addi-
ta ur:futuro docetor tu:
fit a ſua actiui addita.r.ſi-
militer & tertia:& plura-
liter doceamur a prima
pluralis numeri ſui actiui
imperatiui addita.r. litte
ra & abiecta.s.docemĩor
a ſecunda perſona preſen
tis indicatiui paſſiui plu-
ralis numeri.i.finali ĩ or.
conuerſa docentor a ter-
tia actiui addita.r. optati
uus & ſubiunctiuus fiunt
abactiuis mutãdo m lr̃aꝫ
in.r.

docti eſtis vel fuiſtis : docti ſunt
fuerũt vel fuere. preterito pluſq̃
perfecto doctus eram vel fueraꝫ
doctus eras vel fueras doctus
erat vel fuerat.⁊ plr̃ docti eramꝰ
vel fueramus : docti eratis vel
fueratis:docti erant vel fuerant.
futuro docebor doceberiſ vl̃ do-
cebere docebitur:⁊ pluralr̃ doce-
bimur docebimini docebuntur.
¶ Imperatiuo modo tẽpore pre
ſenti ad ſecundam ⁊ tertiam per
ſonaꝫ:docere doceatur:⁊ pluralr̃
doceamur doceamini doceãtur.
futuro docetor tu:docetor ille . ⁊
plr̃ doceamur doceminor docẽ-
tor . ¶ Optatiuo modo tempore
preſenti:vtinaꝫ docear docearis
vel doceare doceat̃ . ⁊ plr̃ vtinaꝫ
doceamur doceamini doceãtur.
preterito imꝑfecto docerer doce-
reris vel docerere doceretur . ⁊
plr̃ vtinã doceremur doceremini
docerentur . preterito perfecto ⁊
pluſq̃ ꝑfecto vtinã doctuſ eſſem
vel fuiſſem:doctus eſſes vel fuiſ-
ſes . doctus eſſet vel fuiſſet. ⁊ plr̃
vtinã docti eſſemꝰ vel fuiſſemꝰ.
docti eſſetis vel fuiſſetis docti eſ-
ſent vel fuiſſent . futuro vtinam
docear docearis vel doceare do-
ceatur.⁊ pluraliter vtinaꝫ docea-
mur doceamini doceantur. Sub
iunctiuo modo tempore preſenti
cuꝫ docear docearis vel doceare
doceatur:

doceatur: ꝛ plr̄ cum doceamur doceamini doceantur: preterito imꝑfecto cum docerer docereris vel docerere doceretur: ꝛ pluralr̄ cū doceremur: doceremini docerentur: preterito ꝑfecto cū doctus sim vel fuerim: doctus sis vel fueris: doctus sit vel fuerit: ꝛ plr̄ cuꝫ docti simus vel fuerimus: docti sitis vel fueritis: docti sint vel fuerint: prō plusq̄ꝫ ꝑfecto: cū doctus essem vel fuissem: doctꝰ esses vel fuisses: doctus esset: vel fuisset ꝛ plr̄ cum docti essemus vel fuissemus: docti essetis vel fuissetis: docti essent vel fuissent: futuro cū doctus ero: vel fuero: doctus eris vel fueris: doctus erit vel fuerit: ꝛ plr̄ cū docti erimus vel fuerimus docti eritis vl' fueritis: docti erint vel fuerint. ¶ Infinitiuo mō tp̄e p̄ñti: ꝛ prō imꝑfecto doceri: prō ꝑfecto ꝛ plusq̄ꝫ ꝑfecto doctū esse: vel fuisse: futuro doctum iri.

¶ Quot participia trahuntur ab hoc verbo passiuo: duo: que doctus ꝛ docēdus: doctus vnde formať ab vltimo supino: quomdo doctū doctu: addita. s. fit doctus. docendus vnde formatur: a genitiuo sui p̄sentis participij: quomodo docēs docētis: tis. in dus: fit docendus.

¶ Indicatiuo modo tēpore p̄ñti lego legis legit: ꝛ pluralr̄ legimus in. r. & in secunda singularis: interposita. ri. uel re & si ante. s. i. breuis esset mutata in. e. faciunt passiuorum personas infinitiuum passiui fit ab actiuo mutando e litteram in. i. uocalem: ut docere doceri: & in futuro doctū iri.

¶ Infinitiuo modo tempore presenti & preterito imperfecto doceri: doceri duo tempora predicta ascíscit: quoniam in utrisq̄ꝫ tēporis oratione eo uti possumus ut uolo: & uolebam doceri: q̄ possit iungi preterito perfecto & plusq̄ perfecto: pōt enī dici uolui & uoluerā doceri: hic p̄sens actus agentis uel patiētis potest ad hec tempora referri: quia tū̄ principalius illa duo prima respicit ex modo loquēdi nō ex re ipsa potius illis primis q̄ sequentibus iungi solet: que & iam preteritum indicant actum uel passionem ex re & intellectu nō ex modo p̄dicto futuro doctū iri: magis passiue q̄ actiue capi solet ab exegetico & methodico grāmatico.

¶ Formatio tertie coniugationis.

¶ Legebam: a prima persona. o. in. e. & addita bā ut lego. o. in. e. lege & addita bam fit legebam: legeram a prima persona

preteriti perfecti mutan-
do.i.in.e.& addita rã:fu-
turo legam:a prima pre-
sentis indicatiui mutãdo
o in am:leges: mutando
am in es:leget: & in hac
mutato.s.in.t.legemus a
secunda singularis inter-
iecta mu. legetis interie-
cta ti.legent:a tertia sin-
gularis interiecta.n. im-
peratiuo modo lege fit a
secunda presentis indica
tiui abiecta .s. littera: &
mutato.i.in.e.ut lege:le-
gat fit a prima presentis
indicatiui mutando.o.in
at ut lego.o.ĩ at fit legat
legamꝰ fit a sua tertia sin
gulari abiecta.t.lr̃a & ad
dita mus penultima pro
ducta:legite fit a sua secũ
da singularis mutãdo .e.
in.i.& addita te legant a
sua tertia singularis:inter
iecta.n.lr̃a.futuro legito
tu fit a scd'a singularis.e.
in.i.cõuerso:& addita to
legitote fit a sua secunda
singularis addita te silla-
ba legũto fit a tertia plu-
ralis presentis indicatiui
modi addita o lr̃a utinã
legerem fit a secunda sin
gularis presentis impera
tiui addita rem:legissem
formatur a prima perso-
na preteriti indicatiui:ad
dita.s.& sem legam for-
matur a prima persona p̃

legitis legunt:preterito imꝑfecto
legebam legebas legebat: ⁊ plr̃
legebamus legebatis legebãt.ptõ
ꝑfecto legi legisti legit.⁊ plr̃ legi-
mꝰ legistis legerũt vel legere: ptõ
plusq̃ꝫ ꝑfecto legeram legeras le-
gerat. ⁊ plr̃ legeramus legeratis
legerãt.futuro legam leges leget:
⁊ pluralr̃ legemus legetis legent.
¶ Imperatiuo modo tempore
pñti ⁊ ptõ imꝑfecto lege legat: ⁊
plr̃ legamus legite legant.futuro
legito tu: legito ille: ⁊ pluraliter
legamus legitote legunto.
¶ Optatiuo modo tẽpore p̃senti
legam legas legat:⁊ plr̃ legamus
legatis legant:preterito imꝑfecto
vtinam legerem legeres legeret:
⁊ plr̃ vtinam legeremus legeretis
legerent: preterito plusq̃ꝫ ꝑfecto
vtinam legisse legisses legisset: ⁊
plr̃ vtinam legissemus legissetis
legissent. futuro vtinam legam
legas legat: ⁊ pluraliter vtinam
legamus legatis legant.
¶ Subiunctiuo modo tempore
presenti cum legam legas legat:
⁊ pluraliter cum legamus lega-
tis legant:preterito imꝑfecto cuꝫ
legerem legeres legeret:⁊ plura-
liter cum legeremus legeretis le-
gerent:preterito perfecto cum le-
gerim legeris legerit:⁊ pluraliter
cum legerimus legeritis legerint:
ptõ plusq̃ꝫ ꝑfecto cuꝫ legissem le-

gisses legisset: ⁊ pluraliter cum legissemus legissetis legissent: futuro cum legero legeris legerit: ⁊ pluraliter cum legerimus legeritis legerint. Infinitiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito imperfecto legere preterito perfecto: ⁊ plusq̄ perfecto legisse: futuro lectum ire vel lecturum esse.

¶ Gerundia vel participalia nomina sunt hec legendi legendo legendum: supina sunt hec lectum lectu: a verbo hoc actiuo: quot participia descendunt duo: que legens ⁊ lecturus: legens vnde formatur a prima persona preteriti imperfecti modi indicatiui vt legebam mutādo bam sillabam in duas litteras cōiunctas .n.⁊.s. fit legens: lecturus vnde formatur: ab vltimo supino quomodo lectum lectu: addita rus: fit lecturus.

sentis īdicatiui modi mutando .o. in am. legas ab hac mutando .m. in .s. legat mutando .s. in .t. legamus: fit a secunda singularis interposita mu legite interposita ti legant fit a tertia singulari interiecta .n. lr̄a: legerim formatur a preterito perfecto īdicatiui mutando .i. in .e. correptum: & addita rim futuro legero ab eodem preterito subiunctiui mutādo rim i ro. Infinitiuo modo legere: ab imperatiuo addita re: legisse a p̄terito perfecto indicatiui adita .s. & se: futuro lectū ire: uel lecturꝫ esse cū supino in um & ire uel esse & neutrali participio futuri profertur: & quare dictū est in superioribus lectionibus: & quia p̄teriti huius coniugationis sunt difficilia cognitu de ipsius uaria preteritorum coniugatione meminisse iuuabit uerba in io desinentia quasi habens in prima persona .i. loco duplicis consonantis unum est puta aio prodico habet tātum in preterito perfecto tertiā personam & non plures: ubi uero ante io est .c. cōsonās fit preteritum bisillabum in .i. ut feci .e. uero antecedente illo carere uidebitur ut meio & ubi .u. antecedit ut in quio in ui sillabas conuictas fit preteritum ut inquiui inquisti inquiuit: imperatiuus in que: futurum inquiam apud certos auctores: supino caret: in cio huius coniugationis cum precedit a mutant a in e productā & abiecta .o. iq̄ producta faciunt preteritum perfectum ut feci ieci efficio effeci perficio perfeci quamuis in presenti mutāt .a. in .i. tamen seruant regulam simplicis quia cōponunt cum prepositione cū alia rñ p̄ticula seruāt .a. ut calefacio calefeci abiicio abieci facit

conicio conieci:tamen datur & icio icis simplex. Virgilius: ictum iam fedus & omnes cōposite leges:alia que habuerint.i. ante cio mutant i in e & cio in xi:ut aspicio aspexi conspicio conspexi : elicio tamen elicui facit allicio allexi & allicui:pellicio pellexi:& pellicui apud ueteres prolatum est:in dio desinentia ut fodio conuertunt io in i longum:& penultima producta faciūt preteritum simplicia & composita ut fodio fodi perfodio perfodi:in gio ante penultima producta:& ablata.o.extrema faciūt preteritum ut fugio fugi:confugio confugi:in pio ut capio cepi:ca.sillaba antecedente pio:mutant a in e productum & abiecta.o.iꝗ producta formāt preteritum in compositis uero in presenti mutant .a. correptum simplicis in.i.breuem:preteritum uero manet ītegrum ut incipio ĩncepi.que habent cu.sillabam ante pio.o.in.i.conuertunt & producunt penultimam in preterito simplicia:& composita ut cupio cupiui uel cupii concupio concupiui uel concupii rapio tamen facit rapui & rapiui nunꝗ̄ surripio surripui sapio sapui sapiui:& sapii resipio:resipui:& resipii cepio quod non est in usu cepi facit& preteritum imperfectum ceperet apud terētium in adelphis pario peperi facit preteritum infinitiuus facit parere:& parire iuxta quartā cõiugationem apud ennium in cio ut quatio facit preteritum gemino.s.ut quassi:& ab eo composita plura ut concutio concussi: percutio percussi:in uo diuisas sillabas desinentia:quacunꝗ consonante antecedente mutant.o.in.i.& faciunt preteritum in ui sillabas diuisas.ut suo sui:nubui & unum in sum ut desum defui,ꝓsum profui:in uo desinentia.u.loco consonantis posita & in i desinent penultima o extremam in.i.conuertunt & faciunt preteritū ut solui uolui caluo calui:quando uero uocalis longa natura precesserit hanc sillabam uo tunc uo conuersa in xi formāt preteritum ut uiuo uixi in bo desinentia quando ante bo est.i. longum tūc formant preteritum in psi ut scripsi per.p.& non per.b.quia nunꝗ̄ reperitur.b.ante.s.in principio sillabe:alia uero mutant tantum .o. in i ut bibo bibi lambo lambi non lambsi modo & ratione supra dicta incumbo tamen:& ab eo composita incubui facit preteritū cubo tamen eorum simplex quia est coniugationis prime cubaui facit:ꝗ̄uis uetustissimi cubui dixerint in co.terminantia ut uinco: per ablationem.n.littere & o in i conuersa faciunt preteritum ut uinco uici:penultima producta:hoc idem facit linquo liqui ꝗ̄uis scibatur per.q.& nō per.c.que uero habuerint.s.ante co.talia mutant sco in ui:non autem inchoatiua carētia preterito: quiesco qeto consuesco consueui & consuetus sum habet;datur & consueo:

quonquinisco conquexi facit testis est caper:quod est capud incli no:& preteritum germinancia ut didici:posco poposci : sed ubi ē uocalis longi ante co.tunc faciunt preteritum in xi ut duxi dixi & ab his composita ut conduxi perduxi parco tamen quod habet.r. ante co.facit peperci & parsi:ico o in i ici facit i preterito perfecto penultima longa que in presenti potest esse iuxta uarios auctores breuis & longa ut apud lucretium:& caprum:que habuerint ante do penultimam naturaliter longam uertunt do in si.ut ludo lusi. cedo tamen cessi geminato.s.scribi solet in preterito a quo deri-uatur etiam hoc preteritum accestis pro accesistis:cedo etiam ceci di pedo pepidi facit sido non habet preteritum:tamen ab eo com posita habent ut subsido:cudo cussi & cudi cuius frequentatiuum est cusso:a quo acuso excuso incuso recuso:do dei & ab eo deriua-ta & composita condidi credo quasi cretum do credidi: talia sunt etiam que habent.n.ante do ut fundo fudi scindo scidi:uel scisci-di fundo fidi & fisi:cętera seruāt .n. ut pādo pādi:defendo defensi nec sunt huiusmodi que duplicant principalem sillabam ut tundo tutudi:quia huius penultima potest corripi & produci pēdo facit ideo pependi tendo tetendi:composita solent seruare simplicium tempora:cado cecidi concido cōcidi penultima correpta:& cedo cecidi a quo concido concidi penultima producta sub hac tamen regula minime continentur composita a do & sto:& acuso posco ut prodo ꝓdidi resto restiti dedisco dedidici: deposco depoposci a curro fit preteritum decurri & decucurri:diuido diuisi facit non diuidi:datur etiam unum anomalum in do ut edo es est . & edo edis edit apud uetustos penultima correpta si dabūtur uergo que desinunt in go.& ea antecedat.r.tunc mutata sillaba go.in si.faci-unt preteritum ut mergo mersi:que uero a rego uerbo composita fuerint:ea mutabunt go in xi ut cingo cinxi ango anxi tingo tin-xi porrigo porrexi:neglexi dilexi:hec tamen non subeunt onus huius regule frango fregi:ago egi:legi:tango tetigi: perlego per-legi:relego relegi:pango pepigi & pāxi carisio teste & pepigi ui-sum est:a pago pagis quod est pactum facere:pūgo pupugi & pū-xi & ab eo composita ut expungo expunxi:ut inquit caper:de calē dario loquentes repunxi:uicem uero reddentes repupugi dicere solemus:a tango composita non duplicant primam sillabam : ut contingo cōtigi:attingo attigi:in quibus penultima preteriti cor ripitur:presentis uero producitur ab ago lego & frango.composi ta seruant preteritum simplicium:ut prodegi exegi perlegi relego relegi quod differentie causa non mutat le in li. q̄uis perago im

mutabilem.a.ſeruat & dego degi per ſincopam euphonie cauſa:
traho traxi & ab eo compoſita per mutatione ho in xi: colo colui
ex mutatione o in ui diuiſas ſillabas:alui conſului occului que ue
ro ſcribuntur duplici.ll.&.a.muta incipiant tunc geminant prete-
ritum ut pello pepuli: fallo feſelli tollo tetuli uel ſuſtuli: ab his ta
men compoſita habent preteritum ſimplex:ut refello refelli: com
pello compuli:alia o in.i.uertunt huius terminatiõis ut uello uel-
li uel uulſi:percello perculi excello exculi & excului:quorum ſim-
plex non eſt in uſu pſallo pſalli in mo ſillabam finientia longa uo
cali antecedente conuertunt.o.in pſi ut compſi : promo prompſi:
alia in ui diuiſas ſillabas ut uomui fremui emo tame. emi:premo
preſſi:pono facit poſui:quia habẽtia.o.uel.g. ante no.ſillabam in
ui diuiſas ſillabas ut pono poſui & ab eo compoſita ut compoſui
q̃uis antiqui poſiui ut compoſiui protulerint ut plautus in uidula
ria gigno genui & a cano compoſita ut a cinui ſuccinui & occici
ni probus dici poſſe exiſtimat & cano cecini:que uero habent.m.
ante no.faciunt preteritum in pſi que uero.i.uel.r.tunc non faciũt
in ui diuiſas ſillabas ſed in unam coniunctam ut ſino ſiui ſtreno
ſtraui deleo deleui a quo & lętum quod delet uitam:lino lini & li
ui:o lino & obliuerit:ſcalpo ſcalpſi facit quia que habent .l. uel .r.
litteras : & que habuerint ante po.e:litteram breuem faciunt prete
ritum in ui diuiſas ſillabas ut ſtrepo ſtrepui & ubi eſt m littera an-
te po tunc abiecta.m.& po.in.i.conuerſa in illis fit preteritum. ut
rumpo rupi & ab eo compoſita ut corrumpo corrupi : tereo triui
facit:quia in ro terminata terminant preteritum ĩ ui ſillabas in di-
uiſas ut quero queſiui:a ſero tamen compoſita in ui ſillabas diui-
ſas preteritum formant:ut inſero inſerui:pro ſignificatione huius
uerbi mitto:quia pro arbore non diuidit ſillabas in preterito &
ſerui apud uetuſtiſſimos pro ordinaui:gero & uro duplicant.s. in
preterito:ut gero geſſi:uro uſſi:uerro uerſi & uerri:curro uerbũ ge
minat preteritum:a quo compoſita habent ſimplex etiam preteri
tum ut decurro decurri: & decucurri : laceſſo .o.in.i. & addita ui.
capeſſo capeſſiui:faceſſo:uiſo.o.in.i.& addita ſi. faciunt preteritũ
ut faceſi.iuſi.queſo queſiui & queſi in his omnibus citaui diome-
dem.probum.phocam: ſiſenam:cariſium:& priſcianum:& pinſo:
pinſi:& pinſiui:in to uerba:ubi antecedit.c.in xi . & in xui diuiſas
ſillabas faciunt preteritum:ut pexui pexi pecto:nexui & nexi necto
ubi uero eſt.e.breue ante to.mutant.o.in duplex.i. & etiam in ui
ut pecii:& petiui meto meſſui at ubi erit.r.ante to.in ui diuiſas ſil-

labas̃ terminãt preteritum:ut ſterto ſtertui:que uero geminato.tt. in to.deſinunt ut mitto.m.in ſimplex fit eorum preteritum:ut niſi & in ſto unum ſiſto:quod quando eſt actiuum ſimplex & compo- ſitum caret preterito:neutrum uero abſolutum illud geminato ut inſtiti perſtiti conſtiti.in xo faciunt in ui ut nexui rexexui de quo- rum terminatione ſupinam non ſunt ſilentio pretereunda ſupina ſunt hec lectum lectu:mingo mictum faciet & meditatiuum mic- turio meio meis carebit eo iacio iactum quia habet.a.litteram an te cio:ideo mutat io in tum ut & facio factum:unde in omni uer- bo:ſiue in penultima ſiue in ante penultima ſit.a.littera eadem ſer uatur & in ſupino:q̈uis mutetur in preterito perfecto ut cado ceci di caſum & compoſita que mutant in preſenti.a.in.i.ut a facio in- ficio:in ſupino.a.in.e.conuertunt ut capio incipio inceptum infi cio infectum:compoſita a uerbis in go q̈uis mutent in preſenti.a. in.i.tamen eam ſeruant in ſupino ut ab ago exegi exactum: pãgo in pingo in pactum:& ſic de ſimilibus: que uero in xi. terminant preteritum tunc mutant xi in ctum : ut aſpicio:aſpexi aſpectum fo dio foſſum facit ſupinum:quia faciunt preteritum in di ideo ſupi num in ſum. quamuis etiam geminent preteritum : ut momor di : morſum : prandi pranſum : dedi tamen datum facit : & ab eo compoſita tertie coniugationis a penultimam litteram ſim plicis ſupini in.i. conuertunt:ut reddo reddidi redditum in dior deponentia faciunt ſupinum in ſum ut ordior orſum : in gio o in ſum : ut refugio refugitum : in pio: que uel terminent pre- teritum in pi:uel in pſi: uel in mi faciunt ſupinum in ptum ſilla- bam : & a ſimplicibus talium compoſita ut arripio arreptum : a cupio cupitum : a ſapio ſapi tum : a parco co in tum partum : a quo partus : & parturio : a morior & orior que poſſunt eſſe tertie & quarte coniugationis fit ortum & moritum : participium ta men eſt oriturus & moriturus : non orturus : aut morturus in quibus preteritum eſt ortus : non oritus : mortuus geminato. u. in preterito quod nullum aliud participium habet pro mor tus uel moritus quod proportio magis exigit : in cio & prete ritum in ſi:mutant i in ſum ut quatio quaſſi quaſſum : & ſimi- liter que habent . p. ante ſi. ut promo promis promſi promptũ: potior unum deponens potitum facit ſuo abiecta .o. & addi- ta tum ut ſutum : penultima producta : reperitur : & ruitum : & arguitum .u. correpta : a metuo metutum: & metuitum a ſpuo ſputum a pliui plutum:a fluxi fluctum xi in ctum : a loquor cu. in

ctum locutum: a fruor fructus fructum & participium: fructurum & fruiturũ: soluo soluo abiecta. i. & addita tum ut solutum uixi uictum scribo scripsi psi in ptum scriptũ: bibo bibi addita tum: lambo lambi lambitum & que terminant preteritum in si. potest in quarta coniugatione & que habuerint. p. uel. m. ante si. ut scalpo scalpsi scalptum: scribo scripsi scriptum: sumo sumpsi sumptum: labor lapsum bor in psum: & hec est huius ratio q͏ b in. p. ante. s. uel ante t. in principio sillabe posite: mutatur solum euphonie causa uinco uici abiecta. i. & addita tum. quia post. q. u. posita etiam in hoc uerbo linquo amittit uim littere: & que habent preteritum in ui non diuisum faciunt supinum in tum mutando ui in tum. ut requieui requietum: & que faciunt in preteritis in ci. ut disco didici discitũ & que illud geminauerint: ut posco poscitum disciturus etiá habetur ab apuleio in phedene de anima in xi & in si similiter faciunt supinum in ctum & in sum ut duxi ductum parco peperci: uel parsi parsum: senesco inchoatiuum a seneo caret supino prandeo pransus: ceno cenatus: cateo cassus: pateo passus: mereo meritus. iuro iuratus utráq͏ habent significationem discedo tamen discessus pro eo qui discessit. intereo interitus: occido occasus paciscor pactum quia que habent in penultima sillaba. a. uel. i. uel. e. correptas faciunt supinum in ctum: expergiscor a pergo experectum & expergitum apud lucilium in tertio celius experectus dixit nanciscor remota. n. dixit nactus ut placet probo capro: & pollioni: quedá seruant. n. ut fungor functus functum: proficiscor profectus & plura huic similia alia uero faciunt supinum absq͏. c. littera ut irascor iratum: nascor natum: deficiscor tamen defessum facit a quo & participium preteriti perfecti defessus: nam a deficio fit defectus ꝓ absentia alicuius non pro culpa ut rudes dicere solent: duo tamé sũt que q̃uis ante pnultimam habeant correptam faciunt tamen supinum in tum: non in ctum: ut comminiscor commentũ: adipiscor adeptum: reminiscor caret supino q̃uis deberet dici remotum tamen non est in usu: ludi lusi lusum in sum: rasi rasum: cado casum penultima producta: quod fit in omni participio & preterito q͏ a producatur exceptis datum satum ratum & statum: illa uero supina que componuntur a do mutãt o in a correptam in tum ut reddo reddidi redditum creditum perditum & que habuerint. n. ante do eo ammisso in preterito illud etiam ammittunt in supino ut findo fidi fissum: & scribuntur. s. gemminato: si uero ꝓducitur tũc habet tantum unum. s. ut fundo fudi fusum: & que sunt composita seruant terminationes simpliciũ ut pãdo passum q̃uis & a pateo

& a patior

& a patior fit passum apud uirgilium crinibus illiades passis peplumq; ferebant a comedo anomalo uerbo datur comessum:& comestum:adedor adessus & adessum maro. postibus hesit adhesis: tendo tentum:& tensum facit ostendo ostentum:quod quando significat monstrum est nomen participiale:strido & strideo stridi non strisi:raro habet supinum : sedeo sedi sessum sideo sidi sisum edo esum : & estum : mergo mersum facit mutant hec.si.in sum: alia.go.in ctum:ut rego rectum:& quibus est.n.ante.go.talia abiciunt.n.in supino:ut frango fractum:tamen cingo:& stingo excipiuntur:quia faciunt cinctum:& stinctum : & ab his composita ut extinctum ango anxi anctum:quia ab ago fit actũ : & nota ꝙ oĩa supina in compositione integras seruant simplicis litteras q̃uis in aliis modis muttentur:ut ago actum.porrigo porrectum:rego rectum:& his similia:fractum defractum:quia si facerent supinũ in ictum forsam aliud significare uiderentur:in gor deponentia mutant gor in ctum:ut fungor functum traho traxi tractũ.xi.in ctum. colo per simplex.l.culcum facit & ab eo composita:que uero scribuntur duplici.ll.talia faciunt in sum:ut fallo falsum:psallo caret supino.allo altum & alitum facit tollo quoq;.eo.caret tamen pro eo datur sublatum:& uolo q̃uis habeãt uolui nomen participiale uultus:non tamen habet supinum:como facit cõptum : quia mutant.psi.in tum:que uero terminant preteritum in ui diuisas sillabas:mutant ui in tum penultima correpra ut uomui uomitũ emo facit emptum per.p.quia eufonie causa:non potest inueniri.m. ante.t.sine.p.premo pressi tñ pressum facit.i.in sum uersa : pono posui positum:a preterito perfecto abiecta.u.& addita tum penultima correpta in supino & ab his cõposita ut compono cõposui compositum:a cano composita seruãt terminationem primitiui in supino:dicimus enim cautum:& succentum:q̃uis ex eo cõposita in ipso uerbo.a.in.i.conuertant tamen in supino.i.in.e.transferũt:ut succino succentum:occino occentum temno tempsi temptum format sicut alia preterita que terminant in psi:que uero finiunt in preterito in ui diuisas sillabas tunc ui mutant in tum ut straui stratum:spreui spretum in quibus omnibus penultima producitur:preter q̃ in his supinis litum:situm itum:quitũ:ctum:satũ: scalpo scalptum:psi in tum:ut sculpsi sculptum:& quibus est preteritum in ui diuisas sillabas tunc in talibus remouetur.u.littera. & additur tum ut strepui strepitum.& ubi terminantur in pi. tunc.i. mutatur in tum:ut rupi ruptum : tero tritum abiecta.u. & addita tum quia faciunt preteritum in ui sillabas non diuisas : quesitum

contritũ seui nõ setũ sed satũ facit in quo ante penultima corripit ut dictũ est supra:sunt etiam hec supina desertũ misertũ exertũ:que uero duplicãt.s.ante.i.talia mutant.si in tum in supino ut gessi gestum ussi ustum:& que duplicant.r.ante.o.in presenti talia cõuertunt.ro.in sum.ut curro cursum:& que terminantia in presenti habent in preterito perfecto.ui.in diuisum talia abiciunt.u.& addita tum faciunt supinum:ut lacesso lacessiui lacessitum : a pinso fit pistũ:quibus est preteritũ in xui.in.xi.& que desinunt in presenti in ctor ut aplector faciunt supinũ in xũ nexũ amplexũ & que habent preteritũ in ui in diuisum ut petiui abiecta ui.& addita tum faciũt preteritum ut petiui petitum penultima producta nisi missum duplici.s.sterto non habet supinum:& deponentia que desinunt in tor tor in sum uertunt ut utor usum: nitor nisum texo textum nexo nexum est supinum sequamur cetera.

Verbo impersonali tẽpore presenti legitur.Unde formẽtur hec tempora impersonalium facile est cognoscere : ideo illa ommitto:ad passiuã huius uerbi significationẽ me conferens.

Indicatiuo modo tempore presenti legor legeris:de supinis & preteritis perfectis huius coniugationis satis dictum est nunc solum breuiter tangam de temporum & personarum idest actionũ q̃ significantur fieri a personis talibus tẽporum differentiis formatione tangam : legor igitur a lego addita.r.littera legebar a sua prima preteriti sillabe:mutando.m.in.r. legebaris ab eadem ris

Verbo impersonali tempore presenti legitur : preterito imperfecto legebatur : preterito pfecto lectuz est vel fuit:preterito plusq̃z perfecto lectum erat vel fuerat: futuro leget. Imperatiuo modo tempore presenti legatur : futuro legitor:optatiuo modo tempore presenti vtinaz legatur : preterito imperfecto vtinaz legeretur:preterito pfecto vtinam lectum esset vel fuisset:futuro vtinaz legatur: subiunctiuo modo tempore pñti cum legatur : preterito impfecto cum legeretur:preterito perfecto cum lectum sit vel fuerit : p̃terito plusq̃z perfecto cũ lectuz esset vel fuisset:futuro cum lectuz erit vel fuerit. Infinitiuo modo tempore presenti ⁊ preterito impfecto legi: preterito pfecto ⁊ plusq̃z pfecto lectũ eẽ vel fuisse:futuro lectũ iri.

¶ Indicatiuo modo tēpore pñti lego: legeris vel legere legitur: & plr̄ legimur legimini leguntur. preterito imperfecto legebar legebaris vel legebare legebatur. & pluralr̄ legebamur legebamini legebantur. preterito perfecto lectus sum: vel fui. lectus. es. vel fuisti. lectus est vel fuit. & pluralr̄ lecti sumus: vel fuimus: lecti estis vel fuistis: lecti sunt fuerunt vel fuere: preterito plusq̄ pfecto lectus eram vel fueram: lectus eras vel fueras lectus erat vel fuerat: & pluraliter ecti eramus vel fueramus lecti eratis vel fueratis: lecti erāt vel fuerāt: futuro legar legeris: vel legere legetur: & plu legemur legemini legentur.

¶ Imperatiuo modo tp̄e p̄senti ad secundam & tertiam psonam legere legatur & pluralr̄ legamur legamini legantur. futuro legitor tu. legitor ille. & pluralr̄ legamur legiminor legūtor. optatiuo modo tempore presenti vtinaz legar legaris vel legare legatur: & pluraliter vtinaz legamur legamini legātur. preterito impfecto vtinā legerer legereris vel legerere legeretur. & pluraliter vtinaz legeremur legeremini legerētur. preterito perfecto: & plusq̄ perfecto vtinam lectus essem vel fuissem: lectus esses vel fuisses: lectus esset

uel ri interposita etiā in re ut legebaris: uel legebare legebat: a tertia actiui addita ur: legebamur legebamini: a secūda singularis actiui remota. s. & addita mur & mini sillabis legebantur a tertia actiui addita ur: legar a futuri prima persona mutando. m. in. r. legeris a secunda actiui futuri ī teriecta ri legetur a leget addita ur. legere a singulari actiua addita re legatur a tertia actiua addita ur legamur aprima pluralis imperatiui abiecta. s. & addita. r. legamini fit a secunda presentis actiui indicatiui abiecta. s. & addita mini: legantur a tertia actiui addita ur: legitor tu: fit a sua actiui: addita. r. legamur est similis sue prime persone presentis pluralis numeri legiminor fit a secūda presentis indicatiui passiui pluralis numeri. i. finali ī or conuersa: legūtor formatur a tertia actiui addita. r. utinam legerer fuit in optatiuo: & subiunctiuo ab actiuis mutādo m. in. r. & in secunda singularis interposita ri uel re. & si ante. s. . i. breuis esset hec in. e. mutata faciunt passiuorum

personas:infinitiuo modo legi fit ab actiuo.e. in i.& quidam dicunt a secũda imperatiui hac mutatione facta: futuro lectum iri:iam satis dictum est de huiuscemodi coniugationibus.

Formatio quarte cõiugationis.

Audio audis audit huius coniugationis est tantum una terminatio ĩ io uel sint actiua uel sint neutralia eo queo ueneo & ex his composita excipiuntur facit in preterito audiui & ut plurimũ omnia uerba huius coniugatiõis tale preteritum habent:uincio tamẽ uinxi facit quia si uerba que desinunt in cio in presenti ĩdicatiuo excesserint numerum duas sillabarum & ante cio habuerint.n. tunc conuertunt cio in xi ut sãctio sanxi:facit tamẽ sanciui:& sancii: que etiã habuerint uel.n. uel r. uel.u.ante cio: uel etiã aliquam aliam consonãtem ut fulcio fulsi & fulxi facere potest alia omnia desinunt in ui in diui sum remota.s.finali secũde persone presentis indicatiui:ut scio scis sciui:ab eo etiam composita haurio hausi:& hauriui & haurii faciet:sensi aperui:a

vel fuisset:ꝛ pluraliter vtinã lecti essemus vel fuissemus:lecti essetis vel fuissetis:lecti eẽnt vel fuissent. futuro vtinam legar legaris:vel legare legatur:ꝛ pluraliter vtinã legamur legamini legantur. Subiunctiuo modo tpe p̄senti cum legar legaris: vel legare legatur. ꝛ pluraliter cum legamur legamini legantur. preterito imp fecto cuz legerer legereris vel legerere legeretur. ꝛ pluraliter cuz legeremur legeremini legerẽtur. preterito perfecto cum lectus sim vel fuerim: lectus sis vel fueris: lectus sit vel fuerit. ꝛ pluralr cum lecti simus vel fuerimus:lecti sitis vel fueritis: lecti sint vel fuerint. preterito plusq̄ȝ pfecto cuz lectus essem vel fuissem lectus esses vel fuisses:lectus esset vel fuisset:ꝛ plr cum lecti essemus vel fuissemus: lecti essetis vel fuissetis:lecti essent vel fuissent. futuro cuz lectus ero: vel fuero:lectus eris vel fueris: lectus erit vel fuerit: ꝛ pluraliter cum lecti erimus vel fuerimus: lecti eritis vel fueritis:lecti erint vel fuerint. Infinitiuo modo tẽpore presenti legi preterito pfecto ꝛ plusq̄ȝ perfecto lectum esse vel fuisse. futuro lectum iri. Quot participia trahunt ab hoc verbo passiuo:duo:que:lect⁹ ꝛ legẽdus. lectus vnde formatur ab vltimo

supino quomodo lectum lectu: addita.s.littera fit lectus:legẽdus vnde formatur:a genitiuo sui pre sentis participij quomodo legens legentis tis.in dus fit legendus.

¶ Indicatiuo modo tẽpore pñti audio audis audit:⁊ plr̃ audimus auditis audiunt. preterito imper= fecto audiebam audiebas audie= bat.⁊ pluraliter audiebamus au= diebatis audiebant. preterito per fecto audiui audiuisti audiuit. ⁊ pluraliter audiuimus audiuistis: audiuerũt vel audiuere.preterito plusq̃ perfecto audiueram audi ueras audiuerat. ⁊ plr̃ audiuera= mus audiueratis audiuerant. fu= turo audiam audies audiet.⁊ plr̃ audiemus audietis audient.

¶ Imperatiuo modo tẽpore pre senti ad secundam ⁊ tertiam per= sonam audi audiat.Et pluraliter audiamus audite audiant.futuro audito tu audito ille. ⁊ pluraliter audiamus auditote audiunto.

¶ Optatiuo modo tempore pre= senti ⁊ preterito imperfecto vtinã audirem audires audiret. ⁊ plu= raliter vtinam audiremus audi= retis audirent. preterito plusq̃ p fecto vtinã audiuissem audiuisses audiuisset. ⁊ pluralr̃ vtinam au= diuissem⁹ audiuissetis audiuissent. futuro vtinam audiam audias audiat. ⁊ pluralr̃ vtinam audia=

pario uisum componi: a quo composita si princi- palem sillabam putant: nec habuerint ex integra compositione conuertũt io in ui:ut cooperio co- operui:reperio in preteri to duplicat.p. ut repperi cõperio uero: non tamẽ habet preteritum simile ut comperi: a quo uero pario scilicet si que uer- ba deponentia fuerint q̃- lia sunt experior operior habebunt preterita passi- uis similia: ut expertus: opertus:salio facit saliui salii:& salui: legatur luca nus in quarto:& ouidius in quarto fastorum.& sta tius in nono. & habent supinum in ctum quorũ est preteritum in xi.ut sã xi sanctum: & sancitum: quorum uero est preteri- tum in si quod.r.uel.l.p̃- cesserit talia si mutant in tum sarsi sartum refertio refertũ ut patet apud ci- ceronem secundo tuscu- lanorum questionũ: alia in si desinentia:seruãt ge neralem regulam termi- nantium:in si ut sensi sen sum:hausi haustum: sepsi septum:ueni uentũ a per- tum partum: alia omnia que tam in ui q̃ in.ii. faci unt preteritum:supinum faciũt in tum: penultima

producta ut munio: mu niui: munitum: sed que desinunt in eo: ut sunt dissilaba aliarum coniugationum: penultimam supini corripiunt ut eo iui.uel.ii.itum:sino: siui: uel sii situm:cieo:cii:uel ciui citum penultimam corripit a cio quarte con iugationis producit & pono penultimam corri pit sui suppini: ueneo tamen uenum facit: non uenitum: sepelio sepultum: & sepelitum: ut est auctor cato in thermū: salio saltum: per simplex l. per duplex salitum sal lo salsum: a quo saliturus & salsurus: apud liuium: & etiam participium preteriti: salitus: & salsus: ambio: ambii: am biui: & ambitum: penultima producta: ratione huius nominis ambitus: in quo penultima corripitur: ouidius in primo methamorphosis: possit: & ambite circundare littora terre: & lucanus in primo: letalisq; ambitur urbis: annua uenali referens certamina campo: hec de preteritis & supi nis huius coniugationis & de personis omnium coniugationum dictum est: breuibus & hic tan.

mus audiatis audiant. Subiunctiuo modo tempore presenti cuз audiam audias audiat. ꝛ pluralr̄ cum audiamus audiatis audiant. preterito imperfecto cū audirem audires audiret. ꝛ pluraliter cum audiremus audiretis audirent. preterito perfecto cuз audiuerim audiueris audiuerit. ꝛ pluraliter cum audiuerimus audiueritis au diuerint. preterito plusq̄ pfecto cum audiuissem audiuisses audiuisset. ꝛ pluralr̄ cū audiuissemus audiuissetis audiuissent. futuro cū audiuero audiueris audiuerit. ꝛ pluraliter cum audiuerimus audiueritis audiuerint. Infinitiuo modo tēpore presenti ꝛ preterito imperfecto audire. preterito perfecto ꝛ plusq̄ perfecto audiuisse. futuro auditū ire vł auditurū esse.

Quot participia trahunt ab hoc verbo actiuo? duo: que? audiens ꝛ auditurus. Audiens vnde formatur? a prima persona preteriti imperfecti indicatiui modi: quomodo? audiebam: bam in ns fit audiens. Auditurus vnde formatur? ab vltimo supino: quomodo: auditum auditu: addita rus fit auditurus.

¶ Uerbo impersonali tempore presenti auditur. preterito imperfecto audiebatur. preterito perfecto auditum est vel fuit. preterito

plusq̃ perfecto auditus erat vel fuerat. futuro audiet. Impatiuo modo tp̃e pñti audiatur. futuro auditor. Optatiuo modo tẽpore presenti vtinã audiatur. preterito pfecto vtinam auditum esset vel fuisset. futuro vtinam audiatur. Subiũctiuo modo cu3 audiatur. preterito impfecto cũ audiretur. preterito pfecto cu3 auditũ sit vel fuerit. preterito plusq̃ pfecto cu3 auditũ esset vel fuisset. futuro cu3 auditũ erit vel fuerit. Infinitiuo modo tp̃e p̃senti ⁊ ptõ impfecto audiri. preterito pfecto ⁊ plusq̃ perfecto auditum esse vel fuisse. futuro auditum iri.

¶ Indicatiuo modo tp̃e presenti audior audiris vel audire audit. ⁊ plr̃ audimur audimini audiuntur. preterito impfecto audiebar audiebaris vel audiebare audiebatur. ⁊ pluraliter audiebamur audiebamini audiebant. p̃terito perfecto auditus sum vel fui auditus. es. vel fuisti auditus est vel fuit: ⁊ pluraliter auditi sumus vel fuimus auditi estis vel fuistis: auditi sunt fuerunt vel fuere. futuro audiar audieris vel audiere audietur: ⁊ pluraliter audiemur audiemini audientur.

¶ Imperatiuo modo tempore presenti ad secundam ⁊ tertiam personam: audire: audiatur:

gam: prima & secunda uerba solis pro nominibus iungi solet: ne si iũgeretur nomini fieret soloecismus: ut cum dicerent lego fabius: sed ego fabius lego tertia potest iungi nominibus absque casu uocatiuo: unde prima persona in prima coniugatione in o. & secunda in as. o. in as conuersa productam secunda in es productã que necessario minor ẽ una sillaba in tertia uero coniugatione si habuerit. i. ante. o. tunc re mota. o. assumit. s. in secunda persona: ut cupio cupis: alia omnia quacunq̃ littera antecedente. o. i is breuẽ: mutato: faciunt secundã personã ut ruo ruis: lego legis: in hac quarta cõiugatione prima psona exit: ĩ io & in eo. a quo fit scd̃a o. in es uel eo in is conuersa: ut audio audis trãseo trãsis & in utraq̃ terminatione puta etiam in nequeo: nequis ẽ minor una sillaba exceptis anomalis idest in equalibus terminatione aliarũ coniugationũ qm̃ sunt irregularia ut nõ seruãtia regulam alicuius coniugationis: futuro audiam fit

a secunda persona presen
tis indicatiui remota.s.&
addita am uel a pria mu-
tando.o.in am:audio au
diam:audies:am in es au
diet.s.in.t. sicut audiebā
o in e & addita bam pre-
ter ibam quibam audiēt
a tertia psona singularis
interiecta .n. alie forma-
tiones huius coniugatio
nis seruant regulam alia-
rum coniugationum.

¶ Audior audiris:que cō
ueniunt uerbis prime se-
cunde & tertie coniuga
tionis formationes tem-
poribus.hee & huic: hoc
tamen interest: audiar in
futuro:a sua actiui fit mu
tādo.m.in.r. audieris ab
eadem.e.longa remanē-
te tertia fit a tertia actiui
addita ur.cętera sunt ali-
is similia.

¶ Formatio uerbi anomali.

¶ Indicatiuo modo:sum
es est nunc de anomalis
discerēdum est que qua-
tuor sunt:sum uolo fero
& edo que anomala di-
cunt quia habēt in equa
lem declinationem aliis
coniugationibus:de hoc
uerbo sum q̄uis plura su-
pra dixerim tamen etiā
pauca addam ꝙ scilicet
hoc fere totū profertur
per concisionē precipue
in presenti

⁊ pluraliter audiamur audiami-
ni audiantur. futuro auditor tu.
auditor ille. ⁊ pluralr̄ audiamur
audiminor audiuntor. optatiuo
modo tempore presenti vtinam
audirer audireris vel audirere au
diretur. ⁊ pluraliter vtinam au-
diremur audiremini audirentur.
preterito plusq̄ perfecto vtinam
auditus essem vel fuissem: audi-
tus esses vel fuisses:auditus esset
vel fuisset:⁊ pluraliter vtinaȝ au-
diti essemus vel fuissemus:auditi
essetis vel fuissetis: auditi essent
vel fuissent.futuro vtinaȝ audiar
audiaris vel audiare audiatur. ⁊
pluraliter vtinam audiamur au-
diamini audiantur. subiunctiuo
modo tempore presenti cum au-
diar audiaris vel audiare audia-
tur. ⁊ pluraliter cum audiamur
audiamini audiantur. preterito
imperfecto cū audirer audireris
vel audirere audiretur. ⁊ pluralr̄
cum audiremur audiremini audi
rentur.preterito perfecto cum au
ditus sim vel fuerim auditus sis
vel fueris:auditus sit vel fuerit.⁊
pluraliter cum auditi erimus vel
fuerim⁹:auditi eritis vel fueritis:
auditi erint vel fuerint. preterito
perfecto cum auditus essem vel
fuissem:auditus esses vel fuisses:
auditus esset vel fuisset.⁊ pluralr̄
cū auditi essemus vel fuissemus:
auditi essetis

auditi essetis vel fuissetis auditi
essent vel fuissent.futuro cũ au=
ditus ero vel fuero auditus eris
vel fueris:auditus erit vel fuerit:
⁊ pluraliter cũ auditi erimus vel
fuerimus auditi eritis vel fueritis:
auditi erint vel fuerint. Infiniti=
uo modo tẽpore presenti: ⁊ pre=
terito imꝑfecto audiri preterito
perfecto ⁊ plusq̃ perfecto auditũ
esse vel fuisse.futuro auditum iri.
Quot participia trahunt ab hoc
verbo passiuo duo que: auditus
⁊ audiendus: auditus vnde for=
matur ab vltimo supino: quo=
modo: auditũ auditu addita.s.
fit auditus:audiendus vnde for=
matur: a genitiuo sui presentis
participij quomodo audiens au=
dientis tis.in dus fit audiendus.
¶ Indicatiuo modo tempore pre
senti sum:es.est:⁊ pluralr̃ sumus
estis.sunt:preterito imꝑfecto erã
eras erat:⁊ pluralr̃ eramus eratis
erant: preterito perfecto fui fuisti
fuit. ⁊ pluralr̃ fuimus fuistis fue=
runt vel fuere: preterito plusq̃
perfecto fueram fueras fuerat: ⁊
pluraliter fueramus fueratis fue=
rant.futuro ero eris erit.⁊ plura=
liter erimus eritis erunt. Impe=
ratiuo modo tempore presenti:
ad secundam ⁊ tertiam personã:
sis.vel es.sit. ⁊ pluraliter simus.
este.sint.futuro esto.tu.esto ille. ⁊

in presenti indicatiui ut
summam suimet simpli-
citatem indicans:quo &
substantiuum dicitur: q̃
per se substet: nec egeat
alio uerbo: sed in ipsum
cętera resoluũtur: & hoc
totum sumptũ est a gre
cis: breuitate gaudenti-
bus:quod quid significet
dictum est supra.

¶ Formatio uerbi uolo.

¶ Indicatiuo modo: per
sincopam consonantes:
& mutatione .o. in.e. &
addita is pro ei diphton
gum facit: antiquissimi
enim dicebãt: uolo ueis
pro uolo uolis: post ta-
men iuniores ei.in.i. lon
gum conuertere ausi sũt
ne si uelis dicerent intel-
ligeretur datiuus & abla
tiuus plurales huius no-
minis uelum uelis tertia
quoq; persona profertur
per cõcisionem uult uel
uolt pro uolit:ubi o in u
conuersa uult dicimus:
plautus tamen maluit di
xisse uolt q̃ uult: uolum⁹
pro uolimus.u.pro.i. pe-
nultima ponitur: uultis
pro uolitis per circunci-
sionem tertie persone ad
dita is profertur sicut in
aliis coniugationibus ut
legetis docetis:uolunt se
quitur tertiam coniuga-
tionem.o.in unt cõuersa

¶ Plautus.

T

ut & reliqua huius uerbi tempora indicatiui modi: imperatiuo modo caret hic recte: quia non habet secundam personam indicatiui nisi corruptã ex qua secunda imperatiui nasci solet caret & tertia imperatiui: posset tamẽ facere uolo uolat ex prima persona indicatiui: mutata. o. in at. sed differẽtie causa huius uerbi uolo uolas uolat hoc factum est: ut ea careat: & ideo subiũctiuus modus habet uelis uelit dici etiã posset morali ratione qa impatiuus significat necessitatẽ aqua uolũtas cũ sit libera abhorent quod & uerbũ hanc significãs renuit habet tamẽ in cõpositione idest imperatiuum compositum in secunda persona in. i. desinente ut noli: ut tamen possumus subiuncto pro imperatiuo ut fac uelis: in prima & tertia persona plurali omnium uerborum imperatiuus presens: similis est subiũcto presens ut preteritum imperfectũ ac futurũ: optatiui modi ut uellem & uelim hãc regulã corrũpit qd' fit differẽtie causa secunde psone indicatiui ex qua ipsa oritur futurũ

pluraliter sumus estote sunto: vel suntote. Optatiuo modo tẽpore pñti: ꝛ ptõ impfecto vtinaz essem esses esset: ꝛ plr vtinam essemus essetis essent. Futuro vtinam sim sis sit. ꝛ plr vtinã simus sitis sint. Subiũctiuo modo tpe pñti cum sim sis sit. Et plr cum simus sitis sint: ptõ impfecto cuz essem esses esset: ꝛ plr cũ essem⁹ essetis essent. Ptõ perfecto cum fuerim fueris fuerit: ꝛ plr cũ fuerimus fueritis fuerint. Ptõ plusq̃ꝫ pfecto cum fuissem fuisses fuisset. ꝛ plr cum fuissemus fuissetis fuissent. futuro cuz fuero fueris fuerit. ꝛ plr cum fuerimus fueritis fuerint. Infinitiuo modo tpe pñti: ꝛ ptõ impfecto esse: ptõ pfecto: ꝛ plusq̃ꝫ pfecto fuisse. Futuro caret: sꝫ pro eo vtimur fore: ꝛ futurũ esse: Gerũdijs ꝛ supinis caret. Quot participia trahũtur ab hoc uerbo substantiuo vnũ: qd' est ens: Ens: vñ formaꝛ: a prima psona: p̃teriti imperfecti indicatiui modi: qũo eram eras: mutando ras. in. ns. fit ens. ¶ Indicatiuo mõ tpe pñti: volo vis vult: ꝛ plr volumus vultis volũt. Ptõ impfecto volebam volebas volebat. ꝛ plr volebamus volebatis volebãt. Ptõ pfecto volui voluisti voluit. ꝛ plr voluimus voluistis voluerũt vel voluere. ptõ plusq̃ꝫ pfecto volue

rā volueras voluerat. ꝛ plr̄ volueram⁹ volueratis voluerāt. futuro volā voles volet. ꝛ plr̄ volem⁹ voletis volēt. ¶ Impatiuo mō caret: hēt tñ in cōpositione: Noli ꝛ nolite nolito ꝛ nolitote. Optatiuo mō tpe pñti ꝛ ptō imperfecto vtinā vellē velles vellet: ꝛ plr̄ vtinā vellem⁹ velletis vellēt. Ptō pfecto ꝛ plusq̄ pfecto vtinā voluissem voluisses voluisset. ꝛ plr̄ vtinā voluissem⁹ voluissetis voluissent. futuro vtinā velim velis velit. ꝛ plr̄ vtinā velim⁹ velitis velint. ¶ Subiūctiuo mō tpe pñti cū velim velis velit. ꝛ plr̄ cū velim⁹ velitis velint. ptō impfecto cū vellē velles vellet. ꝛ plr̄ cū vellemus velletis vellēt. ptō pfecto cū voluerim volueris voluerit. ꝛ plr̄ cū voluerim⁹ volueritis voluerīt. ptō plusq̄ perfecto cū voluissem voluisses voluisset. ꝛ plr̄ cū voluissem⁹ voluissetis voluissent. futuro cū voluero volueris voluerit. ꝛ plr̄ cū voluerim⁹ volueritis voluerīt. ¶ Infinitiuo modo tpe pñti ꝛ ptō impfecto velle: ptō pfecto ꝛ plusq̄ pfcō voluisse. futuro caret. Gerundijs: ꝛ supinis caret. Quot participia trahunt ab hoc verbo neutro: vnū: scilicet volēs: ꝛ formaṫ a prima psona preteriti imperfecti indicatiui modi: qūo volebam bam. in. ns. fit volens.

uero ut remoueatur dubiū aliter diceremus uolam uolas uolat dixerat tamē cicero: in secundo de natura deorum ꝓ uelim uolem: alia omnia q̄ a prima ante dicte coniugationis fiūt integrā declinationem seruant.

¶ Formatio uerbi fero

¶ Indicatiuo modo fero fers fert profert secundā & tertiam personam per sincopam. i. littere ne uidentur esse secūda & tertia persona huius uerbi ferio feris ferit: qđ a grecis habitū est: ferimus ferunt secuntur tertiam declinatiōem: fertis pro feritis: ex concisione preteritum perfectnm & futurum sunt cognata tertie coniugationis temporibus: & in omnibus aliis modis exceptis illis personis: que nasci solet a secunda persona: quia in his seruat eiusdem persone concisionem ut feris fer ferte ferto fertote ferrem ferre: & que fiunt a prima persona recta regula declinantur: ut ferebam: feram: tuli facit in preterito perfecto: & tetuli terentius: huic tetulissem pedem.

Indicatiuo modo tempore presenti: Fero fers fert. Et pluraliter ferimus fertis ferunt. Preterito imperfecto ferebam ferebas ferebat. Et pluraliter ferebamus ferebatis ferebant. Preterito perfecto tuli tulisti tulit. Et plr tulimus tulistis tulerunt vel tulere. Preterito plusq̄ perfecto tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter tuleramus tuleratis tulerant. Futuro feram feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent. Imperatiuo modo tempore presenti ad secundam et tertiam personam fer ferat. Et plr feramus ferte ferāt. Futuro ferto tu ferto ille. Et pluralr feramus fertote ferunto. Optatiuo modo tempore presenti et preterito imperfecto vtinam ferem feres feret. Et pluraliter vtinam feremus feretis ferent. Preterito perfecto et plusq̄ perfecto vtinam tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter vtinā tulissemus tulissetis tulissent. Futuro vtinam feram feras ferat. Et pluraliter vtinam feramus feratis ferant. Subiunctiuo modo tempore presenti cum feram feras ferat. Et pluralr cum feramus feratis ferant. Preterito imperfecto cū ferrem ferres ferret. Et pluralr cū ferremus ferretis ferrent. Ptō perfecto cum tulerim tuleris tulerit. Et pluralr cū tulerimus tuleritis tulerint. Preterito plusq̄ perfecto cum tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter cū tulissemus tulissetis tulissent. Futuro cū tulero tuleris tulerit. Et pluraliter cū tulerimus tuleritis tulerint. Infinitiuo modo tempore presenti et preterito imperfecto ferre. Preterito perfecto et plusq̄ perfecto tulisse. Futuro latum ire vel laturum esse. Gerundia vel participalia nomina sunt hec: ferēdi ferendo ferendum. Supina sunt hec latum latu. Quot participia trahuntur ab hoc verbo actiuo? duo: que? ferens et laturus. Ferens vnde formatur? a prima persona preteriti imperfecti indicatiui modi: quomodo? ferebam bam in ns fit ferens. Laturus vnde formatur: ab vltimo supino: quomodo? latum latu addita rus fit laturus.

Verbo impersonali tempore presenti fertur. Preterito imperfecto ferebatur. Preterito perfecto latum est vel fuit. Preterito plusq̃ perfecto: latum erat vel fuerat. Futuro feretur. Imperatiuo modo tempore presenti feratur. Futuro fertor. Optatiuo modo tempore p̃senti: ꝛ preterito imperfecto vtinaȝ ferretur. Preterito perfecto: ꝛ plusq̃ p̃fecto: vtinã latum esset: vel fuisset. Futuro vtinaȝ feratur. Subiunctiuo modo tempore presenti cũ feratur. Preterito imperfecto cũ ferretur preterito perfecto cũ latuȝ sit vel fuerit. Preterito plusq̃ perfecto cũ latum esset vel fuisset. Futuro cum latum erit vel fuerit. Infinitiuo modo tempore presenti: ꝛ preterito imp̃fecto ferri: preterito perfecto: ꝛ plusq̃ perfecto: latum esse vel fuisse. Futuro latuȝ iri. Indicatiuo modo tempore presenti: feror ferris vel ferre fertur. Et pluraliter ferimur ferimini feruntur. Preterito imp̃fecto ferebar ferebaris vel ferebare ferebatur. Et pluraliter ferebamur ferebamini ferebantur. Preterito perfecto latus sum: vel fui latus es. vel fuisti: latus est vel fuit. Et pluralr̃ lati sumus vel fuimus lati estis: vel fuistis lati sunt: fuerũt vel fuere. Preterito plusq̃ perfecto latus eram: vel fueram latus eras vel fueras: latus erat vel fuerat. Et pluraliter lati eramus vel fueramus lati eratis vel fueratis: lati erant vel fuerant. Futuro ferar fereris: vel ferere feretur. Et pluralr̃ feremur feremini ferentur. Imperatiuo modo tempore presenti: ad secundam: ꝛ tertiam p̃sonam: ferre feratur. Et pluralr̃ feramur feramini ferantur. Futuro fertor tu. fertor ille. Et plr̃ ferramur feriminor feruntor. Optatiuo modo tempore presenti: ꝛ preterito imp̃fecto vtinã ferrer ferreris vel ferrere ferret. Et plr̃ vtinã ferremur ferremini ferrentur. Preterito p̃fecto: ꝛ plusq̃ p̃fecto: vtinã latus essem: vel fuissem: latus esses: vel fuisses: latus esset: vel fuisset. Et plr̃ vtinam lati essemus: vel fuissemus: lati essetis: vel fuissetis: lati essent: vel fuissent. Futuro vtinam ferar feraris vel ferare feratur. Et plr̃

¶ Fertur hoc impersonale fit a fero: & hoc sequitur ipsum signifi candi modũ ut patuit ex supradictis: q̃ re in hoc nõ plura dicam.

¶ Indicatiuo modo feror ferris uel ferre fertur: non facit fereris ut legor legeris ne uideat futurum indicatiui habere uel hoc indicatiuum cũ illo aliquam similitudinẽ q̃uis sit in accentu cognitio: ad hoc tamẽ cautella superabũdãs iuuat: & ne tertia p̃sona hanc ex hoc sequẽs uideatur esse huius uerbi ferior feritur.

vtinã feramur feramini ferant. Subiũctiuo mõ tpe pñti cũ ferar feraris vel ferare ferat. Et plr cũ feramur ferami ni ferant. Prõ imꝑfecto cũ ferer ferreris vel ferrere ferretur. Et plr cũ ferremur ferremini ferrent. Prõ ꝑfecto cũ latus sim vel fuerim: latus sis: vel fueris: latus sit vel fuerit. Et plr cũ lati simus: vel fuerimꝰ: lati sitis: vel fueritis: lati sint: vel fuerint. Prõ plusq̃ꝫ ꝑfecto cũ latꝰ essem vel fuissem: latus esses vel fuisses: latus esset vel fuisset. ⁊ plr cũ lati essemus vel fuissemꝰ: lati essetis vel fuissetis: lati essent vel fuissent. Futuro cũ latus ero: vel fuero: latꝰ eris: vel fueris: latus erit vel fuerit. Et plr cũ lati erimus vel fuerimus: lati eritis vel fueritis: lati erũt vel fuerint. Infinitiuo mõ tpe pñti: ⁊ prõ imꝑfecto ferri. prõ ꝑfecto ⁊ plusq̃ꝫ ꝑfecto latũ esse vel fuisse. Futuro latũ iri. Quot participia trahunt ab hoc verbo passiuo: duo: que latus ⁊ ferẽdꝰ: latꝰ vñ formaṫ: ab vltimo supino: qũo: latũ latu: addita. s. fit latꝰ: ferẽdꝰ vñ formaṫ: a gtõ sui pñtis participij: quomodo ferens ferentis. tis. in dus. fit ferendus.

Indicatiuo modo tpe pñti edo: es est. ⁊ plr edimꝰ editis edũt. prõ imꝑfecto edebã edebas edebat. ⁊ plr edebamus edebatis edebant. prõ ꝑfecto edidi edidisti edidit. ⁊ plr edidimus edidistis ediderunt: vl' edidere. prõ plusq̃ꝫ ꝑfecto edideram edideras ediderat. ⁊ plr ediderramus edideratis ediderãt. futuro edam edes edet. ⁊ pluralr edemus edetis edent. Imꝑatiuo modo tpe p̄senti: ede edat. ⁊ plr edamꝰ edite edant. Futuro edito tu. edito ille. ⁊ plr edamꝰ editote edunto. Optatiuo modo tẽpore presenti ⁊ prõ imꝑfecto: vtinam

Formatio huius uerbi edo.

Indicatiuo modo edo cõcisione. d. lr̃e facit secũdã ꝑsonã & sineresi. e. & i. in ei diphtongõ iũctis & ei in. e. productã lr̃am ne si diceret eis aliud significare uideret: ideo dicimus: edo es est nõ edis ne uideamur dubitar an e. sit producta uel correpta: tertia fit a secunda addita. t. ut edo. es. est. que est eadem cum tertia uerbi sum es est: differentie causa: quia si modo aliorum uerborum secunda persona. s. in. t. mutata ꝓferri deberent: ut puta es. & tunc: & putarent con-

ederem ederes ederet. ⁊ pluraliter vtinā ederemus ederetis ederent. ptō pfecto ⁊ plusq̃ pfecto: vtinā edissē: edisses edisset. ⁊ plr vtinā edissem⁹ edissetis edissent. futuro vtinā edā edas edat. ⁊ plr vtinam eddam⁹ edatis edāt. Subiūctiuo modo tpe pñti cū edā edas edat. ⁊ plr cū edamus edatis edāt. ptō impfecto cū ederē ederes ederet. ⁊ plr cū ederem⁹ ederetis ederēt. ptō pfecto cū ederim ederis ederit. ⁊ plr cū ederimus ederitis ederint. ptō p usq̃ pfecto cū edissem edisses edisset. ⁊ plr cū edissemus edissetis edissent. Futuro cū edero ederis ederit. ⁊ plr cum ederimus ederitis ederint. Infinitiuo mō: tempore pñti: ⁊ ptō impfecto esse vel edere. ptō pfecto ⁊ plusq̃ perfecto edisse. Futuro essum ire vel essurum esse. Gerūdia vel participalia nomina: sunt hec: edendi edendo edendum: Supina sunt hec: esum esu. Quot participia trahuntur ab hoc verbo neutro duo: que: edens: ⁊ esurus. Edens: vnde formaᵗ ab vltimo supino: preteriti impfecti: indicatiui modi: quomodo: edebam: bam: in. ns. fit edens: Esurus: vnde formaᵗ ab vltimo supino: quomodo essum: esu: addita. rus. fit essurus.

iunctio: non uerbum: unde non solum in uerbis in equalibus tertia persona oritur a secunda mutata. s. in. t. sed & in omnibus aliis: es edimus edūt ex tertia cōiugatione: in preterito perfecto & futuro in tertia coniugatione que a prima psona nasci solent in tertia imperatiui & in futuro optatiui quod est presens subiunctiui: in omnibus aliis: que a secunda persona oriuntur: secunda est corrupta: hec tamen sillaba huius uerbis es producitur quam a secunda persona acceperūt scrutato ubiq; es ut este. esto estote: essent esse: nec plura de anomalis uerbis: quorū significatiōem dicam in commentariis ethycorū senece iunioris catonis: quos edidi cum agerem annum secundum supra uigenum a nostri christi dei diuinare uirguncule nati millesimo anno nonagessimo quarto regnāte alexandro taraconensi tunc ponticifice maximo: & maximiano germano imperatore: & cesare alexandri filio Valētino duce.

¶ Quo tempore policarpus commētatus ē libros ethycorū senece.

¶Verbo impsonali edit hoc uerbum patit impsonale passiue uocis: quis ñ uere habeat passiuũ i hac declinatione sequit tamẽ significandi modũ in re: quod idẽ dicat de uerbo eo. is. it. ut a me editur & a nobis itur subiungit a marone: itur in antiquam siluam.

¶Indicatiuo modo: eo: is: it: quam seqt cõiugationẽ termini temporum superius satis dictum est.

Uerbo impersonali tempore presenti editur: preterito imperfecto edebatur: preterito perfecto esum est: vel fuit: preterito plusq̃ pfecto: esum erat vel fuerat. futuro edet. Imperatiuo modo tempore pñti edatur. futuro editor. Optatiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito impfecto: vtinam ederetur. Preterito perfecto: ⁊ plusq̃ perfecto: vtinam esum esset: vel fuisset. Futuro vtinam edatur. Subiunctiuo modo tempore presenti: cum edatur. preterito imperfecto cum ederetur. preterito perfecto cum esum sit: vel fuerit. Preterito plusq̃ perfecto cum esum esset vel fuisset. Futuro cum essum erit vel fuerit. Infinitiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito imperfecto edi. Preterito perfecto: ⁊ plusq̃ perfecto: essum: esse: vel fuisse. Futuro esum iri. amicus est meus et tulisset

Indicatiuo modo tempore presenti. eo. is. it: ⁊ pluralr imus itis eunt. Preterito imperfecto ibam ibas ibat. Et pluraliter ibamus ibatis ibant. Preterito perfecto iui iuisti iuit. Et pluraliter iuimus iuistis iuerunt vel iuere. Preterito plusq̃ perfecto iueram iueras iuerant. Et plr iueramus iueratis iuerant. Futuro ibo ibis ibit. Et plr ibimus ibitis ibunt. Imperatiuo modo tẽpore presenti: ad secundam ⁊ tertiam personam: i. eat. Et plr eamus ite eant. Futuro ito. tu. ito. ille. Et pluraliter eamus itote eunto. Optatiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito imperfecto: vtinam irem ires iret. Et pluraliter vtinam iremus iretis irent. Preterito perfecto ⁊ plusq̃ perfecto vtinã iuissem iuisses iuisset. Et pluraliter vtinã iuissemus iuissetis iuissent. Futuro vtinam eam eas eat. Et pluralr vtinam eamus eatis eant. Subiunctiuo modo tempore presenti: cum eam eas eat. Et pluraliter cuȝ eamus eatis eant. Preterito imperfecto cuȝ irem ires iret. Et pluralr cum iremus iretis irent. Preterito perfecto cum iuerim iueris iuerit. Et pluraliter cum iuerimus iueritis iuerint. Preterito plusq̃ perfecto cum iuissem iuisses iuisset. Et pluraliter cũ iuissemus iuissetis iuissent. Futuro cũ iuero

ineris

ineris inerit. Et plr cũ inerim⁹ ineritis inerint. Infinitiuo mõ tpe pñti ⁊ ptõ ipfecto ire ptõ pfecto ⁊ plusq̃ʒ pfecto iuisse. Futuro itum ire vel iturum esse. Gerũdia vel participalia nomina sunt hec: eundi eundo eũdum. Supina sunt hec: itum itu. Quot participia trahunt ab hoc verbo neutro: duo: que: iens ⁊ iturus. Iens vnde formatur: a prima persona preteriti imperfecti indicati modi: qũo: ibam bam in ns fit iens. Iturus vnde formatur: ab vltimo supino: quomodo: itum itu addita rus fit iturus.

Uerbo impersonali tempore presenti itur. preterito imperfecto ibatur. preterito perfecto itum est vel fuit. Ptõ plusq̃ʒ perfecto itum erat vel fuerat. Futuro ibitur. Imperatiuo modo tempore presenti eatur. Futuro itor. Optatiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito impfecto vtinam iretur. Ptõ perfecto ⁊ plusq̃ʒ perfecto vtinam itũ esset vel fuisset. Futuro vtinã eatur. Subiunctiuo mõ tempore presenti cum eatur. Preterito imperfecto cum iretur. Preterito perfecto cum itum sit vel fuerit. Ptõ perfecto cum itum esset vel fuisset. Futuro cum itum erit vel fuerit. Infinitiuo modo tempore presenti: ⁊ preterito impfecto iri. Preterito perfecto ⁊ plusq̃ʒ perfecto itum esse vel fuisse. Futuro itum iri.

Indicatiuo modo tempore presenti. Gaudeo gaudes gaudet. Et pluraliter gaudemus gaudetis gaudẽt. Ptõ imperfecto gaudebam gaudebas gaudebat. Et pluralr gaudebamus gaudebatis gaudebant. Preterito pfecto gauisus sum vel fui. gauisus es vel fuisti. gauisus est vel fuit. Et pluraliter gauisi simus vel fuimus. gauisi estis vel fuistis. gauisi sunt fuerunt vel fuere. Preterito plusq̃ʒ perfecto gauisus eram vel fueram. gauisus eras vel fueras. gauisus erat vel fuerat. Et pluraliter gauisi eramus vel fueramus. gauisi eratis vel fueratis. gauisi erant vel fuerãt. Futuro gaudebo gaudebis gaudebit. Et pluralr gaudebimus gaudebitis gaudebũt. Imperatiuo modo tẽpore presenti ⁊ preterito impfecto gaude gaudeat. Et

¶ Indicatiuo modo: gaudeo: hoc uerbũ & fio: carent impersonalib⁹ utriusq̃ uocis quia nõ datur horum uerborũ significandi modus hoc patiẽs: ut patet recte discutienti.

pluralr̃ gaudeamus gaudete gaudeãt. Futuro gaudeto tu. gaudeto ille. ⁊ plr̃ gaudeamus gaudetote gaudento. Optatiuo modo tp̄e p̄nti: vtinã gaudeam gaudeas gaudeat. Et plr̃ vtinã gaudeamus gaudete gaudeãt. ptõ imp̄fecto vtinã gauderem gauderes gauderet. Et plr̃ vtinã gauderemus gauderetis gauderẽt. P̄tõ p̄fecto ⁊ plusq̄ꝫ p̄fecto vtinã gauisus essem vel fuissem: gauisus esses vel fuisses. gauisus esset vel fuisset. ⁊ plr̃ vtinã gauisi essemus vel fuissemus. gauisi essetis vel fuissetis. gauisi essent vel fuissent. Futuro vtinã gaudeam gaudeas gaudeat. ⁊ plr̃ vtinã gaudeamꝰ gaudeatis gaudeãt. Subiũctiuo modo tp̄e p̄nti cũ gaudeã gaudeas gaudeat. ⁊ plr̃ cũ gaudeamꝰ gaudeatis gaudeant. ptõ impfecto cũ gauderẽ gauderes gauderet. ⁊ plr̃ cũ gauderemus gauderetis gauderẽt. ptõ p̄fecto cũ gauisus sim vel fuerim. gauisus sis vel fueris. gauisus sit vel fuerit. ⁊ plr̃ cũ gauisi simus vel fuerimus. gauisi sitis vel fueritis. gauisi sint vel fuerint. P̄tõ plusq̄ꝫ p̄fecto cũ gauisus essem vel fuissem: gauisus esses vel fuisses. gauisus esset vel fuisset. ⁊ plr̃ cum gauisi essemus vel fuissemus. gauisi essetis vel fuissetis. gauisi essent vel fuissent. Futuro cum gauisus ero vel fuero. gauisus eris vel fueris. gauisus erit vel fuerit. ⁊ plr̃ cũ gauisi erimus vel fuerimꝰ. gauisi eritis vel fueritis. gauisi erint vel fuerint. Infinitiuo modo tp̄e p̄nti: ⁊ ptõ imp̄fecto gaudere. ptõ p̄fecto ⁊ plusq̄ꝫ p̄fecto gauisum esse vel fuisse. Futuro gauisum iri. Gerũdia vl' participalia noĩa sunt hec. gaudẽdi gaudẽdo gaudẽdũ. Supina sunt hec. gauisum gauisu. Quot participia trahunt ab hoc verbo neutro passiuo: tria: que? gaudẽs gauisus ⁊ gauisurus. Gaudens vñ formatur? a prima p̄sona p̄teriti imp̄fecti indicatiui modi: q̃uo: gaudebã bam. in. ns. fit gaudens. Gauisus vñ formatur? ab vltimo supino: quomodo: gauisum gauisu. addita. s. fit gauisus. Gauisurus vnde formatur? ab eodẽ vltimo supino: quomodo: gauisum gauisu. addita rus. fit gauisurus.

Indicatiuo mō tpe pn̄ti: Fio fis fit. ꝛ plr̄ fim⁹ fitis fiunt. Ptō impfecto fiebā fiebas fiebat. Et plr̄ fiebam⁹ fiebatis fiebāt. Ptō pfecto fact⁹ sum vel fui. fact⁹. es. vel fuisti. factus est: vel fuit. Et plr̄ facti sum⁹ vel fuim⁹. facti estis vel fuistis. facti sunt. fuerūt vel fuere. Ptō plusq̄ȝ pfecto factus erā vel fuerā: factus eras vel fueras. factus erat vel fuerat. Et plr̄ facti eramus vel fueramus. facti eratis vel fueratis. facti erāt vel fuerāt. Futuro fiam fies fiet. Et plr̄ fiemus fietis fient. ¶ Impatiuo mō tpe pn̄ti ꝛ ptō impfecto: fi fiat. Et pluraliter fiamus fite fiant. Futuro fito tu. fito ille. Et pluralr̄ fiamus fitote fiunto. ¶ Optatiuo modo tempore presenti ꝛ preterito imperfecto: vtinam fierem fieres fieret. Et pluraliter vtinaȝ fieremus fieretis fierent. Preterito plusq̄ȝ perfecto vtinam factus essem vel fuissem fact⁹ esses vel fuisses. fact⁹ esset vel fuisset. Et pluraliter vtinam facti essemus vel fuissemus essetis vel fuissetis. essent vel fuissent. Futuro vtinam fiam fias fiat. Et plr̄ vtinā fiamus fiatis fiāt. ¶ Subiūctiuo modo tpe pn̄ti cū fiam fias fiat. Et plr̄ cū fiam⁹ fiatis fiāt. Ptō impfecto cū fierē fieres fieret. Et plr̄ cū fierem⁹ fieretis fierēt. Ptō pfecto cū fact⁹ sim vel fuerim sis vel fueris sit vel fuerit. Et plr̄ cū facti sim⁹ vel fuerim⁹ sitis vel fueritis sint vl' fuerint. Ptō plusq̄ȝ pfecto cū fact⁹ essem vel fuissem: fact⁹ esses vel fuisses. fact⁹ esset vel fuisset. Et plr̄ cū facti essem⁹ vel fuissem⁹. essetis vel fuissetis. essent vel fuissent. Futuro cū fact⁹ ero vel fuero. factus eris vel fueris. fact⁹ erit vel fuerit. Et plr̄ cū facti erimus vel fuerimus facti eritis vel fueritis. facti erint vel fuerint. Infinitiuo modo tpe pn̄ti fieri. Ptō pfecto ꝛ plusq̄ȝ pfecto factum esse vel fuisse. Futuro factum iri. Gerundijs caret. Supina sunt hec: factū factu. Quot participia trahunt ab hoc verbo neutro passiuo duo: que? fact⁹ ꝛ faciēdus. Factus vn̄ formatur: ab vltimo supino: quō: scd̄m factu. addita. s. fit fact⁹. Faciendus vnde formatur: a genitiuo sui pn̄tis participij: quomodo: faciens facientis tis in dus fit faciendus.

Indicatiuo modo tempore presenti. Et preterito imperfecto ꝛ preterito perfecto: Memini meministi meminit. Et pluraliter meminimus meministis meminerunt vel meminere. Preterito plusq̄ꝫ perfecto memineram memineras meminerat. Et pluraliter memineramus memineratis meminerant. Futuro caret. Imperatiuo modo tempore presenti: ꝛ futuro: memēto: ꝛ plr memētote. Optatiuo modo tempore presenti ꝛ preterito imperfecto ꝛ perfecto: Et plusq̄ꝫ perfecto: vtinam meminissem meminisses meminisset. Et pluraliter vtinā meminissemus meminissetis meminissent. Futuro caret. Subiunctiuo modo tempore presenti: ꝛ preterito imperfecto cum meminerim memineris meminerit. Et pluraliter cum meminerimus memineritis meminerint. Preterito pfecto ꝛ plusq̄ꝫ perfecto cū meminissem meminisses meminisset. Et pluraliter cum meminissemus meminissetis meminissent. Futuro cū meminero memineris meminerit. Et pluraliter cū meminerimꝰ memineritis meminerint. Infinitiuo modo tempore p̄senti: ꝛ preterito imperfecto perfecto. Et plusq̄ꝫ perfecto meminisse. Futuro caret.

Indicatiuo modo tempore presenti: opportet. preterito imperfecto: oportebat. preterito perfecto. oportuit. Ptō plusq̄ꝫ perfecto. oportuerat. Futuro. oportebit. ¶ Imperatiuo modo tempore presenti. oporteat. ¶ Optatiuo modo tempore presenti: ꝛ preterito imperfecto: vtinam oporteret. Preterito perfecto: ꝛ plusq̄ꝫ perfecto: vtinaꝫ oportuisset. Futuro vtinam oporteat. ¶ Subiunctiuo modo tempore presenti cuꝫ oporteat. preterito impfecto cum oporteret. preterito perfecto cum oportuerit. Ptō plusq̄ꝫ perfecto cuꝫ oportuisset. Futuro cum oportuerit. ¶ Infinitiuo modo tp̄e p̄nti: ꝛ ptō imperfecto oportere. Ptō perfecto: ꝛ plusq̄ꝫ perfecto oportuisse ceteris caret.

¶ Dionisij: Apolloni: Donati: octo partium orationis: Liber tertius de participio.

Legens: que pars est: participiuz est. Quare est participium: quia partez capit nominis: partemq3 verbi. Recipit enim: genera et casus: a verbo tempora: et significationes: ab vtroq3 numerum et figuram. ¶ Participio quot accidūt: sex que? genus: casus: tēpus: significatio: numerus: et figura.

¶ Legēs: qualis generis est: legēs est generis cōmunis: quare: quia sic est illud cui adherret.

¶ Legens: qualis casus est: legens est casus nominatiui: quare: quia in tali casu declinando reperitur.

¶ Legens: qualis temporis: legēs est temporis presentis: et preteriti impfecti: quare? quia: omne participiū desinēs: in ans: vel in ens: presentis: et preteriti impfecti temporis est. ¶ Lectus sum: vel fui: vel lectus eram: vel fueram.

¶ Qualis temporis est: preteriti perfecti: et plusq3 perfecti: quare quia omne participiuz desinens: in tus. in sus. vel in xus. et vnum in uus. quod est mortu9. preteriti pfecti et plusq3 perfecti tēporis est.

¶ Lecturus: et legendus: qualis tēporis est: futuri: quare: quia omne participium desinens: in rus: et in dus: futuri temporis est.

¶ Legens: que pars orationis est: participiū est: quāuis horisticus diceret participium esse inuentū ut eo ipso oratio redderet. breuior: & clarior. uitatis aliis partib9 orationis: & hoc participium significat actionem: & passionem: nomine ipso uariabili p casus: in substantia cuius: per tale nomen significata: itelligit actio & ideo solet dici q Participium significat per modum fluxus & fieri unite substātie: & uerbum per modū indistantis a substātia: & est una pars orationis ex duabus constituta in uno significato & modo significandi qa resoluitur in substātiam nominis ut legēs: q legit in uerbo uero substantia que intelligitur est substātia nominis: que in eo significatur est substātia pro nominis: & quando dicitur q significat per modum fluxus: dico uerum est indeterminate: quia in differenter se hēt ad omnem differentiam temporis: ut cum dico. legens est: fuit: & erit: nec

Participium quid & quomodo aliqd significat.

¶ Differētia inter participiū: & aliud: nomen adiectiuum.

Quomodo ex ratiōe: nominis: & uerbi constituit participium.

Quot sunt accidentia participii.

hunc fluxum īportat: ut indistantem a substantia ut dixi: nec dicit de supposito: sed se hēt ex parte ipsius: significat ergo ut dixi: per modū substātie unite: & in formantis: nō ut adiectiuum solū: quia ultra hoc ēt īportat fluxū & fieri: q̄ nō facit nomē adiectiuū: aut uerbū. ¶ Quare: est participiū: qa partē capit nominis: partemq̄ uerbi: idest: qa in eo reperiunt: proprietates: nois & uerbi: quod fieri potest: quia q̄uis ex duab⁹ speciebus nō possit fieri una: tamen duarum specierū in uno possunt reperiri proprietates diuerse earum: ut in Mulo: reperiuntur proprietates Asini: & Equi. ¶ Participio quot accidūt: sex: nec plura q̄ sex: quia q̄uis participium deriuetur a uerbo: ex quo: & nascitur: ut duo actus in substantia: habeant cōuenientias cū medio sine quo non habent: ut non dicimus. lego studeo: sed ego legēs studeo cum participium habeat aliquod uerbum eiusdem significationis: tamen non sequitur uerbo accidunt octo: ergo: & participio: quia non omne quod accidit pri-

¶ Legens & lecturus: qualis significationis est: actiue: quare? qa ab actiuo verbo venit: quod est illud lego legis: inde venit: hic: & hec: & hoc legēs & lectur⁹: lectura lecturū. ¶ Lectus & legēdus: qualis significationis est: passiue: quare? quia a passiuo verbo venit: quod est illud legor legeris: inde venit: lectus lecta lectū: & legendus legēda legendū. ¶ Eo is it. qualis significationis est: neutralis quare? quia a neutro verbo venit: quod est illud: eo. is. īde venit: hic: & hec & hoc iens. ¶ Gaudeo: qualis significationis est: neutralis passiue quare? quia a neutro passiuo verbo venit: quod est illud: gaudeo gaudes: īde venit: hic & hec & hoc gaudens. ¶ Largior: qualis significationis est: cōmunis: quare? qa a cōi verbo venit: quod est illud largior largiris: inde venit: hic & hec & hoc largiens. ¶ Sequens: qualis significationis est: deponētis: quare? quia a deponēti verbo venit: quod est illud: sequor sequeris: inde venit: sequens. ¶ Legens: qualis numeri est: singularis: q̄re? quia singulariter profertur.

¶ Legētes: qualis numeri est: pluralis: quare? quia pluraliter profertur. ¶ Legens: qualis figure est: simplicis: quare? quia simpliciter profertur.

¶ Perlegens: qualis figure est: decomposite: quare? quia nõ per se componitur: sed a composito verbo deriuatur: quod est illud: perlego: perlegis: inde venit: perlegens.

mitiuo: etiam accidat & deriuatiuo: nisi quando sunt eiusdem speciei: & eiusdem partis orationis quod hic non est: quoniam participium ex eo: quia dicit fluxum unitũ substantie: differt specifice ab omnibus partibus orationis: ut scilicet dicens illum fluxum ex parte alterius extremi: nec tamen hoc significat substantiam quia nec rem: que substantia est: nec substantiam que est significandi modus significat per modum habitus: & quietis: sed tantũ actionem: & passionem: per respectum ad substantiam agentem: uel patientem: & hic est intellectus eorum que supra dicta sunt.

Quomodo participium differt a nomine & uerbo.

¶ Legens: qualis generis est: communis quia hic actus non nisi rationali sexui conuenire potest: in proprie neutro: ideo potest uariari tribus articulis: & hoc bene declaratur a diffinitione ipsius generis in participio quod est quedam proprietas: significans actum participii: ut unitum substantie: per modum agentis patientis: uel in differentis ad utrunqꝫ & sic lectus est generis masculini: lecta feminini: lectum neutri: commune: & cętera: nõ sunt uere genera: & sic ex consequenti accidunt participio: quod enim: q̃uis a uerbo descendat non tamen habet genus uerbi: uel significationem: qua uerbum in terminatione: aliarum partium: non differt a uerbo. ¶ Lectus qualis casus: nominatiui: casus in participio est quedam proprietas: qua demonstratur actus: in ratione participii: uel termini: alicuius dependentie: unite: ad alium: ex parte subiecti: agentis: uel patientis.

¶ Participia tribus articulis uariata: q̃lis gñis sunt. Quid est genus in participio. Que sunt uere gña participiorũ: aut nominum. Casus in participio.

¶ Legens: qualis temporis est: presentis: & preteriti imperfecti: tempus in participio est quedam proprietas qua significatur actus unitus substantie: ex parte alicuius differentie temporis: & hoc quia significat rem suam per modũ fieri: ut hac dictione legens significatur lectio nec in facto esse: sed per modum uniti cum substantie agentis: lectus uero in facto esse: per modum patientis.

Tempus in participio.

¶ Numerus sic: conuenit participio sicut & cęteris partibus orationis: quia illi actus: per ipsum significati: possunt esse plures q̃ unus & ideo dicitur: ꝙ numerus est forma discretionis: uel quasi distincte forme in numero: quę quia dicit perfectionem: est genus ad numerum: quia res ex hoc est perfecta: quia in numero esse dicitur.

Numerus in participio.

Significatio in participio ¶ Legens: qualis significationis: actiue: significatio in eo: est proprietas qua: a uerbo: a quo: sortitur suam formam: sortitur: & rei significationem: uel actum: quia participium descendit a uerbo: quo ad formationem: & significationem: actus: nõ quo admodũ significandi: qa ab actiuo uerbo uenit: modo quo dictũ est: scilicet a preterito imperfecto: mutando. bam. in. n. & s. ¶ In tus. in sus ab

¶ Formatio participiorũ ultimo supino: & in rus. in dus. uero passiuum: format: a genitiuo presentis participii actiue uocis: & aliorum uerborum mutata tis. in dus. ut patet: & sic legens est significationis actiue: quia signifi-

¶ Qualiter participia sunt alicuius significatiõis. cat illum fluxum: cum actione: ut unitum substãtie: lectus passiue: quia passionem: seruiens: uapulans: gaudens: actionem: uel passionem: uel per abnegationẽ utriusq;: uel per indifferentiã ad utrũq;: largiens: actionem: & passionem: simul: ideo est cõmunis significationis: deponentia cum actione in re: ex significandi modo: in uoce passiua uidentur: a qbus & descendunt: & sic participia actiue uocis: significant per modum actionis ut sunt iuncta per intransitionem cum substantia agente: passiua: significant passionem: ut sunt iuncta cũ substantia patiente per intransitionem: sed ut meli[9]

Constructio ẽ duplex trãsitiua: & ĩtrãsitiua. intelligas: quid est dictũ per intransitionem: scito ꝙ constructio est duplex: intransitiua: & transitiua: intransitiua est: in qua secundum constructibile: per suos significandi modos pendet ad primum: ut cum dico Socrates legit: hoc uerbum legit: quod est posterius constructibile in hoc constructione ad suppositũ: dependet: quod suppositum est primum constructibile: sicut cum dico legit bene: quando uero constructibile primum pendet ad secundum: secundo non dependente ad primum: sed ad aliud quod est diuersum a primo: sic est constructio transitiua: & sic constructio

Quid est cõstructio transitiua: qd intransitiua. transitiua est illa: in qua primum constructibile per suos modos significandi dependet ad secundum: secundo pro eius dependentia: a primo recedente si dependens fuerit: dico dependens quia cum dico: uideo legentem librum: secundum ꝯstructibile: scilicet

Quid est primũ constructibile: quid secundum. librum: non habet dependentiã: sed solum determinat dependẽtiam primi constructibilis: scilicet quod dico legentem: & ideo quia determinat dependentiam uerbi ante se: quod est primum constructibile in hac cõstructione: etiam dependet ad obliquum

Constructio reciproca. post se: quod est diuersum a primo: constructibili. unde etiam cõstructio: reciproca est que sub transitiua est: ut cum dico. diligo me ipsum: quia constructibile primum dependet ad secundũ: &

Constructio retransitiua. secundum non dependet ad primum: sed ad aliud: sed re: transitiua cõstructio est: que cõponitur ex duabus transitiuis ut rogo te. dilige me:

dilige me:dicitur ergo constructio transitiua:quando dependentia posterioris constructibilis : transit ad alium diuersum a primo intransitiua quando ad primum & non ad alium : ut lego librũ. ¶ Perlegens qualis figure est:decomposite:figure eadem est declaratio:sicut & in nomine:duas tantum ponunt grammatici in hac orationis parte simplicem & decompositam:& hoc quia etiã implicite ei composita competit:& q̃uis ex duabus figuris non fiat tertia:ut ex duobus existentibus in actu sub ea ratione : qua sunt duo entia perfecta in actu:sed sub ratiõe qua unũ & ut prius subit rationem materie secundum uero forme dicitur ex simplici & cõposita:fieri figura decomposita. ¶ Persona non est accidens participii : quia ipsum participiũ est indifferens ad quamcunq; personã ut ego legens:tu legens:ille legens:quod & fieri oporteret: si diceret illum fluxum substantie unitũ sub indifferentia substantie agẽtis. Nec participio conuenit modus:sicut conuenit uerbo: qa modus in uerbo presupponit modum significandi:ut per modũ enũciabilem de alio:quo modo participium sic non significat rem nisi ratione appositi quod ad ipsum regitur:ut uideo legẽtem librũ uel implicite : ut uideo legentem idest qui legit:quod se habet ex parte appositi. His similia dicuntur esse gerundia : de quibus quis satis dictum sit supra:tamen & nunc addam quedam pauca dicuntur hec nomina:quoniam quibusdam casibus uariantur & defectiua : quia non omnibus ut nomen carent enim casu nominatiuo quia gerundium dicit actionem & passionem per modum substãtie in comparatione ad aliud quod caret rectitudine:non autẽ obliquis ad quos hec comparatio fieri potest:ut etiam quia id quod significat:dicit sub ratione termini quem dicunt obliqui: nõ autẽ sub ratione principii:quod rectus significat:& ideo quidam dixerunt ꝙ habet tantum tres casus:ratio huius est:quia quicquid gerundio significatur:id notificatur:triplici termino cuius a quo & ad quem:genitiuo intelligitur causa finalis:ut ueni sulmonẽ gratia uel causa legendi : quia primus casus scilicet genitiuus significat in loco cum predictis ablatiuis : prepositis gratia uel causa secundum scilicet gerundium de loco cum de uel.e.uel.a.uel ex: qa eo significatur terminus:ut quo aliquid fit uel ut a quo aliquid remouetur:ut legendo studeo : uel a studendo uenio: accusatiuus significat ad locum cum ad uel in:& hoc sub ratione termini specificantis actionem agentis : ut a me legendum est:aut sub termino notante finalem actum : ad quem agentis uolunntas tendit ut cũ dicitur lucretius ubi est : respondetur est ad legendum:uel quãdo

¶ Cõstructio intransitiua.

¶ Quare persona non accidit participio.

¶ Quare modus non accidit ꝑticipio.

¶ Quare gerundium caret casu noĩatiuo.

¶Nota ɔtrã eos q dicunt ꝙ gerũdia ñ habẽt tres ca ſus tantũ.

ſignificat terminum localem . ut uado ad ſtudendum. hic ſermo eſt non latinus.illis tantum qui latine lingue rationem neſciunt. quam certi auctores.& ſi non edocuerint.non tamen ignorarunt ex hoc ergo liquido patet.Gerundia dici nomina non uerba.q̃uis aliqui dixerint ea eſſe uerba.quia ſcilicet dicunt fluxum & fieri . p modum diſtantis a ſubſtantia.& uolunt caſus a parte anteriori. & poſteriori ſicut & uerba . ut papyrius pergit ad audiendum lectiones a policarpo.quare dicunt ꝙ non ſequitur ꝙ gerundia ſint nomina.ex eo quia habent caſus.quia nec uerbo repugnat caſus ut cum dico cupio ſtudere.ſtudere eſt conſtructio tranſitiua.& ſic qa caſus non eſt adequata proprietas non oportet ꝙ ex hoc gerundium dicatur nomen.¶Nos autem nomen dicamus.non autem ut illi quos predicta fefellit opinio quia q̃uis infinitiuus . & uerbum habeant caſus a parte ante & poſt.ut & omnia nomina adiectiua uel genitiuum . ut ſum preditus uirtute uel uirtutis . tamen ſunt nomina dicamus ergo nomina ex hoc quia diuerſis caſibus uariãtur q̃uis habeant ultra caſus aliquos ex conſtructione quam requirunt . non tamen ſequitur ꝙ non ſint nomina quia habent caſus quibus uariantur.conſimiles participiis.& ideo non ſunt participia.nec uere nomina . ſed nomina participialia.q̃ſi ſimilia ꝓutriſq;. ſcilicet nomini & participiis. nomini ratiõe caſus.qui uere nomini conuenit non autem uerbo niſi per quandam cadentiam. ceteris omnibus ut ſic declinabilibus ex eo participialia dicũtur. quia habẽt terminationem uocis participii paſſiui per caſus uariabilis & ideo reductiue ponitur in ea orationis parte que nomen eſt. qñ ergo queritur gerundiũ que pars orationis eſt dicatur nomen participiale reductiue . quoniam poteſt habere utrãq; ſignificationẽ quod nec eſt uere ſubſtantiuum.nec uere adiectiuum . quia ſi eſſet ſubſtantiuum . tunc eſſet ſuppoſitum adiectiui . ſi uero adiectiuũ. tunc eſſet appoſitum ſubſtantiui . nec eſt participium . quia participia ſignificant cum differentia temporis & ſine rei adminiſtratione gerundia uero rei adminiſtrationem:nec uerba.quia hec uere caſus habent quibus uariantur . uerbum autem non . ¶Supina uero teſte quintiliano ſunt uerba. & hoc recte quia cum ſolum habeant duas terminationes in um.& in.u.primum ſupinum . ſemp iungitur uerbis ſignificantibus motum ad locum.ſine prepoſitione . qualia ſunt.eo uado pergo.& proficiſcor.ut uado lectum . ſecundum uero ſupinum.ſemper capitur paſſiue . & iungitur nominibus adiectiuis. ut hoc eſt mirabile uiſu . ideſt ut uideatur.& quãdo per hoc ſupinum uolumus ſignificare motum de loco . tunc

¶Redarguũtur q dicunt. ꝙ gerundia ſũt uerba.

¶Ratio pulchra ſupinis cõueniens.

ipsum resoluimus in nomen substantiuū cum prepositione.a.uel ab.& uerbū significans motum de loco ut uenio redeo reuertor. regredior ut uenio a cantatione & a lectione.nō uenio cātatu.aut lectu.ut inqt priscianus.quare supinum nō est nomē sed uerbum participiale ratiōibus supradictis q̄uis & priscianus defendi posset sequamur tamen uallam maledicentē oībus ut cariorem iunioribus qui quantum etiam alios corrigendo errauerit iudicatur ex dictis ipsius. quisq; ergo seipsum cognoscat prius q̄ aliū iudicet.

Priscianus

Valla maledicus.

De participiorū uaria formatione.

Nominatiuo hic ⁊ hec ⁊ hoc legens. Genitiuo huius legentis. Datiuo huic legenti. Accusatiuo hunc ⁊ hanc legentē ⁊ hoc legēs. Vocatiuo o legens. Ablatiuo ab hoc ⁊ ab hac legente vel legenti. Et pluraliter ntō hij ⁊ hee legentes ⁊ hec legentia. Gtō horum ⁊ harum ⁊ horum legentium. Dtō his legentibus. Accusatiuo hos ⁊ has legentes ⁊ hec legentia. Vocatiuo o legentes ⁊ o legētia. Ablatiuo ab his legentibus.

Nominatiuo lecturus lectura lecturum. Genitiuo lecturi lecture lecturi. Datiuo lecturo lecture lecturo. Accusatiuo lecturum lecturam lecturum. Vocatiuo o lecture o lectura o lecturum. Ablatiuo a lecturo a lectura a lecturo. Et pluraliter nominatiuo lecturi lecture lectura. Genitiuo lecturorum lecturarum lecturorum. Datiuo lecturis. Accusatiuo lecturos lecturas lectura. Vocatiuo o lecturi o lecture o lectura. Ablatiuo a lecturis.

Nomīatiuo hic & hec & hoc legens. est actiuū temporis presentis & preteriti imperfecti quomō formatur dictū est. lecturus significationis actiue temporis futuri. format ab ultimo supino addita rus.ut lectum lectu. addita rus fit lecturus. Ntō lectus. similiter format tamen est significationis passiue.temporis preteriti perfecti & plusq̄ pfecti. Ntō legendus tēporis futuri. uocis passiue formatur a gtō ut dixi participii presentis.mutata tis indus & quamuis sint alicuius temporis & his similia tamen non possūt esse alicuius modi sicut uerbum a quo deriuantur. quia uerbum significat solum rem per modum communicabilis: ut scilicet significans animi affectum.uel inclinationē in re sub dīa tpis. & p modū enunciabilis

de aliquo: participiũ uero: per modum unite substantie: & hoc ei solũ repugnat ex eo: quia non est: enunciabilis de alio: non ratione uocis: uel significati sui: quod ex ipso uerbo ostenditur: a quo deriuatur: hec de participiis hactenus: sufficiant: que declaraturus uolui declarasse & gerundiorũ naturam superius diffusius tactam: & cognitam quare de his non plura dicam.

¶ Legens quote declinationis est satis clare patet ex textu.

¶ Lectus lesta lectũ quote sit declinationis dictũ est: quia eorũ genitiuus singularis desinit in.i. & in.e. & in.i. ut lecti lecte lecti: alia ratio rei i re horum assignari nequit.

¶ Nominatiuo lectus lecta lectũ. Gtõ lecti lecte lecti. Dtõ lecto lecte lecto. Accusatiuo lectum lectã lectum. Uocatiuo o lete o lecta o lectum. Ablatiuo a lecto a lecta a lecto. Et pluraliter ntõ lecti lecte lecta. Genitiuo lectorum lectarũ lectorum. Datiuo lectis. Accusatiuo lectos lectas lecta. Uocatiuo o lecti o lecte o lecta. Ablatiuo a lectis.

¶ Nominatiuo legendus legẽda legendum. Genitiuo legẽdi legẽde legendi. Datiuo legendo legẽde legendo. Accusatiuo legenduz legendam legẽdum. Uocatiuo o legende o legenda o legendum. Ablatiuo a legendo a legenda a legendo. Et pluraliter ntõ legendi legende legenda. Genitiuo legendorum legendarũ legendorꝫ. Datiuo legendis. Accusatiuo legendos legendas legenda. Uocatiuo o legendi o legende o legenda. Ablatiuo a legendis.

¶ Legens quote declinatiõis est: legens est declinatiõis tertie: quare: quia eius genitiuus singularis vt legens legentis ⁊ sic de ceteris in ans vel in ens.

¶ Lectus lecta lectum quote declinationis est: prime ⁊ secunde quare: quia ex parte feminini est declinationis prime: ⁊ ex parte masculini ⁊ neutri secunde.

¶ Dionisij: Apolloni: Donati: octo partium orationis: Liber quartus de pronomine.

¶ Ego que pars est: pronomẽ est: quare est pronomen: quia ponit loco proprii nominis: ⁊ certam significat personam. Pronomini quot accidunt: sex: que: species: genus: numerus: figura: ⁊ casus: ego qualis speciei: primitiue: quare: qa a nullo deriuatur. Meus qualis speciei est: deriuatiue: quare: quia deriuatur a genitiuo mei. Ego q̃lis generis omnis: quare quia sic est illud cui adheret. Ego qualis numeri: singularis: quare: quia singulariter profertur. Nos qualis numeri pluralis: quare quia pluraliter profertur. Ego qualis figure est: simplicis: quare quia simpliciter profertur. Egomet qualis figure est: composite: quomodo cõponitur ex ego ⁊ met componit egomet. Ego quote persone est: prime: quare: quia omnia nomĩa ⁊ pronomina sunt tertiarum personarum exceptis ego: quod est persone prime: tu secunde: ⁊ vocatiuis casibus: qui semper sunt persone secunde. vt o Antoni est persone secunde: quia est casus vocatiui.

Ego qualis casus est: nominatiui quare quia in tali casu declinando reperitur.

¶ Ego què pars est: pronomen est: quedam pars orationis: que recte participium sequitur: q̃uis loco ꝓprii nominis ponatur quia participium ratione sue proprie deriuationis: est immediatius nomini: & uerbo: q̃ ꝓnomen ratione sui modi significandi: & ideo loco eius in oratione ponitur ¶ Ego q̃ pars est: in qua oratiõis parte: scilicet declinabilis ponitur: ego: ꝓnomen est in pte orationis que pronomẽ est pronomen est pars oróṇis. que significat p modum habitus: & quietis solum: quia non significat per modum determinate aprehensionis sicut nomen: quia scilicet non dicit rem: aut naturã determinatam sicut nomẽ & ideo dicit poni loco proprii nominis: & hoc significat certã personã non simpliciter: sed ex relatione quoniam pronomina circum scripta relatione: & determinatione nihil sunt: quia solis illis nihil d'terminate aprehẽditur: ut cum dico ille ne

¶ Quare ꝓnomen sequitur participium.

¶ Quare pronomen dicit poni loco ꝓprii nominis

scio nisi dixerim socrates : uel illum ostenderim: me amat: sub au
di socrates : aut ille homo qui currit est mihi amicus: significat rē
ex aplicatione ad nomen : quod demonstrat uel referat : & dicun
tur indeterminate aprehensionis: non ratione constructionis sicut
nomina adiectiua: sed ratione significationis : quia adiectiua nisi
ad herent substantiuis: nihil significarent : sic pronomina nisi ad
herent nominibus demonstratiue aut relatiue nihil significarent:
& ideo pronomen significat conceptum mentis determinabilem
per omnes alios conceptus: quicunqꝫ sit ille: uel priuatiuus: uel po
sitiuus: uel substantie: uel accidentis: uel entis: uel non entis: ut hec
tenebra: hec lux: hic homo: hoc: album . Vanū ergo est ea sine hac
determinatione dici pronomina non ita uanum: ut non includāt
finem quem nata fuit includere: sed uanum quia dicit aliquid in
determinate : determinate tamē ex alio: ut dictum est alias essent
pronomina: si que uero sint nomina : que per aliquod positiuum
determinantur: nō sequitur ea esse pronomina : quia illa determi
nantur a positiuo solum: non a quocunqꝫ ut pronomen: & hāc ob
rem dicitur significare meram substantiam & non qualificatam si
cut nomen non ita ꝙ simpliciter nominent naturam: sed personā
quam determinant & ideo ponuntur loco nominis: nec sequitur
ex hoc ꝙ pronomen sit prius nomine & simplicius : quia nomen
non componitur ex pronomine ratione eius : quod plus signifi
cat scilicet substantiam cum qualitate q̄uis & pronomē significet
hanc substantiam quia significat rem per modum habitus : & per
manentie substātiam modo: quo dixi in capite de nomine: & qua
litatem scilicet rem: nullam qualitatem circa ipsam designando :
nisi solum ex parte uocis: & hanc obrē: nullo pacto : quo ad intel
lectum alicuius cōstructionis potest esse casus nominatiui: nisi de
monstrando: uel referendo ipsum: ut nisi dixero : hic homo . hoc
ꝓnomē . hic hoc in loco nihil significat: & sic nisi dixerim: Socra
tes qui legit est doctus qui hoc ꝓnomen ex se uel etiam sit nomē
ut dictum est supra: non potest esse casus nominatiui respectu uer
bi: & hoc dicitur significare certam personam: idest substantiam: fi
nite ex relatione: uel demonstratione sine qua est quid infinitum:
idest indeterminatum: & hoc ipso distinguitur ab aliis partibus
orationis: & sic dici solet: q̄uis res in re: nō sit sine qualitate ut sub
stātia sine accidente: tñ pronomē ut dictū est: ex suo modo signifi
cādi significat substātiā sine q̄litate. idest sine illo significādi mō
q ei ꝯuenit: puta sine determinata aprehensione : q̄uis hic ꝯceptus
puta hoc significare sine determinata aprehensione ēt possit dici

Pulchra obiectio circa nomē & pronomen.

Pulchra declaratio . q̄re nomē ꝑponi tur ꝓnomini

¶ Q̄uō ꝓnomē dr̄ significare certā ꝑsonā.

¶ Q̄uō ꝓnomen significat substātiā sinē qualitate

qualitas:nõ tñ hoc modo eã hic capimus:& sic patet : quomodo pronomẽ significat substantiã idest rẽ:in re:ex relatiõe: uel demõ stratione sine qualitate isteſt determinate ut est declaratũ:& hic ẽ significãdi modus ꝑnominis:qđ nota bene. ¶ Est ergo q̃rta pars orationis octo partiũ:nõ quo ad perfectionẽ orationis:qm̃ oratio põt fieri sine expressa ꝑnominis additiõe:ut cũ dico lego librũ: q̃. uis sub ĩtelligat̃ prima pſona:& sic de cęteris:sed opus est hãc ptẽ dari inter octo partes orationis ut ea ipsa oratio discreta fiat : in q̃ nõ necessarrio ponit̃ prima uel secũda pſona:qa sat est eaꝝ intel- lectus:tertia tñ pſona in ea oratiõe necessaria est:uel sit sub nomi- ne discreto:uel pronomine ipsum referente:qa hec est indicatiua cõfuse cognitionis. ¶ Pronomini quot accidũt:sex.accidũt ei sex. nõ plura:dico ex consignificatiõe:nõ in herenter qa relatio: & de mõstratio ei accidit ab actu aĩe formatus & sunt quasi ad quoddã eius cõplementũ accidentaliter ei adherentia hec duo:alias oẽ ꝑ- nomen esset relatiuũ:& demonstratiuũ. ¶ Ego qualis generis oĩs quia scilicet põt esse masculini & femini:& eius sexus cuius est id cui iungitur:non uere neutri : quia genus neutrũ non põt discer- nere rem ad quam fit sermo uel cognosci p rem loquentem:& nõ per demonstrationem uel hoc ex modo loquendi:& ideo non ꝓ- prie est generis oĩs:sed communis. ¶ Ego qualis numeri est an.s. hoc pronomen ego ut uox quedã indeterminata : sit alicuius rei determinate aprehensibilis per modũ unius:uel per modũ pluriũ singularis:quia ei atribuitur per modũ unius : numerus enim in ꝓ nomine est quedã discreta quantitas uoci indetetminate applica- ta applicabilis rei finite per modũ unius uel plurium:singularis er go dicitur ex unitate talis modi:quia sicut dicit̃ esse generis coĩs: uel omnis eo qa genus in pronomine est quedã proprietas atribu ta ꝑnomini,ut significet rem indeterminatã:applicabilẽ rei deter minate:masculine uel feminine:sic dicẽdũ est suo modo & de nu- mero & q̃uis ponatur:pro nomine proprio:quod caret singularis tamen ex eo dicitur esse alicuius numeri:quia illud tale pronomẽ potest sumi uel pro uno solo:uel pro pluribus:res discretas signifi cantibus.ut cum dico.ego curro.uel nos curimus. ¶ Aduerte hec dictio ego.hic non capitur illo modo quo capitur:quando dicit̃ ego que pars est.quia quando dico:ego que pars est.ego stat ma- terialiter:pro ipsa uoce.que est tertie pſone.numeri singularis. & generis neutri.& indeclinabile.cum uero dico.ego lego.hec uox ego supponit ut ita loquar nũc more logico ꝓ re talẽ actũ exercẽ- te sic dices & de ceteris partibus oratiõis inquesito scilicet cuiusq̧.

¶ Nota bene

¶ Q̃uo ꝑno mini accidũt sex.& q̃uo ñ.

¶ Hec dictio ego quot modis capi possit.

Figure in pronomine

Ego qualis figure:simplicis:quare:figura est simplicium cōpositarum & decompositarum dictionum discrimen:idest differētia triplex ergo differentia figure competit : sicut & nomini ut is idē & idemptidem q̄uis unum pronomen sit compositum.& hoc per nominatiuum:& obliquum:tamen dantur : & alia per casus accusatiuos ut eccum:& ellum antiquitatem sapientia:simplicia sunt ego tu ille:& sunt eccum & ellum hanc obrem solum casus accusatiui : quia uerba quibus iunguntur requirunt a parte posteriori casum accusatiuum:ut uideo ellum idest illum.Ego:quotte persone est:prime : persona est quidam significandi modus : a tributus uoci ex re:de se:ad alium:uel de alio loquēte:& hec recte a tribuitur pro nomini:quod primam:& secundam:& tertiam personam significat : uirtute demonstrationis & rellationis : non autem in quantum est tertia persona quia hec suapte natura confussionem parit:& intellectum ideterminatum:ut patet cum dicitur ille ipse & iste.currit:quia nihil osten dit aperte:nisi ex demōstratione uel rellatione:antecedentis:que dicitur atribui pronomini:quia secū dum quamlibet sui diuisionem que consequitur orationem formatam ex uerbo:& ipso pronomine iuxta triplicem sermonem: qui fieri potest:hoc ei conuenit:nō autem nomini nisi ex additionem pronominum:& ideo dicitur ꝙ omnia nomina sunt tertiarum personarum quia ipsa multiplex est: & ideo inse cōfusionem parit:quia ea ipsa potest formari oratio : qua aliquid ostendimus prope:aliquando a longe.aliquando ad occulum . aliquando ad intellectum.& ideo est multiplex uariatio in persona tertia prima & secunda:semper ostendunt orationem factam de presenti:sic & uocatiui casus.qui certā & presentem rem indicāt:& ideo dicitur exceptis ego & nos persone prime tu & uos secunde : & uocatiuis casibus aliorum. Quibus non additur articulus ad discernendū genus:non enim dicimus hic ego.aut hic tu.eo.quia sunt indicatiua rei presentis & demōstratiue uirtute cuius genus discernitur.

Quare oīa nomina & ꝓnomina sunt tertiarum ꝑsonarum.

Ego quoti modi pronominis primi modi non declinationis: que requirit uariationem casuum in nomine que non sunt in differentia ad omnia alia nomina quibus possent determinari sicut ego & tu.quia sunt quedam principia & fixa in pluralitate sui & ideo ita sunt indeterminata ꝙ ab omnibus determinari debent ueluti diximus.& de hoc uerbo.sum es est.quod est a nomale cō iugationis .quia est determinabile cuicūq; uerbo . ut principium omnium uerborum ideo & hec pronomina dicuntur esse irregularis declinationis.& ideo nō dixit declinationis . sed modi ideo

non declinantur

¶ Ego quoti modi est: primi: quare: quia eius genitiuus singularis in i vel in is et datiuus in i naturaliter desinit. vt ego mei vel mis mihi tu tui vel tis tibi sui sibi quod non facit sis differentie causa sis verbi: et sub hoc modo continent tria pronomina: ego tu sui que sunt generis communis vel omnis: per omnes suos casus.

¶ Nominatiuo ego. Genitiuo mei vel mis. Datiuo mihi. Accusatiuo me. Ablatiuo a me. Et pluraliter nominatiuo nos. Genitiuo nostrum vel nostri. Datiuo nobis. Actō nos. Abltō a nobis.

¶ Nominatiuo tu. Genitiuo tui vel tis. Datiuo tibi. Accusatiuo te. Vocatiuo o tu. Ablatiuo a te. Et pluraliter nominatiuo vos. Genitiuo vestrum vel vestri. Datiuo vobis. Accusatiuo vos. Vocatiuo o vos. Abltō a vobis.

¶ Genitiuo sui. Datiuo sibi. Accusatiuo se. Ablatiuo a se. Et pluraliter Genitiuo sui. Datiuo sibi Accusatiuo se. Ablatiuo a se.

¶ Nominatiuo ille illa illud. Genitiuo illius. Datiuo illi. Accusatiuo illum illam illud. Ablatiuo ab illo ab illa ab illo. Et pluraliter

non declinātur regulariter p oēs casus nō dicim⁹ uocatiuo o ego qm̄ i ea psona que significat per hoc pronomen ego non potest esse diuersitas per demonstrationem actus in agendo: q̄uis sit diuersitas actus ad rem agentē nō autē ad se ipsū in agēdo qualis ostenditur esse in hoc pronomine tu. ut cum dico: o tu fac hoc. ¶ Nominatiuo ego. gtō mei uel mis: hic genitiu⁹ duplex grecus est: non latinus: & q̄uis ambo dicant possessionem: tamē mei proprie rei possessorem significat ut liber q est meus: dico liber me⁹ quia & rem propriā possideo: mis uero dicit possesionem rei uel proprie uel alterius dum tamen sub tuo uoto sit. ut liber est mei: uel mis: sic tui uel tis. ¶ Gtō sui hoc pronomen caret casu nominatiuo uocali: non tamē intentionali: q̄uis sit obliquus cadens a recto: hoc modo: quia est ꝑnomen reciprocum: quo significatur substantia agens p modum pacientis: & qa solus nominatiuus dicit modū agentis obliquus uero paciētis quantū ex se ē iō gtūus ponit loco

¶ Genitiuus duplex huius pronominis ego.

¶ Quare q̄dam pronomina dicunt̄ reciproca.

utriusq; sui: & suus sua suum quod ab eo deriuat̄ sunt pronomina reciproca: quoniā sicut reciprocatur spiritus cū recipit̄ ita hec pronomina reuertunt̄ eo unde prodierant unde nō bene dicit̄ ego dixi sibi: uel sibi non est cura rei publice quia hoc fieri non potest cum sit sermo de tertia persona: sed hoc solum quādo fit sermo de seipsa prima ad secundam: ut si dicerem ego policarpus passus sū plura: quare uos obsecro ferte sibi auxiliū nec bene dicimus tu secum fuisti quia hic nulla est reciprocatio: idest sermō ōis ad se ipsum reflexio: quare dicēdum est: ego dixi ei: & ei non est cura reipublice quia est sermo de tertia persona ad secundam nec bene dicimus uidi deiphobum & fratrem suū: sed eius: hoc tamen recte dicitur cū ab aliquo fit sermo de seipso sub nomine tertie persone per reflexionem ad priorem sensum: ut dictū est: nec bene: domine omnia a te expectant ut des illis cibum in tempore: quia ibi fit sermo de prima persona sub nomine tertie: ideo debet dici ut des si

¶ Quid ē reciprocatio.

nominatiuo illi ille illa. Genitiuo illorum illarum illorum. Datiuo illis. Accusatiuo illos illas illa. Ablatiuo ab illis.

¶ Nominatiuo iste ista istud. Genitiuo istius. Datiuo isti. Accusatiuo istum istam istum. Ablatiuo ab isto ab ista ab isto. Et pluraliter nominatiuo isti iste ista. Genitiuo istorum istarum istorū. Datiuo istis. Accusatiuo istos istas ista. Ablatiuo ab istis.

¶ Nominatiuo ipse ipsa ipsum. Genitiuo ipsius. Datiuo ipsi. Accusatiuo ipsum ipsam ipsum. Ablatiuo ab ipso ab ipsa ab ipso. Et pluraliter nominatiuo ipsi ipse ipsa. Genitiuo ipsorum ipsarum ipsorum. Datiuo ipsis. Accusatiuo ipsos ipsas ipsa. Ablatiuo ab ipsis.

¶ Nominatiuo hic hec hoc. Genitiuo huius. Datiuo huic. Accusatiuo hunc hanc hoc. Ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter nominatiuo hij hee hec. Genitiuo horum harum horum. Datiuo his. Accusatiuo hos has hec. Ablatiuo ab his.

¶ Nominatiuo is ea id. Genitiuo eius. Datiuo ei. Accusatiuo

eum eam id. Ablatiuo ab eo ab
ea ab eo. Et pluraliter nomina-
tiuo.i.e.ea. Genitiuo eorum ea-
rum eorum. Datiuo eis. Accu-
satiuo eos eas ea. Ablatiuo ab
eis.

¶ Nominatiuo vnus vna vnũ.
Genitiuo vnius. Datiuo vni.
Accusatiuo vnum vnam vnum.
Uocatiuo o vne vna vnum.
Ablatiuo ab vno ab vna ab vno
Et Pluraliter nominatiuo vni
vne vna. Genitiuo vnorum
vnarum vnorum. Datiuo vnis
Accusatiuo vnos vnas vna. Uo
catiuo o vni vne vna. Ablatiuo
ab vnis.

¶ Ille quoti modi pronominis
est: secundi: quare: quia eius ge
nitiuus singularis in ius: & da-
tiuus in i naturaliter desinit: vt
ille illius illi: ipse ipsius ipsi: iste
istius isti: is eius ei: hic huius
huic: quod cum deberet facere
hei assumpsit sibi .c. causa dif-
ferentie hui interiectiõis: sub quo
modo declinantur sic hoc octo
pronomina: scilicet: vnus totus
solus vllus alius alter vter quis
vel qui quorum tria habent vo
catiuum casum: scilicet: vnus to
tus solus: que faciunt o vne o
tote o sole.

bi ei locum ĩ tempore &
sibi hoc in loco est nume
ri pluralis: sed quando fit
oratio de se ipsa psona ñ
sub ratiõe tertie possum⁹
dicere: mihi & ñ sibi me-
cũ: & nõ secũ: nec sui nec
suus tecũ de secũda cũ ad
illã directe fit sermo: ut ẽt
oẽs expectam⁹ ut det no
bis uirtutẽ & uobis: aliqñ
ponit hoc pronomẽ sui
& sibi indifferent qñ di-
recte ẽt fit sermo d' tertia
psona: ut cũ dicerem⁹ oẽs
exoptãt: qd' sibi utile ẽ &
qñq; p sui: siue p suus po
nit is aut ipse aut ille: ne
fiat amphibologia: uide-
at quis ciceronẽ in bruto
nũc uero nõ opus est ea
significatiõe: hui⁹ pnoĩs
q; scilicet suus capiatu p
prie: ut uelle suum: cuiq;
est qñq; põt poni uenu-
statis gratia: uel festiuita
tis ut populus sibenicẽsis
semel suo sibi iure abu-
sus est in nobiles & quã
male: sciuerunt insipiẽtes
illius urbis mee: quondã
patrie uterino casu: non
uirtute quam ille popel
lus semper abhorruit iu
none: uulgus: & uene-
re patricius in miner-
uam discordia quisque
calaguritanus precipue:
epyrota duce bonis om-
nibus in festo quorũ om

¶ Nota eccle siastice.

¶ De sui & sibi.

¶ Crimẽ po-pelli sibeni-censis in cla-ros nobiles

nium illo in loco nunq̃ poterit dari optimus extreme uite exitus: hoc natura uetante: moribus q̄bus abutuntur: & nati natorum. & qui nascentur ab illis hoc urbe illa uolente: ut dictum est.

¶ Ille quot modis capit̃

¶ Nominatiuo ille qn̄qȝ emphasim sapit terẽtius an hic ille est aliquando pressionem ut ille ego q quondam aliquando ponitur pro is teste apostolo non ille qui se ipsum commendat: quandoqȝ pro aduerbio loci ut illi mea tristia fata: idest illic aliquando pro ibi terentius dum sederet ille interuenit pro ibi.

¶ Iste quid significat.

¶ Nominatiuo iste ista istud: significat personã proximam audienti: hic loquenti ille ab utroqȝ remotam hoc idem: & aduerbia ab his. deducta ut hic istic & illic.

¶ Ipse quot modis capit̃

¶ Nominatiuo ipse ipsa ipsum: est pronomen demonstratiuum: cum aliis nominibus iunctum eorum accipit significationem ut ego ipse tu ipse ille ipse: quãdoqȝ eclypsi sine his sub auditur. Vrgilius: queqȝ ip̄e miserrima uidi: aliquando est relatiuum. Virgilius ipse ardu us altaqȝ pulsat: sidera:

¶ Nominatiuo meus mea meũ. Genitiuo mei mee mei. Datiuo meo mee meo. Accusatiuo meuȝ meam meũ. Uocatiuo o mi mea meum. Ablatiuo a meo a mea a meo. Et pluraliter nominatiuo mei mee mea. Genitiuo meorũ mearum meorum. Datiuo meis Accusatiuo meos meas mea. Uocatiuo o mei mee mea. Ablatiuo a meis.

¶ Nominatiuo tuus tua tuum. Genitiuo tui tue tui. Datiuo tuo tue tuo. Accusatiuo tuum tuam tuum. Uocatiuo o tue o tua o tuum. Ablatiuo a tuo a tua a tuo. Et pluraliter nominatiuo tui tue tua. Genitiuo tuorum tuarũ tuorum. Datiuo tuis. Accusatiuo tuos tuaȝ tua. Uocatiuo o tui o tue o tua. Ablatiuo a tuis.

¶ Nominatiuo suus sua suum. Genitiuo sui sue sui. Datiuo suo sue suo. Accusatiuo suum suam suum. Ablatiuo a suo a sua suo. Et pluraliter nominatiuo sui sue sua. Genitiuo suorum suaruȝ suorum. Datiuo suis. Accusatiuo suos suas sua. Ablatiuo a suis.

¶ Nominatiuo noster nostra nostrum. Genitiuo nostri nostre nostri. Datiuo nostro nostre nostro

Accusatiuo nostrum nostram nostrum. Ablatiuo a nostro a nostra a nostro. Et pluraliter nominatiuo nostri nostre nostra. Genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum. Datiuo nostris. Accusatiuo nostros nostras nostra. Ablatiuo a nostris.

¶ Nominatiuo vester vestra vestrum. Genitiuo vestri vestre vestri. Datiuo vestro vestre vestro. Accusatiuo vestrum vestram vestrum. Ablatiuo a vestro a vestra a vestro. Et pluraliter nominatiuo vestri vestre vestra. Genitiuo vestrorum vestrarum vestrorum Datiuo vestris. Accusatiuo vestros vestras vestra. Ablatiuo a vestris.

¶ Meus mea meum. quoti modi pronominis est: tertij: quare quia tertius modus pronominis est qui per omnia sequitur declinationem mobilium nominum prime: et secunde declinationis.

¶ Nominatiuo hic et hec nostras et hoc nostrate. quoti modi pronominis est: quarti: quare: quia quartus modus pronominis est: qui per oia sequitur declinationem mobiliũ nominũ tertie dclinationis. vt nr̃as nr̃atis et vr̃as vr̃atis.

quandoq; habet emphasim idest expressionẽ rei latentis ut si dixerim ipse pater cui non crederetur quod quid fecisset ei addi posset hec pticula met ut ipemet idest ipse solus nõ cum alio capitur & p simili capitur a quo & ipsior dici solet comparatiuum & superlatiuum ipsissimus: idest similior: uel simillimus: ubi uero nunc in genitiuo habet ipsius: hoc habetur a ueteribus.

¶ Nominatiuo unus una unum de hoc. iã dictũ est Vnus est numeri principiũ. Ouidius. Vnus erat toto nature uultus in orbe: quandoq; capitur pro solo. Plautus: unus tũ domi eram: & in hac significatione quandoq; potest iungi datiuo: plinius. accipinser unus omnium: & pro primo. Virgilius. cadit & riphe[9] iustissim[9] un[9] quare nota unus ubi ponitur absolute est principiũ numeri ut unus homo: ubi uero alius uł tertius non potest iũgi un[9]: si dicatur non numeri est nomen: sed uniuersitatis ut cum dixeris unus sol: ita ut alius uel tertius: addi nõ possit: idest ita un[9] q alius non. & quia in

¶ Ouidius.

¶ Vnusquot significationes hẽt.

¶ Is ea id qu
ot significa-
tiones habet

¶ Nota pul-
chra prono-
minibus.

hoc secundo modo etiã
continetur hoc ꝓnomẽ.
¶ Is ea id dicatur ꝙ per il
lud demonstratur res uel
ꝑsona ad oculũ: a prima
secunde: uel secũde ad pri
mam sicut & hoc prono
men ego inuentum est:
ut eo ostendamus ꝑsonã
aliquid agẽtem sub actu
propinquissimo: tu uero
sub actu remotiori & iõ
significantur pronomini
bus prime & secunde per
sone & hanc etiam obrẽ
ego & tu dicunt prono-
mina demonstratiua ad
oculum tantum quia eis
ostendimus res: sub illa ꝓ
presẽtia: ego quia demõ-
strat rem sub prima noti
cia & est declaratiuũ ad
oculũ & intellectũ aliqđ
pronominũ duo tantũ
ut hic & iste & q̃uis mo-
dus demõstratiõis nõ di
cat rẽ explicite ꝑ modũ
notificãtis rẽ expresse ut
nomẽ tñ hoc facit ĩdeter
minate: & ad sensũ & ad
intellectũ: relatiua uero
pronomina sũt duo scili
cet sui & is ex relatiõe ad
rẽ cui sũt applicabilia: &
que sunt modo demon-
stratiua modo relatiua:
sunt ille: & ipse. que ali-
quando sumunt rationẽ
pronominis ex dependẽ
tia ad aliđ aliquãdo ostẽ

¶ Nominatiuo hic ⁊ hec nostras
⁊ hoc nostrate. Genitiuo huius
nostratis. Datiuo huic nostrati.
Accusatiuo hunc ⁊ hanc nostra-
tem ⁊ hoc nostrate. Uocatiuo o
nostras ⁊ o nr̃ate. Abltõ ab hoc ⁊
ab hac ⁊ ab hoc nr̃ate vel nostra
ti. Et pluraliter nominatiuo hij
⁊ hee nostrates ⁊ hec nostratia.
Genitiuo horum ⁊ harum ⁊ ho-
rum nostratium. Datiuo his no-
stratibus. Accusatiuo hos ⁊ has
nostrates ⁊ hec nostratia. Uoca-
tiuo o nostrates ⁊ o nostratia. Ab
latiuo ab his nostratibus.

¶ Nominatiuo hic ⁊ hec vestras
⁊ hoc vestrate. Genitiuo huius
vestratis. Datiuo huic vestrati.
Accusatiuo hunc ⁊ hanc vestratẽ
⁊ hoc vestrate. Uocatiuo o ve-
stras ⁊ o vestrate. Ablatiuo ab
hoc ⁊ ab hac ⁊ ab hoc vestrate
vel vestrati. Et pluraliter nomi-
natiuo hij ⁊ hee vestrates ⁊ hec
vestratia. Genitiuo horum ⁊ ha-
rum ⁊ horum vestratiũ. Datiuo
his vestratibus. Accusatiuo hos
⁊ has vestrates ⁊ hec vestratia.
Utõ o vestrates ⁊ o vestratia.
Ablatiuo ab his vestratibus.

¶ Quot sunt pronomina: de qui
bus nulla dubitatio est apud la-
tinos: quindecim: que octo pri-

mitiua: & septem deriuatiua primitiua sunt ista: ego tu sui ille ipse hic & is & iste: deriuatiua sunt ista: meus tuus suus noster & vester: nostras & vestras.

dunt suum antecedés demonstratiue: exemplum primi: ut homo legit: & ipse mouetur exemplum secundi ut hic ille homo currit. ¶ Meus mea meũ quoti modi pronominis est: quia per omnia sequitur declinationem mobilium idest adiectiuorum mobiliũ uariabilium que scilicet mouentur idest uariantur articulis uel uocib⁹ diuersis prime & secunde declinationis ut dictum est supra: meus tuus & suus dicuntur pronomina deriuata a mei tui & sui & possessiua quia significant aliquid in quantum possessor habet depẽdentiam ad rem possessam: & sic finite determinat rem possessoris & personam: quamuis ex modo significandi: significet tãtum rẽ possessam: non ex significato ipsius quia significat possessionem per modum adiacentis rei possesse: & ideo dicitur ꝙ significat rẽ possessam indeterminate determinate possessorem: ex deriuatiuis solum hoc pronomen habet uocatiuum non ratione primitiui a quo deriuatur: puta genitiuo mei: sed ratione eius quod significat ut si dixero o fili mi: quia hoc nomẽ filius habet uocatiuum: sic & hoc pronomen. meus mea meum: quoniam ex eo ꝙ ego non habet uocatiuum ita nec ratione sui genitiui: hoc pronomen meus mea meum: habet uocatiuum q̃uis ab eo deriuetur idest a genitiuo mei: quod potest construi cum quo uis casu: & etiam numero ut hii libri sunt mei: & iste liber est mei: q̃uis aliquando barbare tamen genitiuus: huius pronominis meus nõ cõstruit̃ nisi cum gtõ singularis numeri & nominis appellatiui: tantũ ut liber hic ẽ mei fratris non autem mei lucrecii: referendo orationẽ ad se ipsũ lucrecium: q̃uis ad aliũ q eius sit puta frater uel amicus: uel qcqd fuerit unde dicentes oppositum: non locuntur latine quia suapte natura possessor ĩtelligit̃ ex noie ꝓprio: nõ autẽ ex noie appellatiuo loco cuius ponit̃ ꝓnomẽ: uel actu uel aptitudine: qa possũ dicere petrus qui currit: & homo qui currit: quod nomẽ homo est nomen appellatiuum: ex uoce: ex re uero est nomen proprium: sit. b. uel. a. ¶ Tuus tua tuum caret uocatiuo: q̃uis descendat a pronomine habente uocatiuum: & hoc ex modo significandi rem: quem grammaticus cõsiderat: nõ autẽ rẽ ipsam: quia ex ipso ꝓnomine demõstrat̃ certitudo rei: p ipsum ꝓnomẽ importate: iõ nõ opus est utõ q̃uis & meus mea meum: dicat hanc certitudinẽ tamẽ sub maiori

¶ Quare meus mea meũ habet uocatĩuum: & non alia pronoia deriuatiua.

¶ Grãmatic⁹ qd cõsiderat

dubitatione: quia certior est sermo: prime persone ad secundam q̃ prime pro se ad alium: sic dicatur de suus sua suũ. unde hec pronomina terti modi dicuntur adiectiua ratione modi possidendi rem quocunq; modo: ex applicatione ad id cuius sunt: secundi uero ad quod uis indifferenter demonstratiue uel ut dixi ego & tu. ad res determinatas: licet indeterminate: & sic ego tu sui sunt adiectiua: ratione eorum: quibus sunt applicanda: & quibus applicantur: nõ tamen uere adiectiua ratione uariationis quã sortiri solent: & hoc quia sunt indeterminata ad quod uis suppositum: & hec omnia dicuntur significare qualitatem principaliter ex adiacentia ad subiectum: quem determinant quo uis modo: sicut & in nomine. Postremo pro huius orationis parte sciri debet ꝙ quidam dixerunt plura esse: uel nomina: uel pronomina: ut unus totus solus negatiua dicuntur carere uocatiuis quoniam carent certitudine que demonstratur precipue ad secundam personam: secundum quosdã: hac eadem ratione carent certitudine quia dicunt confusionem: ut nullus: & cętera. & eodem modo interrogatiua: ut quis uel qui quia cum interrogatur dubitatur: sic & relatiua quia carent prima notitia: & infinita: quia uocatiuus dicit quid finitum: nostras & uestras significant gentem uel patriam: eo quia significant plura non unum ideo multiplicant genitiuum: non autẽ meus mea meum: a quo non dicimus meatis tuatis suatis: nec noster nostra nostrum: non enim possunt multiplicati genitiui descendere a singulari: horum pronominum: quia significant eius patrie: uel regiõis sed bene cuius sunt: quod sumitur a genitiuo singulari: quia absq; dubio possessionem: cum dubio gentem significat: uel patriam de quibus hactenus.

¶ Quare nostras & uestras multiplicant genitiuum.

¶ Dionisij: Apollonij: Donati: octo partium orationis: Liber quintus de prepositione.

Ad que pars est? prepositio est: quare est prepositio? quia preponitur aliis partibus orationis per appositionem vel per compositionem. Per appositionez idest per regimen casus: vt per tella: p hostes. Per compositionẽ: idest quando

¶ Ad que pars est prepositio est. Absolutis quatuor partibus orationis declinabilib⁹: scilicet nomine uerbo: participio: & pronomine: nũc agrediar partes quatuor indeclinabiles per obliquos casus

quando componitur vt idoctus. Prepoſitioni quot accidũt? vnũ quid? caſus tantum. Quot caſus? duo: qui? accuſatiuus ⁊ ablatiu⁹. Ad cui caſui ſeruit? accuſatiuo. Da prepoſitiones ſeruientes accuſatiuo caſui? Ad/apud/ante/aduerſum/ vel aduerſus/cis/citra/circum/circa/ꝯtra/erga/extra/ inter/intra/infra/iuxta/ob / pone / per/prope/propter / ſecundum / poſt/trans/ vltra/preter/ſupra/circiter/vſqꝫ/ſecus / penes . Ab cui caſui ſeruit? ablatiuo. Da ꝑpoſitiones ſeruientes: ablatiuo caſui ? a/ab/abs/cuꝫ/coram/clam/d/e/ex/pro/pre/palam/ſine/abſqꝫ tenus . In cui caſui ſeruit? vtriqꝫ. Da prepoſitiones ſeruientes vtriqꝫ caſui? In/ſub/ſuꝑ/⁊ ſubter . Quot ſunt prepoſitiones que non inueniuntur niſi in cõpoſitione ? ſex : que? di/dis/re/ſe/an/con.

casus: q̈uis & illis accidat casus: ut dicetur ad significandum uarium mẽtis affectum: ex oratione in qua ponuntur & primo dicemus de prepoſitione ordo quarum partiũ patuit in capite de nomine ad que pars eſt: eſt pars orationis: non talis ꝙ ſine ea: oratio perfecta fieri non poſſit: q̄ fit ex ſuppoſito: appoſito: & uerbo ſed eſt pars neceſſaria quo ad eſſe determinatiuum ſuppoſiti ad appoſitũ reſpectu: actus agẽtis ad affectum completum Per appoſitionem ut homo fortiter currit in campum: & ad ludum litterarium proficiſcor. Quare eſt prepoſitio: quia ꝑponitur aliis partibus cõtra quas: & a quibus cum ꝑponitur: ipſa diſtinguit: ut habens propriam diffinitionem: ſe iunctam a ceteris partibus ſub quibus non continetur: quia ſpecificus modus & proprius: quo diſtinguitur ab illis eſt quia dicit quandam inclinationem alicuius cauſalitatis ad actũ: & q̈uis ponatur aliquãdo pro aliis partibus orationis ut puta pro aduerbio: hoc tamen fit in proprie. Per appoſitionem uel per compoſitionem: quia iungitur illis: aut ut augeant: aut ut minuant: aut immutent: illis duobus modis per appoſitionem uel per compoſitionem: per compoſitionem quando ſignificatum prepoſitionis contrariatur ſignificato dictionis cui iungitur per compoſitionẽ & tunc immutat ut cum dicitur excuſo: quod componitur ab ex & accuſo: & quia ſignificatum prępoſitionis contrariatur ſignificato huius uerbi accuſo: ideo ei prepoſitio addita: ſignificatũ mutat in contrarium ut patet: quia aliud eſt accuſare: aliud excuſare:

¶ Quo cãus accidit q̈tu/or ptib⁹ orõnis ideclinabilibus.

¶ Quot modis ponit̃ prepoſitio ĩ orõne.

sed quando significatũ prepositionis non cõtrariatur significato alicuius dictionis cui additur per compositionem : tunc in ea põt includere quandam completionem ut cum dicitur aduenio perficio:uel diminutioné ut subrideo:ridere significat actum agẽtis absolutum subrideo eundem:sub quadam diminuta determinatione:ratione illius prepositionis sub aliquando adauget & minuit : ut in felix:quare dicamus ꝙ q̃uis hec pars opponat aliis partibus orationis ex suo significandi modo qui modus. in qualibet parte non est nisi intellectus alicuius dictiõis in ea cõsiderate principaliter cum determinatione alicuius actus agentis ad effectũ: & hos modos dictionum & earum significationes considerat grammaticus tamen potest addi illis:quia si ita opponeretur illis quod ex ipsa prepositione:& aliis partibus orõnis deberet fieri aliquod unum simpliciter nequaq̃ esset uerum.tamen ex illis que sunt. opposita:non est inconueniés fieri aliquod unum compositum: nec oportet ꝙ prepositio addita dictioni semper insit dictioni : sicut elementum elementato quoniam prepositio non est elementum dictiõis cui additur:& cũ qua componitur:quia prepositio semp manet in sua specie:q̃uis cadat:& in eandem dictionem : & quia elementum manet in eo:cui addit.ideo prepositio non habet rationem elementi. Vnde & prepositio aduerte secundum suum significatum non est eiusdem speciei cum dictione cui additur : sed solum secundum uocem:ex qua & dictione alia fit significatum dictionis in specie distincte a modo significandi prepositionis : & ut est addita dictioni non habet uim prepositionis nisi secundũ uocem:aliter dictio cõposita non esset una dictio quia essent duo modi significandi:ut patet in hac dictione armiger:ex suo specifico modo significandi non esset sub specie nominis:hoc enim nomen componitur ex hac dictione arma:& gero geris.constat autẽ ex cõpositione huius dictionis solũ quantũ ad uocẽ:& nõ quantũ ad suũ modũ significãdi specificũ alias nõ esset ut dictũ est: & hoc dicẽdũ est de oĩbus cõpositionibus in qbuscunq; partibus orõnis fiãt.oĩs.n.dictio cõposita retinet unũ modũ significãdi specificũ qa aliqua dictio cõposita:nunq̃ posset ꝯtineri sub una specie ptis orõnis intellige de retinẽtia unius modi significãdi specifici alterius cõponẽtiũ qa ut dictũ est:alteꝝ cõponẽtiũ remanet in illa dictiõe cõposita solũ quantũ ad suã uocẽ:& suũ significatũ & nõ ut dixi quãtũ ad suũ modũ significãdi specificũ:& hoc est ut dixi ꝙ nisi sic esset nunq̃ aliqua dictio cõposita:posset ꝯtineri sub una spẽ partis orõnis & hoc credo salua pace:ꝙ latuerit donatũ priscianũ

¶ Quid est modus significandi.

¶ Quãdo ṗpositio hẽt uim suam & qñ non.

¶ Nota dcm mirabile.

& ceteros grãmaticos hoc in loco: qui crediderũt ꝙ ꝓpositio posset imponi ad significandũ separatim: & postq̃ alteri dictioni sit cõposita ꝙ cedat in eandẽ speciẽ partis cũ eo cũ quo cõponit̃ p ammissionẽ sui proprii significati uel modo significãdi specifici. in ꝓpositione hec ergo sit quedam fictio: & uane dictũ ꝙ aliqua dictio habeat modũ significãdi specificũ & postea ipsum ammittat quia est cõtra rationẽ eius. ⁋ Prepositioni quot accidunt unũ qd casus tantũ: nõ ita ꝙ prepositio uariet̃ his duobus casibus: qa casus non est modus significãdi ꝓpositionis: sed solũ habitudo causalis ei cõuenit ratio est: quia non imponitur uox prepositionis ad significãdũ rẽ que dicit̃ prepositio: sed aliquẽ actũ: sub aliqua habitudine causali: qa ergo ꝓpositio significat solũ habitudinẽ alicuius causalis ad actũ uel ut terminũ actus: uel ut eius principiũ hinc est ꝙ ꝓpositioni tantum duo casus atribuunt̃ scilicet accusatiuus & ablatiuus: accusatiuus quia significat rẽ propriã sub ea ratione qua terminat actũ agentis. Ablatiuus uero sub ratione principii ipsius actus: exemplũ primi: uado ad templũ: exemplũ secundi uenio ex templo: & hee sunt rationes quibus declarant̃ regule nominum aduerbialiũ: q̃ scilicet ponunt̃ aduerbialiter: nec etiã dicimus. uado ad nisi cum expressa additione alicuius nominis: uel alterius dictiõis quare q̃uis casus nõ sit modus significandi prepõnis sine quo nõ uidet̃ posse fieri ꝯstructio casualis ipsaꝝ ꝓpositionũ: quia tamen: non tantũ modus significandi est principiũ ꝯstructionis: sed ẽt modus intelligẽdi quoniã ex illo est acceptus modus significandi: quare sat est modus intelligendi ꝓpositionis ad ꝯstructionis necessitatẽ: nõ modus significandi qa prior est cõstructio apd̃ intellectũ que fit p modũ intelligẽdi q̃ ꝯstructio uocis q̃ fit p modũ significandi & sic prepositioni non accidit casus ita ꝙ habent constructionem casualem: sed quia solum illis duobus modis dicit habitudinem casualẽ: alicuius agentis ad actũ aliquem & cũ dicit prepositioni quot accidũt recte dixit prepositioni nõ propositioni: qa primo utit̃ hac in parte orationis grãmaticus: ut quoddam prepositiuo dictionibus secũdo dialeticus: ut quoddã qd̃ ꝓ alio ĩ propositione poni solet: quo & ab enũciatiõe differre nõ solet nisi rõne: idest ꝯceptu: uel intellectu: diuerso respectu ipsius rei dicit̃ enim propositio q̃si ꝓ alio posito ĩ sillogismo ad aliqd ꝯcludendũ: enũciatio uero: quia ea enũciamus ꝓferẽdo uoce ostẽdimꝰ mẽtis ꝯceptũ: ꝓpositio uero est aliqua dictio q̃ solet ꝓponi alicui dictiõi p appositionẽ uel ꝯpositionẽ mõ quo dictũ ẽ: & qa dicit casus tñ: qa ꝓpõi spẽs accidit rõne sui significati: uel mõi significãdi

⁋ Q̃uo casus accidit ꝓpositioni.

⁋ Vnde capiuntur modi significandi dictionum

¶ Quo ꝓpositiōi accidit casus tātū & qūo alia accidentia.

uel uocis:& etiam ratione eius cui accidit prepositio:& sic ei non repugnat species quo uis modo ut a clam deriuatur clanculum: sed quia prepositio non fuit imposita ad significandum sub hoc accidente explicito:ex uoluntate primi instituentis cuius rationē apertam querere uanum est:& q̄uis hec fuerit mens donati:tamen possem dicere ꝙ etiam ei accidit figura & ordo: hec enim dictio abs.est figure simplicis:quia simplicem dictionem ostēdit: hec uero composite absq̧:quia ostendit dictionem alteri adherentem & ordo:quia ostenditur que dictio debeat preponi: & que supponi quia triplex est coniunctionis ordo: prepositiuus quo ostenditur prepositio in coniunctione preponi ut ante diem surrexi:subiūctiuus est quum ostendimus prepositionem in constructione supponi ut ibo Romam uersus que semper post ponitur apud certos auctores:sed illa prepositio dicitur esse communis que potest ꝓponi & supponi in oratione:ut per plateam:& per uicos te querito:tamen sequamur auctorem.& hoc recte fiet:quoniam hec duo accidentia includuntur in accidente casus:huic etiam parti non repugnat numerus quia ei non repugnat proprietas intellecta aliquo significandi modo sicut nec modus significandi & quia unitas q̄ significat numerus singularis non repugnat prepositioni ratione sui significati:nec multitudo designata numero plurali:quia.s.ipa prepositio potest addi dictioni numeri pluralis & numeri singularis ut ad te uenio: ad uos ueniam:nec hic ei repugnat ratione sui modi significandi:quia modus significandi prepositionis specificus est unus in una specie:& potest multiplicari in diuersis:& sic ei non repugngnat modus significandi qui est numerus:qui ex parte uocis ei non conuenit quia uox nulli significandi modo repugnat:sicut & nullum significatum quantum est ex parte uocis: tamen non conuenit ei numerus ita ꝙ uarietur casualiter numeris ut nomen:nisi ex additione ad dictiones:quoniam est pars orationis indeclinabilis:quia scilicet non habet modos essentiales secūdum quod aliqua pars declinatur: formando personam a persona: numerum:a numero:& tempus a tempore: non tamen dicit̄ indeclinabilis ꝙ scilicet nullo modo uarietur:quia ut dictum est: illi modi ei non repugnat secundum quos posset declinari & declinatur modo declarato & ex hoc facile patet intellectus illius sēsus quatuor partes orationis sunt declinabiles & quatuor indeclinabiles:huic etiam parti orationis non repugnat figura: quia ex parte modi significandi ei potest conuenire: prepositio enim significat rem suam per modum retorquentis casuale ad actum uel

¶ Qūo ꝓpositiōi ꝯuenit numerus & qūo non.

ad passionem:in ratione termini:uel principii illius actus : uel passionis:ut uado ad studendum:& uenio a studẽdo : & hoc quia datur aliqua res simplicis nature:& tũc intellectus nihil habet quod in illa re distinguat & sic dicit uocem illam esse figure simplicis: quando uero inspicit rem habere aliquid quod in ea distinguat: tunc uocem eam significantem designat per modum retorquentis ex casualitate ad actum:ut cum dicimus complector descẽdo: aduenio concurro:& cętera id genus:& sic prime uoci puta huius de.sub.quia est significatum simplex secunde uero ut descẽdo est compositum:quod nõ uetatur ab aliquo deriuari:& componi ex eo:ideo datur figura in propositione : nec ei repugnat ex parte significati : quia ei non repugnat proprietas uel modus essendi a quo sumitur modus significandi nec ex parte uocis:quia ipsa uox quantum ex se est : est indifferens ad quodcunq; significatum in compositione uocis intellecte ab intellectu ex proprietate quam significare potest eadem ratione que dicta est supra: non ponitur hic a donato:huic etiam potest cõuenire comparatio ab ea enim fiunt comparatiua quia sicut res potest intelligi:sic potest & significari sub modo significandi qui est comparatio:& quia significatum prępositionis:potest intelligi sub intensione:& remissione significata per magis & minus ut sum te indoctior:idest minus doctus & doctior te idest magis doctus:res ergo prepositionis potest significari sub modo significandi ut dixi qui est comparatio : nec huic repugnat gradus superlatiuus:ut patet bene nec ratione uocis:nec ratione eius quod significatur per prepositionem ut dictũ est de magis & minus : nec ratione modi significandi:quia prepositio ut dictum est significat rem suam per modum retorquentis casuale ad actum:qui modus significandi designatur circa suum significatum:quod est magis minus maxime & minime: & quãuis una res nõ potest se magis habere ad suam naturam q̃ alia ad aliã siue ad suã quia eius significatum non potest intendi & remitti:tñ non sequitur ꝙ ex negatione inferioris sequatur negatio superioris quam includit hoc uerbum repugnat. ¶ Da prepositiones seruientes accusatiuo casui : da id est dic. Virgilius:Sed tamẽ iste deus qui sit da titire nobis : da apud hec prepositio ad plura significat primo proximitatem. Ouidius. Ad uada meandri concinit albus olor:idest iuxta uada:aliquando significat causam: ut o papyri cogita quando es alicubi ad quid illuc ueneris idest propter q̃ causam & similitudinem : ut o honofri gasparine. ingenue iuuenis tui sulmonis tuo olim studio & morib⁹ clarum exemplar: ad

¶ Q̃uo comparatio accidit ꝑpositiõi

¶ Ad ꝑpositio quot significatiões habet.

unguem tibi declaraui quod scire uoluisti: & contrarietaté ut ad illum uadam ideſt contra illum: & locum perfectum motus ut ibo ad siluium: & tempus ut ad bellum cilicum hec faciam ꝓ eo tempore quo fiet bellum cilicum: significat & additionem ut ad mala. ¶ Apud locum & personam significat: ut apud tragutium & apud herculem. ¶ Ante significat & locum & tempus: locum ut hoc pono ante te aut huic hanc rem ante pono exemplum se/cundi: ut ante mensem ad te ueniam. ¶ Aduersus & aduersum si. gnificat contra: ut calaguritani sibenicenses semper in iuriis: & delationibus tendunt aduersus bonos. ideſt contra bonos: ¶ Et Cis: prepositio tres habet significationes. primo significat locum: & iungitur nominibus propriis fluuiorum & montium: ut cis alpes: cis torrentes sulmonis olim exspiscabat rannas: ubi & car minibus clari sepe uates contendere solent: & tempus definitum: ut cis tempus: & aliquando methaphorice significat id idem quod minus: ut cis naturę leges hoc fit: ideſt minus q̄ paciantur leges naturę. ¶ Citra hoc idem significat: sed iungitur: non solum propriis nominibus fluuiorum & montium: sed & aliis: ut citra forum. citra hoc: uel illud. ¶ Circum aliquando habet uim prepo. sitionis: ut circumfero: q̄n̄q; aduerbii localis: ut circū ripas a terni: iuuenes sulmonenses saltant cum musis eburneo pectine apolline percuciente cytharam. ¶ Circa significat iuxta: ut circa muros hostes eſt: aliquando poſt ponitur in compositione: ut circū circa. ¶ Contra significat duo aliquando quia ut contra uicia pugnan. dum eſt: aliquando eſt idem ꝙ ex opposito: ut iulius hec contra. ¶ Erga significat affectum ut erga amicos polideus meus semper mitissimus extitit & uersus ut erga bonos. ¶ Extra significat ꝑter ut extra uitam omnia mihi scioli calaguritani sibenicenses charō teo furore pleni & furibundi: quibus nihil eſt preter uitium ma/le uite: abſtulerunt: & tunc extra eſt prepositio: quando uero si. gnificat ad locum tunc eſt aduerbium loci: ut exeo extra. ¶ Inter aliquando significat in ut interse ora tenebant ideſt in se: aliquan do habet uim prepositionis: ut intercludo: aliquando idem eſt ꝙ in medio ut cum eram sibenici inter calaguritanos ſtabam in. ter predones: & delatores: ideſt in medio predonum: & delatorū ¶ Intra quando iungitur casibus tunc eſt prepositio: ut intra tectū quando uero perse ponitur: tunc eſt aduerbium sic dicam de in. fra ut infra urbem.

¶ Iuxta significat prope ut iuxta ticium aut scardonem nobile si. benicense flumen fui: aliquando eſt aduerbium.

Ob significat p.ut o diothaleui:uir prudentissime ob tuam probitatem & tue clare consortis madalene te colui & obseruaui qui & egenorum fautor & pater es: ut mihi liquido patuit cum meuanie in tua scilicet olim urbe uetustissima degerem: quando uero cum alio componitur: tunc significat contra; ut oppono: qd componitur ex ob:& pono.

Policarpi carus amicus

Pone cum accentu in fine in quo hoc oportet ut fiat ne uideatur imperatiuus huius uerbi pono ponis:significat apud ut pone domum meam pro apud domum meam erant olim muse.

Per aliquando significat motum per locum: ut uado per urbē quandoq; cursum temporis ut per diem quandoq; iuramentum: ut per castorem: aliquando perfectionem: ut papyrius pontanus Viterbensis nepos meus est perdoctus iuuenis:& polideus hieronymus eius gentilis & mihi germanus est per pulchris moribus ornatus aliquando idem est: ut ualde ut per pulchrum est honeste uitam uiuere idest ualde pulchrum: aliquando abnegationem ut omnis calaguritanus sicensis esset bonus nisi adoptiuo sibenicensi & uero epyrota duce esset perfidus & periurus.

Prope:pro apud ut prope ianuam:pro apud ianuam.

Propter dicit causam: ut propter difficilem ad caieti littoris hostium & additum: plures pauperes calaguritani ruunt: quem nō decet superbia comes: uiuide uirtuti hostis: hoc est causa difficilis aditus & ingressus ad eum: licet non sit nimium latinus sermo: quo ex hoc & quemdam hesperorum hespero chyriaco duce presidem: nato laudarem tamen eius hoc superbia uetat.

Secundum significat quandoq; auctoritatem:ut secundum fráciscum maturantium Perusinum: quamuis nostra hac tempestate humanis litteris uirum clarissimum: non est dicendum pro pertium fuisse Asisium: sed meuanatem: hoc liquido patet ex eius horoscopo in quarto elegiarum libro: in quo primo sequestratis paululum rebus amatoriis stillum uertit ad res serias & graues: & inducit in calce illius elegie mathematicum declarantem constellationem atq; horoscopon propercii: his carminibus hactenus historie: nunc ad tua deuhear astra: incipe tu lachrimis:equus adesse nouis:Vmbria te notis antiqua penatibus edit. Mentior an patrie tangitur ora tue:& postea subdit quo in loco in umbria natus fuerit: qua nebulosa cauo rorat meuania campo. Et lacus estiuis intepet imber aquis: meuaniam non potest hic maturantius capere pro Spoletana ualle: quo-

Franciscus maturancius uir clarus:

niam nescio unde proprie nebulosam diceret cum hec patria cęlo sereno tota fere gaudeat:nec est illi cauus campus undiq; tetigit ergo meuaniam urbem non prouinciam quam appellat partem umbrie partis tuscie seruius in secũdo georgicorum:hinc albi clitumne greges & maxima taurus uictima:potuit illic seruius intellexisse illam uallem quam clytumnus preterfluit dictam meuaniam a proxima urbe ubi dicit clytumnus est i meuania:que ē pars umbrie:eo magis quia clytumnus & urbem pręterfluit:& non datur locus apud asisiam in quo oriatur clytumnus uel sit quem hic tangat ut hoc horospico suo : malis maturanti urbem q̃ uallem intelligere nec in ea esse asisiam:sed tantum urbem meuaniam uallatam colliculis:sequitur & lacus estiuis intepet imber aquis : ubi & antiquitas prodidit lacum tepentem fuisse uorigius aquis carie conclusum:nec abest a populo uetustum nomen : nec te decipiat illud carmen scandentisq; axis cõsurgit uertice murus : murus ab ingenio notior ille tuo : quo iure dicis asiis:& per hoc intelligas montem in quo sit asisia urbs : que q̃uis dicatur asis a silio italico in tumultu aduentus hanibalis non sequitur ergo est asisius: cum potuisset tunc meuaniam claram urbem ut tali monti suppositam cepisse pro patria:tamen melius est legendũ axis:pro cliuo in quo sita fuisse meuania uidetur : hoc & ego legi in antiquissimo codice qui mihi est sibenici cui quia familiaris eram:multum incubui & plures elegias reperi quas hec tempestas nõ uidit:uidebit tamē si nobis fata uitam longiorem dederint in fine tertii:habetur hec elegia ad cynthiam:cynthia quid dubitas nebuloso uertice mecũ Degere cur trepidas fidus amicus ero. Vita tibi dabitur latis meuania campis. Vrbs mea romuleis inclyta quippe deis. Labit hac teneas:hic est clytumnus ab umbro. Tramite & in tyberim pron⁹ uterq; cadit. Fontibus hic puris rigantur gramina nostris:Et sacer estiuis intepet imber aqs. Tullus adest fautor nobis:& regia tecta. Templa deum colimus Roma superba iubet. O decus hoc faciā nullo temerata pudore:Vt simus efficias nos in amore pares. per meuaniam non potes nisi urbem intelligere nunc humilem siderum motu:olim claram:& uetustam:hanc & silius in octauo celebrat dicens his urbes arma:& latis meuania campis:quam & in illis carminibus ad tullum intelligas:proxima supposito contingēs umbria campo:me genuit terris fertilis uberibus quare ne adducas hoc:in questionem in utilem contra omnes clarissimos uiros qui dixerunt meuania est urbs umbrie inclyta propertio alumno & nunc profecto uiris optimis & ingenuis q̃uis angustia rerum

¶ Meuania urbs & meuanates.

pressis temporum

pressis temporum:& siderum inuidia:cecidit ut superba babilon potens carthago:triumphans Roma : studiosa athene : & bellica Thebe:omnia orta occidunt & aucta senescunt quoniam sub sole nihil perpetuum est:hec dixisse uolui exempli gratia: q̈uis diffuse detur uenia certe ueritati quam defendere & amare uoluerim: sileat ergo quisquis ille fuerit:secundum ergo maturantium idest iuxta auctoritatem maturancii & locum:ut secundum forum pro apud forum. ¶ Post quatuor significat:aliquando ordinem loci: ut te uidi post sepem:aliquando ordinem dignitatis:ut post mores sequitur uirtus:& ordinem temporis ut post mensem hinc discedam:quãdoq3 loco aduerbii:ut hoc post faciã pro postea : hoc faciam . ¶ Trans ultra significat ut trans ticium nostrum nobile flumen cilices sepe nos infestant:pro ultra ticium : & per ut trano flumen idest transfluuium & ad:ut transgredior idest agredior:& ultra : quando uero iungitur casibus tunc est aduerbium ut quid ultra te doceam ignoro : quando uero iungi᷑ casibus habet uim prepositionis:ut ultra mare est mihi patria:significat & tempus supra:ut supra mensem & super:ut supra domum pro super:& quandoq3 additionem:ut tres supra uiginti dies ualidis undis iactatus sum:hoc est uiginti & tres dies. ¶ Preter significat ultra : ut preter rationem loquuntur nebulones : idest ultra rationem : & significat exceptionem ut omnes homines mihi cordi sunt preter calaguritanos sibenicenses. ¶ Circiter quia tantum tempus significat accipitur solum pro iuxta:ut circiter nonas iulii exulaui a predonibus ex sibenico. ¶ Vsq3 locum significat ut usq3 Romã ibo : potest & postponi:& ualde ut usq3 te timui:idest ualde. ¶ Secus significat aliter:ut haud secus te diligo q̄ uitam meam . ¶ Penes etiam significat apud ut ei adsunt omnia penes quem uirtus est:q̈uis proprie potestatem dicat non locum & personam ut apud sed personam & potestatem. ¶ Pridie idest precedẽti die ad te uenio ut pridie nonas iulii : idest die precedenti nonas iulii iungitur: & genitiuo:ut pridie huius diei:que dictio:q̈uis ponitur inter prepositionẽ:tamen est magis aduerbium. ¶ Ab cui casui seruit:hee prepositiones sunt digne declaratu : hec prepositio.a. iungitur ablatiuis etiam passiue acceptis illis precipue ablatiuis qui a consonantibꝰ incipiunt:ab etiam iũgitur casui ablatiuo uerbi passiui:ut diligor ab ipso:& quando simplex dictio incipit a uocali tunc integra efficitur : ut ab antonio hoc habui:si uero sequatur cõsonans extremam litteram perdit. ¶ Abs in compositione iungitur:sequente. p.q.c.&.t.ut asporto absquolibet abscõdo abstineo:in appositiõe

uero sequente.t.ut abste. ¶ Cum duo significat societatem ut fui cum papyrio sulmone & tunc scribitur per.c.quando uero significat tempus tunc est aduerbium & scribitur per.q. & duplex.u.ut quum ad te uenero me dono donabis. ¶ Coram quando refertur ad personam tunc significat palam & est aduerbium ut coram ad sum:quem queritis: quando uero significat ante:tunc est prepositio ut hodie fui coram iudice idest ante iudicem. ¶ Clam significat occulte:& iungitur ablatiuo ut clam te hoc faciam:q̄uis antiq iunxerint utriq casui accusatiuo & ablatiuo. ¶ De prepositio plura:significat:expletionem ut de primo idest ualde premo: aliquando uim executiuam ut nomen est una pars de partibus orationis: aliquādo significat causam priuatiuam ut quem fugis ha demēs: aliquando significat deorsum ut descende pro deorsum ueni:aliquando uim temporalem ut e uestigio:aliquando localem ut de uel e templo:uenio ex propositio:habet multiplicem uim:aliquā do habet uim temporalem ut ex illo fonte fluit liquor priuationē ut exero perfectionem ut expleo exclusionem ut excludo: & si sequens dictio incipiat a uocali tunc est prepositio integra ut uenio ex achademia:si uero sequatur consonans:tunc perdit extremam ut uenio e scola:quare debes notare q a ex ad & in differunt:ex dicit discessum e loco:ut uenio ex amphiteatro.a.uero dicit discessū e loco proximo in quo quis fuerit ut uenio a ludo idest a loco proximo ludo: ad significat locum proximum illi ad quem quis pergit:ut uado ad templum idest ad locū proximum templo quod est bene notādum:in uero significat ad locum in quo quis est: uel esse possit. ¶ Pro capitur pro ante:& significat locum: ut pro foro reperi aureum:idest ante forum:habet etiam uim temporalem ut prouideo:idest porro uideo:capitur & pro.e.ut prominet:pro eminet:pro ad etiam:ut pro uiribus & pro in ut pro rostris: & affectū significat:ut pro dulci amore:& pro causa:ut pro milone hoc feci: idest causa milonis:& pre hec prepositio. Pre capitur pro ad & dicit comparationem ut thomas deuio caietanus q̄uis per se habeat neminem in doctrina:idest ad sui comparationem:doctos tamen premit:& quos uult extollit:capitur & pro hac prepositiōe pro: ut pre te hoc facio idest pro te & pro ab:ut pre studio pro ab studio uenio & pro super: ut presideo:& pro ualde ut pre uideo: & predico: & pro ante ut prepono. ¶ Palam est magis aduerbium quam prepositio tamen significat aperte. ¶ Sine dicit negationem quando anteponitur & utraq sillaba grauatur:quando postponitur ultima acuitur. ¶ Absq etiā dicit negationē sicut & sine ut absq te.

¶ Tenus significat usq;: iungitur ablatiuo: & preponitur: ut hactenus: & genitiuo ut crurum tenus. ¶ In cui casui seruit: hec dicunt prepositiones dubie uel ambigue quia indifferenter inguntur ablatiuo & accusatiuo: quando tamen in loco & de loco: tũc iungũtur ablatiuo: quando uero ad locum: & per locum tũc accusatiuo.
¶ In habet plures significationes: aliquando ualde ut hanc domũ in habito: quandoq; pro non: ut in dictum: quandoq; pro inter ui sui in mediis hostibus: & pro contra: ut in te ibo: & pro quodam qualitatis modo: ut in faciem iouis est mutatus & pro turpi qualitate: ut sum informis: & pro qualitate ordinatiua: ut in dies fio pauperior: & pro particula superuacua: ut nosco crines: in canaq; menta: & pro spacio temporali ut in lucem ueni: & pro hac prepositione pro ad in magnam paupertatem ueni pro ad: quandoq; ad locum significat ut uado in templum: quandoq; in loco: ut in domo maneo. ¶ Sub pro supra: ut ignis est mihi subiectus: & & pro infra: ut hic mihi subiecit funes: & prope etiam significat: ut sub te uolat auis: capitur & pro in: ut sub aurato tecto fui & pro ante: ut sub tenebras ad te ueniam: & pro per: ut sub totum diem studeo: pro per totum diem significat & in loco ut sub luce maligna: & ad locum: ut postesq; sub ipsos aliquando significat motum localem: ut subducte naues: quandoq; diminutionem ut sub rideo: idest parum rideo.
¶ Super pro desuper: super te multa dixit idest de te: significat etiam pro: ut nihil super te moueor: pro te scilicet: & pro insuper ponitur: ut ecce super te est mihi magna molestia pro insuper: ponitur & pro desuper: ut super ab urbe concurrunt hostes: hoc est desuper: & pro super est: ut est mihi nulla super fuga hinc: pro super est: & pro ultra ponitur: ut iuppiter ipse tibi super & garamantas: & indos proferat imperium: pro ultra in dos.
¶ Subter iungitur casui accusatiuo: & ablatiuo: ut subter te sternetur tinea: & subter densa testudine.
¶ Quot sunt prepositiones que non inueniuntur: nisi in compositione: hee dicuntur esse prepositiones coniunctiue: idest que deseruiunt in compositione orationis: & sunt sex. Prima est di que significat separationem: & iungitur dictionibus incipientibus ab omnibus consonantibus. preter. p. c. t. s. & . i. ut dirimo. Dis hoc idem significat & iungitur illis consonantibus exceptis predictis: ut discedo. & si sequatur. f. tunc abiecta. s. mutatur in. f. ut differo. ¶ Re significat retro: a quo per apocopem componitur respicio. ¶ Se duo significat negationem: uel uim abnegatiuã

ut securus & separatiuam ut seduco.¶ An significat circum.¶ Cō
idest simul: ut compono:sunt & alie plures prepositiones: que sūt
coniunctiue: que si iunguntur casibus: sepe uim suam commutāt
& fiunt graues ut ante diem: & ille que intrant compositionem:
uim etiam perdunt quia transeunt aut in uim nominis:aut in uim
uerbi:ut confitio:quod componitur ex con & facio:quia corrum
¶ Nota bene omnia. punt naturam uerbi: uel etiam ipso mutantur in aliam litteram:
ut afferro quia componitur ex ad & fero.d.mutatur in.f.aut & ip-
se & ea: quibus iunguntur: ut suscipio:sed prepositiōes ambigue
quando ponuntur pro aliis prepositionibus tunc iunguntur casi-
bus accusatiuus ut in tyrannum idest contra tyrannum:sed quan-
do prepositiones postponuntur casibus:tunc etiam habent uim p̄
positionis ut transferta per & remus: si uero mutent casum:quem
habere deberent:tunc non sunt prepositiones:sed aduerbia ut lon
go post tempore uenit:quia post iungitur casui accusatiuo: unde
etiam bene aduertendum est:si prepositio preponatur dictioni ca-
¶ Quō cognoscit̄ p̄positio ab aduerbio. suali tunc habet uim prepositionis: si uero iungitur non haben-
ti casum: puta uerbo tunc transit in uim aduerbii: exemplum
primi ut ante templum:exemplum secundi:ut post habeo: sunt &
alie quedam prepositiones: que dicuntur separatiue:quia scilicet
tantum in appositione casibus:& orationi deseruiunt:& sunt hee
apud circa citra erga extra infra iuxta penes prope secūdum ultra:
& supra inde deinde:& que in appositione & compositione requi
runtur sunt due supra triginta:ex quibus qa maior pars orthogra
phie fiat:de ipsa orthographia quedam pauca dicam ommissis ac
centibus:& punctis de quibus ut textus requirebat dictum est nūc
de orthographia:ex qua & recto puta latino loquendi modo to-
ta grammatices ratio perficitur hoc dicam.¶ Omnis dictio inci-
piens ab.o.uocali sequente.c.debet scribi duplici.c. quia tunc.b.
mutatur in.c.ut occurro quia componitur ex ob & curro.¶ Secū-
da regula:omnis dictio que incipit ab.s.sequente.u. &.c. scribitur
duplici.cc.ut succurro:quia cōponitur ex sub & curro. ubi.b. mu-
tatur in.c.¶ Tertia regula omnis dictio incipiēs ab .o. uocali quā
sequitur.f.debet scribi duplici.ff.ut officio ratione compositiōis
ex ob & facio.¶ Quarta regula:omnis dictio incipiens ab.s. se-
quente.u. & .f.debet scribi duplici .ff. ratione compositionis ex
sub & facio:ut sufficio.¶ Quinta regula omnis dictio incipiens
ab.s.sequente.u.&.g.debet scribi duplici.g.ut suggero ratiōe cō
positionis ex sub & gero.¶ Sexta regula omnis dictio incipiēs ab
.a.sequente.g.&.c.scribitur duplici.g.ut a gero ratione composi-

tionis ex à & gero:ſimiliter dicatur de dictione incipiente ab.o. ſequente.g. ſcribitur ut oggannio: ratione compoſitionis ex ob & gannio. ¶ Septima regula omnis dictio incipiēs ab.s.ſequente u.&.m.ſcribiť duplici.m.ut ſubmitto ratione cōpoſitionis ex ſub & mitto. ¶ Octaua regula omnis dictio incipiens ab.s.ſequente.u &.p.ſcribitur duplici.p.ut ſuppono.ſimiliter dicatur de dictione incipiente ab.o.ſequēte.p.ut oppono opprimor:& que incipit ab s.ſequente.u.&.r.debet ſcribi duplici.r.ut oppono:quod componitur ex ob & pono:& ſubripio quod componitur & ſub:& rapio & ſimiliter in dictionibus ab.a.ſequente.r.que ſcribuntur duplici r.ratione cōpoſitionis ex ab & rapio:ut arripio:tamen in his duobus uerbis.b.non mutatur in litteras ſupradictas in his uerbis ut abrogo & abrado :quarumcunq; ergo litterarum fit compoſitio: ex ab.ob.a.& ſub.tunc.b.tranſit in illas:& ideo cum dicitur panis ſub cineritius abiciatur.b.& ſcribatur duplici.cc.ſuccineritius:mutatur & in.u.ipſum.b.ut aufugio pro abſugio affero pro abfero: & hoc fit gratia euphonie. ¶ Nona regula omnis dictio incipiens ab.a.ſequente.c.ſcribitur duplici.cc.ratione compoſitionis ex ad & uerbo tali ut accedo ex ad & cedo . ¶ Decima regula omnis dictio incipiens ab.a.ſequente.f.ſcribitur duplici.f.ut affligo ratiōe compoſitionis ex ad & fligo: ¶ Vndecima regula omnis etiā dictio incipiēs ab.a.ſequente.f.ſcribitur ut ſupra ut affero. ¶ Duodecima regula omnis dictio incipiens ab.a.ſequente.g.ſcribitur duplici.g.ut aggero ex ad & gero. ¶ Tertiadecima regula dictio incipiens ab.a.ſequente.l.ſcribitur duplici.l.ut allido ratione cōpoſitionis ex ad & lido. ¶ Quartadecima regula dictio incipiens ab a.ſequente.p.ſcribitur duplici.p.ut appono ratione compoſitionis ex ad & pono. ¶ Quintadecima regula dictio incipiens ab.a. ſequente.r.ſcribitur duplici.r.ut arrideo : quia componitur ex ad & rideo. ¶ Sextadecima regula dictio incipiens ab.a. ſequente.t. ſcribitur duplici.t.ut attineo quoniam componitur ex ad & tineo ¶ Decimaſeptima regula:incipiens ab.a.ſequente.s.q̄uis componatur ex ad & tali dictione non ſemper ſcribitur duplici.t. ut aſpiro quia talis eſt auctoritas talis uerbi. ¶ Decima octaua regula: dictio incipiens.a.c.ſequente.p.ſcribitur duplici.cc.ut cappa ratiōe breuitatis uerbi. ¶ Decimanona regula dictio incipiens ab.o. ſequente.c.ſcribitur duplici.c.ut coccinum & coccineus. Vigeſſima regula:dictio incipiens.a.c.ſequente.o.&.q.debet ſcribi ſine.c. ut coquus. ¶ Vigeſſimaprima regula:quādo reperitur aliqua dictio: que componitur ex am prepoſitione:& uerbo uel nomine : tunc

m.mutatur in.n.sequentibus his litteris.f.c.q.ut anfractus: anesus inquiro.sed quando ipsum.b.sequitur ipsa uocalis in medio tunc m.non mutatur : ut ambitus:& similiter quando hanc consonantem.m.sequuntur hee littere.d.t.c.uel.q. tunc.m. etiam mutatur in.n.ut idem identidem.t.ut tantum:in fine dictionis tantundem c.ut amictus nuncubi nunquis.Vigessima secunda regula: quādo aliqua dictio incipit ab.i.sequente.l.ratione compositionis . in & con:tunc illa dictio scribetur duplici.l.ut illido:& collido : similiter quando dictio incipit ab a sequente.r. ratione compositionis ex.m.tūc scribitur duplici.r.ut irrideo ex in & rideo. ¶ Vigessima tertia regula:hec littera.n.transit in.m.ut quando incipit ab.i. sequente.m.tunc scribitur duplici.m.ratione compositionis ut immitto ex in & mitto. ¶ Vigessimaquarta regula:quādo dictio incipit a b & componitur ex in & nomine simplici:tunc debet scribi per.m.& non per.n.ut impius componitur enim ex in & pius & hoc sequente.p.uel.m.ut immunis . Vigessima quinta regula: quando aliquod nomen est compositum ex.n.& seipso sequente b.tunc talis dictio scribitur:per.m.& non per.n.ut imbuo ex in & buo uerbo.¶ Vigessimasexta regula:quando incipit ab e & componitur ex in prepositione:& seipsa tunc scribitur cum.c.& nō cū n.ut ecquid & non en quid. ¶ Vigessimaseptima regula quando est aliqua dictio que ex integra compositione suimet. q. litteram inclusam:ut puta uerbum loquor sequor & illorum composita ut insequor prologor:tūc talia in preteritis perfectis:& plusq̄ pfectis: scribuntur cum.c.& non cum.q.ut sequor secutus loquor locutus & quando uolumus indicare propositionem seruientem casui ablatiuo:coaptum inditio societatis tunc scribitur cum.c.ut fui cum lucretio sicut dictum est supra:quando uero significat tēpus. tunc non est prepositio : sed aduerbium.& scribitur.per.q.ut cum hieronymus uiterbiensis polydeus erat cum io.Policarpo sibenicēsi celibē ducebat uitā:q̄uis semp bonis moribus ꝑditus fuerit. ¶ Vigessimaseptima regula:quando aliqua prepositio incipit a uocali & cōponit in significato ex hac prepositione ex tūc remanet ꝑpositio integra ratione significati ex cōpositione dependētis ut exuro:hanc eandem uim seruat:quando dictio incipit.a.c.p.t.&.s. ꝑcedente ex ut excutio:extraho expecto exequor.sed quando hec ꝑpositio cōponit:cū dictionibus incipientibus ab.f.tūc suā uim nō seruāt:sed.x.mutat in.f. & dictio scribitur duplici.f.ut efficio : qđ cōponit ab ex & facio efficio.& cū oībus aliis dictionibus a cōsonātibus incipiētibus:ex cōponit preterq̄ ab his quas dicimus inci

piētes ab e & a uocali. Vigessimaoctaua regula omnes dictiões incipientes ab.i.d.u.g.m.n.r.recipiunt in sui compositionem in principio.e.ut egero:emico:enodo:erripio:euheo:eiicio.&.e.etiā apponit cōsonantibus ut uenio .e.domo. Vigessimanona regula a littera prepositio:non uocalis iungit tantū cōsonantibus:ut a pectore a turri a fure maximo epyrota sibenicēsi amabant illi nři delatores. Trigessima regula hec ppositio abs apponit dictionibus incipiētib⁹ a q lřa.ut absquo uis homine & ēt cōponit cū dictionib⁹:q̄ incipiūt a c sequente.o.&.n.ut abscōdo & sequēte:i. & d.ut abscido.&.t.ut abstineo. Trigessimaprima regula:quando aliqua dictio incipit.a.c.uel ab.f.a.p.uel.a.t.uel ab.s.uel ab.i.consonante:tunc semper hec prepositio dis mutat cū his dictionibus composita ut discumbo discutio:sed quando iungit dictionibns: incipientibus ab.f.tunc dis mutat in.f.& talis dictio scribitur duplici.f.& tunc seruat suam uim ut distraho & in s ut dissipo scribit tamen duplici s ex compositione s & sapio.in dictionibus incipiētibus a consonante i non mutatur in aliud ut disiungo. Trigessimasecunda regula hec prepositio di preponitur omnibus consonantibus in cōpositione augentibus suum significatū:preterq̄ supradictis:quibus preponitur dis ut diruo diluo digero & cętera id genus. Trigessimatertia regula:hec prepositio trans quando cōponit cū illis dictionib⁹ in quib⁹ includit hec lřa s d n & i & s semper perdit ultimā lřam ut traduco:quod componit ex trans & duco tranno ab ex & tranno & traiicio ab trās & iacio. Trigesima quarta regula:quando hee due prepositiones scilicet circum & circa composite fuerint cū dictionibus incipiētibus a uocali tūc ita debent pronunciari ut uideantur una dictio:& nō plures : ut cum cōponitur hec dictio circum ago ex cum:circū & ago pronuncietur unisone ut circumago nulla uel mora correpta facta in medio dictionis uel collisione ut circum eo & hoc ubi erit eadem uox unum significatum indicans:quando uero sunt due ut circū amit to : tunc non est inconueniens dictionem proferri sub diuersis partibus orationis. Trigessimaquinta regula quando hec prepositio in iungitur prepositionib⁹ incipientibus a c tunc semp.n.mutata in.m.ut comedo quod componit ex con & edo.in omnibus aliis.m.fere auget nec mutatur in aliam litteram ut in cedo : & introcludo. Trigessimasexta regula quando hee littere.d.r.i.s.b.c.includuntur in compositione aliquorum dictionum tunc non mutantur in alias lřas:prepositis prepositionibus:ex quib⁹eis accidit cōpositio.r.ut dirimo redimo comedo comburo sicubi utinā.

¶ Trigeſſimaſeptima regula:genitiuus & datiuus ſingularis : no-
minatiuus & uocatiuus pluralis declinationis prime producũtur
diphtongo ideo & ſcribuntur per ae caetera greca:& latina pote-
ris cognoſcere quomodo ſcribi debeant uel a deriuatione uel ab
auctoritate uel ab ipſa poſitione quam facile ex medio accentu co
gnoſces : que relatiuum ſcribitur cum diphtongo.infinitiuus mo
dus de fero fers duplici.r.preteritum imperfectum de uolo dupli-
ci.l.modi optatiui & ſubiũctiui fere aduerbium ſemper ſimplici.r.
pre cum diphtongo niſi ſequatur uocalis ut preuſtus.uel.m.ut pre
mo:cre ſemper cum diphtongo ut credo:quatuor cum duplex.t.
cetera tibi greca & latina certi auctores oſtendent que uero recipi-
unt in principio epſylon ut ſyllaba:uel in medio ut hieronymus
horum nulla eſt ratio niſi antiquorum auctoritas. ¶ Trigeſſima
octaua regula:nomina greca quibus eſt oe diphtongus in princi-
pio apud latinos cum.ph.ſcribi debent ut phoebus:& greca : qui-
bus eſt in principio ypſylon:ea latini aſpirant ut hydra:greca qui-
bus eſt.r.in principio dictionis ſequente uocali tunc inter.r.
& uocalem ponitur.h.ut rhenus.ſi uero fuerint latina non aſpirã-
tur ut remus uel romulus:latina nomina qbus eſt ir.ſillaba in pri-
cipio dictionis ante hanc ſuſcipiunt aſpirationem ut hyrcus : gre-
ca nomina que poſt.i.in principio habent duplex.p.ante.i.eſt.eis.
aſpiratio ut hippolitus:quibus uero poſt.i.eſt duplex.p.tunc talia
ſcribuntur per.ph.ut philippus:nominum articuli : ſcribũtur cum
aſpiratione.ut hic hec hoc.& ab eis deſcendentia aduerbia hinc
hunc hac:que uero ſunt ab his compoſita non aſpirantur : ut illic
iſtic:& aduerbium ad huc:q̃uis ſit compoſitum tamen aſpiratur:
latina nomina & greca:que habent in principio uocalem produ-
ctam quo uis modo:habent aſpirationem ut heracles:hercules he
ſternus ab heri & herus : & qbus eſt er.in principio ut predixi:her-
cules:ſequente qua uis conſonante. Nomina qbus poſt.o.in prin
cipio eſt duplex.r.aſpirãtur ut horreo:& quibus eſt.e.in principio
littera uocalis breuis hanc eandem aſpirationem ſuſcipiunt ut he
lenus:non tamen elis urbs eliſſa:& elephas:& quibus eſt.s.poſt.e.
uel.i.uel.o.aſpirantur:ut heſperus.haſpidus:& hoſpes. ¶ Nomina
que uis quibus eſt in principio.e.poſt.i.uocalẽ aſpirant ut hiems.
ubi uero eſt.e.poſt.i.conſonans non aſpirantur ut iecur. ¶ Nomi-
na quibus eſt.o.ſequente.m.aſpirantur.ut homo preter:omen uel
c.ut oculus : uel.r.ut oratius:& quibus poſt.o.ſequitur.n.ſimiliter
aſpirãtur ut honos:preter onus:& quibus eſt.i.poſt.a.in principio
ut harena:non tamen ara pro altari in quo diis inferis ſacrificari

ſolebant

solebant antiqui sed bene hoc fit pro stabulo porcorum hoc non recipit arista:uel arion grecum.¶ Nomina quibus est.t. post or.aspirantur ut hortus horti abholere ortus ortus ortui ab orior sine aspiratione & greca quibus est.e.ante.c.ut hector:& latina quibus datur.b.post.i.ut hibernus:nõ tñ ibi aduerbium: aut ibis nomen & que descendũt ab hoc uerbo imbeo aspiro talia sunt habitus in principio & in medio ut prohibeo:& que habent.b.post sillabam er.ut herba & que habent e post eandem:ut hereo : que tamen uel auctoritate uel dipthongo longa est : quibus tamẽ post.i. uocalẽ datur.l.talia non aspirãtur ut illum exceptis quibusdam barbaris ut hyllaris.¶ Nomina que habent.d.post.or.sillabam:nõ aspirantur:ut ordo non autem hordeum.¶ Nomina que habent in principio sui.i.consonans:preter hoc nomen hiatus:non capiunt aspirationem ut ianus:nec quibus post.i.consonantem:sequitur.u. ut iuno:nec q̃ habent in principio sui.au.diphtongon ut audax : haud tamen aduerbium pro non aspiratur:& haurio uerbum: & heu interiectio non autem ubi.e.uocalis precedit.u. consonantem ut euander : que post.a.uocalem habent.m.in principio dictiõis nõ aspirãtur ut amicus:preter hamus hec in genere de orthographia cetera quere alibi si placet.

¶ Dionisij Apollonij Donati octo partium orationis. Liber Sextus de Aduerbio.

¶ Nunc que pars est: aduerbium est:quare est aduerbium:quia stat iuxta verbum : ⁊ semper nititur verbo.¶ Aduerbio quot accidũt tria:que:species:significatio ⁊ figura . ¶ Clam qualis speciei est : primitiue:quare quia a nullo deriuatur.¶ Clanculum qualis speciei est : deriuatiue : vnde deriuatᷣ a clam . ¶ Nunc qualis significationis est temporis.¶ Da tempo ris:vt hodie heri nũc nuper cras aliquando olim tunc quondam:

¶ Nunc que pars est : aduerbium est : aduerbium est una ps oratiõis : octo partium ab omnibus distincta qa ipsa oratio tota in qua ponitur aduerbium resoluitur in aduee bium ut in unam oratio nis partem:sicut & in ceteras resolui potest distinctas a qualibet illarũ partiũ ex quibus oratio conficitur:quia est pars integralis orationis:non autem essentialis & iõ non

¶ Q̃uõ distiguiᷣ aduerbium ab aliis p tib⁹ orõnis.

ex necessitate ē una octo partiū oratiōis quia oratio potest fieri sine aduerbio & pfecta quo ad cōstructionē. sed qa quandoqꝫ aduerbiū in sui ītellectu ex cōstructione cōfusum est ad euitandam hanc uerbi indeterminationē inuentū est aduerbiū quo determinaretur uerbi cōfusio ut si dixero curro. nescio an bene uel male addat ergo uerbo bene uel male. & iō dicit aduerbiū quia stat iuxta uerbū. idest ē pars indeclinabilis qa desūt ei accidētia partis declinabilis. ut puta nūerus casus psona pcipue illa duo. s. numerus. & casus. ex qbꝰ aliqua pars declinabilis conficit. & semp nititur uerbo qa exprimit mētis cōceptū ex in hesione q̄ habet aduerbiū ex se confusum: qa aduerbiū significat mētis cōceptū unū specificū nō particularē. aliter oīa aduerbia particularia haberēt idē significatū quod sequit mētis cōceptū quod fieri non potest. qa diuerse res habēt diuersos conceptus. & significatū distinctum per modū fieri. & cū differētia tempoꝝ in aduerbio ipsum enim determi

¶ Quare aduerbiū inuētum est.

iam semper mane modo ꝛ dum. ¶ Da loci vt hic vel ibi: illuc vel inde intro vel foras intus vel foris. ¶ Da negandi vt non nihil nec neqꝫ haud minime nequaqꝫ. ¶ Da qualitatis vt bene male docte pulchre fortiter suauiter. ¶ Da quantitatis vt multum parum modicum minimum maxime ꝛ satis. ¶ Da comparandi vt magis minus plus tam ꝛ quam. ¶ Da ordinandi inde deinde deinceps continuo protinus interea propterea. ¶ Da discretiui secus seorsum separatim secreto sigillatim trifariam multifariaꝫ. ¶ Da remissiui vt vix paulatim pedetentim fere ferme. ¶ Da affirmādi vt profecto quippe videlicet: quidem quidni. ¶ Da intentiui vt valde prorsus nimium penitus ꝛ omnino. ¶ Da numeri vt semel bis ter quater miles toties quoties. ¶ Da iurandi vt edepol castor hercle medius fidius. Da interrogandi nunquid cur quare quamobrem. Da personalis meatim tuatim suatim nostratim ꝛ vestratim. Da dubitandi forsan forsitan fortassis ꝛ fortasse. ¶ Da similitudinis quasi ceu sic sicut sicuti velut veluti vt vti ꝛ ita.

¶ Da prohibendi vt ne. ¶ Da optandi vt vtinaꝫ o si. ¶ Da vocandi heus. o. ¶ Da hortandi eia

age agite. ¶ Da euentus forte for tuitu. ¶ Da congregandi simul vna pariter. ¶ Da demõstrãdi en ecce. Da diminutiui clãculũ belle Da eligẽdi potius imo. Da sup latiui maxie minime doctissime.

nat uerbum & participiũ que sic rem suam significant ut cũ dico ambulo. uel incedo sapienter uerbum significat p modũ fieri aduerbium uero dicit determinationẽ ipsius fieri & hic est ꝓprius significandi modus aduerbii. non tñ ita ꝙ solum determinet uerbum quia etiam potest determinare participiũ. q̃uis dicat auctor & priscianus ꝙ aduerbium est pars orationis que adiuncta uerbo significatum eius explanat. tamen non dicit. solũ illius scilicet uerbi significationem explanat. idest determinat. quia ita possum dicere fortiter currit. sicut & fortiter currens. & ratione actus uerbi ut bene uel male & ratione modi ut utinam fierem cęsar & ratiõe temporis. ut olim sibenicum fuit gloriosa dalmatie ciuitas. nunc uero non factionibus popelli & ratione numeri ut bis uel ter & ratione copulationis uerbi ad suppositum ut cũtingenter homo fit diues. que omnia etiam conueniunt participio & huic. ideo hic significandi modus non conuenit aduerbio ratione solius uerbi nisi ea ratione qua determinat rem per modum enunciabilis de alio quia ei accidit hec compositio participii uero rem determinat ratione actus quem importat ut dictum est in capite de participio. unde non equaliter determinat hec duo nisi ea ratione qua ambo significant rem suam per modum fieri quod est equale in uerbo & participio. nec potest determinare nomen quia habent hec duo diuersos modos significandi. ratione quorum inter nomen & aduerbium est maxima repugnantia. quia nomen significat rem suam per modum habitus. & aduerbiũ significat illo eodem modo per modũ determinantis illud quod significat rẽ suã per modũ fieri. cũ ergo nomen significat rem suã per modũ habitus aduerbiũ nõ potest determinare nomen. sed diuersa noĩa adiectiua determinant nomen substantiuũ ratione diuersoꝝ que sũt in ipso. & ideo quando dicitur. tãtum uerum opponitur falso hoc aduerbium tantum non determinat falso. ac si esset nomen. sed ut est aduerbium subiecti. uel eius participii dicitur tantum ens quod isti uerũ opponitur falso. sicut etiam cum dicit hic incedit superbe. hoc aduerbium superbe non determinat uerbũ. sed hoc pronomẽ iste. & ideo non sequitur nomẽ determinat uerbũ ergo aduerbiũ potest determinare nomẽ & hoc recte. qa aduerbia sunt

Qualis ẽ modus significãdi aduerbii.

¶ Sibenicũ dalmatie urbs & ciuitas. olim clara.

dictiones sinchatechorematice saltem se ipsas significãtes: offitiũ uero earum nõ est earum significatum precisum quoniam hoc respicit ea:quibus iungitur solum.¶ Aduerbio quot accidunt tria: species significatio & figura:species in aduerbio est proprietas deriuandi ab aliquo uel a nullo:primitiua est que primarium eius significatum ostendit:deriuatiua que secundarium:& hoc bene qa dantur quedam aduerbia que significant rem suam ut habentem modum essendi qui modus est in natura primitiua alia sunt secũde operationis:que scilicet significant rẽ suam:declinatione a sua natura primaria:ut sępius:& ideo dantur aduerbia speciei primitiue:& deriuatiue.¶ Quare species q̃uis accidat nomini: potest tñ accidere & aduerbio que cum sint diuersa: earum proprietates sũt diuerse:in numero non tamẽ in specie ut nix:& coruus:sunt diuersa subiecta:tamen utriusq; est eadem in specie proprietas: puta albedo:non tamen in numero:sic dicam de specie: eo magis quod est accidens commune utriusq;:quorum aduerbiorum species uarie sunt a uariis partibus orationis deriuate a nomine ut sedulo & subito a pronomine ut qua quo a uerbis ut dic age a participiis ut profecto a prepositionibus ut ante a coniunctionibus ut quando ab interiectionibus ut heus: & hec aduerbia his que diximus cõmunia sunt:que sunt speciei deriuatiue fiunt a nominibus tribus modis aut a propriis ut a uirgilio uirgiliane aut a rebus ipsis significatis per uocem ut ab hostio hostiatim:aut a nominibus appellatiuis. ut a duro duriter:a pronominibus ut a meus meatim a cõparatiuis & superlatiuis ut a doctiore doctius & doctissime: & ad augendã & minuẽdã eoꝝ significationẽ ut maxime rite:minus rite:& qa nõ oĩa aduerbia possunt exire ad hoc p oẽs gradus: sũt & diminutiua aduerbia ut a lõge lõgiuscule nõ autẽ semp a superlatiuo:& a uerbis ut a curro cursim deriuanť etiã a pticipiis ut a negligẽte negligẽter:q̃uis hoc potius uideať esse nomẽ q̃ participiũ ¶ Nunc qualis significationis est:temporis:significatio in aduerbio est qualitas que unum aduerbium per suam significationẽ ab alio discernit:partes cuius declarabimus inferius:figura dicitur sicut & in nomine:quia simplex est que unam rem continet ut diu: composita que duas ut interdiu:& est ex arte non naturalis: & q̃ hec accidat aduerbio patet ex ipsius diffinitione significatio non accidit sibi quia non est eius modus essentialis quia ipsum potest esse in sua specie quum significat aut tempus:aut locum dicitur tñ ei accidere nõ per se:sed per accidẽs ex determinatiõe quã inspicit a uerbo uel actu alicuius agẽtis p uerbũ: significate cui iungitur.

¶ Varie aduerbii spẽs.

¶ Nunc ergo qualis significationis:temporis:quid significat scilicet nunc temporis:est temporis mensura:quia hoc est maxime notum in tempore qa sicut per ipsum mobile cognoscimus prius & posterius in motu:sic per nunc cognoscimus prius & posterius in tempore:quod est mensura motus:secundum prius & posterius: quia his duabus proprietatibus ablatis aufertur tempus ut distinctio prioris a posteriori cognoscitur per uaria nunc que sunt idem secundum substantiam:diuersa tamen secundum esse:respectu eorum que per illud mēsurantur. ¶ Da temporis:ut hodie:da dic: ad uerbia que significant tempus:hodie significat tempus finitum.& nunc:quandoq; infinitum. ¶ Heri tempus preteritum significat a quo hesternus:ambo deriuantur ab ultima parte noctis : significata per stellam que tunc apparet:post solis occasum que dicitur hesperus:uespera:uesper:uel uesperum : maro . Ante diem clauso: cōponet uesper olympo. ¶ Cras a quo crastinus . Virgi.nunq̄ te crastina fallet hora. ¶ Olim quintilianus:olim illam felicitatē desiderantibus significat & presens:& futurum forsan:& hec olim meminisse iuuabit & preteritum apud poetas:& oratores hoc idē seruatur. ¶ Diu significat longum tempus ut diu studui ne dicas diu recessi:aut equum ascendi:sed nuper:sic dicamus & de iā diu uxor est mihi ducta:& iam diu hoc factum est passiue:unde nota primo ꝙ dicit laurentius ualla ne in uerbis significantibus actionem momentaneam utamur his aduerbiis ut non dicas iamdiu duxi uxorem sed iam pridem uel passiue ut dixi:non actiue . ¶ Aliquando est aduerbium quod nec certam rem:nec finitum tempus ostēdit accentum habet ex hoc in antepenultima sicut & bene quando iūgitur aliis partibus orationis:pronunciatur graui accentu : per se positum acuto:unde taceat quidam mamotretus:qui dicit ꝙ aliquando antepenultima producitur:& penultima corripitur quando fit oratio soluta non autem pedestris o rudem hominem:non ne accentus sillabarum pedestres debent ubiq; seruari hic faciunt & quidam ecclesiastici apud latinos qui omnem barbariem acceperunt a transalpinis fratribus quibus nunq̄ uel raro est optimus sillabarum accentus : ut cum dicunt a longe o corripiunt:& ī multis insipiunt. ¶ Quando pro quoniam : Virgilius . Hic tibi fabor enim quando hec te cura remordet:& quando quidem hoc idem significat:iuuenalis:quandoquidem sunt ipsis data hec quoq; fata sepulchris. ¶ Iam pro tunc.Cicero.Iam neminem antepones catoni:aliquando est festinanter aduerbium.Terētius.ego iam prospiciam mihi hortantis & maxime increpantis. Maro.iam nūc diua

¶ Per q̄d cognoscit pri⁹ & posterius ī motu & ī tpe

¶ Errat mamotretus.

precor:interdum pro modo siue nunc idem:at puer ascanius: mediis in uallibus acri:gaudet equo iamq; hos cursu:iam preterit illos:significat & preterea ut quidam nodus est quo iunguntur sententie:idem iam maris immensi prolem:& genus omne natantū iam pelagi uarias uolucres:hoc idem facit coniunctum cum uero cicero:iam uero urbibus constitutis:quando uero geminatur tūc idem significat ac mox:& repente:ut iam:iam ueniam:iungitur tēpori presenti ut resoluatur in futurum.maro.iam iamq; manu tenet & premit asta:quasi dicat:mox & cito tenebit: & nunc tenere uidetur:quandoq; significat indignationem:ut iam iam maxima iuno:nec saturnus hec pater aspicit equis oculis:aliquando significat commiserationem.ut iam iam uideo casū nostrum & exhortationem quintilianus.iam iam milites fortissimi:nunc est pugnādum olim:iam ab hoc componuntur pro iam dudum: iam olim a principio id statueram:& pro aliquādo maro:ut iam olim seras posuit cum uitia frondes:& pro iampridem:quintilianus olim iā imperator interfulgentes uirtutes tuas liuor locum querit:hoc est a longo tempore:significat & iam tum idest ex eo tēpore:plautus iam tum accepit uirginem amare:iam tum pro tātum:& iam pro iam tum:ab hoc etiam deriuantur iamdudum:iamdiu.& iampridem a pridem:quasi prius die quod aliquādo significat longo tēpore:modo paruo:de lōgo apuleus:quod pridem plato affirmat: de paruo plinius:ipsi uero pridē uidimus ea omnia preter pubertatem in filio cornelii taciti equitis Romani:hoc idem significat iampridem quod deriuatur ab eo dudum:& iamdudum: nuper & iam diu hec dicuntur de paruo tempore:nuper hoc dixi dudū ueni:iamdudum te expectaui iam pridem ueni:a nuper uenit nuperrime idest nouum & recens: & nuperne:& nuperime lōgum etiā tempus significant macrobius hoc econuerso:iam dudum ab aristotele proposita est & soluta hec questio: aliquando iam dudum & iam pridem a poetis ponitur pro continuo. Virgilius.iam dudum sumite pęnas.¶ Semper continue idest sine interuallo a quo sempiternus & sempiterne:sempiternus deus est:cui est nullū principium uel finis:eternum est:quod habet principium non tamen est immortale atq; perpetuum.Terentius:ego deorum uitam propterea sempiternam esse arbitror q uolūtates eorum sunt proprie malo tamen contrarium sentire his faceciis poetarum:sed nō poetarum uerum enimuero grammatistarū arridorum q eterni sunt dii:quamuis & sempiterni dici possint:hii enim ignorant uere qd sit tempus eternum & euiternū: de quo pluribus in locis logices

¶ Mala grāmatistarū expositio de eterno & sempiterno.

& phylosophie tetigimus in nostris commentariis. ¶ Mane a prima parte dici aduerbium quasi bene & est annunciatis. Modo qn̄ habet. o. finalem litteram correptam significat tēpus presens: uel mox. ¶ Protinus preteritum: uel nondum futurum: uel statim futurum: ut modo hoc facio: modo huc intraui: modo hunc librū legebam: modo hoc faciā: a quo fit & a modo idest post hac apulegius a modo nemo me summo mane egredientem uidebit solū capitur aliquando & pro tātum ut tace: a modo a quo solum modo: & tantum modo: dum pro quando. Virgilius. multum quoq; & bello passus dum conderet urbem. aliquando pro donec: ut tādiu studebo dum fiam doctus: & pro dummodo ut multum sum passus in dalmatia dum benefacerem: & pro postq̄ si iungitur cū preterito subiunctiui. martialis. audias dum grande sophos a dū fit dummodo pro dumtaxat: uel solummodo: & nondum: & nec dum: pro non adhuc: aliquando est dictio expletiua ut age dum: adest dum. ¶ Da loci: dic aduerbia que significant motum ad locum: uel in loco: uel ad locum per locum: de loco usq; ad locum: locum uersus hic uel ibi: hec scilicet sunt: que uario modo locum significant hic: & pronomen personam presentē: istic & iste audiētem ille & illic remotam ab utroq;: abutroq; significat & ut dixi aduerbia ab his deriuata: hoc idem significant q̄uis non personā significant solum. tamen significant locum cum personam: uel locum ipsius: sic dices de aduerbiis significantibus in loco: de loco: & ad locum: & cęteris in quibus semper uersus postponitur. usq; ponit̄ indifferenter: de appellatiuis quomodo significant in loco de loco p locū cū in cū de cū p cū ad uel in: in casibus quibus deseruiūt hee prepositiōes. qūo significāt in loco & cętera id genus. ¶ Noīa regionū hoc mō sicut apellatiua. ut sum in italia. uenio de italia. uado in italiā. p italiā. in italiā uersus & usq; in italiā. ¶ De noībus ppriis urbiū prime & scđe declinatiōis. ut sū Rome uenio Roma. uado Romā. usq; Romā. Romā uersus. & p locū in abltō sic dices. & de noib⁹ declinatiōis tertie. pter q̄ in loco de loco & p locū significāt in abltō sine ppositiōe. qn̄ uero hec noīa ponunt̄ sine ppositiōe. ponūt̄ aduerbialr. qm̄ pn̄t ēt poni iuxta regulā absolutoꝶ cū ppōnib⁹ & uerbis significātib⁹ motū de loco. & ad locū ut uado ad Romā & uenio đ Roma. ¶ Da negādi ut nō. nō aliqn̄ pponit̄ ut n̄ faciā hoc. aliqn̄ postponit̄ seq̄nte alio sēsu ut tu studs ego n̄ studebo. ¶ Nihil p apochopē a nihilo qđ ē n̄ aliqd qđ deducit̄ a hilo qđ ē illđ nigrū. qđ adheret i sumitate fabe. qđ p breui. & exiguo usurpat̄. & sic nihilū & nihil quasi nehilū qdē. & nil

¶ Contra cātalicium.

etiam per sincopem:per suis ex nihilo nihil: in nihilum nil posse reuerti nec & non neq̧ resoluuntur in copulam: & negatiuã idest in.in.& non:ut non feci hoc:neq̧ facerem:sed quando sequitur.n. uel uero:tunc habent uim simplicis negationis:ut nec enim uel fa cerem:idest non enim facerem. ¶ Nec pro etiam aliquando poni tur:quintilianus:persolui gratia non potest nec malo patri: hinc cicero pro etiã raro uel nunq̃ utitur:sicut fecere posteriores. ¶ Ha ud est dictio & aduerbium negandi: sicut & non: haud quaq̃ ne- quaq̃:nec ne minime unde due negationes plerũq̧ affirmant ut nemo non legit:idest omnis homo legit & non nullus:idest aliqs tres uero aliquando non plus faciunt q̃ due ut nunq̃ mihi nõ pro fuisti nec obfuisti: idest mihi quidem:nec profuisti: nec obfuisti: nequaq̃ pro non:unde & neq̃ indeclinabile nomen quasi nullius precii. ¶ Minime aduerbium & minime superlatiuum animus mi nus est comparatiuum generis minor communis deducitur a pa- rum quia dicimus habeo parum pecunie: non autẽ paruum: & iõ cum dicimus minus pecunie habeo:id minus non a paruum: sed a parum deducitur:minus etiam significat non: quando iungitur cum sim:& quando iungitur cum quo ut sim minus idest si non & quo minus idest non sicut:quo secius etiam pro non. ¶ Da qua litatis ut bene:dic uariationem aduerbiorũ:& terminationẽ quali tatem significantium: quia hoc dicitur qualitas uel figura: in ad- uerbio quia quedã terminant̃ in.a.ut ita.in.e.correptam:ut nem pe:quippe productam:ut docte:que deriuantur a nominibus:p̃ter bene & male:& in omnes alias consonantes & uocales:que ex eo dicentur esse huius significationis quoniam qualitatẽ declarabũt. ¶ Da quantitatis ut multum & multo:a quibus & millessima pars pro quantitate infinita:lucilius q̃ paruula pars q̃ multissima cõstet parum a parte deducitur:quod significat modicum: a quo paulũ: & paululũ:& parumper pro modico tempore:plautus:expecta hic parumper:quandoq̧ pro paulatim. Virgilius: pulsusq̧ parumper corde dolor:pro parum:paulisper:& paulatim paucum:pauculum pauxillum:paucitas:paucies:pro raro:apud ueteres:Terentius uxo rem meam paucies uidebis a parum paruus & paruulus:a quo par uitas & paruifacio:paruipendo pauperies paupertas & cetera id ge nus. ¶ Modicum parum.plautus edepol id modicum curat:& mo dice moderate idem modice sapis:hec deducuntur a modico q̧ si gnificat paruum & pusillum:minimum a minimo superlatiuo:& minime deducuntur a minus.quod quando est comparatiuum a parum neutri generis fit sicut minor utriusq̧ sexus: aliq̃n a parũ

ut cum

¶ Due nega- tiões negant tres affirmãt

¶ Minor un- de deriuat̃.

ut cum dicimusminus habeo ideſt parum pecunie.non paruum: quia cum dicimus habeo pecunie minus id minus non deducitur a paruum : ſed a parum de quo ſuperius dictum eſt & alibi de hoc plura:ſatis & multum hoc diſtant multum eſt infinitum ſatis fini tum lucilius nam ſi quid ſatis eſt homini:maxime uehementer & maiorem immodum . ¶ Da comparãdi ut magis ideſt plus a magnus quod per grande ſignificat plus ideſt eſt quod multũ & aliquid ultra ex comparatione ad id ratione cuius fit oratio tã a quo fit tantum:quod ſignificat ſolummodo & tantus nomen ſignificans quantitatem quandoq; eſt nomẽ demonſtratiuum: ut tantũ quantum potui preſtiti tibi hec plautus.modo eſt relatiuum.Virgilius:tante molis erat Romanam condere gentem : & tantum quid modo ſignificat:uſq; adeo non ſolum: a quo tantummodo: tantundem tandem:poſtremo tantiſper quod ſignificat tamdiu & poſtulat dum pro donec ſiue q̃diu.Terentius:ego tantiſper dici uolo meam:dum id quod uolo facis:& tãtopere quod ſignificat tantum tam uehementer qua & donec accipitur dupliciter uno modo pro quo uſq; ut dabo operã uirtuti donec moriar : hoc eſt uſq; ad mortem : modo pro q̃diu: ut te diligam donec uiuã:ideſt q̃diu uiuam:id idem ſignificat dum terentius eleganter abeſt ab officio capitur pro non ſolum non eſt:uerum etiam nihil poteſt eſſe officio magis contrarium.q̃ notat comparationẽ ut ſum doctior q̃ tu modo quantum:ut q̃ bene marmoree directa eſt ſemita porte:ideſt quantum bene:aliquãdo ualde ut quintus curtius traiecto q̃ celerrime flumine locum occupat:ideſt q̃ celerrime: q̃ quãdo ſignificat quantum iungitur poſitiuo:q̃ mortui ſunt qui amãt cicero pro ualde:requirit etiam ſuperlatiuum:cicero cũ quo ſemp q̃ familiariſſime uixit:tamen quando q̃ iungitur huic uerbo poſſum : queo ualeo licet:& his ſimilia ſignificat quantum:& iungit ſuperlatiuo quintilianus:que omnia non ommittenda ſed narrãda q̃ breuiſſime poſſumus:ubi etiam ipſum quantum q̃ frequentiſſime ponitur cicero niſi q; tanta eſt inter eos quanta maxima põt morum ſtudiorũq; diſtantia:q̃ nunq̃ iungitur comparatiuo unde quidam male ſcribunt.q̃ plura pro complura & narraui rem geſtã q̃ breuius potui pro q̃ breuiſſime:& q̃ pro ualde nũq̃ poſitiuo aut comparatiuo:ſeu poſitiuo:ſed ſuperlatiuo iungitur:per pro ualde nunq̃ requirit comparatiuum aut ſuperlatiuum: ſed poſitiuum ut per pulcher: per doctus.¶ Da ordinãdi ut inde deinde:inde ab in deducitur.ut inde omnia mala fluxerunt ꝑ a quo uel cauſa cuius. Deinde ideſt poſtea perinde quod ſignificat ita:qñ habet poſt ſe:

¶ Satis multum.

¶ Virgilius.

Quintilian⁹

actuel si:uel atq3:uel atq3 si:ut fac perinde ac si tua res esset pro ita: uel quasi:aliquãdo tantum:cũ sibi adest negatio:Suetonius nulla tamen re. ¶ Perinde motus q̃ responso mathematici:quãdo uero post sibi non iunguntur:ac si uel atq3 tunc significat ita : quod est multum:ut Suetonius:quare aduẽtus eius nõ perinde gratus fuit perinde id est:ideo uel qua propter:quod semper dependet ex superiori sentẽtia:subinde crebro:& cũ quodam interuallo:Plinius tales:tum etiam uiatores erant quibus id ipsum nomen inditum subinde ex agris: seiunctũ : ducesq3 accersentib9:dein:pro deinde: sicut pro in & sub in:pro inde:& sub inde : a quo deinceps : quod aliquando capitur pro deinde:prope significat gradatim : quasi p singula capita:exinde:& exin:ab eodem deducuntur:& significãt deinde:quidam tamen dicunt q inde non deducitur ab.in.sed ab is.pro nomine ab in fit aduerbiũ intus:cõtinuo iugiter:aliquãdo in eternum . Virgilius continuo has leges eternaq3 fędera certis imposuit natura locis prope tamẽ significat sine aliqua temporis intermissiõe: Plinius quod mãducetur continuo Gingiuas sonat: quod si negatio addatur tunc idem fere significat : q non adeo: Cicero:at si ille:sed non saluti huic ciuitati fuissent non continuo: si quis motus a populo factus fuisset:a quo fit continuatio.i.pseuerantia:que a quibusdam dicitur cõtinuitas & cõtinue pro assidue: & pseueranter:protinus statim:protenus.a longe quasi porro tenus Virgilius protinus ad regem cursum detorquet hiarbam : aliquando pro consequenter:deinceps:idem : protinus aerei melis: quandoq3 pro iugiter : & continue : maro traiecto : missa lacerto protinus hasta figit : aliquando pro longe : porro:idem : cornuq3 recuruo tartaream intẽdit uocem:quia protinus omne:aliquãdo pro ualde:ut idem en ipse capellas protinus eger ago & pro omnino sicut penitus:idem:cum protinus utraq3 tellus una foret : qñ uero ei additur negatio:significat non ideo:ut fit in continuo : & statim:Quintilianus:continuo si ille stulte cogitauit nobis quoq3 stulte dicendum est : idest non ideo interea & propterea : interea dum scilicet hec fiunt : interuallum actus alicuius agentis significat:& interim quod quandoq3 ponitur pro aliquando ut Quintilianus quod aliud uitiosum est interim:aliquando rectum est:propterea ob hanc causam:uel ob eam causam:& qua propter: idest p pter quam causam a prope . ¶ Da ordinandi hec aduerbia ordine quodam actum alicuius agentis in propositione uel oratiõe indicant. ¶ Da discretiui secus aliter unde haud secus dicimus idest nõ aliter:a quo secius:quo modo capitur pro suo positiuo : modo si-

¶ Suetonius

¶ Suetonius

gnificat minus uel tardius: Virgilius nec setius omnis in unguē. Arboribus positis: secto uia limite quadret: aliquando secus, ꝓpositio est & significat iuxta ut secus uiam: hoc est: quod est immediate: idest sequatur uiam: & secundum ꝙ immediate sequitur primū idest quod secundo loco est: & ideo etiam aduerbialiter capitur pro iuxta: quia quod secundo loco est: iuxta est seorsum ab aliis diuisum separatim: & separate id idem dicunt secreto: & secrete tacite a quo & homo dicitur secretus cui secreta committuntur sigillatim: hoc est separatim & unumquodq; per se lucilius: unusquisq; nostrum trifariam tribus modis: multifariam multis modis & dicuntur aduerbia discretiua quia quid discretum significāt separatim actum agentis in agendo. ¶ Da remissiui ut uix. da dic. aduerbia que significant remissum mentis affectum in agendo & actum uix a ui deriuatur quasi cum ui: ac difficultate. Terentius: uix retraxi filium: ab amore ancille: aliquando ad tempus refertur: ut quos sidonia uix urbe reuelli: aliquando pro mox. ut uix econspectu sicule telluris ab alto: leti uella dabant. ¶ Paulatim remissum actum agendi. ¶ Pedetentim: tarde lente: paulatim. Cicero: sin minus sensum erit: pedetentimq; faciendum: fere & ferme: fere festinanter: & acuitur ultima: & parum abest: quin quasi continue ferendo: & ut Varo inquit: quod id quod feratur est in motu: ut fere hominem occidit. hoc est parum ob fuit. quin occideretur: quandoq; significat quandam uniuersalitatem. ut cum huc ueneris me fere studentem inuenies. idest omni tempore. & pro semper Quintilianus. in omnibus fere minus ualent precepta ꝗ experimenta. ferme eiusdem significationis est cum fere. Terentius. iam ferme moriens me uocat idest cum parum ab esset. quin moreretur. ita tamen aliquando hee due particule ponuntur in oratione. ut necesse sit intelligere quandam uniuersalitatem. Plinius hoc ferme accidit. ut eo tempore lasciuirent greges. idest fere semper. ¶ Da affirmandi dic ea. scilicet aduerbia. quibus affirmamus. que fieri uolumus profecto pone certe: Quintilianus quippe sub uno parente nature cognitio est. Cicero. ¶ Nempe apud eum qui hoc sciret ponitur nempe aliquando sine interrogatiōe. Oratius nempe hoc quesiuisti. sane hoc idem significat. q̄uis aliquando ponatur pro ualde iunctum superlatiuo suetonius. bellū sane difficillimū gessit. quandoq; ꝑmisiue. Quintilianus. tulerit sane filius noster merito penas. certe etiam affirmatiue ponitur. tamen pro saltem. ut si nō legere. at certe uidere librum cupio. quādo ei iūgitur. at quippe hoc idē signi-

¶ Terentius.
¶ Plinius.
¶ Oratius.
Quintilian⁹

Virgilius. ficat ꝙ saltem. Virgilius at messapus erit: certe etiam quando ei iungitur & certe etiam: quando ei iungitur & semper affirmat ci- Cicero. cero & certe Cęsarem: est ingressus armatus: eodem modo & sa- ne: Quintilianus & sane: quis concipiat uel declinantis habitum: uel orantis uocem: quando uero hoc aduerbium iungitur cū hoc uerbo scio: mutat. e. in. o. cicero & certe scio: uidelicet audeo quasi uidere licet: sicut scilicet scire licet. Virgilius scilicet is superis la- bor est ea cura quietos: sollicitat: & illicet quasi ire licet: ueluti iā finis rei sit plautus: illicet hoc curo: capitur & pro statim. Virgili⁹. illicet ignis edax summa ad fastigia tecti uoluitur: quidni hoc idē significat: quod certe & uidelicet. Da intentiui aduerbia grandē mentis affectum indicantia & agentis actum ualde multum: mar- cialis ualde iustium periculosum est. hinc ualentes dicuntur. uel sa- Vulgus in- ni uel robusti non ut uulgus indoctum putat eruditi hinc etiam doctum. beneualere sanum esse quasi bene posse ut qui potentes & ualidi sunt: sani sunt etiam: qui uero impotentes dicuntur inualidi idest male ualentes nimium: hoc est plus & satis: sic & nimis ideo: dicū tur aduerbia augēdi prorsus quasi porro uersus. seu porro uersum idest recte & uerre. Terentius: eo pacto prorsus illic alligaueris fili um: modo omnino significat: Neuius prorsus & a radicibus euul sa est arbor: quando uero est nomen significat rectum: unde prorsi dicuntur limites: in agrorum mensuris qui ad oriētem directi sūt penitus a penes deducitur quia id dicitur esse penes nos: quod est penitus reconditum quod dicit personam locum & potestatem: ponitur aliquando pro longe. Virgilius: penitusq; alias aduexe- rat oras: & pro ualde idem penitusq; sonantis accestis scopulos: omnino ab omnis quod significat prorsus: unde apud iurisconsul tos omnino recesisse dicitur is qui recessit animo permutandi do micilium. Da numeri bis ter quater milies a mille. neutri gene- tis hoc mile: hec milia: iungitur genitiuo cicero qui nunq̄ in illo inuentus est: qui lucii antonii mille numum ferret exemplum: ali- quando est adiectiuum: & ideo dicimus mille homines: mille ui- ros: non milia homines quia substantiua non coherent sine copu- la: tamen dicimus decem milia & ducenti homines: idest decem milia hominum: a quo deducitur & millus canis uenatici colares ex corio factum: multis clauis ferreis eminentibus: aduersus insi- dias & impetum ferarum: dictum a mille clauis: ut scipio emillia- nus: ad populum inquit reipublice presideo eritis quasi cani: uel millum quasi mellinum: quod est confectum quasi millis anima lis: circa collum quod animal & taxonem dicimus: ut patet apud

plinium de natura huius animalis:toties:& quoties:toties a tot & quoties a quot:potest dici totiens & quotiens. ¶ Da iurandi quibus iuramentum affirmamus:edepol quasi per edem pollucis:me dius fidius hoc est per deum fidium:nã fidius est deus qui pre est fidei plautus per deum fidium:credis iurato uelim. ¶ Da interrogandi quibus aliquem de aliqua re interrogamus:nũquid an forte:num idem pene significat:quod an:& sub intelligitur negatio: ut num ego te spoliam:quasi dicat non : sicut quotiens per interrogationem adest nobis negatio:sub intellectu affirmationis : ut non ego te spoliaui quasi dicat:ego te spoliaui:hac affirmatiua responsione:utitur plinius iunior:studes inq̃:respondetur etiam sulmone:uulgo tamen ita respondetur:quod auctoritate non caret: terentius mihi ne respondet ita.a.num fit nunquid compositum: & nunquidnam:cur quare q̃obrem idest propter quid:interrogatiue:propter quod est coniunctio casualis. ¶ Da personalis meatim tuatim suatim:meatim quod ad meam personam ptinet : tuatim ad tuam. ¶ Da dubitandi forsan:nota est horum aduerbiorum significatio:ut forsan:& hec olim meminisse iuuabit. ¶ Da similitudinis quasi ceu sicuti sicut & uti:dicunt similitudinem:actus agentis ad alium:& etiam a quo deriuat͛ uti ut irasceris ut leo: hec oratio resoluitur per uerbum substantiuũ:idest irasceris sicut leo: ceu & sic. Quasi ad modum eius:non tamen in totum:quia non dicit totalem rei actum:& similitudinem ad ipsum : & est idem ꝙ ita. Ceu refertur ad imaginem. Quasi non modo imaginem : sed ad ipsam ueritatem refertur: ut me non amas quasi filium : quasi est oratorium ceu poeticum uelut & ueluti referunt imaginem:ut incedis ueluti leo:ac si esses leo. ¶ Da prohibendi ut ne:pro non : ne pro an dubitandi est:& breuis dictio est. ¶ Da optandi ut utinam ab uti deducit͛:nota est eius significatio osi. Virgilius ad sis o placidus aliquando est indignantis:cicero o tẽpora o mores: aliquã do admirandi:persius:o curas hominum o quantum est in rebus inane : quandoq; dolentis interiectio : ut o me miserum: aliquã do exultantis affectum exprimit. Virgilius. o felix si te tua Roma uideret:iungitur nominatiuo accusatiuo & uocatiuo : & quando est optandi potest iungi cum si:persius o si sub rastro:credit argẽti milia seria dextro. ¶ Da uocandi:ut heus. o. o cum uocatiuo iungitur:quando est aduerbium uocandi ut o cicero o fabi heus. Virgilius:heus etiam mensas consumimus inquit iulius. ¶ Da hortãdi ut eia age agite:hortantis affectum dicunt & exultantis actum ad aliud innuunt ut eia age rumpe moras. ¶ Da euentus forte for-

Totiẽs quotiens unde d͛ ducuntur.

¶ Plinius.

tuitu.dicunt hec casum preter intentionem agẽtis appositio.idest habentis discursum.¶ Da cõgregandi simul una pariter.simul geminatum.habet etiam eandem uim. Virgilius. obstupuit simul ipse perculsus achates.ab hoc aduerbio deducitur semel quasi una non diuisim nam quod semel fit nullam recipit diuisionem. hoc idem significat una cum accentu in fine.Cicero.una.& id quod facio probabit. Pariter ex equo a paritate idest similitudine deducta.a pari. Neuius pariter dispartiantur bona patris. modo inconuenienter significat. Titinius. ne tu istam edepol in edia extulisti pariter ut dignum fuit. a par etiam parem esse.quod idem est: qđ sufficere alicui rei. siue resistendo siue exequendo.Quintilianus. aspicio par laboribus corpus.idest sufficiens. ¶ Da demonstrãdi ut en ecce.en quando dicit actum exprobrandi.iungitur casui nominatiuo.ut en probitas.& cũ accusatiuo.Terentius.en eunuchũ. indicãdo ecce cum nominatiuo ponitur.& raro cum accusatiuo. Terentius ecce alter nescio.¶ Da diminutiui ut clanculum belle. clãculum a clam.idest ualde occultum.belle a bellus. & bellulus. quod bonum significat.Plautus.nam nurus bellule se habebat.

¶ Da eligendi ut potius.melius quasi potentius.sunt comparatiua.& potior melior uoce ipsa ex actu:& affectu mentis in aliud eligendi de alio comparandi:ut potius te diligam quam illum: sed comparandi actum indicant de alio ut hoc est potius hoc: nimio ita uolo non aliter a quo & quinimo:quod uulgo dici solet forꝛmiter.¶ Da superlatiui:maxime minime:nota est hec significatio q̃ maxime conferat intellectus horum aduerbiorum: hoc liquido patet uolentibus loqui latine:precipue qui uolunt imitari epistolas & opera Ciceronis quem quisq; sequatur ut latine lingue principem: & hos auctores Quintilianum ex historicis:liuiũ:salustiũ: lactantium:suetonium:ualerium:ex grammaticis:Vallam Probũ Focham:Diomedem:Priscianum:ex nouissimis perotum: festum Varonem Macrobium:Nonium:Marcellum:Calepinum: pro orthographia Tortelium:absit Alexander & Nestor: Catholicon & Mamotretus:hos ecclesiasticus habeat non qui cupit esse latinus: quoniam & inepte docent:& barbariem sapiunt ad hoc unũ hortor postremo:& preter ambitionem loquar:hos nostros commẽtarios quisq; habeat: legat his studeat & alios doceat: quoniã doctis est exemplar latine lingue & grammatices: tyronibus uero ẽnia & iter ad uirtutem liber hic.

¶ Dionisij Apollonij Donati octo partium orationis. Liber Septimus de interiectione.

¶ Heu que pars est: Interiectio est: quare est interiectio: quia inter iacet alijs partibus orationis.
¶ Interiectioni quot accidunt: vnum: quid: significatio tantum.
¶ Heu qualis significationis est: dolẽtis. ¶ Da dolẽtis vt heu hei ve. ¶ Da admirãtis vt pape. Da ĩdignãtis vt racha. ¶ Da deridẽtis vt vah. ¶ Da expauescẽtis vt at at. ¶ Da gaudentis vt euax.

¶ Heu que pars est. Interiectio ẽ pars oratiõis qa ingredit̃ orationis partẽ ut liquido patet: non ita ꝙ dicatur esse pars principalis oratiõis: quia nõ exigitur ad oratiõis perfectiõem: quia sine interiectione potest esse perfecta orõ: & differt ab aliis partibus oratiõis: qa nulla earꝝ ꝑter interiectionẽ significat rẽ suã p modũ affectus: significat enim mentis affectum: uoce incognita se sola: quia ergo habet modum specificum differentem ab aliis partibus oratiõis & ab earũ significãdi modo: ideo hoc est: greci tamen uolebant: ꝙ differet ab aduerbio: qa dicebant ꝙ habet uim determinandi uerbum: sicut & aduerbium: ut euax gaudeo: & licet non habeat constructionem: & copulationem ex suo modo significandi specifico: tamẽ habet ex modo significandi accidentali: & est pars indeclinabilis: qa nõ habet inflexionem accidentalẽ: puta genera & casus sicut alie partes declinabiles: nec significat interiectio mentis conceptum precise. & immediate q̃uis aliquomodo illũ significet: ideo dixerũt antiqui greci ꝙ esse partem orationis non est aliud q̃ significare mẽtis conceptum. quia nihil potest exprimi eo ipso affectu: nisi pre intelligitur illud mente ipsa per conceptum fuisse: magis tamen dicetur significare affectum q̃ cõceptũ: quoniã ille affectus exterior. quẽ significat: expressior est intelligẽti. q̃ ipse ꝯceptus. quẽ tñ interiectio significat p modũ affectus. & qa sũt uarii affectus mẽtis. Varia illoꝝ hec pars indicare ex sui specifica rõne hos dicit̃ quedam enim significant dolorẽ. qui exprimit̃ hac uoce: heu hei ue. heu iũgit̃ casui accusatiuo. hei datiuo. ut hei mihi. quedã affectũ admirãtis. ut pape. hẽt in se affectũ huius uerbi miror. ut pape qd loqueris quasi dicat. o. admiror te talia loqui. aliqñ indignatiõis est ut Terẽti⁹ ĩ eunucho: pape hec supat ipsã thaidẽ uñ & papa sacerdos

¶ Qũo interiectio est necessaria. & qũo differt ab aliis ptib⁹ orationis.

¶ Grecorum opinio circa ĩteriectionẽ.

¶ Quid uere significat interiectio.

qui est presbyter admirande uenerationis nomen est:& plura hoc pronomen secuntur. ¶ Interiectioni quot accidunt unum significatio tantum:accidentaliter non essentialiter:quia principia essentialia rei non accidunt rei:nec accidentaliter nisi ut dixi communi quodammodo:quia per ipsam significationem interiectio nõ reponitur in sua specie:quoniam per accidentalia res non reponitur in sua specie aliter affectus affectui accideret ut ex admiratio admirationi:ex uoce ipsum indicante:auctor tamen declarat:quod hoc scilicet dixerat ꝙ huic parti accidat significatio ratione uocis ipsũ affectum exprimentis & hanc obrem dicitur interiacere : idest interponi aliis partibus orationis:quia non est pars ab aliis partibꝰ seiuncta nisi ex eo quia significat rem:per modum affectus : pape ergo ut supra diximus grecos nõ habere interiectionem : quia uoces exprimentes hos affectus connumerantur inter aduerbia: quoniam uel iunguntur uerbis : uel his uerba subaudiũtur ut cum dicimus pape quid uideo : tamen latini quia his plerũqꝫ non addit uerbum:nec suabauditur : sed quodãmodo in eis est inclusa uerbi significatio:posuerunt hanc orationis partem separatam ab aliis : ut pape:nec est uerbum:nec subauditur tamen habet in se affectum huius uerbi:quod est miror:& animi plenam significationẽ cuius sunt significationes uarie indignãtis ut racha:& littere principio que sepe hunc mentis affectum ex sua dura prolatione hoc significat. ¶ Da deridentis ut uah: ex labiorum demissione cum rugosa fronte. ¶ Da expauescentis:ex oris apitione:depresso anhelitu:& oculis elatis . ¶ Da gaudentis ut euax: ex hanelitu aperto: & ore elato: non solum que dicta sunt:& que dicẽtur huic arti cõferunt : sed & ipsa poetica uel oratoria ars ad hoc sequitur : quarũ que qualitas.qualis ue sit discendi modus in huius operis calce aperiam : dicamus tamen primo de coniunctionibus .

¶ Accidẽtia interiectiõis.

Ordo artisꝰ huiꝰ ad alias

¶ Dionisii

¶ Dionisij Apollonij Donati octo partium orationis.
Liber Octauus de coniunctione.

¶ Et que pars est: coniunctio est: quare est coniunctio: quia coniungit ceteras partes orationis in oratione. ¶ Coniunctioni quot accidunt: tria: que species figura et ordo. ¶ Et qualis speciei est: copulatiue. ¶ Copulatiua est que copulat tam sensum quaz verba vt et qz atqz ac at ast quidem quoqz sed autem vero. ¶ Continuatiua est: que causa continuationis demonstrat rerum ordiñe in consequentia cum dubitatione vt si stertit dormit: et si ambulat mouetur. ¶ Subcontinuatiua est que causam continuationis ostendit consequentem sine aliqua dubitatione: cum rerum essentia: vt quando sol est super terram: dies est: et si ambulat mouetur. ¶ Adiũctiua est: que adiungitur verbis subiunctiuis proprie cum dubitatione: vt si veneris faciam vt prosit tibi facio. ¶ Approbatiua est que approbat rem: idest affirmat vt equidem merui: nec deprecor. ¶ Distributiua est que diuersis: diuersa distribuit: vt ego lego tu vero dormis. ¶ Aduersatiua est: que aduersum conuenienti significat: vt tamem q̃zq̃z q̃uis: si et ß: vt si ego multo tempore ser-

¶ Et que pars oratiõis ẽ: cõiunctio est par or̃onis: aliarum partiũ uim: uel ordinem demonstrans: & hoc quia modus significandi qui dictionibus conuenit huius partis: distinguitur ab aliis partibus orationis: & etiã qa potest ingredi orationẽ copulãs: uel quo uis modo qui sequentur: igit̃ dicamus hanc connumerari iter octo partes orationis: an uero oratio possit esse sine coniunctione dicatur ꝙ potest esse oratio simplex ut amo uirtutem. composita uero: q̃ scilicet significat uarium mentis conceptum: uel unum cõiunctum aliqua specie huius partis: hoc nequaq̃ fieri poterit: qa ipsa coniunctio q̃uis nõ sit pars essentialis orationis potest tamen esse integralis non in esse specifico: sed huius uel illius orationis quam copulat aut ĩtegrat: ut manus nõ est pars integralis hominis sed illius cuius est manus nec est pars declinabilis: quia tũc dicitur aliqd d'clinari: idest uariari

¶ Necessitas coniunctiõis

Qũo aliqd dicitur declinari.

quando scilicet dictio: una manens in specie ex suo significandi modo essentiali: mutat ex uno modo significandi accidētali in alium modum ut a persona ī personam a numero in numerum a casu in casū: unde q̄uis ipse coniunctiones diuersificentur penes quosdā accidentales significādi modos: oēs tamen manent in una: & eadem specie: nec habent modum essentialem: penes quem possint uariari: q̄a illa cō iunctio que dicit esse ordinis ꝑpositiui: uel subiunctiui: uel cuiusuis alterius: semper est eiusdem essentialis ordinis: nō autem accidentalis. qualis ordo notatur in hoc q̄d dico: quod est prepositiuus: subiūctiuus: talis: uel talis: nō ergo ē pars orationis declinabilis: nec ē pars ꝯstructibilis. q̄m nō potest: suppositū uel appositum esse: nisi ex officio: & determinatiōe aliqua.

Accidētia cōiunctiōis.

Cōiunctiōi quot accidunt tria: species figura & ordo: de specie: & figura q̄d sint iam notum est: de ordine uero cōiunctionis dicendū est.

Ordo coniunctionis

Ordo cōiunctionis est recta dispositio quarūdam cō niui tibi. tu tamē habes me odio.

Disiūctiua est que quamuis voces coniungat sensum tamen disiungit: ⁊ alteram quidem rem esse: ⁊ alteram non esse significat vt aut est dies: aut est nox: vel est sanus: vel est eger.

Subdisiunctiua est que q̄uis voces disiunctiuarum habeat: vtrunq̧ tamen esse significat in eodem vel in diuerso tempore: vt Alexander siue paris. rapuit Helenam: idest Alexander: qui ⁊ paris dicitur: tota die legit vel scribit: sed indiuersis horis.

Discretiua vel illatiua est: que de duobus propositis: vnum eligere: ⁊ alterum refutare ostendit vt diues malo esse q̄ pauper.

Collectiua: vel rationalis: vel illatiua: est que colligit supradicta cum ratione: vel infertur aliis prepositis: vt ergo igitur itaq̧: vt Cicero solus Catilinam sua sapientia domuit: solus igitur Cicero patriam seruauit.

Dubitatiua est que dubitationem affert vt an ne.

Diminutiua est que diminutionem significat: vt si non potes mihi dare bisantium saltem mutua denarium.

Abnegatiua est que adiuncta verbo aliquid posse fieri ostendit nisi aliquo impedimento im-

pediretur: vt commederem si ha-
berē: gaudeat priamus si audeat.
¶ Completiua est que causa or-
natus: vel metri nulla significa-
tionis necessitate ponitur: vt si
dicam eneas quidem fuit pius:
vlixes vero astutus.
¶ Quot sunt ordines coniunctio-
num: tres: qui prepositiuus: sub-
iunctiuus: et communis.
¶ Nisi qualis ordinis est: prepo-
sitiui: quare: quia p̄ponitur in or-
dine orationis.
¶ Quidem qualis ordinis: subiū-
ctiui: quare: quia semper subiun-
gitur in ordine orationis: com-
munis vero que possunt preponi
et supponi in ordine orationis.
¶ Quot sunt coniunctiones pre-
positiui ordinis: quindecim: que
et: ast: at: vel nec: neq3: quin: quate-
nus: sim: seu: siue: ni: nisi: et sed secū-
dum quosdam.
¶ Quot sunt coniunctiones: sub-
iunctiui ordinis: septem: que hee
sunt: q3: ve: ne: quidem: quo-
q3: autem: vero: At ex his tres
sunt encletice: idest inclinatiue eo
quod inclinant: accentum preceden-
tis sillabe ad se: vt dixitq3: legis-
ne: communiterue: alie vero om-
nes sunt communes: quia possūt
preponi et supponi in ordine ora-
tionis: hec de octo partibus ora-
tionis dicta: sat: sint.

iūctionū: q̄ ex suo signifi-
cādi mō aliqn̄ p̄ponunt̄
aliqn̄ postponunt̄: & iō
hic ordo ē quoddā acci- ¶ Ordo multiplex.
dēs: & qdam accidētalis
modus ipsius ꝯiūctionis
nō essentialis qa eo.s. di-
ctio declarat̄ determina-
ri: p̄poni uel postponi: &
n̄ capit̄ hic ordo: pro eo
ordine: quē habēt dictio-
nes i orone. talis. n. repe-
rit̄ in qualibet orone.
¶ Et qualis speciei? copu-
latiue. Copulatiua est: de-
clarat qd sit ꝯiunctio co-
pulatiua ex qualitate spe-
ciei nō primitiue uel deri-
uatiue tm̄: sed ex natura
& q̄litate ipsius ꝯiūctiōis
q̄lificātis orone ē copu-
latiue spēi: q̄.s. copulat tā
sēsū ut ego & tu legis &
uerba: qa duo uerba: uel
noīa substātiua: sine co-
pula nō quadrāt: plura i-
telligunt̄ ꝯiuncta hac cō-
iunctione copulatiua: q̄
nequeūt itelligi eē plura
sine ea: nisi expressiōe ad-
dita uł appositiōe ut ego
filius tuus lego: qd̄ unū
n̄ plura significat hee sūt
ꝯiūctiōes plures: prima ē
& q̄ qd̄ sit cōiunctio co-
pulatiua: Plautus collau- ¶ Plautus
dat formā: & faciē & uir-
tutes cōmmorātes: aliqn̄
ponitur pro idest. annos
iam natus: & sexaginta

¶ Virgilius & senex:non nunq̃ ponitur pro quia. Virgilius audieras q̃a fama fuit interdum uenustatis gratia dupliciter: estq̧ coniunctio completiua. Virgilius multum ille & terris iactatus & alto: plerũq̧ cõpetit iniciis sẽtẽtiarum. Quintilianus:& finite quidẽ partes due sunt:quarum hec professio profertur:aliquando habet uim interrogandi:seruiens affectui. Cicero:& sunt quia de uia appia:loquũtur:taceant de curia sepe ponitur pro q̃uis idem defendi legem uoconiam magna uoce:bonisq̧ latebris: & uidetis annos meos: ac si dixisset:q̃uis sim senex. ¶ Ita ponitur & pro etiam:non apud Ciceronem sed apud Quintilianum:tamen si quid aduersus te commisit sit hostis:& meus tamen dixit Cicero:sit hostis etiam meus: ut Virgilius meus est ipse dea:ab hac coniunctione fiunt: & si: & tam & si: pro q̃uis Plinius dedit enim quantum maximum potuit:daturus amplius si potuisset:tam & si:quid huiusmodi dari põt maius q̃ gloria laus & eternitas:& ab hoc fit & enim quod significat quoq̧. Plautus tune etiam:id rexisti miser:& etiam num eiusdem significationis:unde etiam componitur ab ex. & iam. Plinius quod eo magis miror:homero prodente egiptus non erat: & etiam fit ab hoc & enim:pro quia:differt ab enim:enim nunq̃ ponitur in principio orationis. Suetonius par enim utriusq̧ arrogantia fuit:sed & enim aliquando primum:aliquando secundum sortit̃ locum:Plinius & enim multa de hac re:multi tradiderunt: nec sunt a nobis commemoranda. ¶ q̃ sic scribitur quando est coniunctio:quando uero relatiuum per. q. u. &. ę. diphtongatũ q̧ copulatiua coniunctio quandoq̧ dupliciter fit quia scilicet duplicatur. Virgilius:o terq̧ quaterq̧ beati:aliquando pro quia: Cicero:non solum nobis nati sumus:ortusq̧ nostri partem patria uẽdicat partem amici:aliquando pro idest Plautus. rudis est. nescitq̧ quid expediat:aliquando completiua coniunctio est. Virgilius alcãdrũq̧ haliumq̧:hemonaq̧:quandoq̧ duplicatur causa uenustatis etiam in rebus diuersis idem egregiam uero laudem:& spolia ampla refertis:tuq̧ puerq̧ meus:aliquando significat etiam:apuleius: id ei seruo:serioq̧ loquenti non crederem hoc est etiam serio loquẽti: quod similiter contigit in nec & neq̧:Quintilianus persolui gratia non potest nec malo patri: hoc est etiam malo patri:cum qua coniunctione cõponitur hec pronomina uel nomina:quisq̧: quicunq̧ & propositio ab:ut absq̧:atq̧ neq̧:& cetera id genus:atq̧ ꝑ etiam interdum ponitur pro aduerbio:q̃ & non ultra ego feci:atq̧ tu hoc est q̃ tu:& si geminetur auget & intendit rem:de qua agit̃: Ennius:atq̧ atq̧ ascendit muros Romana iuuentus: idest sedulo

Quintilian⁹

¶ Cicero.

¶ Ennius.

diligenter:intrepide:quandoq significat statim. Virgilius non aliter:q̃ qui aduerso uix flumine lembũ:Remigiis subigit si brachia forte remisit:atq illum in preceps prono rapit alueus amni: & cõponitur ex at & q:coniunctionibus:at & atq etiam competit initiis sententiarum:ac si uolumus huiusce rei ac ceteri imperatores: at est ut hic coniunctio copulatiua:significat id idem q & ut ego lego at tu dormis:interdum est coniunctio aduersatiua ut at regina graui iamdudum saucia cura:que ex eo dicitur aduersatiua qa significat differentiam rerum in oratione:ut cum dicimus scipio bellator est & Marcus cato orator:aliquando capitur at pro saltẽ: aliquando pro uerum sicut est : sed autem uero at at:quando duplicatur est interiectio expauescentis autem:& uero disiungũt sensum:& nunq̃ ponunt̃ in fronte sententie:at pro saltem:sicut & sed ponitur iuncta huic aduerbio affirmandi:quandoq ponuntur in fronte orationis pro saltem. Virgilius:at mesapus erit : quidẽ pro certe tribus modis ponitur in oratione: primo ad distinguendas res : ut ego quidem sulmone sum tu uero athenis:papyrius autem Venetiis in quo dicendi modo non potest a parte posteriori coniũgi nisi cum uero. & cum autem. ut uideatur excipi id quod affirmatur:& cum:sed Cicero ab optimis quidem uiris illis:sed non satis eruditis. potest etiam habere a parte posteriori. uerumtamẽ sed tamen. attamen. tertio quando nulla ex predictis coniũctionibus sequitur & tũc aut precedit. aut enim nemo:quod quidem magis credo. quoq. utiq. & profecto eodem modo in oratione affirmãt non apud Ciceronem utiq. sed apud Quintilianum. ¶ Continuatiua coniunctio est. quando fit oratio. & ea ipsa ostendimus de necessitate effectum suam causam sequi. hec coniunctio est. si. ut si papyrius studuerit fiet uir doctus. cum dubitatione quia iungitur tẽpori futuro. quo sincerius nihil est:nec magis dubium: quia de futuris contingentibus sub ea ratione qua futura sunt. nulla habetur determinata cognitio. ideo hec coniunctio dicitur & dubitatiua quia ex ea non potest confici oratio nisi. ¶ Si tempori dubio fit iũcta. hanc dicunt & conditionalem. ¶ Subcontinuatiua cõiunctio est. quando ea ostendimus causam. necessario sequi effectum suũ sine aliqua dubitatione:eo quia iungitur tempori. & modo in dubio : puta presenti & indicatiuo. ut quando uigilas. non dormis. & si ambulas moueris . cum rerum essentia. cum effectu necessario consequente causam suam. ¶ Adiunctiua coniunctio est . quando ea ostenditur. aliquis effectus dubie suam causam sequi. ex eo quia iungitur subiunctiuo. & futuro subiunctiui ad quod ut ostendatur

¶ Virgilius

consequitur futurũ indicatiui:ut si studueris te docebo. ¶ Approbatiua:ut equidē:hac coniunctione confirmamus.que dicturi sumus ut equidē hoc faciã:ponit in fronte orationis:quod profecto significat uel ego quidem proprie. Virgilius equidem merui nec deprecor: Persius capit pro quidem ut non equidem hoc dubites: ambos federe certo:consentire dies. ¶ Distributiua coniunctio ē: qua diuersa diuersitatis causa interposita:conuenire docemus. ut ego studeo. tu uero dormis:& uero hic significat certe: qua hanc atributionē affirmamus conuenire pluribus. ¶ Aduersatiua est: hac coniunctione demonstrat:effectus cõtrarius sue cause ut ego te dilexi. tu tamen habes me odio:tñ interponit q̄q̄.& q̄uis sortiuntur primũ locũ in oratione tantũ.idest nihil ominus qñq; pro statim capit: Virgilius. Hinc edos depone tamen ueniemus ad urbem aliquando pro tandē. Plautus. ita faciã. ita placet quid tũ. tñ ab hoc fiunt. ¶ Attamen. uerumtamen. eiusdē significationis. ¶ Si & si. sunt eiusdem significationis & ordinis cũ q̄uis. ¶ Disiũctiua dicit. disiunctiua ex speciali modo significandi. quia scilicet disiũgit sensum. coniuntiua quia cõiungit uoces. & ex modo generali. & essentiali coniunctio est. & sic non inconuenit unã & eandē cõiunctionē. uariis appellari noĩbus. ut aut es uir bonus. aut malus: qa ad ueritatem disiũctiue. sat est alterã partiũ esse uerã. ¶ Subdisiunctiua est. qua oratio ostendit unãmet rē sub tēpore diuerso. & dictione. & uoce disiunctiua. ut tota die legis uel scribis. diuersi actus cõcluduntur. disiunctiua uoce. nec dubia. quia sub tempore diuerso. quod non esset sine dubitatione. respectu eiusdem temporis. ut tu fies. uel bonus uel malus. & pro ualde capitur. ut sit particula intensiua. ¶ Discretiua uel ellectiua coniunctio est qua ostendit alterũ oppositũ eligi & iũgit sequēti cõtrario. ut malo esse doctus q̄ sciolus. ¶ Collectiua est q̄ ostēdimus cũ rõne necessario. cõsequēs seq ex antecedēte & effectũ ex causa sua. ut tu dormis. ergo nõ uigilas. hoc sequit ex hoc. & infert ex hoc necessario. hec secũdũ alios dicit ꝯiũctio cõpletiua. aliqñ tñ est aduerbiũ. & circũflectit ultimã sillabã. sicut itaq;. Virgilius. illius ergo uenimus & magnos herebi trannauimus amnes. igit ueteres aliqñ ponebãt pro inde. siue pro postea. Plautus. sin aliter fient animati neq; dēt que petat: sese igit summaui. utriusq; suũ oppidũ expugnatuꝝ. Enim qñ ergo igit sunt cõiunctiones illatiue. pauciores illis adhibent clausule. ¶ Quare q̄obrem. & quapropter maiores requirũt clausulas. cũ in eoꝝ significato accipiunt. qa aliter sumunt cũ ita dicimus: nescio quare sic loqueris itelligo q̄obrē ita facis. aduerbiũ

¶ Virgilius
¶ Persius.

ergo pauciores petit clausulas.q̄ hec dictio cōiunctiua. & illatiua.
¶ Dubitatiua est ut an.hec dictio dicit̄ dubitatiua.qa dubitationē affert iungit̄ subiunctiuo.ut nescio.an pater uiuat:qñ uero sermo est aut opinionem afferens. aut scientiam tunc loquimur per indicatiuum. cum quod.& aut.ut opinor ꝙ pater aut est mortuus & per modum infinitiuum. ut aut egrotare. aut mortuum esse.
¶ An & nunquid sunt aliquando aduerbia interrogādi Cicero an uero romulus ille.pastores aut conuiuas congregasse aut sabinorum connubia.sic dicit̄ & de. ¶ Ne que quandoq̧ soli est.& ne ponitue in prima parte an sequitur.ut hic est ne bonns.an malus. aliquando duplicatur ut apud poetas. Virgilius qui teneat homines ne fere.ne querere constituit. quandoq̧ etiam hoc eodem modo non nec ne sit ignoro. & per interrogationem. Cicero uerum multis pretori flaco. nec ne. hoc est an.non aliquando superuacue additur alteri.an scilicet nescio an bene faciam.nec ne.& quādo.an est prepositio tunc significat circum.ut an terminum. idest circa terminum. & in compositione. ut hec uitis est amputata. idest circumputata. ¶ Diminutiua est. ut saltem.saltem.non a salto.sed defectiue. quasi si aliter non potest fieri. sunt & alie. aliorum expositiones. quasi cum aliquid petimus. & non impetramus. dicimus da hoc. ut extremum. tanquam saltem. quod cupimus ut fiat. & sic saltem quasi salutem abiecta .u. littera. quare dicamus. ꝙ tunc hac coniunctione utimur. quando non possumus impetrare quod uolumus.hoc tamen ut minimum quod petimus ut fiat ideo dicuntur significare diminutionem. bisantium pecunie genus. ¶ Abnegatiua est que.ut hec coniunctio si quādo aliquid fieri posse ostendit nisi impediatur. ¶ Completiua est ea. aliquando coniunctio. que non ponitur in oratione. ex necessitate. sed solum causa ornatus. ut in textu patet. que sunt. que preponuntur. & que postponuntur. que ue communes. & que inclinatiue sint. hec sunt nota auctorem legenti. de quibus superius dictum est: pro quibus omnibus certis auctoribus est inherēdum: hec sunt candide lector que tibi declarasse uoluerim de octo orationis partibus. quibus bene cognitis ad dulciores musas & parnasi rupes facilius te conferes: & altiores arres & scientias melius noſces. nec te ignauo uulgo facilem credulitate exhibeas. qui rudem grammaticum contemnit. cultum uero nequaquam posse fieri aliarum scientiarū optimū cultorē ac ars artē & scientia scientiam abhoreret.nō bene iactis fundamentis edificat̄ non hoc modo fundata domus difficile ruit. taceat immo sileat

¶ Virgilius.

¶ Exhortatio ad musas

Nullus pōt esse uel bon⁹ grammatic⁹ uel orator si ne arte poetica.

tale hominem genus:qui & musas irrident:& poetas paruipendūt & ut hii post hoc ignorantia propria cognita resipiscant:nec audeant inter homines balbutire:audiant hec pauca de nostris musis. ¶ Musa grecum uocabulum est:& nympha dicitur:dea fingitur a poetis quia eius poemati opem ferat non uere ꝙ sit mulier & pro dea habeatur:ut quidam barbarus asseruit contra maronem deridentem uanum clamorem sophystarum qui cum quādoqꝫ uel artem uel ingenium non calent ad clamorem se cōferunt & inepta uerba turpiloquio pleni:solent dicere est:est:non:non : concedo: nego:nullam habentes modestiam:hoc irrisit diuinus maro:non tantam artem quanta est ars dialetices:& bene dea igitur habetur musa a poetis:quasi quid diuinum nam. Qui cupit poeta fieri necessum est ipsum esse castum:& piū:castū uita pro se & pro aliis: sine qua nemo scire quid audent pium in alios doctrina fingitur esse mulier:a molli natura:& arte:nam molles nō uita:sed deliciis uite & moribus uenustis: quos decet claras mulieres haberet poetam alios decet antecellere:non ꝙ uere sit mulier quas hesiodus ithileogonia iouis:& memorie filias esse finxit & d' iouis cerebro natas audi barbarelle:noli tam inepte iudicare tot labores:tot sudores:tot noctes insomnes clarissimorum uirorum qui poetice incubuerūt:iouis finguntur filie quia poetica ars que musis idest clara rerum notitia:& inuentione ficta ueris admiscendo : acquiritur ficta non falsa:ut inquit Isocrates in libro de regno : quod & ego illic diffuse narraui uirtutē poetices artis:qua uulginis sepe abhorrens ab eo quod rectum est:ad id quod delectat eo facile trahitur: ut inquit Oratius in libro de arte metrica: & delectare uolunt & prodesse poete.si prodesse non igitur falsa afferunt sed ficta poetarum carmina:quod & diuus Thomas ī prohemio primi posteriorum tetigit dicens poete:officium ex fictione condecentem rei ueritatem deducere:iouis igiť idest ueritatis filie:& ex iouis cerebro idest pura mēte & casta uita natas asseruit:nec obicias plurimi poetarum:male obierunt mortem:quia hoc non conuenit arti:malus est artifex:ergo ars mala:quot sunt ut tangam supremos : theologorum:qui docent:sed non faciūt que alios docuerint theologia tamen ut uides barbarelle diuina scientia est. ius pontificum : ius Cęsareum q̃ maximam utilitatem afferunt notum cuiqꝫ reipublice:& tamen non est uiperanda ars illa uel scientia quo uis modo ex eo quia plures sint qbus est lex gallus : gratissima sic dices de ceteris at si nosce uolueris quam utilitatem afferat nobis ars poetica:quid pulchrius audi:arrige aures barbarelle eloquentia : que perfecte

Natura poetę optimi.

¶ Barbarelle aduerte:muse quot sunt quales:& cuius sunt filie.

perfecte sine poetica arte haberi nequit:quoniam opus est oratorē esse disertum: & eloquentem uerbis & sensu:& inuentione q̄ omnia te poetica fictio docet:& q̄uis spurca quidam scripserint: hoc fecerunt aperte malos mores carpendo ut uiroso in malos furore pleni:nō ꝙ spurci fuerint:nec sequitur illud uerbum quod adducere solent quidam melanconici fraterculi:carmina poetarum sūt cibus demonum:hoc uerbum & si fuerit integerrimi uiri.sic intelligatur:respectu diuini eloquii quod omnibus carminibus prepōderat:illis precipue quibus sunt spurca uerba: que palam nemo coram aliis precipue pueris recitare audeat:nam ut inquit diuinus ille uir:corrumpunt bonos mores colloquia mala:que si quis alios edocuerit aperte turpia declarando merito his poeta ab urbe pellatur iussu platonis:non damnando artem ipsam:nam & soluto pede mala scribi possunt:ut & equestri nec ex hoc grammaticam habebis odio:sed utentem male arte ipsa:sunt & memorie filie: quia ueritatem in casta mente decet esse perpetuam:& semper ex fictione ipsa ueritatem pro claris moribus deducere:dixerunt: & nouem esse musas:prima est clyo.que est gloria:uel bona fama canit hec res gestas & historias:hanc greci constitutam in lunari orbe finxerunt & hoc merito nam historia:gloria & fama augetur: euterpe: que preest musice indiali orbe firmatur: melpomene tragedias canit:& solari gaudet orbe:thalia commedias colit: & degit in terra: que īuenit sulcos:& segetes:canit colores rethoricos: hec interpretatur memoria saturnum amat & predicta reperit: melpomene cantus distinguit:& thalia cantandi tempora reperit: erato canit amores:martis amica:urania astrorum motus & portēta laudat hec stat in octaua sphera:terpsicore adest: quando cantando ducimus choreas uenerem diligit:calliope uiuit in orbe mercurii heroica carmina canit:& uates ornat lauro.hec musarum fictio & ordo non sine ratione inuenta sunt a diuino uatum furore: audi barbarelle quare finguntur esse nouem & non plures: uel paucio res muse:apollinis sorores:ut uates clarissimi germane:quia dulci & nectareo carmine uidentur quasi diuina loqui: nemo nosce poterit aliquam scientiam acquirere bene nisi has nouem musas comites habuerit:hec scilicet:primo ꝙ habeat uoluntatem sciendi: secundo delectationem:tertio diligentiam: quarto capacitatem: quinto memoriam: sexto inuentionem:septimo iudicium: octauo nono:pronunciationem.hec sunt nouem muse:hec sūt scilicet o barbarelle melanconice media:quibus quisq̧ uir prudens optimum finem consequitur: sic poete fingunt & docent: fingunt ut

¶ Fraterculi melancolici.

¶ Q̄uo muse fingunt fi lie memorie.

¶ O barbarelle trāsalpine.

¶ Offitium poetarum.

delectēt:diuino furore:& ornato dicēdi mō:docēt ex hoc qa aliud itelligūt:q̄ canāt:taceāt igit̄ īsipiētes melāconici q dferūt intriuiis bonū nomē sapiētū:q a tot seculis i hac ornatissima arte tot insō-nes duxere noctes:aduerte & harū ordinē. ⁋ Clyo prima est : hanc dixere bonā famā qa bona fama est:q̄ uolūtatē regit:nā ex hoc sci re cupimus ut nobis fama bona in dies crescat:qa hec uirtutē seq-tur & pfectū uirtute ingeniū. ⁋ Euterpe interpretat̄ delectatio: qa nisi quis scientie delectationē adiiciat in ea ꝓficere nō poterit mel pomene modulatio:quia qui ad uirtutem īcumbit oportet ꝙ sciē tie delectationem adiungat. ⁋ Thalia dicitur capacitas: quoniā postq̄ adhibuerimus diligentiam studio tunc alios docemus:que sciuerimus & discimus q̄ agnoscimus. ⁋ Polimnia:memoria est: ut que didicerimus memorie mandemus:huic errato iungitur:qd est dictu inuentio ut scilicet docens nos inuenire aliquid simile il-li rei:cuius nos oportet habere memoriam:ut scilicet:& post sem-per quid simile nos inueniamus:terpsicore est instructio delectās ut hoc inuento simile rei:cuius est nobis memoria iudicare scia-mus an sit bonum uel malū. ⁋ Vrania est que docet ut omnibus inquisitis quid sit unumquodq; inuentorum:bonum uel malum: malum uitemus:bono inhereamus:& hanc obrem dicta est cele-stis:quia celicum & diuinum est optima queq; eligere. ⁋ Callio-pe est ultima musarum : uocitata bona uox:& pronunciatio:quia bene electa ea sequentes:debemus bene pronunciare:& sepe ꝑme-ditari ne illius obliuiscamur : & bene retenta alios instruamus.

⁋ Clyo or-do musarū.

⁋ Nouem igitur musas noueris iouis & memorie filias:quoniam diuinum est benefacere:& benefacta tradere memorie scilicet uel le scire:eo delectari quod uelis:delectato inherere:nec a bono in-cepto desistere:id firmiter capere:quod ceperis memorie mādare huic simile quid inuenire:& iudicare quod inueneris:sit ne bonū: uel malū:postq̄ iudicaueris id quod bonū est eligas : & postremo electū proferas uoce nolebam hanc tibi moralem declarare phy-losophiam quam sapit & sub hoc uelamine docet te ars poetica: ut magis o barbarelle tua ignorantia posses cruciari:tamen pro te me decepit pietas:noli ergo oblatare post hac:sed hanc quam di-cis feminam uenustissimo indutam habitu:detecto capite:& inge nuis uenerabere moribus:quam hoc itinere amādam reperies: ad uerte ꝓceptor:q doces puerullos:primo tuus tyro sciat pater : aue: credo:& salue:secūdo priusq̄ lectiōes audiat:singulo quoq; mane intersit hostie sacrę. tertio audiat qūo sciat legere & scribere: q̄rto postq̄ cognouerit coniungere sillabas litteris:& ex his dictiones:

Poetica ars est philoso-phia moralis

& orones dictioibus:audiat donatũ quo lingua uernacula cogni-
to studeat regulis ut primo in eis cognoscat grãmaticã horisticã
idest octo ptes oronis bene memorie mãdatas:quinto discat con
cordãtias:adiectiui suo substantiuo:ntõ uerbo relatiui suo antece
dẽti.Sexto his cognitis adiscat methodicã.i.ultra ꝯcordãtias no
tas uerboꝝ postea paulatĩ incipiat tyro tu⁹ latinari: qb⁹ regulis be
ne intellectis agrediat̃ breuib⁹ impsonalia:aduerbia localia: gerũ
dia:supina:pticipia:cõparatiua:suplatiua:figuras:relatiua ethero-
clita nõ curet:qm̃ hec habent̃ postq̃ qs eruditus fuerit: inchoatiua
meditatiua:frequẽtatiua:diminutiua:& desideratiua ẽt docere po
teris.Septimo fac nunq̃ excidat emanib⁹ tui tyronis:Primo dona
tus.Secũdo lectio regulaꝝ de octo ptib⁹ oronis . Tertio latina cũ
notis.Quarto in carmine:uel cato ꝓ pueris:uel esopus clarus au-
ctor:q̃uis nõ hẽat̃ a seculi hoib⁹q malũt legere ď arte amãdi q̃ bo
nos mores:nõ loquor de oib⁹ : uel bucholicoꝝ libros clarissimi
maronis illis uero q sũt doctiores:georgica uel eneidos libros:oc
tauo faciãt epl̃as & q̃lis sit elegãtia indicẽdo:adsit ꝓ hoc ualla: pe
rotus:fliscus:& alii clari uiri:ne uocalis uocalẽ sequat̃ ꝯclude bre-
uib⁹ recte obliquus recto ꝑponit̃:in fine uerbũ:& q̃uis sit auribus
ꝯsulẽdũ:ĩspiciat̃ phoca:qũo in pede soluto:pes pedẽ ꝑcedat uel se
quat̃:& tertiũ libellũ nr̃aꝝ regulaꝝ:ubi memini ď grãmatica exe
getica hunc⁹inspiciẽs id idẽ repies in principio salue in fine uale:
& elegãter ꝑpones nomẽ scribẽtis ei ad quẽ scribit̃:nũq̃ uteris nu
mero pl̃rali ad unũ dirigẽs ꝭmonẽ tuũ.Nono quotidie ex aĩando
& singulo quoqꝫ die:ď una pte oronis:hũc modũ teneto:declinẽt
tyrones.scď'o interogent̃ de accidẽtib⁹ ptiũ oronis. Tertio supra
ꝯstructionẽ latini.Quarto da plura thema supra regulas.Quinto
supra carmẽ fac scãdere.Sexto pete quot sũt ptes oronis ĩ carmĩe.
Septimo discãt ꝯstruere carmẽ:& declarare uocabula:cognitis his
oibus nõ repẽte:sed pedetẽtim:habeãt regulas scãdendi ut quod
primo usu:cognouerint arte ipsa pcipiant : q̃ q̃uis ab aliis diffuse
tradat̃:& pedũ numeri:tñ hãc tu tuos tyrones breuib⁹ doceto : ut
cũ hãc breuissimã habuerint:alias regulas p se ipsos facile cogno-
scẽt.¶ Vnde dico ꝙ ommissis aliis generibus carminũ : sat est ꝙ
breuib⁹ de elego scribam⁹.i.exametro & pẽtametro:carmẽ exame
trũ ẽ:qď ex sex pedib⁹ꝯstat:ut ñ pia ꝓgenies:sed me mea tollit ad
astra:pẽtametrũ ex qnqꝫ ut qď ad hoc sequit̃ uirtus:q̃ uiuet nomẽ
in orbe meũ:hoc distico decoraui nr̃a insignia:oliuã semiscã ob
uolutã serpente in attra humo:& chiaichi solo in aduerso latere:
in hoc carmine utimur tantum tribus pedibus:dactilo.spõdeo. &

¶ Regule Policarpi.

¶ Rula scandendi & cõponendi carmen.

trocheo: datilus est ex prima longa: & duabus breuibus: ut opti-mus: spondeus ex duabus longis: ut estas: trocheus ex prima lon-ga: & secunda breui: ut lignum: dactilus ubiq; poni pōt in exame tro: preterq̄ in sexto loco: spondeus ubiq; preterq; in quinto: tro-cheus tantum in sexto: & etiam spondeus: in pentametro uero car mine in principio ponuntur duo pedes alterni: & cesura: post hác semper duo dactili: & cęsura: & q̄uis pluribus modis q̄ dixero: co gnoscantur sillabe: puta prima media antepunultima: & ultima ut patet apud omnes auctores: & breuibus apud Ioannem Cantalici-um in illius regulis: tamen hoc scito ꝙ prima sillaba precipue co gnoscitur auctoritate diphtongo: uel deriuatione: media diphton go accentu positione: uel uocali ante uocalem. ultima regula: & hec est maxime necessaria quarum prima sit hec omnis diphton-gus est lōga: precipue genitiui datiui nominatiui & uocatiui plu-ralis prime declinationis. ¶ Pre semper diphtongatur quādo est prepositio: etiam in compositione nisi sequatur uocalis. ¶ Me te se. semper producuntur. in a desinentia in casu ablatiuo: & secūda persona imperatiui prime coniugationis producūtur. alia omnia latina corripies: greca ad libitum sunt. ¶ In e desinentia omnia ut dixi producuntur in prima declinatione: & secunda persona im-peratiui secunde coniugationis. ¶ i ubiq; producitur in fine: & in principio quando habet uim consonantis. ¶ o in datiuo: & ab-latiuo producitur: alia ad placitum. ¶ u in genitiuo declinationis quarte producitur: alia corripiūtur. As semper producitur. Es sem-per producitur: preterq̄ in habentibus genitiuum crescentem: & p̄ ter secundam personam huius uerbi sum es est: & seges segetis. Is producitur in datiuo & ablatiuo declinationis secunde numeri pluralis ut dominis alia corripiūtur. Os apud latinos semper est sillaba longa: apud grecos indifferens. Vs in genitiuo declinatio nis quarte producitur: alia corripiuntur: preter habentia genitiuū crescentem. ut uirtus tus sillaba longa est. In. b. c. d. m. l. corripiunt in. t. ad libitum. in. x. producuntur: omnes alie consonantes corri-piuntur. Vocalis ante uocalem in latinis corripitur. Quādo post uocalem secuntur due consonantes aut una duplex aut quando in ter duas uocales ponitur. i. tunc illa est longa. ¶ Omnia aduerbia deriuata a nominibus producuntur: preter bene: & male: quando in scandendo uideris ꝙ una dictio definit in uocalē. aut in. m. uel in uocalem. & m. & alia incipit tunc uel uocalem primam: uel uo calem cum. m. abicies: & sequentem uocalem capies. ¶ Quando ergo uis componere carmen elegum. potes ponere in primo loco

¶ Cātalicius

¶ Composi-tio carminis elegi.

in exametro:omnes pedes alternos:puta aut dactilum:aut ſpōdeū
ſed in quinto loco ſemper dactilum:in ſexto trocheum: uel ſpon-
deum:quando ſequitur pentametrum:ſemper in principio potes
ponere alternos ut dixi cum ceſura.in fine duos dactilos cum ce-
ſura:hec tibi mi tyro q̄ breuiſſime dixiſſe uolui:ut ergo fias poeta
& orator:cōtinua quottidie aliquid componere: quia exercitatio
te reddet perfectum:aliter nunq̄ proficies:& etiam ne quid intem
ptatum relinquam:q̄uis ſint infinita carminum genera:preter ea q̄
diximus accipe hec pauca.& primo de carmine ſaphyco: quod cō — Carmē ſa-
ſtat ex pedibus quinq; trocheo . ſpondeo:dactilo:trocheo. & ſpō- phycum.
deo uel trocheo ut iſte confeſſor. Adonichum cōſtat datilo ſpō — Carmen
deo uel trocheo:& hii etiam duo pedes poſſunt iūgi tribus ſaphy adonichum.
cis primo poſitis.his uero duobus in ultimo.ut iam ſatis terris:ni
uis atq; dire:grandinis miſſi:pater & rubenti dextera cuius . iacu-
latus arces terruit urbem. Aſclepiadeum conſtat ex quatuor pe- — Carmē aſ-
dibus:primo ſpondeo.ſecundo & tertio loco coriambo qui con- clepiadeum.
ſtat ex prima:& ultima longis & duabus mediis breuibus : poteſt
etiam in ultimo recipere pyrichium:trocheum & ſpōdeum ut me
cenas atauis edite regibus:ſic ſcandi poteſt:mece naſata. uis.edite
regibus:uel ſic mece naſata.uis .edite regibus. Pheleuciū tibi cō — Carmen
ſtabit ex quinq; pedibus:ſpondeo.uel trocheo:dactilo.tertio & q̄r pheleutium.
to trocheo:quinto trocheo uel ſpondeo ut catullus. paſſer delicie
mee puelle:ſcanditur ſic. paſſer delici.eme epu.elle.,quandoq; in
primo recipit pyrichium:ut meas eſſe aliquid putare nugas.
Iambicum conſtat ex ſex iambis in quo ubiq; poteſt recipi ſpon — Carmen
deus preterq̄ in ſecundo loco & quarto in primo etiam loco ſpon iambicum.
dei ponitur anapeſtus:in ſecundo pro iambo tribachus ratio eſt:
quia ſpondeo conuenit anapeſtus:& iambo tribachus quo ad tē-
pora:ut nec fonte prolui caballino:ſic ſcanditur.nec fon. tela:bra
pro lui cabal lino.hec carmina etiā lyrica dici ſolēt: Declarabo — Carmen re
etiam preter ambitionem loquens quid ſit carmen retrogradum: trogradum
huius primus regulam edidi : q̄uis plures illud fecerint.carmē re- pauces notū
trogadum exametrum conſtat ex primo ſpondeo ſoluto: ex ſecun
do dactilo libero:in uocalem deſinente.ex tertio:& quarto ſpon-
deis:ex quinto etiam dactilo in uocalem ſoluto:& ex ſexto ſpon-
deo interiectis negationibus : aduerſum facientibus ſenſum:ut pa
ret hoc noſtro carmine ſordes peſſima nō uirtus ſtat carmine pul-
chro:uerte erit ſenſus alius a primo.pulchro carmine ſtat uirtus:
non peſſima ſordes . Carmen retrogradum elegum ex dactili
prima longa.ex cuius inuerſione.longa prima cum ſecunda ex da

ctilo:uitetur collisio ex secundo dactilo ex cuius prima similiter inuertendo fiat prima sillaba:cum duabus breuibus primi dactili cuius prima fit cesura:ex tertio spondeo:& quinto:ex quinto da/ctilo soluto:qui erit primus in pentametro:sextus spōdeus uel tro cheus:qui erit ultimus in exametro in uerso. Pentameter rectus: ex primo dactilo soluto:qui erit quintus in exametro in uerso: ex secundo dactilo in soluto cum cesura:& ex duobus dactilis desinē tibus ut plurimum in uocalem:exemplo erunt carmina:clarissimi iuuenis nepotis nostri.Io.Pe.Papyrii Viterbiensis primum est ex recto & in uerso interiectis negationibus:que tibi dat mea mens: non clyo:carmina splendor:suscipe nunc cythare te rogo pyerie. uerte:pyerie rogo te cythare nuc:suscipe splēdo:carmina clyo nō mens mea dat tibi que exemplo est secundum:pauperies fera:non libertas uiuere cogit:sordide te fatuum nō tua fragilitas.uerte fra gilitas tua:non fatum:te sordide cogit. uiuere libertas: non fera pauperies: in exponendo hoc auctore in optime huius artis gram matices tyro:breuibus dixi:quecunq; dici poterant de grammati-ca horistica methodica:& exegetica misertus iuuentutem uagan-tem per longa:& horrida prata. ¶ Habebis igitur hos nostros cō mentarios quos edidi: agens octauum supra uigesimum annum currēte stilo Natalis diei Christi nostri Dei: diuipare uirguncule nati cui est unum esse cum eterno eius patre:& amborum diuino spiritu:octauo supra nonagesimum & quadringentesimum ad millenum solarem annum:in dionisium apolloniū donatum: q̄-uis cum sulmone legerem:ad hūc phębeum cursum:decimum su pra quingētesimum hic plura addiderim:qui si tibi grati fuerint spondeo me tibi plura daturum:accipe & in annei senece iunioris catonis cordubensis ethycorū libros quatuor:nostras pro te lucu braciunculas:quibus des operam dum tener es omissis amatoriis poetarum faceciis:pro quibus omnibns:age gratias deo:optimo maximo.Hieronymo Viterbensi Polydeo mihi germano:& cho chyriaco qui ad hanc limā me impulit.p.fi.&.s.s. & cycheo boa-tui.Meuanie.1516. in festo diue Anne:genitricis theotochios.

¶ Labor & tempus com mentariorū.

¶ Vita Senece Iunioris Catonis Cordubensis p. M. Jo. Policarpum Seueritanum Predicatorum ordinis: ex volesio fusio: historico greco.

Olesius fusius tradidit librum de moribus qui in illius operis principio incipiēs a thebanorum gestis sic inquit Anneus seneca iunior cognomento cato uir apprime doctus: q uere cato: idest sapiens dictus est: recte Romanorum descripsit mores. ego uero ut meis morem gererem hoc idē pro thebanis diffusius agrediar non ut seneca metrice ad lucillum. ex. c. acilia uxore: annei melle fratris filium: sed soluto pede cuius domus catonum familia dicta est: ex ea enim: ut ex equo troiano plures clari uiri prodiere: qui & in fine opusculi dicit. Anneum gallionem germanum meum patrem senecam: & omnes ex nostrorum familia catonum salutabis in hoc solo auctore: liquido repperi: hunc fuisse qui hoc opus ediderit. hec in perusina bibliotheca ī uetustissimo codice reperi: plures fuerunt: quibus nomen fuit seneca. Anneus enim seneca cordubensis Romā uenit: declamator egregius. q̄uis opera eius ad posteros non peruenerint. hic statim eques factus. honores meruit habuitq; liberos quos in hyspāia susceperat ex elbia uxore. anneū senecam iuniorem. Anneum gallionem & anneum mellam hic seneca. phylosophus declamator egregius & poeta insignis fuit sub nerone mortuus est. cuius preceptor extitit solutis uenis iussu ingrati principis. Anneus mella senece frater: anteq̄ in urbem uenisset. donatus equestri ordine ex. c. acilio filia acii lucani oratoris. suscepit filium Anneum lucanū. hic neroni principi gratus fuit. questorq; ante etatem factus gladiatorum munus edidit. nec iunior seneca anteq̄ hic Romam uenisset mortuus est. sed & sub patruo profecit. ut & nepos lucilius gallionis filius. & plura edidit: cui & morte ipsa & cognomento uel agnomine seneca uox erupit. quare non immerito hic libellus ei atribuendus est. qui norma uirtutis & morum rarum exemplar extitit. ad illum ergo exponendū iamdiu ob litteratum accedamus diis auspicibus. quem q̄uis rudi grammatices tyrunculi per pulpita soluant. spero tamē & doctioribus tanti auctoritate uiri gratiorem. q̄ solis puerulis fore. ad id ergo quod intendimus me conferam.

¶M. Jo. Policarpi Severitani Sibenicensis dalmate: Predicatorum ordinis. In quatuor ethycorum libros: Senece Junioris Catonis Cordubensis Cõmentarius.

Vum ego Cato: testis ẽ diuus Hieronymus Gentilis meus commentatoris offitium eẽ multorum sententias exponere ut prudens lector diuersis ex planationibus lectis. iudicet quid uerius sit: & quasi uerus trapezita adulterine monete pecuniam reprobet. & probam sinceramq̃ recipiat. expositurus igitur Senece Iunioris Catonis Cordubensis ethycorum libros quatuor sic incipiam duos tantum fuisse Catones antiquitas prodidit. cum sapientia tum optimis moribus uiros celebratissimos: seniorẽ uidelicet qui & portius: & censorius dictus est: alterum uticensem: qui se ipsum utice interfecit ne i manus Cesaris ueniret uiuus: hic ab anneo seneca uiua uirtutum imago uocatur. & exemplum uiri sapientis. de quo quintilianus: hic inquit nisi creditur fuisse sapiẽs. uix scio cui reliquerit huius modi nominis locũ: de censorio hic seneca ad lucillum. ¶ Marcus cato censorius. quem tam rei publice profuit nasci q̃ scipionem: alter enim cũ hostibus nostris bellum alter cum moribus gessit hic fuit optimus orator: optimus

Quintilian⁹

¶ Laus utriusq̃ catonis.

¶Senece Junioris Catonis cordubensis: In quatuor ethycorum libros: prohemium soluto pede soluitur.

Am ego Cato animaduertere q̃ plurimos homines grauiter errare i via morum: succurrendum: & cõsulendũ eorum

eorũ opinioni existimaui: vt gloriose viuerent & honorem contingerent. ¶ Nunc fili carissime: docebo te quo pacto mores tui animi componas: igitur precepta mea ita legito: vt intelligas: legere enim: & non intelligere est negligere.

Itaq deo suplica.
Parentes ama.
Cognatos cole.
Datum serua.
Foro pare.
Magistrum metue.
Coniugem ama.
Cum bonis ambula.
Ad consiliũ ne accesseris anteq̃ voceris.
Beneficij accepti memor esto.
In conuiuio pauca loquere.
Iracundiam tempera.
Miserum noli irridere.
Parentes patienter vince.
Minorem te ne contempseris.
Quod est satis dormi.
Uerecundiam serua.
Rem tuam custodi.
Diligentiam adhibe.
Libenter saluta.
Maiori cede
Ad pretorium stato.
Uirtute vtere.
Tute consule.
Maledicus ne esto.
Lude trocho. Aleas fuge.

optimus senator: optimus imperator qui librũ de re rustica: & origines scripsit: & fertur a plutarcho q Marcus cato: uxorem & filium perdiderit indu ta noui uictus: & medicine formula: neuter horũ duorum hoc clarũ opus edidit. hii enim ambo ante lucanũ fuerũt: de quo & auctor in secũdo libro meminit. Catonis igitur de quo memini in uita: ex uolesio fusio historico. hic liber ẽ: catonis ipsius cũ ex cognomento eius familie: tũ qa plenũ est optimis moribus quibus mortales degere deberent: catones enim: sapientes & catos dicimus nam catum sabini acutũ dixere: ut cata dicta sunt acute dicta: ut auctor est Varo porphyrius tamen orationis interpres catũ exponit pro experto: & docto: Quũ aut oratius: post hec ille catus: quãtũ uis rusticus ibit: & Plinius catos a sapientia dictos noluit: sicut corculos oratius: catus decore more palestre: Cicero: sed homo catus nunq̃ terminat nec diuturnitatis modũ Quũ ego cato: nõ est arrogantie uerbum sed cognatiõis: poete ĩ tris ptes

¶ Neuter cato edidit hoc opus.

Quare quis dici potest cato & catus

¶ Quare dixit auctor cato.

Offitium poete quum cōponunt.

Seruius homerus: lucanus.

diuidūt carmē suū: ꝓponūt inuocāt & narrāt plerūq; tñ duo ex his faciūt ut inqt seruius & ipam ꝓpositionē miscēt inuocatiōi ꝙ & homerus fecit: nāq; hoc melius ē: tñ lucanus hūc ordinē uertit primo.n. ꝓposuit deīde narrauit postea inuocauit ut ē: nec si te pectore uates accipiā. Quū qñ ex illo tpe aīaduerterē: ɔsidrarē hoc a ꝑte posteriori reqrit casū actīn simplicē ī tali significato & accusatiuū cū ī ꝓ punio qñ ɔsiderarē hoīes uitiis obrudos errarē cogitaui hoc op⁹ edere quo ꝑ lecto & cognito recti⁹ ꝙ̄ fieri poterit & congrue uiuerēt quo ɔñtur honorē q ē ꝑmiū uirtutis.i.bñ acte uite: quū uirtus sit bñfacerē & malū fugere cū qñ significat societatē iungiꝛ abltō & scribiꝛ p.c. qñ uero scribiꝛ p.q.ē aduerbiū tpis & tpi iūgiꝛ iuxta mētis affectū ex actiōe agentis ī agēdo suetonius animaduersū ē ī quosdā: existimaui: cogitaui: ɔsulendū: alicui ɔsulere: succurrēdū: ut subueniā: opinioni inepte hominū existimatiōi: nolentiū inherere bonis moribus: gloriose: honeste: ɔtingerēt: ɔsequerenꝛ.

Bonis benefacito.
Nil arbitrio virium feceris.
Existimationem retine.
Legem quā tu ipse tuleris patere.
Nil mentiri velis.
Equum iudica.
Blandus esto.
Ab re irasci noli.
Iudicio adesto.
Familiam cura.
Mutuum da.
Cui des videto.
Conuiuare raro.
Iusiurandum serua.
Vino te tempera.
Pugna pro patria.
Nil temere crediderís.
Meretrices fuge.
Libros lege.
Que legeris memento.
Liberos erudi.
Minime iudica.
Alienum noli concupiscere.
Ab antiquo ⁊ vero amico ne discedas.
Amorē libēter ferto.
Ubi credis degere: nec sis nimiū familiaris: nec loquax: nec fur: nec inhonestus. Munificus esto.
Illud postremo stude agere: qđ bonum est. ¶ Finis Probemij.

Virtus qd est.

Filius quale nomen est

¶ Nunc fili carissime: inuocat filiū lucillū nepotē: filiū pietatis nomen est: & uite: & etatis: ut animaduertat: que sit eū docturus: quo pacto: qa rōne: quo ordine: docebo te instruā: bonos mores cōponas ordines: cōponere est simul: & ordine quodā aliqd ponere; le

gito: colligito: hortat̃ qd sit facturus: mea p̃cepta: mores quos ut scias: & pficias: cupio: est negligere: lecta & audita uilli pẽdere: qa q̃ legit: & dũ põt nõ intelligit: ostendit se nõ curare scire q̃ põt qd̃ est ignaui: & nebulonis hois offitiũ. ¶ I taq; deo supplica: inuoca deũ: ut tibi faueat supplico: tibi non te: inuoca: ergo & uenerare: & hoc recte: Maro imprimis uenerar̃ deos. ¶ Parẽtes patrẽ & matrẽ: deo: & quibus & magistro morib⁹ bonis p̃dito: nõ possumus exol uere: quãtũ debemus. ¶ Cognatos cole tibi ,pximos quicũq; sint illi cole cũ ueneratiõe obserua. ¶ Datũ serua: rẽ tibi creditã ꝯserua ex fidei offitio. ¶ Foro pare: ad ea q̃ sũt necessaria in foro. iudican do qd ne fugias uendẽdo: aut emẽdo: ne quẽq̃ decipias: ut qñ. s. opus ẽ: scito recte accusare testificari & accusare &. ¶ Magistrum metue: q te docet bonos mores & litteras: nec cũ eo sis nimiũ familiaris: & sic eũ metues: & ueneraberis aliter: nunq̃ ,pficies: ut est uisũ a tot seculis: qm̃ quo puerulis est magis familiaris: eo illi deteriores fiũt: parua tẽpestate qua quisq; nostrũ nascit̃. ¶ Cõiugem uxorẽ tuã: ama diligẽti & honesto affectu. ¶ Cũ bonis ambula. tullius in libro de senectute: pares cũ parib⁹: ueteri ,puerbio facillime ꝯgregant̃. ¶ Ne accesseris ad ꝯsiliũ: ubi tacite ꝯsulit̃: ne arrogãtie uitio accuseris. ¶ Beneficii: benefacti: esto memor: noli obliuisci: nihil. n. peius ẽ ĩgratitudĩe. ¶ Pauca loquere in cõuiuio: qm̃ qui ĩgnorat tacẽdi tẽpus: stultis illũ annumerandũ sapientes putãt: lo quendũ. n. est. qñ sermo cuiq; ,pdesse possit. & qñ obesse tacendũ. ¶ In ꝯuiuio: inter ꝯuiuas. ¶ Iracũdiã tẽpera: ne modũ excedas quũ irasceris. noli. s. ex odio irasci: sed ut q̃s benefaciat tardius ad uirtu tẽ. ¶ Miserũ: pauperẽ: irridere ꝯtẽnere. ¶ Parentes. patrẽ & matrẽ. uince ne resistas: eorũ uolũtati. qñ tibi. s. quid p̃cipiũt. uince tollera: paciẽter: quiete ꝯtẽpseris: despexeris: te minorẽ: Tullius in libro de amicitia. quanto maiores sumus: tãto submisius nos geramus oportet. ¶ Quod est satis: qd̃ tibi opus est: quia nimio sõno terpe scit corpus: & aĩus. ¶ Verecũdiã serua: esto uerecũdus: ne. s. audacia iracũdie opposita te alicui malo facinori credas: hoc enim est primũ signũ: optime indolis ĩ puero. ¶ Rẽ tuã qd̃ tuũ est: ¶ Adhibe diligentiã esto diligens in cõseruãdis rebus tuis libẽter libẽti aĩo nõ adulatiõis causa: sed affectuose. ¶ Cede maiori: assurge: & obedi illi⁹ hõestis p̃ceptis. Ad p̃toriũ stato ĩtersis iudicio: qñ uocaris p̃toriũ: ẽ loc⁹. & sedes p̃toris. ¶ Vtere exerce uirtutẽ: qm̃ plures sũt qui sunt uirtute p̃diti: eã tñ nõ exercent. ¶ Tute cõsule. a temetipso & ab aliis: ꝯsiliũ q̃re & p̃ cogita qd facias: qa cui ĩ agẽdo principiũ malũ ẽ necessũ ẽ q; exitus seq̃t̃ pior. ¶ Lude trocho a plaudit pue.

¶ Nota bene

¶ Pretorium

ro puerili ludo:ut qñq; īterpōat gaudia puerilib⁹ curis. ¶ Trochus
ē uolubile lignū:& rotūdū:qđ cū pueri pcutiūt ī gyrū uoluit:quo
¶ Alea quid est & unde dicitur.
ludi gñe notat simplicia puerorꝝ dāna. ¶ Aleas fuge:oē ludi gen⁹
qđ fortunā sapit: qa hoc affert dānū:dr eni ab alos : qđ ē alienū:
qa ꝓpriis alienat:idest priuat rebus bonis qbus opus ē & qñ opor
tet. ¶ Maledicus:ne deferas:quēpiā qa magis in culpa existimat:
q̄ alteri maledicit q̄ q maledicta tollerat. ¶ Nil arbitrio:noli cōfi-
dere uirib⁹:Persius si uires deferāt:audacia certe:laus ē . tñ in ma-
gnis uoluisse sat ē:q̄re opus est ingenio:hoc enim supat uires:sene
ca multi audēt tēptare supba bella:ignoratis ꝓpriis uirib⁹exstima
tionē famā bonā:& opinionē:q̄ qs de te hēt : ¶ Retine:serua dili-
gēter:patere impone:q̄ tu ipse tuleris:q̄ tibi īponi uelles:nil mētiri
uellis:qa oē mēdaciū a malo ē:equū:qđ.s.ē iudica blādus : mitis:
& affabilis:cogitatiōe rōne dei:& ꝓximi hūilis.s.uoce suauis:ope
ꝓximo auxiliādo:ab re sine causa:qa hec ira hic furor:in sapientē
nō cadit:qm̄ oīs furor:& impetus ire ab insana mēte ꝓficiscit ade
sto.ꝓpe & spōte qñ opus est iudicio.in iudicio.nō coactus.cura fa
miliā:& tibi creditā.ne tibi qđ desit.da mutuū.succurre cui pote-
ris mutuo. Cui des uideto an.s.sit dignus.raro quasi dicat nunq̄.si
fieri pōt.qa sūt tria q̄ lōgā uitā pariūt homini.uictus tenuis.sobri
us potus.nec diuturna mēsa.cibus eni moderatus.& tēperatus cor
pori & aīo utilis ē.serua ne fallas iusiurādū.qđ iuramēto affirma-
ueris.si bonū exoptat exitū qa in male ꝓmisis resecāda fides est.&
in uoto turpi.mutādū ē decretū.Tēpera te uino.s.moderate utere
uino.uel est hypallage.i.tēpera uinū aq̄.Virgilius ut uen⁹ eneruat
uires.sic copia uini.ꝓpertius ēt.uino forma pit.uino corrūpit etas
uino sepe suū.nescit amica uirꝝ.Pugna ꝓ patria.ꝓ patrie seruādis
legib⁹ & ab hoste defende.Nil temere.facile qa temerarius ē.q &
¶ Meretrix uude dicitur
ceteros & se ipm cuiq; rei facile credit.Fuge meretrices . qa mere-
trix ē uirtutis.& bone fame laque⁹ dr a merēdo.qa ꝑtiū libidinis
meret.libros studiū.lege exerce.nō.n.iā doctis & uirtute ꝑdictis
unus liber sat ē.sed plures iō dicit libros . Que legeris memento.
memorie cōmēda.erudi instrue liberos filios.bonus.n.filius.mo-
ribus clarus.& ꝑditus uirtute ē corona parētū.minime nullo mō.
iudica.s.iudicio temerario quēq̄.Ne discedas ēt ob ꝯtumeliā q̄ fe-
¶ Offitium ueri amici
rēda ē nisi cū grādi uitupio fuerit.& maxīe ueteris amicitie causa
qa nil ē crudelius q̄ cū eo bellū gerere cū quo familiariter uixeris
a uero amico quorꝝ ē idē uelle idē nolle. ferto libēter libēti aīo
amorē beniuolētiā eū.s.ama.q te amat.mūdus uita & morib⁹mūi
fic⁹libalis qñ & qb⁹op⁹ē.ubi credas.his q̄tuor ubiq; bñ honorabe
¶ Cicero.
ris.parētes q tibi puerīt postrēo age.Ci.la⁹ uirtutis ī actiōe ꝯsistit.

CM. Jo. Policarpi Seueritani Sibenicensis dalmate: Predicatorum ordinis. In primuz ethycorum librum: Senece Junioris Catonis Cordubensis Cōmentarius.

I deus est animus. in prohemio īcepti operis tetigit causam. quia scilicet lucillum ornare intendit bonis moribus soluto pede. hoc idē quasi equestri pede prosequit ut & prosit & delectent. ac ut ornatius dicat distigico carmine duob⁹ scilicet uersibus sententiam complectentibus. distigium enim dicitur a dia quod est duo. & stigos uersus a deorum cultu incipiens inquit. Si deus ē animus. stoicos sequit̄ qui dixerunt ꝙ deus est animus per uniuersas mūdi partes diffusus ex quo omnia animalia & cetera que nascunt̄. uel ubilibet fuerint quecūꝗ sint esse capiunt. si ꝓ qa deus sit is animus oīa cōmeans. omnia regens. ut nobis dicūt carmina. scripta referunt. nunquid sit deus. hoc nullus nouit. nisi inspectis adeo ꝓductis refferūt scripture qd sit. magis balbutiēdo ab effectu. ꝗ quid ei⁹ eēntie atingendo. & hoc recte nam nulla est natio in cuius mentē nō ueniat quo quomodo deorum opinio. dicunt narrant. Ouidius. In noua fert anim⁹ mutatas dicere formas. deus uel a dādo quia dat quod sibi lubet ut dictū dicitur.

¶ Primum ꝓceptū de deorum cultu.

¶ Carmē distigicum.

¶ Opinio catonis de deo.

¶ Ouidius.

¶ Deus und

¶ Senece Junioris Catonis: Cordudensis ethycorum. Liber Primus.

J deus est anim⁹ nobis vt carmia dicūt
Hic tibi ꝓcipue sit pura mente colendus
Plus vigila semper nec somno deditus esto.
Nam diuturna quies vitijs: alimenta ministrat.
Uirtutem primam esse puto cōpescere linguam.
Proximus ille deo est qui sit ratione tacere.
Sperne repugnando tibi: tu contrarius esse.

est supra in uariatiōe huius nominis deus: hic ergo deus tibi a te colēdus uenerādus pura mente recta intentiōe nō ficte: aut simulate ut uidearis bonus: & non sis. Plus uigila: narrādi ordinem nō tenet nisi ut ei⁹ succurrit sensus: plus uigila: q̄ dormias nec sōno nimio scilicet incūbas: quia torporem: & hebetem ingenium sōnus affert. Sōnus enim est quies aīaliū uirtutū cū intensione naturaliū. qui sic contingat fumo humido ad supiora ascendente: implentur eo nerui quib⁹ animalis uirtus soluta est uiuescere tunc ergo animal uidere & audire desinit: dōec illo desiccato naturali calore: aīalis spiritus incipiat descendere: & excitare animal ad aliquem sensū Deditus expositus a dedo uerbo. Virtutem primā. maxima uirt⁹ est modice loqui: & nō nisi qñ opus est. Virtus est bene ꝯstitute mentis habitus: primā optimā linguā: membrum: quo uerbū more ꝓferť: cōpescer refrenare: ꝓximus uicin⁹ deo: qui in nullo oberrat rōne: ꝼm rōnem: qui loquitur & tacet: qñ licet: sum.

Secūdum preceptū de nimii sōnio torpore fugiendo.

Tertiū preceptū de loquutione obseruanda.

Conueniet nulli: qui secum dissidet ipse.
Si uitam in spicias hominum: si deniq₃ mores.
Cum culpas alios: nemo sine crimine uiuit.
Que nocitura tenes: q̄uis sint cara: relinque.
Utilitas opibus: preponi tēpore debet.
Constans ⁊ lenis: quādo res postulat esto.
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.
Nil temere vxori de seruis crede querenti.
Sepe: ⁊ enim mulier: que cōiunx diligit odit.
Quum moneas aliquem: nec se velit ipse moneri.
Si tibi sit carus noli desistere ceptis:
Contra verbosos noli contendere verbis.
Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis.
Dilige sic alios: vt sis tibi carus amicus.
Sic bonus esto bonis: ne te mala damna sequantur.
Rumores fuge: ne incipias nou⁹ auctor haberi.
Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse locutum.
Rem tibi promissam certam promittere noli.

Rara fides ideo est quia multi:
multa loquūtur.
Quum te aliqs laudat iudex tu⁹
esse memento.
Plus alijs de te ꝙ̄ tu tibi crede-
re noli.
Officium alterius multis narra-
re memento.
Atqꝫ alijs cuꝫ tu benefeceris ipse
sileto.
Multorum cum facta senex ⁊ di-
cta recenses.
Fac tibi succurrant iuuenis queȩ fe
ceris ipse.
Ne cures: si quis tacito sermone
loquatur.
Cōscius ipse sibi de se putat om-
nia dici.
Quum fueris fęlix: que sunt ad-
uersa caueto.
Non eodem cursu respōdent vl-
tima primis.
Quum dubia: ⁊ fragilis sit nobis
vita tributa.
In morte alterius spem tu tibi
ponere noli.
Exiguum munus cum dat tibi
pauper amicus.
Accipito placide: ⁊ plene laudare
memento.
Infantem nudum cum te natura
creauit.
Paupertatis onus patienter fer
re memento.
Ne timeas illam: que vite est vl-
tima finis.

mā ergo dicit esse excel-
lentiā garulitatē cauere.
¶ Sperne repugnādo no
li esse incōstās in loquen
do: ut mō dicas unū mō
oppositū ei qđ dixeris: ut
pueri: uel ne unū dicas ali
ud facias. spne ꝯtradicen
do: esse tibi ꝯtrarius ne ꝯ
tradicas uerbis a te ꝓba-
tis. ut mō uelis aliud: mō
nolis: ꝯueniet nulli: nulli
erit ꝯcors q secū desidet
discordat secū reciprocat
q̄uis sermo uideat̄ fieri đ
tertia psona. ¶ Si uitā in
spicias hoīum: ita alios
corrige: ut correctio sit
mitis: q̄lē tibi fieri ueles:
si inspicias mitis aspicias
aīo tuo: & bn̄: uitā hoīuꝫ
humanā: quia hō. q̄ diu
uiuit: eius ꝓprium est ob
errare: si deniqꝫ mores:
& q̄litates: quibus subest
cum culpas: reprehendis
mite scilicet reprehende
quia nemo non est aliqs
homo qui uiuat sine cri-
mine: solius hominis ꝓ
prium est errare. ¶ Que
nocitura tenes: corpori
& animo: opis opem au
xilium: opes diuicias opi
bus diuitiis.
¶ Constans & lenis: hor
tatur. nequis in aduersis
succumbat: uel in prospe
ris deliret: quia constan
tia est animi stabilitas:

¶ Quartū pre-
ceptū de con
stantia in lo-
quendo.

¶ Quintū pre-
ceptū đ uera
correctione.

¶ Sextū pre-
ceptū de con
seruāda uita

¶ Sextū pce/ptum de con stātia. & mo/rū grauitate.

uel ne sis semper eodem uultu. sed quandoq; grauis. quandoq; placidus. cōstans grauis. lenis placidus. mitis iuxta hominum mores & actiones temporibus congruas. ne accuseris aut supbie uitio aut in eptitudinis ad agēdum. quod & qñ opus est. res id quod op⁹ est postulat. requirit. Tēporibus mores. sapientis offitium est. se ipsum rei cuiq; accomodare. sine crimine constanter. nec ommissa morum grauitate. quare per rem intelligit res. uel utilitatis exigētia. ¶ Nil temere uxori. ne credas semper uxori familiā accusanti quia duabus de causis. uxor se pe odit seruos. quia scilicet ipse seruus est fidelis ipsa uero dissipatrix. secūdo se ipsa est adultera. ille uero castus. temere subito. sine causa. sine rōne unde temerarius qui se cuiq; rei facile credit & temeritas que facit hominem temere agere. mulier a molicie. quasi molis res. ¶ Quū moneas aliquē noli ab inceptis. desistere si tibi sit aliqs amicus in corrigendo ipsum cum moneas. corrigas. nec se uelit moneri. corrigi. ¶ Contra

¶ Octauū p/ceptū est de/uitāda credulitate ex uer/bis uxoris odientis ser/uos.

¶ Mulier unde dicitur

Qui mortem metuit: quod viuit
perdit idipsum.
Si tibi pro meritis nemo respon
det amicus.
Incusare deum noli sed te ipse
coherce.
Ne tibi quid desit: quesitis vtere
parce.
Atq; quod est serues semper ti-
bi deesse putato.
Quod prestare potes: ne bis pro-
miseris vlli.
Ne sis ventosus dum vis bonus
ipse videri.
Qui simulat verbis nec corde est
fidus amicus.
Tu quoq; fac simile: sic ars de lu
ditur arte.
Noli homines blando nimium
sermone probare.
Fistula dulce canit: volucrem dū
decipit auceps.
Quum tibi sint nati: nec opes tūc
artibus illos.
Instrue: quo possint inopē defen-
dere vitam.
Quod vile est carum: quod carū:
vile putato.
Sic tibi: nec cupidus: nec auarus
nosceris vlli.
Que culpare soles: ea tu ne fece-
ris ipse.
Turpe est: doctori: cum culpa re-
darguit ipsum.
Quod iustū est petito: vel quod
videatur honestum.

Nã stultum est petere quod possit iure negari.
Ignotum tibi met: noli prepone re notis.
Cognita iudicio constant: incognita casu.
Cũ dubia incertis versetur vita periclis.
Pro lucro tibi pone diem quocunqꝫ laboras.
Uincere cũ possis interdum cede sodali.
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.
Ne dubites cum magna petas impendere parua.
His ꝛ enim rebus coniungit gratia caros.
Litem in ferre caue: cum quo tibi gratia iuncta est.
Ira odium: generat: cõcordia nutrit amorem.
Seruorum culpa: cum te dolor: vrget in iram.
Ipse tibi moderare tuis vt parcere possis.
Quem superare potes: interdum vince ferendo.
Maxima enim morum est: semp patientia virtus.
Conserua potius: que sunt iam parta labore. ¶ Cũ labor in dãno ẽ mortalis crescit egestas.
Dapsilis interdum notis: ꝛ carus amicis. ¶ Cum fueris fęlix: semper tibi proximus esto.

gi. ¶ Cõtra uerbosos. noli garrulis respondere: ꝑcipue quando es inter sapientes: ne illis similis uidearis: sed si opus est: qñ es inter insipientes ne ille a malis sapiens habeat quo bonorum uirtus depereat. Verbosos habentes plura uerba: sine rõne & mensura sermo datur cunctis: quisqꝫ loqui põt animi sapientia paucis: non tamen omnibus est cum ratione sermo: uel prudẽtia. ¶ Dilige sic alios: ne modũ excedas in diligendo amicum: causa uel uoluptatis: uel ubi a bono desistas ipsius dilectionis causa: ut sis tibi carus amicus: ne ob amici amorem aliquod periculum: uel damnũ absqꝫ utriusqꝫ utilitate ĩ curras & iõ dixit: sic bonus esto bonis. ¶ Rumores fuge rumores inuentiones nouas & fictas: quia rumor secundum quosdam est sermo de re sine certo auctore: fuge inuestigare. s. nouus auctor nugerulus & mendaciorũ repertor Oratius: quid de quoqꝫ uiro: & cui dicas ipse uideto: Nam pro quia nulli nocet: non nocet alicui tacuisse phylor. sapiẽs ad tempus tacet. ¶ Rẽ tibi

¶ Rumor quid est.

promissam : noli alicui promittere rem certam idest certe : donec inuenias:& habeas promissam ab aliquo:quia qui tibi promisit te potest decipere:& fallere eum:poteris cui promiseris:Rara fides: quia paucis creditur:multi enim multa loquuntur:loquēdo promittunt : nec promissa soluunt . ¶ Quum te aliquis laudat ne ab aliquo irrideri uidearis:& supbias:ex hoc iudex tuus esse memēto:te ipsum cōsidera:sic cognosces:si tali laude dignus sis:laudat: cōmendat dignum actione uirtutis:quia laus est honeste actionis & uirtutis cōmendatio:plus aliis de te:esto tibi magis cōscius:qd' de te dicitur:credere . ¶ Officium alterius:officium:beneficium: donū qd' tibi quis dederit:atq3:aliis.sileto:ne dicas qd' alicui dederis:hoc enim est officium insipientis hominis & uani:illius oculi sunt septemplices:ut inquit phylon:exigua dabit:multa improperabit:sileto:nunq̄ aliquid dicas:tacet q locutus est:silet qui nunq̄ prius est aliquid locutus. ¶ Multorum cum facta senex:cum tu in senectute ↄstitutus aliquem accusas aliquo errore:noli:puta iuuenem acriter reprehendere:te ipsum cōsiderans qualis es : & qualis in iuuentute fueris:senex prudens dicitur.asenos quod est sensus: quia multa experientia plura sciunt q̄ iuuenes & discernunt:recenses:cōmemoras:iudicas:succurrat subeant tibi:cognosce:qualis & tu fueris:& qualem alium tibi olim fuisse uelis:te talem:& cęteris exhibe. ¶ Ne cures siquis tacito : noli esse anxius : & sollicitus:si quis latenter aliquem alloquitur nā si te inspexerit:suspectus esse poteris criminis:Ouidi⁹:o q̄ difficile est crimē nō prodere uultu. curare est generale uerbū:ad omnem corpoream actionem:curo caput aqua.i.lauo:& cętera.id genus:medicus curat corpus:sanat: curare sollicitum esse : ut hic:cōscius ipse sibi.i. qui est sibi cōscius alicuius criminis:qa scilicet solusmet scit se cōmisisse aliquod crimen:cōscius a cōsisco uerbo qd' fere ad mortē pertinet ut hic sibi cōsciuit mortē.i.seipsum ĩterfecit : & hii dicūtur cōscii q rem quā facere uolūt cū aliis nō cōmunicāt:ne ei sint ĩpedimēto:& ↄscius mō is.q cū aliis aliquā rem cognitā hēt:mō idē ꝙ scius:unde cōsciētia dr̄ priuate actionis ↄsensus . ¶ Seneca : hii certe feliciores: sunt q ante acte uite ↄsciētia possunt esse ↄstituti:mō de plurib⁹ dr̄. ¶ Salusti⁹ tū scelerū suoꝝ in primis ↄspirationis cōsciētia solliciti quo se uerterēt nō uidebat̄:de se putat:credit ꝙ q sq3 q crimini est obnoxi⁹ loquat̄. ¶ Quum fueris fęlix:caue ne tua culpa fias paup qn̄ felix es:qn̄ es in prosperitate cōstitutus:cognosce quid tibi sic utile:& ĩutile:scito cognoscere. ¶ Felix q accipit felicitatē:prosper qui dat:unde sidera dicuntur prospera:homines felices:hec tamen

Quid ē laus
Silere.
Tacere.
Curo uerbū.
Consisco.
Conscius.
Conscientia quid est.
Seneca.
Salustius.
Felix ꝓsper.

cōfundūtur apud poetas: caueto que sunt aduersa: que tibi ob esse possint: nō eodem cursu: cōsimili cursu fortune: quia omnia sunt hominum tenui pendentia filo & subito casu: que uoluere ruunt: ultima: ultimus euentus: nō respōdent primis euentibus: & eufortunio: eodem poeta mediam corripuit metri causa per sistolem. ¶ Quum dubia & fragilis: nemo hac uita dubia cōfidat: qa morte nil certius est: nilq; hora eius incertius dubia incerta: & instabilis: fragilis: quia imo ictu moritur homo: unde Mapheus poeta: heu mortem inuisam: que sola ultricibus armis: Elatos frenat animos cōmunia toti. Gēti sceptra tenens: eternaq; federa seruās: Hec magnos paruosq; terit: hec fortibus equat in belles: populisq; duces: seniumq; iuuente: Horati⁹ etiā: oēs manet una mors: in morte: qa spes est de futuro bono uel malo per accidens qm̄ nullus malum appetit sui ipsi⁹ causa: cuius aduētus ignoratur: uel id qd' speratur: noli tibi spem ponere: noli quid sperare: ut hominis: in mortē: ob mortem quia hec spes uana est: quasi dicat ipse benefacto si cupis quid boni habere. ¶ Exiguum munus: noli cōtēnere munuscula que tibi paup amicus: affert: Panelogicus poeta intenui mēsa satis est in mēsa uolūtas: & Ouidius: hoc facit ut uenias: gratus quoq; paup ad aras: & placeat ceso nō minus agna boue: exiguū: paruū: ad minimū redactū: quo. s. nil minus ē: quo dari potuit: & plus minime: ab exigo: quod qn̄q; extorqueo significat: Cicero & cū esset tritici modus: sisterciis duobus pro frumēto in modios singulos duodenos exegisse: unde illos q dant: ut possunt: quasi extorquere uidētur aliunde qd' dāt exegisse dicūtur: Munus dr̄ quicqd gratis datur alicui: Ouidi⁹ munera crede mihi placāt hominesq; deosq;: placatur donis Iuppiter ipe de⁹. dr̄ a munio munis qa cūcta placātur & muniūtur munerib⁹: accipito placide: ispice mētis bonū affectū. ¶ In fantē nudū: noli desperare si qn̄q; pauperie pressus fueris: qm̄ pauperior natus es. nā de⁹: quo cūcta nata sunt ex nihilo creauit: pduxit: ferre: pati: uaria uerbi significatio ē: pauptatis pauperiē aqua: & paup a paruo ere: uel q̄si parū habēs: mēdicus q querēdo uictitat: egenus cui nihil ē: patiēter a patiētia que est animi rigor: hac queq; difficillia uir fortis tollerat: oppressus aduersis in ꝯstans hoc difficile facit. ¶ Ne timeas illā: noli timere mori: qa qd' uiuis pdis: id gaudiū: qd tibi ē: pdis dū uiuis: timēdo mortē: q̄ ultima. s. sors hominū est humane uite finis: & rerꝝ linea: ita ꝙ ultima refert ad mortē: ut ad lineā: & rerꝝ oīum mēsurā: ultima ergo rerꝝ mensura est finis humane uite bis idem dixit ad maiorem rei expressionem: quia idem est dictu ꝙ sit ultima rerum mēsura: & finis hu-

Sistoles. Maphe⁹ poeta. Horatius. Spes. Exiguum. Exigo. Munus quid sit & unde dr̄. Ferre. Pauper. Mendicus. Egenus. Patientia.

mane uite:igitur meus non est timenda: quia stultum est timere quod uitari non possit. Si tibi pro meritis: noli incusare deum qꝫ deus fuerit causa alicuius īgratitudinis qua quis te oppresserit cui benefeceris: sed te ipse coherce: castiga dic te ipsum male fecisse & talis uicii fuisse causam: quia non precogitaueris cui quid dederis quoniam uarii sunt humani casus & difficile est reperire ueꝝ amicum & magne constantie: cui cū quid dederis: eo non doleas: quales fuerunt horestes: & pilades incusare: incusamus maiores: accusamus pares uel inferiores. Ne tibi quid desit: uiue temperate: qa temperantia & modestia sunt quidam ornatus uite: & quia temperantia conseruat prudentiam : sine qua non potest esse uirtus aliq̄ ideo ipsa una cum modestia est uite ornatus utere & non abutere quesitis a te tuo: uel tuorum labore: parce temperate: nam cum tēperans nunq̄ discedat ab offitio idest ab honesta actione uite : ille diuinus est: ne tibi quid desit deficiat. si prodigus fueris: que enim bene: & cum labore parta sunt: neqꝫ turpi questu: neqꝫ odioso : sed laude digno: augenda sunt ratione diligentia parsimonia: non libidine: aut prodigalitate: exponenda: parce temperate: a parco homine a parsimonia deducto: que ut auctor est gelius: apud ueteres Romanos & uictus: & cenarum tenuitas: nō solum in obseruatione domestica: ac disciplina: sed publica quoqꝫ animaduersione: legumqꝫ complurium sanctionibus: custodita est: utqꝫ quod est tibi serues conserues: hec sit ratio: qua debes cogitare : qꝫ citius tibi de esse poterit q̄ superesse: putato: cogitato: sic & uites putare dicim[9] resecando superflua & mente: seneca fortuna uitrea est : facile res humane labuntur: & facilius q̄ adueniant. Quod prestare potes esto in eos liberalis quibus benefacere poteris prestare prebere: ne bis promisseris: seneca ingratum est beneficiū: quod diu inter manus dantis hesit quia qui cito dat: bis dat. illis precipue: qui sūt uirtute aliqua prediti: quiqꝫ nunq̄ discedunt ab offitio quoniam perfecta uirtus omnia meretur: & illam ornare offitium est. Ne sis uētosus: ne dū pluries promisseris: uidearis plura dicere q̄ facere. uentosus uento plenus: uento similis: quo dum cōcaua turgent nil retinent quod uulgo dici solet frapatore: dum uir bonus: ab offitio non discedas: ut decet iustum uiꝝ igitur cito morem gere quibus potes. Qui simulat uerbis: qui se tibi fingit amicum & non est: ut tibi scilicet noceat. tu quoqꝫ finge ne obsit : clauus enim clauo retunditur. ama probos ut prosint: dilige. & malos. ne tibi noceāt simulāt uerbis: phylon. simulator ore decipit amicum suum : tu quoqꝫ fac simile. Ouidius. fallite fallentem. non ut noceas : sed ut

Sententiā.

Horestes pylades.

Offitium quid est.

Seneca alibi.

Seneca alibi.

caueas. ne tibi noceat. sic ars fraudis. deluditur. decipitur arte fraude tua. uel arte simili. ¶ Noli homines blando. noli laudare homines. qui tecum blande. idest cum adulatione loquuntur. quia blādus sermo decipit incautos. ideo non preclare agitur cum hominibus qui non sunt diu probati. & uirtute prediti. fistula dulce canit ne sis instar phystule. que audientium aures delectat nec sibi ipsi prodest. uel noli probare laudare homines qui sepe blandis sermonibus utuntur. hii enim sepe utuntur blandis sermonibus & sunt sicut phystula que dulci sono uolucres decipit. canit. dulce. suauiter. phystula aphonis ꝙ est sonus. & stolos quod est missio. quasi soni missio. uolucres auiculas a uolādo. auceps aues capiēs. ¶ Quum tibi sint nati. quando habes filios. & es pauper. instrue illos bonis artibus quibus degere possint in aduersis ut dixit bias omnia mea mecum porto. artibus bonis ars dicit plurium preceptorum ad unum finem multitudinem. dicitur ab arctando. quia nos artat preceptis & regulis. unde nota. ꝙ omne opus includens tantum regulas quibus aliqua notitia illis ulterior acquiritur hēt nomen artis. illa uero notitia rerum recte talibus regulis acquisita habebit rationem scientie. sed uerissime illa que habebitur uel haberi possit per demonstrationem. ex quo & quidam concludūt ꝙ logica utens. & docens est ars non scientia. tamen potest dici ꝙ dum utimur regulis eius erit ars. dum earum cognitionem habemus qua alia cognoscamus erit scientia. hec sūt alioris inquisitionis. quo uitam in opem in uite inopia. defendere tueri uitam. uita est uiuendi actus. ¶ Quod uile est carum: optimum preceptum. ne sis aliquibus odio. quibus desplicet ꝙ habeas. quibus in offitio uiuas. que sunt uilia. dic tibi. & esse. & fore cara. & que sunt cara. dicito ullia. nosceris. presens pro futuro. īdicatiui tibi iudicio tuo nec auarus ulli allicui. ¶ Que culpare soles. noli aliū eo uitio carpere. quo tu ipse laboras. & si quem carpseris. caue ne quis illomet te damnare possit. turpe est doctori qui docet. aliud docere. & aliud facere. ¶ Quod iustum est petito. iustum honestum non filiam. aut uxorem in concubinam. & cętera id genus. non ultra q̄ iustū sit ut domus medietatem ut det quod possit. ut necessaria petenti & ab eodem petituri non auferant quibus est opus amico. nā stultum est. quia stulta petitio. que possit iure negari que nō est iusta. ¶ Ignotum tibimet. noli diligere notum. & amare ignotum. Cognita iudicio constant. patent quia tibi in cognitum non potes iudicare sicut notum. casu euentu. ¶ Quum dubia. cura ut id edifficias quod sit laude dignum. dum uiuis. ne tuū uite tēpus in cassū

¶ Phystula

¶ Ars qd est & unde dicit

¶ Scientia quid est.

Logica utēs & docens.

exposuisse uidearis: quũ dubia: quũ uita hominis sit dubia incerta pone: cõstitue tibi diem pro lucro ne in cassum sit tibi ille dies: ne quid mali facinoris cõmisseris: quia diu uiuit: qui bene uiuit: q̃uis paruo tẽpore uiuat naturę cursu. ⸿ Vincere cũ possis: cũ quandoq; nõ semper ubi adest utriusq; dãnum cede fac ut ei lubet: Horatius flectitur obsequio curuatus ab arbore ramus: dulces amici quorũ amicitia non beniuolẽtia grata est: quia beniuolus est: & ignotus amicus amat & amatur obsequio eodẽ uelle & nolle qa obseq est alicuius sequi uoluntatẽ: Terẽtius: obsequium amicos: nõ semper scilicet tu ueros: ueritas odiũ parit. ⸿ Ne dubites: esto liberalis nõ auarus ĩpendere parua: Seneca iniuste petit qui dare nescit his & enim his fiunt amici uel beniuoli cõstantes. ⸿ Litẽ inferre: caue cũ amico nõ sint tibi lites: Cicero nihil est crudelius q̃ cũ eo bellum gerere cũ quo familiariter uixeris. Ouidi⁹ este procul lites & amicę pręlia lingue: Dulcib⁹ est uerbis dulcis alendus amor. cũ quo tibi gratia beniuolẽtia iũcta necessitudinis uinculo. s. est ira q̃a ira que accensus sanguis circa cor: cõcordia nutrit cõseruat: Salustius cõcordia parue res crescunt discordia maxime dilabũtur. ⸿ Seruorũ culpa: seruus est qui tibi sue cõmoditatis causa ad tempus seruit: in quo & in puero: & in meretrice: & nec in amico recõciliato nunq̃ fuit tuta fides: urget te dolor: quando scilicet in eos irasceris ipse tibi moderare ira & castigatio uel correctio contumelia careat qa uerbum dulce mitigat iram: asperũ excitat furorem. omnis enim uirtus est uidua que patiẽtia caret. ⸿ Ideo dixit quem superare potes patientia: patientia est uirtus ferens omnes omnium contumelias: nisi cum grandi uituperio fuerit: & maxime ueteris amicitie causa omnes impetus etiam toleres: nec iniuriarum querens uindictam & ut dicatur beatius est maledicta tollerare q̃ alios maledictis afficere quia magis existimantur esse in culpa qui maledictis alium accusat: q̃ qui maledicta tollerat. ⸿ Cõserua potius quę cum maximo labore acquisiueris: ea magis conserua q̃ cętera: qa si cum labore acquisita inutiliter exposueris crescit: tunc super te & augebitur mortalis egestas: egestatis miseria: quare conserua potius quia non minor est uirtus q̃ querere parta tueri. ⸿ Dapsilis interdum: interdum quando opus est: esto dapsilis: lautus liberalis: hinc dapes laute & epulę sunt appellate & dapsilis cena ut testatur marcellus: que diuersis & amplis dapibus constant & carus amicis quos noueris esse tibi amicos: Quum fueris felix: idest diues non pius quia uanum est cęteris elargiri quo indigere possis: semper tibi proximus: quo fit q; semper tibi primo consulas quod

Horatius. Beniuolus. Amicus. Amicorũ natura. Obsequi. Terentius. Ouidius. Ira quid est. Salustius. Seru⁹ q̃d est. Patientia. Nota uerba aurea. Dapes & Epulę.

autem super abundauerit: hoc aliis elargiri poteris quod quis intelligat auctor de liberalitate corporeę rei hoc tamen & de animi uirtute edocenda alios libere & bene intelligendum est: non ad ambitionem qui docent ut legunt & non discurrunt lecta recto iudicio loquor saluo honore cuiusq; hoc modo fecit Mācinellus in Regulis suis qui uoluit uideri grammaticus horisticus onere exegetico:uapulo tibi:hoc est poeticum:nascor tibi hoc dicit terminū ut cui hoc competit non principium ideo uere querit ablatiuum a parte anteriori mutuo tibi hanc rem dicet horisticus do mutuo exegeticus:ignorauit modos significandi uerborum ideo & ipse & alii facile labuntur in hos errores.

¶ Errat Mancinellus.

¶ M. Jo. Policarpi Seueritani Sibenicensis dalmate: Predicatorum ordinis. In secundū ethycorum librum: Senece Junioris Catonis Cordubensis Cōmentarius.

¶ Primū preceptū secūdi libri de cultu terre.

Elluris si forte uelis. ne poeta auditorem tedio afficiat. tot q̄uis uariis sensibus hunc ethycorum librum in plures libros distinguit in huius secundi principio docet. quos auctores debemus imitari in acquirendis mortalis uite bonis. si uis cognoscere cultus agricolturam telluris. quam antiqui terre deam dixerunt. qui unum deum colentes pro actionum uarietate. uaria coluerūt numina. que illis pre esse uiderentur. terra est ipsum elementum. dicta a terrē do quia territur pedibus ¶ Virgilium legito. hoc ipse docet in georgicis.

¶ Secundū d̄ cognoscēda herbarū uirtute.

¶ Herbarum uires macer Veronensis. də quo marcialis. ibis littoreas macer salonas. ibit rata fides animoq; recti. & secum comitem trahet pudorē hic temporibus augusti in asia mortuus est. alius macer rexit hyspaniam. & dalmatiam tēpore domitiani. de quo hic poeta loquitur Veronensis ē

¶ Tertiū de cognoscēdis bellis ex lucani historico carmine.

Si Romana uel etiā punica. affrice bella. q̄ Romanis cum Carthaginēsibus fuerunt tot annis. Lucanum queras cordubēsem huius auctoris nepotem ut diximus ī eius uita.

¶ Senece Junioris Catonis: Cordubensis ethycorum. Liber Secundus.

Elluris si forte velis cognoscere cultus.
Virgilium legito q; si mage nosce laboras.
Herbarum vires macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis: & punica noscere bella.
Lucanum queras qui martis prelia dixit.
Si quid amare libet: vel discere amare legendo.
Nasonem petito si qua est: post hoc tibi cura.
Ut sapiens viuas: audi que discere possis.

Per que

Per que semotum vicijs deducitur euum.
Ergo ades: et que sit sapientia disce legendo.
Si potes ignotis: etiam prodesse memento.
Utilius regno est: meritis acquirere amicos.
Mitte archana dei: celumque inquirere quid sit.
Quũ sis mortalis que sunt mortalia cura.
Linque metum leti: nam stultum est tempore in omni.
Dum mortem metuas amittere gaudia vitę.
Iratus de re incerta contendere noli.
Impedit ira animum: ne possit cernere verum.
Fac sumptum propere cum res desiderat ipsa.
Dandum etenim est aliquid quũ tempus postulat aut res.
Quod nimium est fugito paruo gaudere memento.
Tuta mage est pupis: modico que flumine fertur.
Quod pudeat socios prudens celare memento.
Ne plures culpent id quod tibi displicet vni.
Nolo putes prauos homines peccata lucrari.
Temporibus peccata latent: et tempore parent.

uita q martis prelia: alludit ad romanos q a marte dicuntur originem ducere: deo belli scilicet.
¶ Si quid amare libet: Si qui sunt: quib⁹ uoluptas uidetur summum bonũ: quo illam facile assequi possint: petito: adibis nasonẽ: ipse te docebit: nõ qđ ipse docuerit: sed ostẽderit uanos amãtiũ affectus: q̃uis hoc ipso non ĩpune Gelidos thomitas adierit quia locutus est: ut poeta: qui aperte apertos carpit malos mores hominum: quos & in libro de arte correxit: ne id prudens fecisse uideatur: qđ & credendũ est: quia tante uirtutis uir nõ potuit fuisse uoluptatis amator: q̃a Venus: & Minerua: nõ beneꝯueniunt: finxit igitur modo quo dixit: taceant ergo tãtum uirum accusare uoluptate quia poetã decet esse castum: & pium: ut declaraui in nostra populeide in secũdo libro Nasonẽ de nasonum familia: qui ex equestri ordine fuit: pelignus uates: & sulmonis honos: de quo & in hoc secũdo plura docui: ad Ioãnem Iosephũ filiũ Populei comitis de illi⁹ natali die. Si qua aliqua

Ouidii maxima laus.

Mali delatores.

Naso est cognomen.

¶ Liber Policarpi.

Corporis exigui vires contemnere noli.
Consilio polet cui vim natura negauit.
Quem scieris nō esse parem tibi tempore cede.
Victorem a victo superari sepe videmus.
Aduersum notum noli ꝯtendere verbis.
Lis minimis verbis interdū maxima crescit.
Quid deus intendat noli perquirere sorte.
Quid statuat de te sine te deliberat ipse.
Inuidiaȝ nimio cultu vitare memento.
Que si non ledit tamen hanc sufferre molestum est.
Esto forti animo cum sis damnatus inique.
Nemo diu gaudet sub iniquo iudice vincens.
Litis preterite noli maledicta referre.
Post inimicitias iraȝ meminisse malorum est.
Nec te collaudes nec te culpaueris ipse.
Hoc faciunt stulti: quos gloria vexat inanis.
Utere quesitis modice cum sumptus abundat.
Labitur exiguo quod partum est tempore longo.

In quo apud nos est sūmū bonum.

est: post hoc tibi cura: ut sapiēs sapiēter uiuas ommissis que supra diximꝰ: sapiēs in acquirendis bonis moribꝰ: & uirtute in qua hic apud mortales summum bonum est: ad superos uero dei fruicio: qui est sūma uirtus audi que discere possis: quia nihil de sapientie uirtute scire poteris: nisi uirtuti incubueris: que est omne perfectū opus: & ea audi perque euum: ē semotū: seperatum a uiciis: euum tēpus: & que sub eo sunt: qualia sunt habentia rationē: euum est cōtinuus solis motus: quod & tēpus dicitur: quis differat euum a tempore: & eternitate proprie: quia eternitas mēsurat que carēt principio & fine: euum fine solo: tēpus utrunqȝ cōplectitur scilicet principiū & finē. Ergo adest. Ergo illatiua coniunctio est: ades adesto: sapiētia que sit hec uirtus: que est diuinoꝝ inquisitio: & cognitio cuius melior est minima notitia q̄ ceteraꝝ uirtutū pfecta scientia. ¶ Si potes ignotis: qa notis debes: Isocrates in libro de regno: meliꝰ est amicos acqrere: q̄ quodcūqȝ regnū: qa regnū sine

Virtus q̄d ē.

¶ Differētia temporis eui & eterni.

Quintū est: ut omnibus prosis.

Inſipiens eſto cum tempus po-
ſtulat aut res.
Stultitiam ſimulare loco prudē-
tia ſumma eſt.
Luxuriam fugito ſimul ⁊ vitare
memento.
Crimen auaritie nam ſunt con-
traria fame.
Noli tu quedam referenti crede-
re ſemper.
Exigua eſt tribuenda fides: quia
multa loquuntur.

amicis labitur. ¶ Mitte archana dei: quum tibi ſermo eſt de diuinis rebus: noli inquirere que tuum ſuperant intellectū quia hoc eſt curioſi uitiū ſat eſt cognoſcere q̄ non excedāt intellectus uires: mitte: ommitte archana ſecreta: archanum enim ab arcella deducitur: hoc eſt ſecretum atqꝫ abſconditum: ꝙ que in archa ſunt: celata ſunt: atqꝫ abſcondita: Virgiliꝰ longiꝰ euoluēs fatoꝝ archana mouebo. ¶ Dei: cuiꝰ eſſe: & opera: ſcrutari nemo pōt: niſi ex his que ꝯdidit: quare cū ſis mortalis: cura tibi ſit ſuprema cognito mortaliū quoꝝ cauſa ſciri pōt: nō autē celeſtiū: cū dixit: celūqꝫ inquirere. i. celeſtia celū: cepit ꝯtinens pro cōtento celū eſt ultima orbis circūferentia a celādo. i. ornādo dictū: ꝙ ſit ſideribus ornatū celare enim eſt cęlo ornare: Virg. fagina celatū diuinū opus alchimedontis: linque metū leti: hoc ēt ſuperiꝰ dixit. Linque metū leti: nec leti: mortis timore facias: que te ad letum ducant. i. ad aliquid qđ ſit leti cauſa: puta animi: quo caligine leti obruatur: quia ſtultum eſt: īprudētis offitium: ammittere: perdere: gaudia uite: huius corporis: ſcilicet & animi: Dum mortē metuas: metu mortis ut pleriqꝫ faciunt: qui opipant uentrem: animū uero uirtutibus ornare neglibunt. ¶ Iratus de re incerta. ¶ Iratus qn̄ ſcilicet. es. noli cōtendere de re incerta: ſine cauſa: quia ira impedit animum: mentem. & ideo conſortium: talium precipue: qui facile iraſcuntur malum eſt: uerum que non eſt alie: q̄ ſit. ¶ Fac ſumptū propere: q̄ citius poteris cum tibi opus fuerit: ſumptum: īpenſam: a ſumo ſumptus deducitur: hoc īpenſa: ꝙ pecunia: īpendatur: uel exponatur: Plinius q eam domum: magno ſumptu edificauerat: propere: cito: a propero: quod eſt feſtino. Saluſtius tum propere ꝯſul educit exercitū: nā q in aliquē properat id agit: ut ei propinquior ſit: qđ uulgo dici ſolet aragata: dādū exponēdū: cū tēpore: & tēporis oportunitate: aut res: rei euētꝰ. Qđ nimiū ē fugito: eſto in oībus tēperatus qn̄ operationibꝰ malis aſſequimur: in tēperantiā quo uitio nihil peiꝰ eſt qa tūc ratio ruit apetitu ad uoluptates

Septimū eſt: ne queras qd excedunt humanū intellectū curioſe.

Archanū qd & unde.

Celum quid ſit & unde dr̄ Celo uerbū.

Sextū de nō curāda mortem.

Septimū: ne iratus quicq̄ facias.

Octauum ne ſis miſ exponere ubi opꝰ eſt.

Nonū docet in oībꝰ temperātiam ſeruandam.

ſine aliqua repugnantia ĩtellectus fugito ergo quod eſt nimium:
quo ab offitio diſcedere poſſis : paruo gaudere memento paruo
parua:& pauca ſubſtãtia:quoniã ſati⁹ eſt paꝝ poſſidere cũ offitio:
q̃ plura:& ab honeſto ſeperari . ⁋ Tuta mage : magis eſt puppis:
Methaphoram ad ducit ad hoc qđ dixit. ⁋ Quod pudeat ſocios:
noli alioꝝ turpem uitã:& eoꝝ pręcipue qui tibi ſint cari ſocii:pu-
blicare:ſunt enim qui palam reprehendunt:caſtigãdo ut illorum
uitia manifeſta ſint : qui ab offitio deſcendunt : nam ubi non ſit
dillectionis correctio ibi nulla poteſt eſſe amicitie ꝯciliatio:hanc
enim eſt difficile permanere ſi a uirtute defeceris:Ne plures cul-
pent:nulli placet cuiq̃ eſſe odio quod ſit uitiis:que non amãt clari
uiri : quia oĩs caſtigatio cõtumelia uacare debet:& ira:qua non ut
duce:ſed ut milite uti debemus in puniẽdo.⁋ Nolo putes prauos
noli malũ facinus cõmittere quia tandem punieris:prauos:malos
homines:Lucrari peccata ĩpunitos remanere:ille enim dr̃ lucrari
peccata:qui cũ ea cõmiſſerit:ĩpunitus remanet : Temporibus pec-
cata:nihil eſt tam occultũ : quod quãdoq̃ non prodeat in lucem:
temporibus ad tẽpus:parent tibi malefacienti:obediũt ut publica
fiant:te ceco:malo facinore . ⁋ Corporis exigui:noli contemnere
parue ſtature homines:qui q̃uis nõ ſint robuſtis uiribus:tñ ĩgenio
proſunt:Horatius.Regnat in exiguis preclara potentia rebus. Et
ſtatius de Achylle maior in exiguo regnabat corpore uirtus. Cõ-
ſilio pollet:ſplendet:& ingenio forme: Cui uim natura : naturalis
diſpoſitio negauit:uim fortitudinem Horatius . Ingenio redimi
corpora parua ſolent.Et apologus poeta:a cane non magno ſepe
tenetur aper : quem ſcieris:dixit ſuperius nil arbitrio uiriũ feceris:
parem tibi equalem. ⁋ Cede da locũ:impari:in inferẽda uindicta
pro illata iniuria tẽpore:ſecundũ tẽporis exigentiã aeris:noueris
uictorem:fortiorem & maiorem:ſuperari uinci:a uicto quem pu-
tamus uinci.⁋ Aduerſum notum uerum non uulgarem amicum:
quem qui intuetur tanq̃ in exemplar aliquid intuetur:noli contẽ-
dere uerbis.Cicero:ut dixi ſuperius nihil eſt crudelius : q̃ cum eo
bellum gerere cũ quo familiariter uixeris:minimis uerbis pauciſ-
ſimis.lis.dicitur a limitibus tempoꝝ pro quib⁹ diſcernendis olim
litigabatur. ⁋ Quid deus intẽdat:noli ſortibus & diuinationibus
dei uoluntatẽ inquirere:intẽdat facere uelit quid ſtatuat decernat
de te ſine te deliberat qui oĩa curat & ſine te.tui cura eſt:nõ ſorte:
Reſponſo idoli:aut coniectura quib⁹ uetule uti ſolent:nec eo qđ
uulgo dici ſolet capitale:ut quãdo dicitur uſura ẽ:quicquid ultra
ſortem accidit nec pro ſorte.i.pro euentu : quo indicatur hoc eſſe

⁋ Audi Methaphoram.
Decimũ docet mãifeſta amici uitia: non palã ſed clam amicis oſtendere.
⁋ undecimũ docet uitandum oẽ malũm facinus.
Pareo.
Duodecimũ docet neminẽ parue ſtature cõtemnendum.
Iſopus.
Tertium decimum docet: nõ ſemper ſuperãdum ſocium.
⁋ Quartũdecimũ docet: non contendum cũ uero amico.
Lis unde dr̃.
Quintumdecimũ docet: uitandas ſortes.
⁋ Vſura.

huius & hoc illius sed qđ diximus. ¶ Inuidiam nimio cultu:nesis inuidus inuidia est dolor aliene fęlicitatis:nimio cultu:apparatu: & intentione ut doleas alienis bonis que si non ledit inuidum.s. non inuidiosum:hanc tñ sufferre pati est molestum quia semper cruciatur.Martialis ad Iulium rumpitur inuidia qdam carissime Iuli:q me Roma legit.rumpitur inuidia. ¶ Esto forti animo cum scis te iniuste damnatũ ab aliquo sustine patiēter:esto forti patiēti animo:mente:cum:q̄uis sis damnatus inique cōtra iustitiam.s.ne iudicem affitias cōtumelia ab ira uictus.Nemo diu gaudet tandē prodibit ueritas ad lucem:quomodo iniuste damnatus fueris:& illum causa cuius pateris postremo penitebit:sub iniquo:malo iudice qui non iudicat secundum recte probata:sed quandoq; odio: amore:timore:aut auaritia:corruptus. ¶ Litis sedata contentione noli meminisse iniuriaꝝ refferre ad memoriā redducere maledicta cōtentiones & iniurias quoniā hoc est offitiũ minime colere: & ab eo discedere:multoꝝ ut mali & īprudentes faciunt. ¶ Nec te collaudes:si quis te laudat:nec te culpaueris qm̄ nimia sui ipsi⁹ demissio:aut est ex superbia:aut ex ignaua grauitate a qua prudētes abhorrent stulti:inprudētes & inprouidi nam & multi non insipientes aliquādo stulte aliquid uel loquuntur uel agũt : fatuus est plus q̄ stultus hoc est insipiens ut q uel fari nescit uel alios fantes nō intelligit:affranius ego stultum me existimo fatuum esse non opinor unde & fatui illi dicũtur qui sapore carent a fatuis hoc est insipidis & insipientibus hominibus stolidus uero qui proxime accedit ad naturam sensumq; pecudum quandoq; ut refert gelius capitur pro ex cordi tetro molestoīsipido quos gloria uexat molestat. ¶ Vtere quesitis modice quibus sibi scilicet opus est : cum propter corporis sanitatē tum propter euitandā inopiā Horatius est modus in rebus quesitis scilicet cum labore modice moderate Plautus modice sapis & modicũ aduerbiũ pro parum & modicus pro paucus Plautus in angiportu turba est modici introierunt a quo & a modice aduerbiũ quod ut uerbi adiectiuũ dici potest cui pro nostro arbitrio iungi solet modo in principio modo in fine: modo inter utrunq;:sed aduerbiũ positũ prope uerbũ per uenustā orationē reddit ut Policarpus Papyrio nepote eius ob inclytam ipsius uirtutē & integram familiariter utebatur:elabitur exiguo sensim:ac leniter euanescit.Cicero nō quasi unũ ex urbe missum sed quasi de celo de lapsum in hanc urbē intuentur:labi etiā dicimus eos q in lubrico figentes uestigia in terrā ruunt unde lapsus pro ruina capitur dicamus ergo & meli⁹ labitur ruit partũ paratũ

Sextumdecimũ docet uitandam inuidiam.
Inuidia.
Decimumseptimũ docet patienter aduersa ferēda.
Decimũoctauũ docet nō esse ęquũ meminisse iniuriarum.
Decimũnonũ docet fugiēdā inanē gloriam.
Fatu⁹ stultus insipiens stolidus.
Cicero.
labor.
Lapsus.

Sincopa est insipiens. ¶ Insipiens esto: quidā sunt q̄ propter eoꝝ sapientiā qua nō utuntur moderate ceteros spernētes: delirāt: ideo poeta monet ut loco: & tēpore stultitiā simulemus: esto: fac uidearis insipiens: cū tempus: oportunitas tēporis : aut res: rei exigentia uel utilitas: postulat requirit: ut fecit & Brutus qui se stultū simulauit. Ouidius: Brutus erat stulti sapiens simulator ut esset. Tutus ab insidiis: Brute superbe tuis. Hoc idem Vlixes: & plures alii fecerunt etiā cum īparibus seruata moꝝ grauitate: loco: & tēpore prudentia summa est: qñ locus requirit. ¶ Luxuriā fugito: luxuriā: inordinatā carnis petulantiā: que corporis uires hebetat & añ tēpus ad senectutē pducit: & īgeniū atterit: hec duo eneruātur a Venere: dicta a luxu. i. a superfluo: hec est Maribus in Renibus: feminis in umbilico: hanc inducunt tria: esus: coitus: & uestitus inordinatus: fugito: ne his trib⁹ causa sis: & crimen auaritie: īmoderatā habēdi cupiditatē: nam sunt contraria famę bonę. s. his enim bona fama corrumpitur. ¶ Noli tu quędā: Noli facile oībus credere quę loquuntur: refferrenti: narranti. phylon. protosapiens. s. qui facile credit: leuis ē corde: puta: garrulis: audacib⁹: ioculatorib⁹: Aut mimis: exigua est tribuenda fides. Paucis credendū est: qa fides est ignote rei certitudo ex alicuius auctoritatis sensu nō euidentia sensus: uel ītellectus: & quo auctor cui creditur est cercior: eo firmior adhesio est in re: propter quā fit in credente credulitas: propter quod & diuinus preco dixit: q fides est substantia rerum sperandarum argumentum/non apparentium : nec capitur hic fides ut oratores capere solent pro fida commendatarum rerum obseruantia : & executione : nec ut theologus ut supra : sed pro quadam credulitate quecunq sit illa : precipue ubi sit uirtutis opus . ¶ Quum potu peccas : si nimium biberis : & tibi nocuerit ne dicas uinum est causa : sed te ipsum tuo malo facinore accusabis : ignoscere tu tibi noli : tu te ipsum corrige : qui tui mali causa fueris : crimen est bibentis : & non uini : q immoderate sumptum nocet: & sensum subuertit : caput turbat : & uitę dedecus affert. ¶ Consilium archanum : noli committere omnibus tui secreta cordis : sed fide : & uero : & probato amico : & uiro. ¶ Seneca : ita cum amico uiuas : ut cum tibi ali.

¶ Ouidius.

Luxuria q̄d & unde.

¶ Auaritia.

Fides q̄d sit.

¶ Fidei multiplex acceptio.

Quum potu peccas ignoscere tu tibi noli.
Nam nullum crimen vini est sed culpa bibentis.
Consilium archanum tacito cōmitte sodali.
Corporis auxilium medico cōmitte fideli.

Successu indignos noli sufferre moleste.
Indulget fortuna malis:vt ledere possit.
Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos.
Nam leuius ledit quicquid preuidimus ante.
Rebus in aduersis animum submittere noli.
Spem retine: spes una hominē: nec morte relinquit.
Rem tibi quam nosces aptam dimittere noli.
Fronte capillata:hoc post:est occasio calua.
Quod sequitur specta: quodqꝫ imminet ante videto.
Illum immitare deum patrem qui spectat vtrunqꝫ.
Fortior vt valeas interdum partior esto.
Pauca voluptati debentur:plura saluti.
Iudicium populi:nunqꝫ cōtempseris vnus.
Ne nulli placeas:dum vis contemnere multos.
Sit tibi pręcipue:quod primū est cura salutis.
Tēpora ne culpes quum sis tibi causa doloris.
Sōnia ne cures:nam mens humana quod optat.
Et vigilans/sperat per somnum cernit idipsum.

quando inimicum fieri
posse pūtes: Consilium
archanum: tuum secre-
tum: sodali tacito fide-
li: qui tecum scilicet diu Offitiū ueri
uixit:& cui tecū est amor amici.
in uirtutis radice firmus:
Cicero: quid dulcius q̃ Cicero.
habere:quo cum audeas
ut tecum loqui:corporis
auxilium:medico fideli:
q morbi causam cogno-
scat. ¶ Successu īdignos:
noli egre ferre malos ꝓ-
sperare:indignos malos:
nō dignos successu:rebꝰ
ꝓsperis euētu felici. Plato
recedite hinc: atqꝫ a no-
bis discedite qa hec sunt
continuo subiecta mo-
tui:Iuuenalis quum for- Iuuenalis.
tuna uolet fies de diuite
consul: quum uolet hec
eadem fies de consule re-
ctor fortuna indulget.
¶ Fortuna est accidentiū Fortuna qd
rerum subitus atqꝫ ino- est:& unde.
pinatus euentus:& hanc
ueteres deam dixerunt:
ut omnium horum nu-
men quoddā:uel deꝰ. hu
mana uariis casibꝰ delu-
dens:propterea ceca exi-
stimata est: Iuuenalis te
facimus fortuna deā: ce-
loqꝫ locamus: dicta est a
ferendo:ꝙ tenere & sine
ratione feratur:pp hec.s.
q̄ accedūt hominibꝰ:ho-
die mihi cras:tibi:hodie

Fors. dives:cras pauper hec eadem ratione dr̄ & fors: Virgili⁹ forte sua libicis tempestas appulit oris:unde dr̄ ꝙ fors est casus fortuito accidens fortuna ipsa dea:actius nāqꝫ audire uolo quo captus modo fortuna ne:an forte reperit̄ & fortuna est: incerta res fors fortuna euentus fortunę bonus fortuna sola est felicitas:unde fortunati fęlices:afranius deos ego oēs ut fortunati sint precor infortunati infęlices sunt:fortuna ergo est felix euentus uel felicitas quandoqꝫ dici potest:indulget concedit permittit quo cognoscas ut malus sit felix quo facilius ruat:hoc pientissimus in oēs de⁹ facit quādo quis non uult corrigere cōmerita propria ut amicus fictus qui te extollit ut facilius deprimat sub amicitię nomine:indulget ergo delicate ꝯcedit permittit unde indulgentia delicata & facilis permissio quare nostri Theologi labūtur in hūc errorem qui capiūt indulgentiā pro uenia qm̄ indulgere est obsequi ut dixi Quintilianus mollis illa edictio quam indulgentiā uocamus:neruos oēs & mētis & corporis frangit uenia tn̄ aliquādo capitur pro indulgentia:Cicero dabitis mihi hanc ueniam hoc est indulgebitis & cōcedetis. ⁋ Prospice ex quo sequitur a lōge tuo animo quid tibi accidere poterit cū sis fęlix in quo est maxima prudentię ratio:qa nō est prudentis offitiū dicere nesciebā ꝙ hoc mihi malum euenire potuisset:hos casus:malos euentus & peiores tuo eufortunio ferendos sustinendos cuius uerbi significatio nota est:nam leuius ledit tela pręuisa minus nocent. ⁋ Rebus in aduersis hoc etiā sequitur ex illo quum dixit prospice & si quando aduersis depressus fueris esto cōstans & fortis:fortis enim oīa humana tollerat & cōfidit:qm̄ cōfidere est hominis bona sperantis submittere quasi nō cōfidas quia post nubila sequitur serenus aer:spem retine mors & uulnera forti uiro molesta sunt:ea tn̄ propter honestatē fert qui omni uirtute preditus est:fortis tn̄ est qm̄ honestatē cęteris rebus anteponit:unde illi sunt prestantissimi milites qui habēt aliquod uirtutis uestigiū & fortitudinis sine aliis bonis quę si haberent in pericula nō ruerent spes una hominē reddit rationem is est uere magnanimus & fortis qui res humanas & caducas despicit & oīa tela fortunę paruifacit & ad oēs euentus tollerandos paratus est. ⁋ Rem tibi quā nosces:dixit superius:cū fueris fęlix aptā:utilem & necessariā:dimmittere a te remouere quod est tibi sine alterius damno utile:querę & tene:Fronte capillata capillate frontis idest fies fęlix scilicet & diues si hoc feceris ut mulier dr̄ egregia forma idest fortuna & euentus proprias que comparatur capillate fronti quia nō est nudata bonis ut est frons capillata nō carens capillis:

Actius.

Quare qn̄qꝫ malis oīa bn̄ succedunt.

Indulgere indulgentia.

Error quorūdami.

Venia.

Vigessimum septimū: ne fias īprudens in cōseruāda fęlici fortuna

Vigessimum octauum de cōstantia in aduersis.

Consisto.

Submitto.

Natura constantis uiri.

Vigessimum nonum docet ꝯseruāda acquisita cū labore.

hoc post

hoc post occassio: fortuna est calua: bonis. i. nuda: & aduersa: nuda ergo tibi fiet tua fortuna idest fies miser nisi hoc feceris: Ouidius: Quum fueris felix: multos numerabis amicos: tempora si fuerint nubila solus eris: quãdo ergo habere potes quod tibi sit utile: habeto: sic felix fies: quãdo uero non miser eris. ¶ Quod sequitur specta. s. fortunę bona quã cecam existimari diximus/a ueteribus: & habere capillatam frontem: capillis oculos obcecãtem: in alio sensu: qm̃ homo dum felix est: cecus dr̃ quia futura non preuidet: eius ergo aliqua pars calua est: quia aliquãdo se cognoscit: quum fit miser: & quãdoq̧ nõ: quum est felix precogita igitur que tibi incerta sunt: deo uero nota: specta: considera: quod sequitur: quod futurum est: uel quod imminet: quod quasi est tibi presens ante uideto: ante presens: q̃ futurum: primo enim debemus considerare iminentia q̃ futura: unde: illum imitare deum. s. ianum qui qm̃ bifrons fingitur: cernit utrũq̧ annum sequentem: & precedentem in quo solis cursu finis principio iungitur: quod & fictum est ut deo omnia liquido pateant: tu ergo sic considera preterita & futura: presentia scito cognoscere si tibi frugi sint: non citus in tuis operibus & futura: quo fine gaudebũt: si malo: ea caueto: si uero bono: eamet assequi conare. ¶ Fortior. s. esse ut nalere possis: esto partior: moderatior: & temperantior: de qua temperantia satis diximus ne uẽtris inguine & ĩmoderato uictu animi uires extinguas: pauca uoluptati: paucis natura ɔtenta est: Voluptati: preter modũ antelate apetitui: Voluptas est preter modũ elata letitia: opinione alicui⁹ magni/boni/presentis: hinc quecũq̧ sunt que aliqua delectatione/animũ demulcent: uoluptates dicũtur: Plura saluti plura indigent saluti corporis: & animi/quia. s. facilius malis oblectationibus labimur indedecus: & malum/q̃ cõseruatione salutis in uirtutes cuius colliculus ardu⁹ est. ¶ Iudicium populi: nõ omnib⁹ displiceas ut uni placeas/in malo. s. facinore/aliter nõ esset malũ/ q̃uis sit difficile/quia oĩbus placere nõ possum⁹: & omnes habere pro inimicis in sanum est: iuditium: arbitrium: auctoritate propria inductum. ¶ Sit tibi precipue: methodorus scripsit beatũ esse cui⁹ corpus est bene constitutum ex quo emanat bone mentis habitus caue igitur quę utriq̧ obesse poterunt. Tempora ne culpes: temporis loco & aeris in temperiem/cum quando sis tibi causa doloris: tumet mali tui: Cicero: duplex est uis animorum atq̧ nature: una pars in apetitu posita est/quę hominẽ huc & illuc rapit: altera in ratione/que docet: & explanat quid faciendum/fugiendum ue sit: ita fit ut ratio presit: appetitus uero obtemperet qua ratione de-

Natura ficti amici.

Voluptas qd est.

Trigessimū quartum.

bes uiuere absq; temeritate: & negligentia. ¶ Somnia ne cures: somnium est fantasma quoddam in somno fantasticata: inde premeditatis prius a uigilante q̃ dormiente: nisi tale idolum sit a corporibus celestibus quarum influentia mouet aerem ad fantasiam pertingentem ad animas dormientium: que fantasie magis fiunt de nocte q̃ de die: quia aer diei est plus cum turbatione q̃ noctis: ideo dormientes ex aere minus dissoluto plures paruos motus interiores recipiunt q̃ dormiētes: ex quibus futura iudicant: & hoc sedato sanguine a nimio cibo & potu: ex quibus fit somnus maximus in quo fit in somnium: quare: ne cura talia somnia ex sanguine scilicet non sedato & ideo non sunt uera: ex speciebus reseruatis in fantasia: possunt tamen iudicari esse uera a passione corporis uel a passionib⁹ anime ratione actuum: de his a Ristoteles diffuse tradit in libro de somno: & uigilia: quare hec sat sint.

¶ Quod est somnium.

¶ Que somnia sunt falsa & que uera.

Viua

Ad. Jo. Policarpi Severitani Sibenicẽsis dalmatę: Predicator ordinis. In tertiũ ethycor librũ: Senece Junioris Catonis Cordubensis Commentarius.

Oc quicũq cupis: inuitat lectorem lucillum: ut ipsius carmen legat quasi dicat noli tedio affici nostri carminis auspicio: camen est quod cõstat propriis pedibus & ipsor dispositionib⁹ pronũciatur: dictũ a carmenta que illud primo reperit: uel quasi canimen a canẽdo. Hec precepta q̃uis plura huc usq audieris: tñ & que dicam audire: ne cesses. ¶ Instrue preceptis animũ: noli te a studio: & uirtute a uocare Plato octuagessimo ãno scribens mortuus est melius est. n. senẽ a discere q̃ ignorare: hoc & Plato: solitus erat dicere malo pudẽter aliena discere: q̃ aliis mea ĩpudẽter ĩgerere: nã sine doctrina: hõ solo noĩe est homo sine uirtute precipue lr̃aria hoc enim ipso differt amor tuo: qa quãto magis hõ scit: tãto magis pficit nec satiat ĩtellectus hominis nisi omniũ eor notitiã habuerit: q̃ ab humano ĩtellectu sciri possunt qm̃ oibus sciẽdi cupiditas in nata ẽ. Cicero hois mens discẽdo alit & semp aliqd cogitãdo: qd & claris morib⁹ edocuit magnus ille Alexãder: q q̃uis bellica gl̃ia teneret: & p totũ terrar orbẽ iperii ardore

Primum preceptũ ex tertio libro.

Plato.

¶ Hominis natura.

Cicero.

Senece. Junioris. Catonis. Cordubensis. Ethicor. Liber Tertius.

Oc qcũq cupis carmẽ cognoscere lector.
Hec precepta feras: q̃ sunt gratissima vite.
Instrue preceptis animum: ne discere cesses.
Nam sine doctrina: vita est vt mortis imago.
Cõmoda multa feres: quod si tu spreueris illud.
Nõ me scriptorẽ: sed te neglexeris ipse.
Quum recte viuas ne cures verba malorum.
Arbitrij nostri non est: q quisq loquatur.

flagraret: & bellice laudis fama uiueret quia tñ ei legendi & sciendi: erat maxima cupiditas: semp iliada homeri qñ dormitum ibat: cũ pugione sub puluino tenebat: quod appellabat rei familiaris uiaticũ: quã & interprete Aristotele predidicit: ut

Productus testis: salua tamen ante pudorem.
Quantumcũq3 potes celato crimen amici.
Sermones blandos: blesosq3: vitare memento.
Simplicitas: veri fama est: fraus ficta loquendi.

Anesicrates scripsit quem & theoricas sciẽtias edidisse doluit: ipso iter armorꝝ strepitus existẽte in Asia/ad quẽ in hec uerba scripsit: quia o Aristoteles re ceteros antecelemus si quis ea quibus nos soli eruditi sumus/scire ceperit: mallem enim cui uis disciplina prestare q̃ potentia/quare errant qui nõ cupiunt/qđ ignorãt discere: si feceris que dixi. ferres afferes: tibi. cõmoda multa tibi utilia: sed si spreueris. neglexeris reprehenderis/damnis/quę tibi euenient. nisi didiceris que nescis: & nisi mea precepta seruaueris: nõ me/sed te ipsum damnabis. ¶ Quum recte uiuas cum uiuere debeas: monet ne sub uitę puritate illos parũ cures qui tibi maledicunt & te deferunt/quia contumelia tolleranda est: nisi sit cum grandi uituperio: & maxime ueteris amicitie causa: qm̃ qui alteri maledicit magis in culpa existimatur/q̃ qui maledicta tollerat/ne cures uerba/ne cures si mali te deferunt: non est nostri arbitrii. iudicii. i. non iudicamus: immo reprobamus/ꝙ quis omnia malorꝝ uerba animaduertat/nec est nostri arbitrii. potestatis qđ quisq3 loquatᷣ. ora loquentium claudere/hoc uerum est nisi affuerit ex malorum uerbis grande dedecus uite: tunc enim furor & malorꝝ impetus deprimendus est. Cicero in libris offitiorꝝ: insipientis est offitiũ: negligere quid de se quisq3 loquatur. ¶ Productus testis/quando adducimur in testimonium: dicamus uerum saluo tamẽ amicorũ pudore: & dedecore: productus testis: tu cum fueris palam testis in causa coram iudice: salua. i. noli mẽtiri manifeste: nec tamẽ palam aperias amici crimen: sed quãtumcũq3 potes: q̃ fieri poterit: celato non dicas aperte. Seneca fidelis est qui celat amicum: insipiẽs qui se fingit amicum: omnibus fidelem nulli. ¶ Sermones blandos: adulatorꝝ: qa adulationibꝰ facile decipimur. Cicero tales nos esse putemus/ut iure laudemur: assentator placere studet/adulator lucrari: cuius oppositum sepe experimur. blandis horꝝ uerbis decepti: ut Iuuenalis scribit de Domiciano: quid appertius: & tamẽ illi

Error nolentiũ scire lr̃as.

Preceptũ secundum nõ esse curãdas malorꝝ delationes.

¶ Cicero.

Preceptũ tertiũ nunq̃ uel raro occultetur uerum.

Preceptũ q̃rtũ docet uitari adulatores.

surgebant criste nihil est:apud credere sed non possit:cũ laudatus diis equa potestas:blesos suaues teneros : & balbucientes adulatores/qui medio ore:& submissa uoce proferunt uerba ut dulcius loqui uideãtur quo eis facilius credat qđ dicũt/q simplicitas loquẽdi.fama est ueri:q̃ loquũtur simpliciter non adulãtur:fama est ueri:ueritatis signũ/sed simplicitas ficta adulatorũ dico loquendi: est fraus:quia ficte hii tecum loquendo te decipient : nisi cautus fueris. Seneca adulationes euita:sitq3 tibi.tã triste laudari a turpibus:q̃ si lauderis ob turpia:letior esto quotiens displices malis:& malo℞ de te existimationes malas ueram laudationẽ puta tui & scribe. Segnitiem fugito:que uite ignauia fertur. Tu adolescẽs:& senex : animi uigorẽ:& ingenii quib⁹ oprimitur potatione nimia & cibo graui:& immoderato & conuiuationibus : caueat ergo Iuuenis in temperãtiam:que omnium malo℞ causa est:nõ estuet libidine/ut effeminatus adolescens apud diogenem : uerecũdiam seruet ingenuus:nil faciat/quod alios uidere:uel audire puduerit cõsiliis senum probatissimo℞ adhereat re.& uerbo illos colat:& & obseruet ut parẽtes & maiores natu reuereat:nõ studeat ignaui ocio uite hosti atrocissimo. Epicharmus dixit.dii oĩa nobis uendunt:laborib⁹:nihil eo℞ que bona & honesta sunt.dii nobis sine labore ac studio prestant.si uelis etiã esse fortis corpore subiciẽdũ est corpus animo:& exercendum laboribus:& sudoribus:senes ẽt exerceant animum. Vacent a laboribus corporis:in mediũ tamen consulant prudentia alios regant:quo℞ arma sunt artes:& uirtutũ exercitationes:iuuenes forment ad uirtutem : & illorũ affectibus imponant modum/ac institutum/quia oportet ad finem cursum remittere qui in stadio currit:si cupit laudem:& gloriam.

Preceptũ q̃ntũ docet uitare pigritiã utriusq3 hoĩs

Mores iuuenum.

Epicharmus.

Mores senũ.

Segnitiem fugito quę vite ignauia fertur.
Nam cum animus languet consumit inertia corpus.
Interpone tuis interdum gaudia curis.
Sicq3 animo poteris:quem vis sufferre laborem.
Alterius dictum : aut factum:ne carpseris vnq3.
Exẽplo simili ne te d̃rideat alter.

¶ Quod & Diogenes dixit cuidam ei dicẽti a labore cessa:libidinẽ senes caueãt qa ubi senes sunt impudici ibi iuuenes poterunt esse ĩpudẽtissimi. Nam cũ animus lãguet: quando non ornatur animus labore ei ꝯuenienti corpus ẽt diu uiuere desinit:ut dixi si uelis esse fortis subiciatur corpus animo:fugito ergo. Segni-

Diogenes.

Mali senes.

Quod tibi sors dederit tabulis
suprema notato.
Augendo serua: ne sis quem fa-
ma loquatur.
Quum tibi diuitie superant in fi-
ne senecte.
Munificus facito viuas non par
cus amicis.
Utile consilium dominus ne de-
spice serui.
Nullius ꝛ sensum sanum: con-
tempseris vnq̃.
Rebus ꝛ incensu: si non est: quod
fuit ante.
Fac viuas contentus eo quod tē
pora prebent.
Uxorem fuge: ne ducas sub no-
mine dotis.
Nec retinere velis: si ceperit esse
molesta.
Multorū disce exēplo que facta
sequaris.
Que fugias: vita est nobis aliena
magistra.

tiem: tarditatē desidiā pi
gritiā: & inoperando ne-
gligentiā: Virg. segnisq
horreret in aruis carduꝰ
Ignauia. ignauia. ¶ Ignauꝰ dr̃ qui
Ignauus. nō est idustriꝰ. i. q negli-
Gnauus. git: aut formidat se exer-
Industrius. cere in aliq̃ re pp laborē:
Fortis. Gnauꝰ uero est q ē fortis
Temerarius. & sapiēs ad subeunda pe-
ricula Industriꝰ est artifex
ualens igenio nec ociari
sed negociari studet For
tis is est q agredit̃ id qđ
ratio suadet & oppositū
cauet: Temeritas est peri-
culoꝝ in ꝯsiderata susce-
ptio: cum doloꝝ perpe-
sione sine commodo ali
quo uel gloria: nam cū
Languidus. animus lāguet: lāguidus
In ers. est: nullo labore exerci-
tatus inertia pigritia ꝯsu-
mit: & eneruat corpus: In
ers: quasi sine arte si uis
ergo diu uiuere labore:
& sudore animi: & cor-
Preceptum poris uiue. ¶ Interpone
sextum. tuis tamē noli semp labori insistere: sed illi aliquādo est indulgē-
dū: uel & operationi animi quia dixit superiꝰ discere ne cesses: nō
uacādo qeti: sed i sistēdo alicui bone opationi qñq iocādū qñq
ludendū: & quādoq opꝰ remisius est suscipiendū quare iterpone
tuis utere animi relaxatione post grauioribꝰ rebꝰ satisfactū fuerit:
uel ioco ut mutuis salibus & urbanis nō petulātibus uerbis: te fac
Puerorū na- recrees: uel honesto ludo: nō profuso. Plato septimo de legibꝰ de
tura & lud. pueroꝝ ludis sic precepit pueri post sextū ętatis annū: ad scientiā
se cōuertant: & ad magistros equoꝝ artium teloꝝ & funde dedu-
cantur: gymnasias doctrinas & publica edificia & qñq uenentur:
sola. n. q̃drupedū uenatio omniū optima exstat: quę equis canibꝰ:
corporisq uiribꝰ agitur nam qbuscūq diuturna cure ē fortitudo:

hii q̄drupedes omni cursu uulneribꝰ telisqꝫ manu propria uenādo
uincere debent de quo Achylles apud Papyniū recensens armos: ¶ Papynius.
& uenationes:qd tibi predicā siluas & seuos uacuos iā murmure
saltꝰ:nūq̄ ille ibelles osę̄a p auia linces sectari:aut timidos passus
ne cuspide damas sternere:sed tristes turbare cubilibꝰ ursas:fulmi
neosqꝫ sues:& sicubi maxīa tigris aut se ducta iugis:fetę spelūcha
leene:& de gymnasiis sic ait.Iā ꝓcul ebalios īnubila ꝯdere discos.
& liqdā nudare palē:& spargere cestas ludꝰ erat:reqesqꝫ mihi:nec
maior in istis:sudor apollineo q̄ fila sonātia plectro:cū quaterem
priscosqꝫ uirū mirarer honores:nō ergo ē semp laborādū:& ocio
uacare qn̄qꝫ opus ē:sic animo poteris:qa dixit curis tuis negotiis Cura curio-
oportunis qa curiosus est q curis plenus est:nunq̄ quiescens semp sus.
sollicitus:unde dr̄ cura quasi cor urens.Ouidiꝰ:ocia corpus alūt. ¶ Ouidius.
animꝰ quoqꝫ pascit̄ illis:idem qd' caret alterna requie durabile nō
est:idē ferreus assiduo cōsumitur annulus usu:& ideo:nō est bonū
semp intēdere curis & ideo summus oīum deꝰ decreuit ut nox diē
sequatur:ut alteꝝ eoꝝ detur labori:alteꝝ requiei sufferre pati:diu
durare:quemuis laborem quodcūqꝫ uolueris. ¶ Alterius dictum: Preceptū se-
noli dicta:aut facta alterius:eum.s.irridēdo dānare quoniam & tu ptimum.
derideri poteris quando.s.loqueris cum aliquo.uel de aliquo.sit ¶ Loquendi
tibi urbanus sermo in quo:nihil absonum:nihil agreste:nihil in modus.
conditum sit:nihil peregrinum sensu/quod uerbis opere:uel
quouis gestu reprehendi possit:nec timide:quod seruile est:sed
libere:& ingenue alloquere quēuis:hoc enim est ingenui offitiū
hominis exēplo simili:eodē modo:noli deridere:ne deridearis.
¶ Quod tibi sors dederit:noli alieno sudore diues fieri.Iniuste Preceptū oc-
precipue quod tibi sors:fortunę donum dederit:suprema.i.sors tauum docet
notato tabulis:id tibi decretum sit:illud serua:quod iusto labore memini no-
adeptus fueris:ne sis quem fama loquat̄:ne dicaris iniuste:& male cendum.
acqsiuisse opes:si plusq̄ iudicari poterit labore tuo adeptus fueris.
¶ Quum tibi diuitię:esto.s.parcus dum iuuenis es.qm̄ diu uiuere Preceptū no
poteris:quando uero senex eris esto largus.munificus.liberalis.in nū docet ui-
eos:quoꝝ in te beniuolentia ex integra amoris perpetuitate iudi- tare prodiga
catur:& sine aliqua intermissione nō ex quodam eoꝝ ardore qui litatem.
nos amare uidentur:qm̄ talis amor qui a prauo affectu procedit
parum durat:durat tamen ex stabilitate:atqꝫ constantia:ad quem
opus est tempore:& experientia.Seneca post amicitiā est credēdū Seneca.
ante amicitiā iudicandum:nō parcus:tunc debes elargiri:quādo
paꝝ uitę supest:cū ergo diuitię superant abūdāt in fine senecte:se
nectutis tuę munificus.liberalis.non parcus auarus tuis amicis:

quare miramur senes auaros cum parum habeāt uiuere. hoc tamē est: quia credūt quod aliquid poterit accidere: quod erit opus diu acquisitis que forsam breui exponi poterūt. anteq̄ moriātur q̄bus expositis non aderūt uires pro acquirendis denuo reb⁹ necessariis. ¶ Vtile cōsilium dominus cuiuscunq̧ sensum tibi utilem probaueris illum: ne despice etiam si serui fuerit. serui. quia ad tēpus tibi proprii causa commodi seruit ut in quo quasi raro q̄uis fides esse possit tamen si prodest: etiam si sit serui ut dixi qui raru fidelis est. ¶ Rebus & incensu: quum ex diuite fis pauper ne desperes hanc obrem in rebus adeptis incensu pecunia facultate alia & bonorū uel rerum existimatione: unde censum agere est recēsere hominū facultates acenseo existimo: quod tempora prebent: quod tibi tēporis exigētia affert. ¶ Caue ne ducas uxorem sub nomine dotis. ut. s. eam capias q̄a sit diues aut pulchra. Ouidi⁹. Vt male inequales ueniunt ad aratra iuuenci. Sic premitur magno cōiuge nupta minor. Plura idem lis est cū forma magna pudicitie: nec retinere uelis: si ceperit: nec eā tecum retinere cupias si ceperit esse molesta: contraria uirtutibus & pudicitie: quum ceperit esse priusq̄ capias: quia hoc ipso potest diuortium fieri tantam uim habet honestas. ¶ Multorum disce exemplo docet ut ex alterius moribus dicta & facta capias & cognoscas ut bene uiuas. Ouidius. Fas est & ab hoste doceri ne & tu patiaris malum pro malo facinore: ut & alius passus est caue ergo malum: & si qd᷈ bonum. cuius premiū honor est & alii habuerint diligenter inspice quid sequi quid ue fugere debeas: sequaris: immiteris & quę fugias: si cupiam uideris pro claro facinore: aliquid qd᷈ laude dignū sit euenisse: illum imitare sin autē non uita aliena aliorꝝ sit tibi magistra: exēplar. ¶ Quod potes id temptes: monet ne quid ultra nostras uires agrediamur: tenta agredere id operis: qd᷈ ad finem perducere poteris: ne pondere pressus sucumbat labor tu⁹: ab inceptis desistat: frustra in uanum: quia melius est non incipere q̄ ab inceptis turpiter desistere: cognito bono fine. ¶ Quod nosti factum ostēdit quomodo malorꝝ sceleribus possumus esse cauti: ne illis similes uideamur: quod nosti: nouisti non recte praue male noli silere: argue aliorū malefacta: ubi scis tuam correctionē ceteris ꝓdesse. ¶ Iudicis auxilium si te quis falsus testibus dānauerit: sit alius iudex ad quem fiat apellatio: ipse

etiam

Preceptū decimū docet non esse spernendum cōsiliū cuiusq̄.

Preceptū undecimū docet uitare desperationem

Census cēsū agere

Preceptum duodecimū.

Preceptū tertiū decimū.

Preceptū q̈rtū decimū.

Preceptū qn̄tū decimū.

Quod potes id tentes: operis ne
pondere pressus.
Succumbat labor: ⁊ frustra tentata relinquas.

Quod nosti

Quod nosti factum nō recte noli
silere.
Ne videare malos imitari vel-
le tacendo.
Judicis auxilium sub iniquo te-
ste rogato.
Ipse etiam leges cupiunt vt iure
regantur.
Multa legas facito: plectis: per-
lege multa.
Nam mirranda canunt: sed non
credenda poete.
Inter conuiuas: fac sis sermone
modestus.
Ne dicare loquax: dum vis vr-
banus haberi.
Coniugis irate: noli tu verba ti-
mere.
Nam struit insidias lachrymis
dum femina plorat.
Utere q̄sitis: sꝫ ne videaris abuti.
Qui sua cōsumunt: quum deest
aliena secuntur.
Fac tibi pro penis: mortem non
esse timendam.
Que bona si non est: finis tamen
illa malorum est.
Uxoris linguam: si frugi est: ferre
memento.
Namqꝫ malū est non velle pati:
nec posse tacere.
Dilige non egra caros pietate
parentes.
Nec matrem ostendas: dum vis
bonus esse parenti.

etiam leges: lege ipsa nū-
q̄ aliquis falso dānatur:
sed uel nullo intellectu:
cupiditate: amore: timo-
re: uel falsis testib⁹ ut re-
gātur quia lex suapte na-
tura bona est: hec enim
est ius scriptum honesta
docens ꝯtraria ꝑhibens.
¶ Multa legas facito: qñ
scilicet es iam doct⁹: qm̄
dum studes paucis & cer-
tis auctoribus opus est.
Seneca pegrinātib⁹ hoc
euenit ut hēant hospicia
m̄lta amicitias nullas: iō
a tyrūculis nō sunt plura
legēda: qa non oīa simul
carpenda sunt: nec auide
in uadenda: nam per par-
tes peruenitur ad totum:
nam mirrāda canūt: ideo
plura legenda sunt: qm̄ a
poetis & aliis plura fin-
guntur: nō credēda: nam
& prodesse uolunt: & de-
lectare poete: hoc enim
diuino quoddam furore
faciunt: & quomodo de-
claratum est superi⁹: nec
dānentur ab insipientib⁹
plura legito. ¶ Inter cō-
uiuas cū ab aliquo inui-
tatus fueris ad cenam uel
prandiū: loquere parū: &
ut res locus: & tēpus po-
stulat precipue esui & po
tui: moderato incūbens:
nō aliis. Tullius peregri-
nantis offitiū est iter suū

Preceptū sextumdecimū.

Preceptū decimumseptimum.

¶ Seneca.

Preceptū decimūoctauū.

per agere:nec de alio inquirere minimeq; in aliena re puplica esse curiosum:sermone modestus:noli nimium loqui. Oratius quod non claritas denotat aperta recludit faciendi celeres quem non fecere disertum:inter conuiuas discumbentes loquax garrulus haberi:teneri:urbanus:facetus:moratus:& sapiens:urbanus ab urbe. ¶ Coniugis irate: noli contra te irate coniugis timere uerba fas est:ut illi presis:non ut dominus:sed ut frater uel pater familię: ut alter alteri succumbat:nam lachrymis fallaciter urget & parat insidias lachrymis uxor:dum plorat semper decipit plorãdo. ¶ Vtere quesitis:tangit differentiam inter prodigum & liberalem: Vtere quesitis opibus diuitiis pro loco & tempore & dignitate tue personę & aliorum:sed ne uidearis ab uti. Seneca turpissimũ genuus dandi est in consulta donatio quia pulcrum est bene uelle & largirii:ut prosis non ut noceas tibi & cęteris:ut luxurioso:ad hanc effussionẽ:ista non est beneficẽtia:ubi nulla est beniuolẽtia male uti: ut exponas magis q̃ sit necesse aliena secuntur utuntur aliorũ rebus. ¶ Fac tibi pro pęnis:noli mortem timere:quando scis eam ex aliquo casu sequi qui euitari non possit:que si:& si nõ sit bona: quoniam naturaliter quisq; appetit esse: quod per mortem: idest per seperationem anime a corpore deperditur:quia tamen illa est finis omnium malorũ:quibus subest humanum genus:ideo crede q; quisq; proprio fine gaudet bonus bono: malus uero infęlici: q̃uis nõ sua sponte:sed proprio ĩfortunio uitę. ¶ Vxoris linguam: si uxor q̃uis suapte natura sit garrula tibi quid: quod frugi sit dixerit:frugi utile ab hoc nomine frux qđ est legumen triticeum a quo frugi nomen indeclinabile:unde homines dicuntur frugis qui in omni re moderantur seipsos motibus animi:si frugi est:si utile est quod dicit: quia hoc est imperare motibus animi:ferre: pati:memento:si te correxerit eo quod malum erit te tuaq; spõte perfectum. ¶ Dilige non egra:dilige non ama: quoniam amor est uehemens & naturalis:qualis est parentum in filios:quibus nõ datur preceptum:ut filios ament:sed filiis:ideo dixit dilige: quia diligimus leuiter:ea tamen dilectione:qua natura duce moueris: ut eos diligas:nõ egra:non debili pietate:sed stabili & toto mentis affectu:pietate:pietas:nõ solum est in cognatos:sed & in deos: sanctitas uero:est collendorũ deorũ scientia:caros:dilectos:dulce enim nomen est pater:& mater:amor quorũ nõ cognoscitur:nisi quum filii eis priuantur. &c.

¶ Oratius.

¶ Decimum nonum.

¶ Vigessimũ

¶ Vigessimũ primũ docet bonis nõ esse timẽdã mortem.

¶ Vigessimũ secundum.

Vltimum est đ dilectione filiorũ erga parentes.

¶ Diligere.

¶ Pietas.

¶ M. Jo. Policarpi Severitani Sibenicēsis dalmatę: Predicatoꝝ ordinis. In quartū ethycoꝝ librū: Senece Junioris Catonis Cordubensis Commētarius.

Securam qcūq; cupis: tradidit plura pcepta: illud postremo pientissimū erga parētes: quos apud ueteres olim q toruo inspexisset oculo: lapidibus: obruebatur: nūc hoc qrto libro claudit fere totū qd superi⁹ dixit. ¶ Securam qcūq; cupis deducere uitā: non hereat uitiis: & nrā hec precepta legitet: deducere ad optimū effectū: & usq; ad mortē ducere. Securā trāquillā: sine aduersitate: & sollicitudine: nec uitiis herere animū qui scilicet non cupis: uiri fortis: & magni est: seruare decoꝝ: ardua queq; agredi & turpia ratione uirtutis spernere: qua pulcri⁹ nihil ē. Vitare: cauere: magistro: istruo. ¶ Despice diuitias docet: uite huius caduca: & fragilia uitare despice: uilipende diuitias: ita q in eis nō sit tibi perfecta spes: & Oratius: & mihi res: nō me rebus subiungere conor: quoniam ex illis perfecta gloria non constat: sed primo & fide & auctoritate: & dignus honore puteris cū. s. fies prudens & iustus: prudēs prospicias futura: & intelligas & bene ɔsulas quū oportet in discrimē & periculū: & ipse sis prudēs ī mediū & ex tpe cōsulas qd sit agēdū: & q i te sit nullius fraudis suspicio: op⁹ est: & liberalitate: qb⁹ op⁹ est: & loco: & tēpore

¶ Primum preceptum.

¶ Secūdum preceptum.

¶ Oratius.

¶ Tertium preceptum.

¶ Senecę. Ju. Cato. Cordubēsis. Ethicoꝝ. Liber Quartus.

Securam quicūq; cupis deducere vitam.
Nec vitijs herere animum: que moribus obsunt.
Hec precepta tibi semper relegēda memento.
Inuenies aliquid quod te vitare magistro.
Despice diuitias si vis animo esse beatus.
Quas qui suscipiunt mendicant: semper auari.
Commoda naturę: nullo tibi tēpore deerunt.
Si cōtentus eo fueris quod postulat vsus.
Quum sis incautus nec rem ratione gubernes.
Noli fortunā: q nō ē: dicere cecā.
Dilige denariū: sed parce dilige formam.
Quam nemo exoptat sanctus: nec honestus habere.

Tria sunt li- bero homi- ne digna. tria enim sunt:liberalitas iustitia & fides: quibus uera gloria pa- ratur nõ diuitie:& iõ dixit si uis animo esse beatus:si uis sine curis uiuere:qm̃ diuitię curas afferunt nõ beatitudinẽ:quia beatus est:

Beatus & bea titudo. qui nulla re indiget qua sit ei opus suscipiunt auide capiũt.Seneca iam dudum animo cõceperat quid esset facturus & suscepturus.i.

Natura auari auide cõprehensurus:mendicãt semper auari:quãto plura habent: tanto minus satiantur.Iuuenalis crescit amor nummi:quantũ ipsa pecunia crescit.& Ouidius creuerũt & opes:& ipsa furiosa libido: & cũ possidẽtur plurima plura petunt.¶ Cõmoda nature:latenter

Quartum. nos iuitat ad sobrietatẽ & modestiã:hoc est quartũ quo in admi- rationẽ ducimur:quãdo aliquid ẽ nobis quo alios antecellimus: qb⁹ uti difficile est:ut repugnare apetitui puta ire luxurie auaritie: nec plura cupere q̃ tempus locus:uel ratio requirat quia contem-

Natura ma- loꝝ hoiũm. nũtur boni etiã a malis in quib⁹ nihil est uirtus:nihil animi:nihil neruorum:& q̃uis sint qñq; mali quos nullus uituperet:tñ de illis male existimatur:quare cõmoda naturę necessario tibi sufficient: si cõtentus eo fueris/quod est difficile quia quanto homo habet

Quintum. plus tanto plura apetit:postulat exposcit.¶ Quum sis incautus:in aduersis fortunã noli accusare.sed te ipsum negligentie:aut ipru- dẽtie uitio accusari poteris:precipue in acquirẽda sciẽtia & bonis moribus quãdo es iuuenis:ut quãto in uiliori loco:& ex uiliorib⁹ parentibus natus es:eo magis ad maiora aspira:& ad rectiora stu- dia cõtende:nec dicas nõ potui quia pauper fui:incautus iprudẽs rem tuam/quod tibi est:uel esse possit ratione prudenter:noli for- tunam dicere cęcam:tali crimine icusare fortunã:quę nec est:nec ceca datur:q̃uis talis fingatur:quia.s.mali uidentur prosperare: &

Sextum. boni aduersis opprimi.¶ Dilige denarium ad uite usum : non ad auaritiam quia nulla gloria cõparatur.Verũ enim uero plurimum demeremus. Dilige non ama:dixit dilige ab aliquo leuiter.capit tamen & a cõtrario sensu:ut diligere sit plusq̃ amare.Terentius nõ pol quo plus quemq̃ amem:aut plus diligam habeo.Verũtamen est aliter:quãdo secus fieri non potest nam male se res habet cum quod uirtute effici debet tentatur fieri pecunia:parce quasi nihil formam denarii contemplationem:quasi dicat totam eius spetiẽ in qua credis tibi dari perfectam spem:quã nemo sanctus:uir per- fectus exoptat ad cumu- lum : sed ad uitę usum.

¶ Septimum preceptum. ¶ Quũ fueris locuples: quũ tibi diuitię fuerint: cura te ipsum noli tibi

¶ Quum fueris locuples:corpus curare memento.
Nam diues:ęger habet nũmos: se non habet ipsum.

Uerbera cum tuleris discens ali-
quando magistri.
Fer p̄ris iperiū cū vbis exit i irā.
Res age:quę prosunt:rursus vi-
tare memento.
In quibus error in est:nec spes est
certa laboris.
Quod donare potes gratis:con-
cede roganti.
Nam recte fecisse bonis:in parte
lucrorum est.
Quod tibi suspectum est : confe-
stim:discute quid sit.
Namq; solent primo que sunt
neglecta nocere.
Quum te detineat veneris dam-
nosa voluptas.
Indulgere gule noli que ventris
amica est.
Quum tibi preponas animalia
cuncta timere.
Unum precipio tibi sepe homi-
nem esse timendum.
Quum tibi preualidę fuerint in
corpore vires.
Fac sapias animo : ⁊ poteris vir
fortis haberi.
Auxilium a notis petito si forte
laboras.
Nec quisq; est melior medicus:
q̄; fidus amicus.
Quum sis ipse nocens : moritur
cum victima pro te.
Stultitia est : morte alterius spe-
rare memento.

ipsi esse auarus:ut faciunt
qui cum obsidentur ab
hostibus:admirantur pe-
cuniarū effusionem : sed
q obsidētur adducti plus
equo pro uita tuēda agē-
daq;:īpendunt uituperāt
tamq̄ rem prodigam:qđ
est cōtra prudentiam ut
qs ī alios sit ꝓdigus ut.s.
epulis : cōmessationibus
ludoꝝ gladiatorūq; mu-
nerib⁹ nimioq; apparatu
pecunias ꝓfundat in eas
res : precipue quarū me-
moriā:aut nullam relin-
quat post se:auarus locu-
ples:diues:locupletes di-
cūtur diuites:q loci:hoc
est agri pleni sint locu-
pletare ditare:locupleta-
ri est ei⁹ passiuū : Plautus
usus es . paterna heredi-
tate locupletarier:corpus
curare memēto:noli tibi
ipsi de esse:ut.s.sanus fias
quādo ifirmaris eger aut
egrotus sis:hoc ē opposi
tum largitionis genus ei
quod a liberalitate profi-
ciscitur : ut ad iuues eum
q̄ in aduersitate uersatur:
& q non sunt calamitate
digni : cū quis ad sūmos
honores tēdit ita.ut tāti
beneficii memoria apud
posteros nō ingratos:re-
maneat ut amico nō ho-
sti:nisi qn̄ aliter fieri non
posset:ut si id capias re-

Locuples. Diues.

Officia liberalitatis.

petere non sis acerbus in exigendo: esto etiam liberalis non so-
lum pecunia & industria: sed & opera pro amico subeas omnem
laborem quanto magis pro te ipso. sit tibi cura tui corporis sa-
nitatem cura: ut scilicet eger: est ille diues: nam diues est eger:
qui habens diuitias eimet quando opus est prodesse nescit eger
ineptus est: ut eger qui cum egrotat nulli prodest: hoc fit ut
& ceteros iuues: & te ipsum & meliores & inopes: qui tibi sal-
tem gratias agent: quam fortunatos: quoniam sequi debemus
uirtutem in beneficiis collocandis non fortunam: aut diuitias.

Octauum. Verbera cum tuleris: quasi dicat: si obedire debes tuo ma-
gistro qui in te animaduertit multo magis parenti tuo: cum
exit in iram: quando iratus est: discens disciplinam capiens tu-
leris passus fueris / aliquando fer sustine imperium patris / hoc
enim est commune preceptum: & bonum obedire / quoniam
ablata obedientia: aufertur omnis honos.

Nonum. Res age que pro-
sunt: prepone utilia in utilibus quia omne utile honestum: &
omne honestum est utile: res age: age conare ut a te fiant: in
quibus error in est: potius damnum q̃ utilitas: nec spes est certa
laboris: in quibus laboris fructum habere non speras.

Decimum. Quod
donare potes / quod alicui potes donare libenti animo dona:
& hillari fronte. Seneca hic auctor alibi iucunda sunt benefitia
que manu larga placidaq; fronte tribuuntur: ab illis precipue
qui in publicis uersantur negotiis: quibus necesse est: ut fugiant:
uel minimam suspitionem pecunie: & habeant manus abstinen-
tes: ne bona publica diripiant aliosq; spolient: potes: si adest fa-
cultas donare donum refertur ad gratuita: dare ad naturalia.
Iustinus hoc solum dare possumus quod de iure possumus: gra-
tis quod dono detur: quod non est maius: q̃ facultas requirit
& sine delatione: nam recte fecisse bonis non ingratis & ma-
lis in parte lucrorum est: nihil est ammissum / quod bonis tri-
butum est.

Vndecimũ. Quod tibi suspectum est dubium & incertum
statim fiat quod sequi possit: pręcipue in uitę formula in qua
uiuendum est secundum naturam idest secundum uirtutem ad
quam natura duce inclinamur: namq; solent primo: que pri-
mo sunt neglecta: nocere solent: nisi preuideantur uitę saluti &
uirtuti consulendum est. Cicero quia uirtute nihil est constan-
tius ea enim decoratur hominis uita.

Duodecimũ. Quum te detineat:
quia nullum malum maius est q̃ hec tria uenus turpis: gula
uorax: & auaritia tenax: a quibus uir fortis abhorret hec uitia
uitare docet duo precipue luxuriam / & gulam / a temperantia /

qui error tollitur a medio: & id construitur & tenetur quod est a natura indulgere consentire operam dare damnosa uoluptas: damnum afferens ueneris libidinis / gule / crapule / quę uentris amica est. Terētius sine Cerere / & Bacho / friget Venus. ¶ Quum tibi pręponas: animalia precunctis animantibus hominis uersucia timenda: est malorū scilicet quare Cicero rerum omnium: nec aptius est quicq̃ ad opes tuendas & tenendas q̃ diligi: nec alienius q̃ timeri: quoniam qui timetur necessum est: ꝙ timeat: melius ergo est: etiam a bonis & a malis diligi q̃ malos solum timere: cum tibi preponas: constituas tibi animalia fortia: ꝙ te tua uersucia timeant ne tibi noceant. Vnum precipio supple tibi hominem esse timendum. quia est ingeniosior ad nocendum cęteris animantibus. ¶ Quum tibi preualide non solum corpoporis uiribus / sed & animi alios antecellas / tunc te quisqꝫ honesta re poterit. quę honestas / & honor / cuiqꝫ fit: aut beniuolentie: aut honoris: aut amplę fortunę causa: aut fide: ita ꝙ bene de omnibus cuiqꝫ consulat: aut proprer opum honorem: & timorem: aut propter largitionem: aut fauorem: aut propter mercedis gratiam: quibus preest animi sapientia: sic si quidem poteris haberi uir fortis animo que fortitudo antecellit corporis fortitudinem: Claudianus: tunc omnia iura tenebis cum possis rex esse tui. ¶ Auxilium a notis petitito / quando aliquo tibi opus est: inquire amicos ut te iuuent quoniam hec sunt: quę ad uitam recte degendam pertinent pietas in deos: qui pietate: & morum integritate placantur esto. in alios offitiosus liberalis / iustus / fidelis / & sapiens / ut dixi superius a notis ab amicis si forte a casu laboras: es constitutus in aliquo laborioso negotio / nec est quisq̃ melior medicus: non potest medicus ita esse utilis ad expellendos morbos: q̃ amicus fidus ad succurrendum fidus ut fuerunt horestes & pilades / quorum amicitiam qui tollunt euita solem / e / mundo tollere uidedentur. ¶ Quum sis ipse nocens: ostendit amentis & mali uiri sacrifitium non esse gratum deo: quare primo reconcilietur deo / & deum placet / quem si quis placare uoluerit sit bonus. & caueat uitia / hic enim auctor alibi dixit uis tibi deos propitiari esto bonus. Ouidius non bene cęlestes impia dextra colit. cum sis nocens plenus criminibus cur uictima moritur / quasi dicat nihil tibi cōfert mors pecudis ad salutem ex qua. s. uictima est stultitia imprudentia sperare salutē. s. anime / in morte alterius scilicet pecudis uictima sacrifitium ab hostibus de uictis quam ueteres in uictorie signum immolabant.

Tertium decimum.

¶ Quartum decimum.

¶ Quintum decimum.

¶ Sextū decimum.

Decimumseptimum.

¶ Quum tibi uel socium q̄ñ habere cupis amicū noli ipsum propter diuitias eius querere: sed pp̄ bonos mores: & uirtutē aliter nō erit stabilis amicitia: nō fortuna: non diuitie: que sunt a fortuna: sed uita uitę honestas.

Decimūoctauum docet uitę usum in reb⁹ adeptis.

¶ Vtere quesitis opibus: opes quas acquisieris ad usum ꝯuerte: utere q̄ñ eis tibi opus est: fuge nomē auari ne ipsa tenacitate dicaris auarus: auarus ab aueo: quod est cupio: uel

Auarus unde dicitur.

auarus: q̄si uarias habens manus ad retinēdū: quia omne curuum meli⁹ retinet q̄ directum hamo: quid tibi diuitie prosunt: si pauper abundas: si abūdas opib⁹ & tibi ipsi pauper es.

Decimū nonū docet uitare turpia q̄ auferunt bonā famam.

¶ Si famā seruare cupis: si uis esse bonus: & dignus laude: dū uiuis: ne id qd' turpe est facias: quia iustitia uerecundie: q̄ñqꝫ preponēda est modestie: quum sunt aliqua ita turpia: ut nullo modo cōmittēda sint: etiā si cū ipsis ruentē patriam quis liberare posset: q̄m sunt cōtra modestiam: & uerecundiā: quare: hec & cetera id genus quibus de⁹ offendi possit: ut sunt cū matre cōcubere: honestā uitā: q̄ sunt mala gaudia:

quod q̄uis

¶ Quum tibi: vel sotiuꝫ: vel fidū: queris amicum.
Nō tibi fortuna est hominis: sed vita petenda.
Utere quesitis opibus: fuge nomen auari.
Quid tibi diuitię prosunt si paup̄ abundas.
Si famā seruare cupis dū viuis honestam.
Fac fugias animo que sunt mala gaudia vite.
Quum sapias animo: noli irridere senectam.
Nam quicūqꝫ senex: puerilis sensus in illo est.
Disce aliquid: nam cum subito fortuna recedit.
Ars remanet: vitamqꝫ hominis non deserit vnqꝫ.
Prospicito cūcta: ⁊ tacitus quod quisqꝫ loquatur.
Sermo hominum mores: ⁊ celat ⁊ indicat idem.
Exerce studium: q̄uis perceperis artem.
Sic cura ingenium iuuat: vt manus ad iuuat vsum.
Multū venturi ne cures tp̄a fati.
Non metuit mortem: qui scit cōtemnere vitam.
Disce: sed a doctis: indoctos ipse doceto.
Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum.

Hoc bibe:

Hoc bibe: quod possis: si tu vis viuere sanus.
Morbi causa mali: nāq3 est quecūq3 voluptas.

quod q̄uis sit delectabile nō tamē est utile: animo prudentia: rerum agendaq3 discerne quid sit bonum: quid ue malum. ¶ Fac sapias animo: esto prudēs: noli irridere senectā senectutem: que semper est ueneráda: ut declarauimus que sunt iuuenum offitia: nam quicūq3 senex: sub audi est. Cicero inducit Catonem in libro de senectute: qui dicit temeritas est florentis ętatis: prudētia senectutis respondet Lelius: memoria minuitur. Cato refert: credo nisi exerceas eam: aut etiā si sis senex natura tardior: quoniam themistocles iam senex ita mirabilem habuit memoriam q̄ memoriter teneret nomina omnium suorum ciuium: quare senes longa rerum experientia prudentes sunt: nisi libidine: aut crapula delirauerint: nam quicūq3 senex. s. uoluptuosus est: in eo est puerilis sensus: quia ob uoluptatē in eis prudentia minuitur: & tamen inspecta ętate senilis uitę illa canicies ueneranda est. ¶ Disce aliquid: dicunt peripathetici nullū esse medium iter uirtutem & uitium: uitio deridemur & patimur: uirtute sustolimur: quare disce aliquid. Cicero in primis ꝯstituendum est: quos & quales nos esse uelimus: certo. s. animo: & cōsilio deliberare cui[9] professionis esse uelimus: & ponere nobis aliquem finem: ut ad illum omnes actiones nostre dirigantur: & quia adolescentibus hoc facere est difficillimum: necessum est ut habeant superiores qui eos dirigant & pareant illoꝝ rationi: & prudentie: disce aliquid: aliquam uirtutem nam subito: cum fortuna recedit cum tibi opes nō fuerint: quę sunt fortune bona: ars remanet: arte q̄ remanet: tibi nihil deerit uitā hominis: dū uiuitur. ¶ Prospicito cuncta tacitus: animaduerte quando es cum aliquo/quid quisq3 loquatur diligēter considera taciturnus cūcta dicta & facta alioꝝ: sermo hominum. Cicero docet: qualis sermo debeat esse unicuiq3 ptecipue iuuenibus/suauis/& facetus/si est de iocosis: grauis de seriis: interrogādo fugiamus perturbationes animi: nec unq̄ obiurgationibus nisi quādo in re graui tibi quis obedire nolit: ubi cōtentione maiore & acriori grauitate uti debemus & clementi castigatione grauitati ad iuncta & contumelia repulsa etiam cū inimicissimis: si nobis indigna audiamus grauitatē retinere & iracundiā repellere opus est: quoniam quę cū aliqua animi perturbatione fiunt: ea neq3 constanter fieri possunt: neq3 ab his qui adsunt aprobari & ideo ea que sunt in pectore facile sermone dignoscun-

¶ Vigessimū docet ueneradā caniciem. Mores senū & iuuenum.

¶ Vigessimū primū docet amplectendā uirtutem.

¶ Vigessimū secundum.

tur: phylosophus in primo p hiermenias uoces sunt signa earum que sunt in anima passionū.i.conceptuum. ¶ Exerce studium:ad cōtinuum exercitiū studii nos inuitat: quia discendo & studēdo augetur sapientia. Tullius in rethoricis: ois doctrina tribus rebus perficitur arte imitatione & exercitatione:exerce studiū:exercitiū adhibe studio. Seneca nullus dies mihi per ociū exit: q̄uis percc peris artem:q̄uis doctus sis:quia ars dat intelligentiā:intelligētia doctrinā ex usu:si alios docueris:sic cura igenium qm̄ studiū sine ingenio est ut faber sine instrumēto. ¶ Studiū enim est uehemens applicatio animi ad aliquid agendū cū diligēti animi & corporis cura:cū opus est: sic cura ingeniū.i.sicut manus artificis ad iuuat usum rei:ita cura.i.animi exercitiū ad iuuat ingeniū ad scientiam capescendam ingeniū uim naturę insitam. ¶ Multum uenturi ne cures:disuadet timere mortē:non enim bene uiuētibꝰ honestū est timere mortē quam mali soli timeant:Obruti sceleribus & natura duce:cum uitari nō possit:fati uēturi:mortis. Ouidius:Extremum fati sustinet ille diem: fatum etiam est deoꝝ dispositio in rebus humanis perq̄ dei prouidentia singula nectit suis ordinibus:& dirigit motū:quia non metuit mortē qui scit contemnere uitā:uitę huiꝰ scelera. ¶ Disce sed a doctis: que ignoramus discere debemꝰ: a doctis: quia auctoritas magis prodest q̄ doctrina: plures enim docere possunt: sed non eodem modo docti & bene utilia: & in docti uillia:& nullius succi fructum afferunt. Seneca plures puto: ad scientiam posse peruenire nisi se iam putassent peruenisse:a doctis sapientibus & certis auctoribus precipue litterariam uirtutem disce:uel eam que deceat te:phylon a sapiēte perquire consilium: indoctos ipse doceto:indoctos: qui scire cupiunt qui enim alios instruit seipsum docet:propaganda & enim:Persius scire tuū nihil est nisi te scire hoc sciat alter:q̄uis sub alio sensu hoc claudat:propogāda dilatāda aliis:proprie:propagare est uitē uetulā suprimere tñ per methaphorā ꝑ extēdere:& dilatare capit. ¶ Hoc bibe:qd̄ possis in bibēdo crapulā diffuadet:hoc bibe:ad exigētiā:nō ad superfluitatē. Vigiliꝰ in priapea. Vt uenꝰ eneruat uires sic copia uini. Vno nāq; modo uina uenusq; nocēt. Propertiꝰ. Vino forma perit: uino corrumpitur ętas. Vino sepe suū nescit amica uirū. Ouidius. Certa tibi a nobis dabitur mēsura bibēdi. Offitiū prestāt:mensq; pedesq; suū. Si tu uis uiuere:si cupis diu esse incolumis:quecūq; uoluptas bibēdi:& cōmedēdi causa mali.s.morbi ex cibi & potus intemperati crapula cito uita deperditur:& ex inordinato coitu. ¶ Laudaris quodcūq; palā:noli indignū laudare:qa inconstantię

¶ Vigessimū tertium. Tullius.
¶ Studiū q̄d est.
¶ Vigessimū quartū disuadet timere mortem. Factū qd est.
¶ Vigessimū quintum. Pro acquirēda uirtute & qualiter qsq; alios doceat
¶ Vigessimū sextum. Propertius.
Quibus cito uita depdit.
¶ Vigessimū sepsimum.

uitio accusaberis si te laudasse penituerit:& postea reprehenderis. Seneca:ne extollas laudibus quẽpiã dum uiuit:laudaris:sincopa. ꝑ laudaueris per ablationẽ medie litterę hoc factũ est:& metri:& elegantie causa. ¶ Quarũ figurarũ apud grãmaticos cognitio necessaria est:de quibus superius plura diximus:& nũc pauca absoluã primo cũ in proprie capit͛ una dictio pro alia est a cyrologia. Vt hũc ego si potui tm̃ sperare dolorẽ pro timere. ¶ Cacephaton cum obscene pronunciamus uel uerbo uel dictione composita ut numerũ cũ nauibus equat:& atrige aures pãphile. ¶ Pleonasmos superuacua ad plenam significationem adiectio ut ore locuta est. Persologia est uerborũ sine ulla ui rerũ adiectio supuacua ut ibãt qua poterant:& qua non poterant:non ibant. ¶ Macrologia est sententia longa que comprehendit res nõ necessarias:ut mali nõ benefacientes eo quo se ire credunt non ibunt. ¶ Tantologia est uitiosa eiusdem dictionis repetitio ut egomet ipse ibo Perusiam. Eclipsis est defectus dictionis necessarie ad precisam sentẽtiam ut hec mecum idest uoluto. ¶ Tapinosis est magne rei humilitas id sententia non agente quod demonstrat. Dulichias uexasse rates ingurgite uasto. ¶ Chachosintetom est uitiosa dictionũ cõpositio ut uersaq; iuuẽcũ terga fatigam⁹ hasta. Amphibologia ẽ dictionis ambiguitas que potest fieri casu accusatiuo ut scio Papyriũ amare Polycarpũ uerbo ut crimitat͛ Leli⁹:nisi addat͛ quem uel a quo participio ut uideo statuã aureã:hastã tenentẽ:& plurib⁹ aliis modis: utimur & methaplasmo puta. ¶ Prothesi qñ dictio addit͛ in principio causa ornatus metri ut gnate ꝑ nate. Apheresi qñ aufert͛ ut mitte pro dimitte. ¶ Epẽthesit auget litterã in medio ut relliquas pro reliquias:uel sillabe ut induperator pro imperator de sincopa dictũ est. ¶ Paragoge auget in fine ut magis ꝑ mage. Apochope aufert in fine ut Achylli pro achyllis. Ecthasis est qñ sillabã breuẽ facim⁹ longã ut italiã fato ꝑ fugus italiã prima sillabe a correpta producitur. ¶ Sistole est:qñ longã corripimus ut aquosus otion. Sineresis est qñ duas sillabas cõglutinamus in unã ut phęton pro phaeton. Dieresis qñ unam diuidimus in duas ut aulai pro aule. Ectlisis est pluriũ in orone uocaliũ cõcursus:ut multũ ille & terris iactatus & alto dura collisio. Anthithesis ẽ positio littere ꝑ littera olli ꝑ illi subridens. Methathesis est qñ transformamus litteras in aliqua dictione p nullam ab ea ablationẽ ut euandre pro euãder: que recte dicũtur habere rationẽ. ¶ Methaplasmi.i.cuiusdã transformationis recti & soliti sermonis in aliam spetiem:que cũ fiunt in possa dicimus soloecismum & reprendimus in poetica arte:uti

¶ Plura de figuris locutionis.i. spectantibus nõ ad purũ grãmaticum sed ad exornationem.

possumus uel ornatus causa: uel metri necessitate: sicut & lexeos ad grammaticos pertinet ut diaoneas ad oratores inter quas est. Prolepsis.i.rerum secutarum presumptio ut interea reges ingenti mole latinus procedũt castris. ¶ Zeuma est unius uerbi cõclusio apte diuersis clausulis cõiuncta ut. Troiugena interpres diuum qui numina phebi. Qui tripodas clari lauros q sidera sentis. Hypoceusi utimur: ubi diuersa uerba singulis reddũtur clausulis: ut Papyrius docet: studetq & nomenq genusq. ¶ Sillepsi est diuersarum clausularum per unum uerbũ conglutinata cõceptio/ut hic illius arma/hic currus fuit. ¶ Anadiplosis est dictionis geminatio que iterari solet ex ultimo loco precedentis uersus & principio sequentis: ut sequitur pulcherrimus astur: astur equo fidens. ¶ Anaphora est eiusdem uerbi p plurimorum uersuũ principiũ ut. Nate mee uires mea magna potẽtia solus. Nate patris sũmi q tela tiphoea temnis. ¶ Epanalepsis est uerbi in principio positi uersus in fine eiusdem repetitio ut. Multa super Priamo rogitans: super Hectore multa. ¶ Epizeusis est geminatio eiusdẽ uerbi in eodem uersu sine dilatione aliqua ut. Me me: ad sum: qui feci in me conuertite ferrum. ¶ Parnomasia uti dicimur/quotiens aliud nomẽ efficitur de alio: ut natura ĩceptio est amentiũ haud amantiũ. ¶ Schesionomaton: est nominum multitudo coniunctorũ eodem copulandi habitu: ut marsia manus peligna cohors festina uirũ uis. ¶ Paranomeon: quãdo diuersa nomina incipiunt: a litteris diuersis ut. O tite tute tati tibi tanta tyranne tulisti. ¶ Omoeoteleuton: est cum eodem modo plures dictiones finiũtur: ut abiit. excessit. euasit. eripuit. uel quotiens media & postremo uersus finem consimili modo: sententie terminãt: ut melius est uidere qď cupias q̃ desiderare quod nescias hec figura ẽ cõmunis oratoribꝰ & poetis. ¶ Omoeoptotõ: est qñ diuersa uerba desinunt in similes casus ut merentes flentes lachrimãtes. ¶ Poliptoton: est figura qua uti dicimur cũ facimus carmẽ in quo est casuum multitudo distincta uarietate ut. Littora littoribus cõtraria fluctibus undas. ¶ Hirmos est quedam orõnis series in qua a principio usq ad finem seruatur tenor continuus ut. Principio celum: ac terras: camposq liquẽtes. ¶ Polisimthetõ: est dictio composita ex multis coniunctionibus: ut Athamasq/Thoasq/Pelidesq/Neoptolemꝰ/Primusq/Machaon. ¶ Dialiton aut asintheton: est figura carens coniunctionibus: ut ite/ferte/citi/flammas date tela impelite remos. ¶ Tropus est qñ transferimus dictionẽ a propria significatione ad in propriã uel propter ornatum: uel propter necessitatem. ¶ Et primo per methaphoram.i.

per uerbo℞ translationē:ut ab animali ad rem animalem typhim aurigam celeres fecere carine ubi & auriga & nauis gubernator habent animam:ab re in animata ad in animatam:ut pelagus tenuere rates utrūq3 caret anima:a re in animata ad rem animatam: ut.Athlantis circum assidue cui nubibus atris.Piniferum caput & uento pulsatur & imbri.nam mors non habet animam : cui a tribuimus hominis membra:a re animata ad in animatā ad Turnū: ut si tantum pectore robur cōcipis:Turnus habet animam robur uero non.Methaphora reciproca:est quādo sermonem possumus conuertere:ut altum celum profundum mare:& econuerso partis unius ut segetes fluctuāt:Tathacresis est usurpatio nominis alieni ut cum dicimus hic est patricida.i.qui patrem & alios occidit:& cum etiā rates pro naui ponimus & hoc est idem dictu ꝙ abusio. ¶ Methaplepsis est dictio gradatim ostēdens id quod significare uolumus ad qđ & gradatim pergit ut speluncis abdidit atris hoc metuens. ¶ Methonomia est dictionis transnominatio ut cum ponimus continens pro cōtento:ut pateras libate Ioui aut ecōtra ut crateres magnos statuunt & uina coronāt : aut inuentorē pro re inuenta ut sine Cerere & Bacho friget Venus : aut econtra ut uinumq3 precamur:nam de⁹ est presens aut per effectum efficiens ut frena spumant:Antonomasia est significatio quā ponimus uice nominis ut magnanimus Anchysiades & hec fit ab animo:a corpore:ut ipse arduus:altaq3 pulsat sydera:a fortuna extra:ut infęlix puer:atq3 ipar cōgressus Achilli. ¶ Et ut Antonomasia est oratio que ponitur loco unius nominis. ¶ Sic epitheton est quādo iungimus aliquod nōmē ad rectuū nomini proprio qđ fit cū aliquē laudamus uel uituperam⁹ : aut ratione discretionis ut frigie molimur montibus idē : aut ratione proprietatis:ut terribili ipexum: seta dentibus atris:aut ornatus causa ut alma ueuus. ¶ Sinedoche fit quando ostēdimus significationem pleni intellectus capacem: plus minus ue pronunciantes:ut cum ostendimus a parte totum: ut pubesq3 tue:pubesq3 tuo℞:aut partem a toto ut fontēq3 ignēq3 ferebant & tunc semper a nobiliori incipit oratio.Onomatopeia est quando fit nomen de sono:ut clangorq3 tuba℞. ¶ Periphrasis idest ꝙ circūlocutio:que est pulchra si fit ornatus causa:econtra turpis cum aliquem uituperamus ut iam prima nouo surgebat lumine phębe:& sit genitali aruo & sulcos oblimet i ertes. ¶ Hiperbaton est translatio perturbans ordinem uerbo℞ que fit. ¶ Histerologia:siue histeron protheron:que fit quotiens mutamus ordinem uerbo℞ cum sententia:ut & Cererem torrem torrere parant:

& frangere saxo: Anastrophe est solũ uerborum ordo prepoſterus: ut italiam contra: pro contra italiam. Parenthesis est interposita formatio diuerse sententieut. Eneas neq; enim patruis consistere mentẽ. Passus amor: rapidũ ad nauẽ premitit Achates. ¶ Tenesis est quando nomen cõpositum uel simplex secamus una dictiones uel pluribus interiectis ut semptem subiecta trioni: quod latini abhorrent in simplici dictione. ¶ Sinthesis obscurum & ex omni parte cõfusum hyperbaton ut. Tris nothus ab reptas in saxa latentia torquet. Saxa uocant itali: mediisq; in fluctibus aras. ubi est hic ordo tris naues abreptas nothus torquet in saxa q̃ latẽtia ĩ mediis fluctibus itali uocant aras. Hiperbole est sermo uel dictio excedẽs fidem cum scilicet aliquid augemus: uel minuimus ut niue candidior: uel tardior testudine hic minuimus: illic augemus. ¶ Allegoria est tropus quo aliud significamus: & aliud dicimns. Vt iam tempus equum fumantia soluere colla. hoc est: iam tẽpus est finire carmen: quod est proprium clari poete: quod fit. ¶ Per hironiam quando scilicet contrarium ostendimus ei quod dicimus: ut egregiam uero laudẽ & spolia ampla refertis: tuq; puerq; tuus: oportet hanc figuram grauiter pronũciare aliter oportebit confiteri quod negare cõtendis. ¶ Antiphrasis est unius uerbi aut dictionis quod pro eodem capio hironia ut bellũ quasi minime bonum. Enigma est obscura sententia per obscuram similitudinem facta ut mater me genuit eadem mox gignitur ex me: hoc significatur aqua in niuem conuersa & ex eadem rursus effluere. ¶ Charientismos est figura qua ostendimus: dura dictu grauius proferri: ut cũ aliquem interrogamus quis nos quesiuit respondemus bona fortuna: hoc est dictu nemo: Paranomia est uerbum rebus & tẽporibus accommodatum ut Lupus est in fabula. Sarcasmos est derisio hostilis: & plena odio ut en agros. Astismos est sermo carẽs rustica simplicitate expolitũ satis faceta urbanitate & ideo ẽ numerose uirtutis & multiplex trop9 ut. Qui bauiũ nõ odit: amet tua carmina meui. Atq; idẽ iungat uulpes: & mulgeat hircos. Homoeosis est demonstratio rei minus note: per similitudinẽ eius que est magis nota: ut cum utimur hicon: idest personarum inter se: uel eorum que personis accidunt comparatione: ut. os. humerosq; deo similis. ¶ Et parabola idest comparatione rerum dissimilium genere ut Qualis mugitus fugit: cũ saucius aram. Taurus & incertã excussit ceruice securim. ¶ Et paradigma: idest hortatione exempli hortantis uel deterrentis hortantis: ut Antenor potuit mediis: elapsus achiuis. Illyricos penetrare sinus: deterrentis: ut at non sic frigiis

penetrat lacedemona pastor ledeamq; Helenam troianas uexit ad urbes. ¶ Et endiadi idest resolutione substantiuo℞ in adiectiuũ ut pateris libamus & auro: idest pateris aureis hac utuntur poete gratia ornatus & metri necessitate: oratores exornationis tantũ causa. Hippallage idest uerbo℞ transmutatione uel cõtrario intellectu: uel casuum mutatione ut dare classib⁹ austros pro classes austris. Et ebasi: idest euagatione uel excursu sermonis extra propositam materiam ut sepe faciunt oratores & poete: ut & ego sic hic usus sum: extra itellectum illius carminis. Laudaris quodcũq; palam: quodcũq; probaris: hoc feci hic quod non tetigi in donato qm̃ his figuris magis utitur poeta q̃ orator uel grammaticus: & ideo hee dicuntur locutionis quasi cui uis sermoni cõmode: ille uero constructionis: quia illis tantum constructio grammatica attenditur: nõ exornatio uel metri necessitas nec hec figure hic uitãde sunt nisi quandoq; in poemate methaplasmus: ut in communi sermone barbarismus ut non debemus uti uerbis incognitis & duris debemus cauere malam orthographiam malos accentus etiam additiones plures litterarum uel sillabarũ & diminutionẽ ho℞ ut salmentũ pro salsamentũ: mutationẽ littere: ut olli pro illi: transmutationẽ littere ut euandre pro euander: nõ facere de lõga breuem: aut de breui longam: uitemus igitur hec chachosintheta idest malas cõpositiones scripto & pronũciatione cognitas: unde nota exegetice caue. ¶ Methacismum idest ne uocalis in compositione sequatur. m. lititteram ut bonum aurum iotacismũ ne scilicet in iota littera geminetur sonus ut Troia ubi adeo litterarũ est exilis pronunciatio ut una littera non due uideantur sonare. Labdacisnum: ne uocolis sequatur litteram. l. ut Hanibal amonis. Hyatum: idest grassum cõcursum uocalium: ut hiasco apiastrum: uel consonantiũ: ut multũ ille & terris: greece dr̃ elipsis uitetur etiam soloecismus idest uitiosum sermonẽ & cõtra artem grammaticam factũ: hoc fit in dictionibus inter se discrepãtibus: aut in cõsequentibus: barbarismus in scripto: uel pronunciatione: unde soloecismũ cõmitimus qñ unã partẽ orõnis ponim⁹ pro alia aut unũ accidẽs unius partis: pro accidẽte alteri⁹ partis ut toruum pro torue de te idest in te ad te pro apud te: dardanus pro dardanius: pars secant ꝑ secat sancta dea℞ pro sanctissima: urbẽ quã statuo ꝑ urbs: itis paratis arma ꝑ ite parate: expoliãtur eos ꝑ expoliãt fuma Troia pro fumauit: parẽt pro paretis: sublucem pro añ lucẽ: italia uenio idest de italia que pro ue: ut subiectisq; urere flammis: cum non seruatur ordo coniunctionum ut autem non fieri debet: pro

Quare Polycarpus hic usus ẽ ebasi.

Que debet cauere exegeticus.

nō fieri debet:& sic ex p̄dictis patet qūo cōmititur soloecism⁹ qđ erat necessarium declaratu. ¶ Laudaris ergo:pro laudaueris:corā multis quo ad uerba probaris : probaueris quo ad facta uide : caue crimine leuitatis in constantie : qm̄ turpe est quem semel sic laudaueris:reprehendere qa de in constantia & leuitate reprehēdi poteris:uide aduerte de breuem facit auctor : quia sistole est : uel antiquum uerbū:antiqui enim dicebant uido uidis nos aūt uideo uel aptetur carmen:inspice ne rursus leuitatis crimine damnes a tot seculis:tot & tanti auctores non curarunt has claras sententias corrigere : aut corrigere carmen : nec miror quia crediderunt esse puerile carmen:& incognitū ut quod pueri facile perpulpita soluant:malunt fabulas legere:q̄ bonos mores:quidam ignaue grauitatis homines. ¶ Tranquillis:quando tibi omnia prospere succurrunt:ut fieri potest caue aduersa:tranquillis reb⁹ prosperis:hoc est prudentis offitium:qđ requirit ut in omnibus actionib⁹:tales nos:& esse & reddere curem⁹:ut iure laudemur:rursus in aduersis melius:quanto tuo uoto nō omnia bene succedunt tibi sit spes ea successura:Discere ne cesses:cura sapientia crescit:continuo incūbe studio:Prothagoras sicut pulcritudo perficit iuuentutē:sic ꝯtinuatio cū delectatione perficit op⁹:ne cesses stude sine intermisiione: quia studi ītermissio est obliuionis causa:cura studio. Seneca alibi nihil est.qđ non expugnet ꝯtinua expugnatio:uel intēta opatio. Ouidius guta cauat lapidem nō ui:sed sepe cadendo. Rara datur acquiritur:longo usu tēporis qm̄ perseuerantia est uirtutū mater. ¶ Parce laudato : esto in laudando modestus : solitus erat dicere maro:lauda parce uitupera parcius:tamen laudandi sunt boni uituperandus nemo:parce moderate ut ne quid nimis. Cicero sic uiuendū est in uita ne forte quid discrepet:una dies qualis in unius diei momēto forte monstrabit : ostendet animū qualis fuerit bonus uel malus:quem probaueris laudaueris decipimur specie recti:quod est nostro etiam distico recognitū dum sulmone humanas litteras legerem. Cōfidas nullo quem paruo tempore nosti. Namq3 secus ꝓprii criminis ultor eris: quia hec

¶ Quare auctor corripuit secundā personā imperatiui secū dę coniugationis.

¶ Nota offitiū mali grāmatici & preceptoris.

¶ Vigessimū octauum.

¶ Vigessimū nonum.

¶ Carmen Policarpi.

Laudaris:quodcūq3 palā:quod cūq3 probaris.
Inspice:ne rursus leuitatis crimine damnes.
Tranquillis reb⁹ que sunt aduersa caueto.
Rursus in aduersis melius sperare memento.
Discere ne cesses : cura sapientia crescit.

Rara datur

Rara datur longo prudentia tē-
poris vsu.
Parce laudato: nā quem tu sepe
probaris.
Una dies: qualis fuerit: monstra-
bit amicus.
Quū venere: & bacho lis est sed
iuncta voluptas.
Quod latum est animo comple-
ctere sed fuge lites.
Demissos animo: & tacitos vi-
tare memento.
Flumen: quod placidum est for-
san latet altius vnda.
Quum tibi displiceat rerum for-
tuna tuarum.
Alterius specta quo sis discrimi-
ne peior.
Quod potes id tempta: nam lit-
tus carpere remis.
Tutius est multo: q̄ velum ten-
dere in altum.
Contra hominem iustum praue
contendere noli.
Sepe etenim deus: iniustas vlci-
scitur iras.
Ne pudeat que nescieris te velle
doceri.
Scire aliquid laus est: culpa est
nil discere velle.

quia hec īmoderata laus & incauta cōfidentia ab hoc proficiscitur. Quum uenere & bacho ne sint tibi iurgia: cū uenere cū luxurioso: quia luxuriosus est inprudens in loquendo: & insanus ubiq; eneruatis cerebri uirib⁹: & bacho ebrioso qui furore repletur & tabe insane mētis: ut de Alexādro legitur: q cū mero incaluisset: ut inquit trogus notatus est infamia: propter insolentiam: & crudelitatem in suos nō regio: sed hostili more: nec a proceribus reprehendi uoluit exēplo sui patris Phylippi / quem illi prestasse dicebāt bonis moribus / quem cum semel reprehenderet Parnemo phylosophus dignitate: regi proximus cum filio Phylota deutroq; prius habitis questionibus interficitur: & cū Alexāder condidisset Alexādriam: ad radicem caucasi montis: qui perpetuo iugo diuidit Asiam: orta q̄stione in cōuiuio iter ebrios qs fuisset prestātior rex: an Alexander: an Phylippus: Clitus phylosophus defendebat Phylippum ubi adeo offendit Alexādrum ut rapto ense a satelite Clitum in conuiuio trucidauit: quia dixit pater te añcelluit moribus q̄uis tu illum rerum gestarum prestātia antecellas: quod cum grauiter se fecisse doleret quatriduo sustinuit in ediā ut moreret̄ &

Trigessimū docet cauere potum imoderatum.

Nota de Alexandro magno.

Parnemo.
Phylota.

Clitus.

nisi proceres obstitissent:ratione populi quos in mediā barbariem conduxerat hoc perfecisset : huius causa fuerat īmoderatus potus quo nihil potest esse turpius in eo precipue cui est alioꝝ cura:sed iūcta uoluptas:cū hec duo fuerint:sequitur & aliud puta uoluptas in utroq; seorsum īmoderate sumpto est lis.in utroq; simul est ueneris abusus. Terentius sine Cerere:& Bacho:friget Venus. quod latū pro lautū est.i.honestū & mundū:cōplectere animo desidera sed fuge lites.i.hec duo que sunt causa discordie si excedūt modū.

Trigessimū primū preceptum.

¶ Demissos animos:caue homines qui se nimiū simplices fingūt: & assidue silentes:quia sunt plures q̃ tegūtur pelle uulpina sub columbina spetie:& demissos deiectos tacitos sub audi:& qui ultra modū scilent quasi nunq̃ loquentes. Quod flumen est placidum: methaphora est:forsan placidū/qđ non est rapidū absq; murmure alti⁹ ꝓfundius.s.est unda pp undā:uel altius unda est.s ꝓfundior.

Trigessimū secundū preceptum.

¶ Quū tibi displiceat:qñ premeris aliquo īfortunio noli dolere: aut desperare:ne ob hoc spem ammittere uidearis:quoniā si bene inspexeris:uidebis feliciores & meliores etiā te hec & similia pati uel fuisse passos:displiceat tibi uni:fortuna.s.mala qa.s.paupertate urgeris : specta considera:quo discrimine:damno : sis peior hoc si inspexeris nō dolebis tātum:nec desperatione a uocaberis a boni operis exercitio:ut faciunt qui uitam desperant.

Trigessimū tertium preceptum.

¶ Quod potes id tempta:agredere opus/qđ tuis uiribus cōuenit:& priusq̃ inceperis tempta si potes.s.perficere qđ inceperis:Tutius est:utitur methaphora : tutius est littus naui sulcare:q̃ in mediū pelagus uelū tendere:qm̄ illic maius periculum īminet:iuxta qualitatem:& quantitatē nauis:& nauitarum.i.tutius est opus:& tenue ad finem perducere:q̃ econtrario.

Trigessimū quartū preceptum.

¶ Contra hominē iustum:noli bene uiuentibus esse molestus/iustum/bonum/praue iniuste/quia boni sunt odio malis:pro quo de⁹ est optimus malorum uindex:ideo dixit sepe etenim deus. ¶ Ne pudeat que nescieris : noli desistere scire uirtutem/quam tibi & cęteris profuturam noscis : ne pudeat noli pudore auerti:te uelle doceri:quę nescieris. Plato malo pudenter aliena discere:q̃ mea īpudēter aliis īgerere.

Trigessimū quintum.

¶ Ereptis opib⁹:quum poteris:malis gaudere ammissis opib⁹ : q̃ inuentis cū tibi aduersa

Trigessimū sextum.

fortuna te nolente occurrerit nō ut faciunt auari:q ammissorum memores continue torquentur:quasi dicat esto constans:& fortis animo:merere:mestus esse:qa deus est:q dat & aufert & q abstulit is.& ꝯferre poterit:sed gaude poti⁹:q̃ doleas:quasi dicat cū habueris quod tibi frugi est gaude : cū uero ammisseris : noli desperare.

Ratio superioris sensus.

¶ Est iactura grauis:q̃uis.s.sit dānū ammittere que sunt necessaria

Ereptis opibus: noli merere do-
lendo.
Sed gaude potius: tibi si contin-
gat habere.
Est iactura grauis: quę sunt am-
mittere damnis.
Sunt quedam: que ferre decet pa
tienter amicum.
Tempora longa: tibi noli pro-
mittere vitę.
Quocunqꝫ ingrederis: sequitur
mors corporis vmbram.
Thure deum placa: vitulum sine
crescat aratro.
Ne credas placare deum: cum
cede litatur.
Cede locum lesus fortunę: cede
potenti.
Ledere qui potuit: poterit te ali-
quando iuuare.
Quum quid peccaris: castiga te
ipse subinde.
Vulnera dū sanas: dolor est me-
dicina doloris.
Damnaris nunqꝫ: post longum
tempus amicum.
Mutauit mores: sed pignora pri
ma memento.
Gratior officijs: quo: sis mage ca
rior esto.
Ne nomen subeas quod dicitur
offici perdi.
Suspectus caueas ne sis miser
omnibus horis.
Nam timidis: & suspectis aptis-
sima mors est.

tibi uel alicui alii: tñ post
q̃ ammissa & irrecupera-
bilia uideris ferto patien
ter: hoc ex superiori sensu
sequitur ē grauis iactura:
grauis dánosa. Iactura est ¶ Iactura.
proprie piclitátiū ī mari:
hic ,p incómodo capit̃ q̃
sunt: q̃ habueris dánis in
dánū qa. s. nō possūt eē si
ne dáno: qñ ergo aliqd
ámittis/ qđ sine dáno eē
nō possit: sunt q̃dá qñ. s.
sunt p̃ciosa: fer si potes pa
tiēter q̃dá: qm̃ parua nō
tm̃ curant̃. Tépora lóga Trigessimū
tibi noli ꝯfidere te diu ui septimum.
ctuꝝ qa huiuscę uitę feli-
citas breuis ē: q̃re noli ti-
bi ,pmittere lóga tpa: qa
morte nihil ē certi⁹: fieri
ēt nequit ꝙ senex diu ui-
uat: iuuenis tñ cito mori
poterit: mors moriēdi ne
cessitas: unū quodqꝫ. n. re
soluit̃: i ea ex qb⁹ cōposi-
tū ē: umbrá corporis: cor
pus: qđ ē uelut umbra: fa
cile. n. corrūpit̃ & resoluit̃
ex predomināte materia
& q̃litate. Thure deū pla- Trigessimū
ca: nō uitulo: ut ueteres fe octauum.
cerūt: thure: methaphora
ē: odore thuri fero & sua-
ui: bonis. s. morib⁹ & pre-
cibus: sine pmitte aratro:
ad aratrū: ad qđ op⁹ est:
utilis uitulus. ¶ Cede lo- Trigessimū
cum lesus: cum quis te fe nonum.
licior. te offenderit pa-
tienter suffer: te quádoqꝫ

iuuare poterit:Cede da locum:ad auxit:cum dixit locum:potentì
illius fęlicitati:qm̄ cum fęliciori:& potentiori ꝯtendere nil ꝓdeſt.
Quadrageſ-ſimū ne malefacias tua culpa. Quum quid peccaris:quum alicuius ſceleris cauſa fueris:te ipſum
fuiſſe cauſam dicito:& patere & dole tua cōmerita:ſubīde crebro:
dolor erit medicina:que q̄uis dolorem afferat egrotanti : tamen
dolorem ſanat. ¶ Damnaris nunq̄ : ſiquis olim amicus te nuper
Quadrageſ-ſimū primū. offenderit:noli ſubito offenſus ab ei⁹ amicitia diſcedere:qm̄ hoc
ex mutatis moribus feciſſe potuit : poſt longum tempus qui tibi
longo tempore amicus fuerit : mutauit mores tui.ſ.nunc oblitus
quem prius amauerit:at tu noli ipſum deſerere ob prima pignora
ob priſtinam amicitiam:quam.ſ.primo ſecum habueris:& ſic nō
Quadrageſ-ſimū ſcd̄m. diſcedes ab officio boni uiri:qui bonū pro malo reddit. ¶ Gratior
officiis : eſto memor accepti beneficii:& amaberis : quia munera
que mutuo dederis:ligant amicos:quicūq; illi fuerint eſto gratior
amabilior:officiis beneficiis:quo ꝓ ut ſis carior:mage magis car⁹:
ne nomē ſubeas/quod dr̄ offici perdi.i.quod dr̄ officiū beneficiū
perditum : ne.ſ.uidearis ingratus ob officium quod receperis : ſi
Offici perdi. quis tibi.ſ.benefecerit tu quoq; illi benefacito:& ſic offici eſt nomen indeclinabile:& poteſt iungi cui uis caſui:offici perdi eſt idē
dictu:ꝙ qui nō remunerat benefitium acceptū:ne ſubeas nomen
ne uoceris offici perdi.i.ingratus:antiquum nomen quaſi perditū
officium:quo.ſ.ei uidetur tributum:ultima ſillaba huius nominis
Quadrageſ-ſimū tertiū. indifferens eſt:ratione antiqui nominis. ¶ Suſpectus caueas:caue
ſuſpitiones:ne ſis miſer:quia qui incōtinua ſuſpitione eſt:quieſcit
nunq̄ & quādoq; efficit quod eſt decore:& miſeria dignum:nam
timidis & ſuſpectis:nam melius eſt mori:q̄ ſemper ſuſpicari mala:
q̄bus.ſ. īprudens ſemper cruciatur:& ideo cito moritur:qa uultus
triſtis exſiccat oſſa:alacer uero ętatem floridam facit:nam timidis
& ſuſpectis:in timore uiuētibus:& ſuſpitione erit mors aptiſſima:
Quadrageſ-ſimū quintū. preceptum. ſubita:non diu uiuent. ¶ Quum fueris ſeruos:nos ad humanitatē
inuitat:ea enim fit trib⁹ modis per ſalutationem:ut cum aliquem
nobis obuiam ſalutamus : & ei manum porrigimus : cum opem
afferrimus calamitate laboranti : cū celebramus ſine turpitudine
conuiuia:& conſuetudine gaudemus : & quia ſerui alienis legib⁹:
& preceptis coacti gaudent:ſaltem bonis uerbis:fas eſt illos:qn̄q;
aliquo onere leuari : & cum eis etiam gaudere : non eodem uictu
ueſtitu:aut moribus:qm̄ nimia familiaritas contemptum parit:&
famulos dicas : q̄uis tibi ſint ſerui:& famulos dicas : licet tibi ſint
ſerui:tamē dicas eos homines:utere erga eos aliqua humanitate:
ne quid ut eos decet:illis deſit:tamē ut ne quid nimis:nō excedas

modum cum eis:quia seruus nunq̃ est fidelis:seruos:seruus est qui tibi seruit ad tempus mercedis causa. ¶ Quam primum tibi est: subito cum uideris tibi prodesse aliquid:& habere poteris quod cupis:nec cum post ea habere uolueris:uel facere non possis:q̃ pri mum subito:prima occasio:prima opportunitas facti:huius quod desideras:est rapienda:tu illam agredere:rapienda:a te.s.ne rursus queras:& illud nō inuenias/que iam neglexeris ante:ommisseris ante:cū ergo poteris aliquid boni habere:uel facere facito:& noli differre ut postea habeas:uel facias. Ouidius.Tolle moras nocuit semper differre paratis. ¶ Morte repentina : noli gaudere subita morte alicui⁹ : quia cuiq; etiam fęlici hoc accidere potest q fortune telis sub iacet:repētina subita malorum hominum:felices quorum uita fęlix est : & sine crimine obeunt.moriūtur cū ergo tam boni q̃ mali moriantur:nemo alterius morte gaudeat. ¶ Quum cōiunx tibi sit quādo uxorem pulcram habes:nec res & es paup & fama laboret : quia.s. homines dicunt eam inpudicam:uel cupiunt : & te dicunt esse pauperem: noliītroducere domum inimicū sub amici nomine:quoniā ubi uxor tua pudica ē:habebit nomen inpudicum uel sequi poterit crimen quod honestati non cōuenit:uitandum ducas : uita caue:ne ducas : nomen amicum: inimicum sub amici nomine : qa.s.se tibi amicū fingit propter uxorem. ¶ Quum tibi contigerit/quando doctus fies : noli fieri elatus : &

Quadragesimū qntum preceptum.

Quadragesimū sextum

Quadragesimum septimū pceptū.

Quadragesimū nonū.

¶ Quum seruos fueris proprios mercatus in vsus.
Et famulos dicas : homines tamen esse memento.
Quam primum rapienda tibi est occassio prima.
Ne rursus queras:quod iam neglexeris ante.
Morte repentina noli gaudere malorum.
Felices obeunt:quorum sine crimine vita est.
Quum coniunx tibi sit:nec res:& fama laboret.
Uitandum ducas inimicū:nomē amici.
Quum tibi contigerit studio cognoscere multa.
Fac discas multa : & vita nescire doceri.
Miraris : verbis nudis me scribere versus.
Hos breuitas sensus:fecit cōiungere binos.

ſuperbus:ſed humilis:& ſcientiã quam habueris amplifica alios &
tuis ſtudiis exaltãdo:multa multas res fac diſcas:ne dicas ſat ſcio:
hoc eſt offitiũ inepte mentis qm̃ intellectus diſcendo alitur uanũ
eſt nutrire corpus:& nõ mẽtem:uita caue:neſcire doceri:ne dicas:
neſciunt me.ſ.alii docere/quia uolentem ſcire opportet credere:
¶ Quare hic utitur ebaſi. caue ergo.ſ.alios:te neſcire doceri ab eis:quum tibi ergo quando
& nunc eſt aduerbium:ut debet ſcribi per.q.quando uero eſt pre-
poſitio ſcribiť per.c.& ſignificat ſocietatẽ & iũgitur caſui ablatiuo
& qm̃ de hoc exornatione hic mẽtio facta eſt:tãgam quedã pauca
de prepoſitionis & quarũdaꝝ aliaꝝ partiũ exornationibus quod
¶ De natura ꝓpoſitionis. Nota bene. erit utile puerulis & doctis.¶ Prepoſitio per pulcre ponitur inter
nomen ſubſtãtiuum & adiectiuũ:ut amor in te meus.¶ Genitiuus
ĩter duos nominatiuos ut oĩa rei publicę iura:& nominatiuꝰ inter
duos genitiuos ut huius excellentia uiri. Adiectiuũ uenuſte prece-
dit ſubſtãtiuum:ut optima uirtus:nominatiuus in principio:hunc
accuſatiuꝰ ſeqtur poſtremo uerbũ.¶ Orator ecõuerſo preponit ac-
cuſatiuum ntõ & uerbo:& ſi qd hec oĩa ſequať illud ea precedet ut
dalmatię enonã nobilẽ urbẽ turca ſepe conatus ẽ euertere. Qñq3
uerbũ in principio qñq3 in medio poni ſolet. Dictio negatiua in
Dictio negatiua. fine ponať ut q te ardẽtius amet:habes neminẽ. ¶ Poſſeſſor pre-
ponitur rei poſſeſſe ut Ciceronis eloquẽtia.Rellatiuũ poſitũ inter
¶ Poſſeſſor. Rellatiuum. nomẽ appellatiuũ & propriũ ꝯuenit proprio qđ ad illud ſeqtur ut
eſt locus in carcere qđ tulianũ dř : & hoc qđ ſeqtur uel ſit neutrũ
uel fęmininũ uel maſculinũ quale ĩterponeť rellatiuũ tale erit:&
id qđ ſequetur & ecõtra:quale qđ ſequeť tale erit:& rellatiuum ut
Papyriꝰ incũbit ſtudio ſapiẽtię q̃ phyloſophia dř/& Cicero edidit
pulcrũ opus q Cato maior dř:qñq3 de maſculino in fęmininũ in
¶ Anxur. ¶ Terracine. Nomine poſitiuo. eodẽ numero/qñq3 in numero mutato ut Anxur/q̃ terracine di-
cũtur:poniť qñq3 ſine antecedẽte ut in quo libro de uirtute agitur
preclarus eſt qñ ei correſpõdet ut urbẽ quã ſtatuo ueſtra ẽ. Nomẽ
poſitiuũ augeť hac prepoſitione ꝑ:ut ꝑbeatus es. Suplatiuo uero
iũgere ſolemus lõge multo & q̃:cõparatiuo uel multo uel longe.
¶ Quã perq3 & per multo longe. ¶ In re nobis utile grata honeſta:aut iucũda utimur datiuis ſub-
ſtãtiuoꝝ ut hec res ẽ mihi iucũditati uel utilitati.i.affert iucũdita-
tem. Afficio actiue pro affero ultra accuſatiuũ gaudet ablatiuo ut
afficio te gaudio affero tibi gaudiũ & afficior dolore ideſt doleo.
Tum & cum. ¶ Eque ſentẽtię preponimus Tum.in Eque.primo & ĩferiori cum
ſequẽti & grauiori tum.& ẽt ꝯiunctio geminata hẽt uim duplicis
tũ ut es & doctus & ſapiẽs.i.tum doctus tũ ſapiẽs.¶ Participiũ ac-
cuſatiui caſus apud poetã ablatiui apud:oratorẽ poni ſolẽt ꝑ infi-

nitiuo inuētū tibi curabo ꝓ inuenire leliū: & priusq̄ capias ꝯsulto. Dicimus ē mihi op⁹ medicus medici medicū: poetice medico oratoriū & historicū ē. Adiectiuū neutri ḡnis loco substātiui & adiectiui ꝑponit̄ substātiuo posito ī gtō casu ut huic ē multū sapiētie. i. multa sapiētia: q gtūs si ē singularis oratio ē singularis: si pluralis talis ē: & oro tota hāc eam uim habēt hec aduerbia paꝝ & satis ꝙ paruū & multū: si daret̄ superlatiuū durū & asperū ꝓlatu tūc loco ei⁹ utimur positiuo cū maxime aduerbio ut meli⁹ ē dicere hoc est maxīe raꝝ gen⁹ hoīum. i. rarissimū hāc eādē uim habēt positiuis iūcta ad modū. Et i primis: cū aliquē mediocriter laudare uolueris primo pones rectū: postea ablatiuū: Tertio adiectiuū in recto q̄rto nomē dignitatis primū: nō rationis ei⁹ qnto uerbū sum es ē sexto locū ut themistocles uirtute ꝑstās princeps erat athenis. Vehemētissime laudi addit̄ gl̄ia siue la⁹: & causa hoꝝ ponit̄ in gtō ut themistocles gestaꝝ reꝝ gl̄ia emicuit. Opere ꝑciū: utile necessariū iucūdū & laudabile significat. Presefero. i. aliqb⁹ idiciis hoc ostēdo aut uerbis ul̄ ꝯfiteor hr̄e rationē tpis loci ꝑsonaꝝ dignitatis. i. hec oīa ratione cōplector & ꝯsidero: cōplecti rem mēte & aīo est rem illā ꝯsiderare. Et uolutare: i aīo ē in aīo hēo: anim⁹ mihi uolo eque ꝓ ita: ꝓ ac tu. i. sicut tu. ꝓ sicut tu. ac pro q̄ atq;. ꝓ sicut atq; ꝓ quātū nō tm̄ studeo: atq; tu. ꝓ quātū tu. haud ꝓ nō: secus ꝓ aliter: subiunctiu⁹ ꝓ idicatiuo fecissem ꝓ fecerā: partim aduerbiū ut partim hominū. i. qdā hoīes: & cū partim hominū. i. cū q̄dā parte hominū: bene q̄drant geminata in orone ut hic sunt partim populares partim nobiles. Alias ēt geminatū aduerbiū tale erit ꝑter ceteros studeo pre ceteris. & ultra alios maximā uim hēt: hec oro: corporis uirib⁹ ualeo & poleo gaudēt casu abltō: clareo & floreo hoc idē euenit & ualet in hac re mea auctoritas: ꝑsto tibi acumine ingenii & antecello te acumine īgenii: sed ēt seq̄tur ad nō solū uerū ēt ad nō modo sed quoq; ad nō tm̄. Infinita oratio ꝑuenusta ꝓ ꝯiunctiua poni solet uolo te ad me scribere uolo ꝙ ad me scribas & hoc ubi nō ē sermo ambigu⁹ ut uolo te amare me: seruādū hoc ē in uerbis absolutis uel ubi alteri casui adiecta fuerit ꝑpositio. Ex te ꝓ a te/e/tuo pr̄e uel de tuo pr̄e dicere possum⁹ q̄ro ex te. i. a te. te ꝯsulo. s. & īterrogo ꝓ rostris. i. ī rostris ꝓ uirib⁹ scd̄m uires. Sub moueo paꝝ moueo. b. mutat̄ i. m. clam occulte. Cōsequor ꝓ ex primo. Euado phylosophus & i phylosophū. i. fio. Fore futurū hēt significationē affore defore ꝓfore qd̄ ꝓdeesse possit. ¶ Profiteor spōte: ꝯfiteor per uim que sepe ꝯfundi solent. ¶ Ago gr̄as & gr̄am: hēo gr̄as & gr̄am: refero gr̄am: agim⁹ uerbis: habem⁹ aīo: referim⁹ factis: debeo

Parum satis.

Nota bene.

Opere ꝑciū.

¶ Presefero.

Eque ac. atq; haud secus.

¶ Preter ceteros poleo clareo floreo

¶ Presto antecello.

Ex te.

Pro rostris.

Submoueo.

Consequor.

Ago gratias habeo refero debeo adeo.

gratiã obligationis uim habet:adeo te.i.eo ad te:alloquor te non loquor ad te. ¶ Decessit uita non cessit de uita:excessit huamanis rebus non cessit ex humanis rebus. ¶ Decem annos studui dicit intermissionem nullam:decem annis cum aliqua intermissione. ¶ Cordi est placet:tantisper.i.tam diu:a punto tanto requirit post se dum:tantisper meus eris dum hoc feceris idest q̃diu hoc feceris. ¶ Hanc rem facile grauiter modeste patior idem patienter fero & patienti animo. ¶ At.& atq̧.secuntur perinde:& tantum ualet.at.& atq̧.quantum ualet.q̃.& tanq̃.ut perinde atq̧ hominũ sapientissimus. ¶ Coeo tecum amicitiam. Principio orationis gaudẽt pronomina primitiua:ut tu ipse tu ille.non sillabice adiectiones: ut temet illemet:ego te magistro utor mihi magister es.frequẽs mihi tecum cõsuetudo est tecum frequenter uersor. ¶ Venustius utimur nũero plurali q̃ singulari ut sunt mihi cũ malis inimicitie. ¶ In dies.i.per singulos dies iungitur uerbo significanti incremẽtum quottiedie cũ quo uis alio:in diẽ de hora in horã. ¶ Sincopa per uenustam reddit orationẽ norim pro nouerim. ¶ Quin pro quod non sequitur non ut non possum facere quin te doceam.i.qđ non te doceã:multũ loci est huic tranquilitati q̃ locus est huic tranquilitati:elegantius dr̃ magni opere ꝑ ualde:maiorẽ ĩmodũ pro maxime maximo opere.i.plurimum & sic de aliis:precęteris idest añ omnia hoc faciam preter cęteros añ omnes:preter cętera idest mediocriter idest non magis hoc q̃ illud:paucis pro paucum multis pro multum. Rome cõsulem gerit.i.est Rome cõsul meus in te pro erga te amor in casu accusatiuo:& pro contra ut in ueho in te pro ɔtra te:apprime media ꝑducta pro ualde. ¶ Res iũgitur. peruenuste nominibus possesiuis ut res bellica. ¶ Fungor amici munere pro offitio idest facio boni amici offitium. ¶ Neutra uox aptissime iungitur comparatiuo pro uoce masculina & fęminina ut nihil te est melius.i.nulla res. ¶ Propediem:q̃ primum ɔfestim: postridie.i.postero die peruenustam reddunt orationẽ. ¶ Primũ uel primo.i.prius hoc faciam: deinde.i.secundo preterea.i.tertio loco:ad hoc accedit pro quarto in fine postremum uel postremo: memorie proditũ est.i.hoc scriptũ est:mandare memorie scriptis. & litterarum monumẽtis aliud est fallit me hec opinio.i.frustratur:uel decipit missum te facio.i.dimitto:quidem in oratione sequitur ne:& ne sequitur non modo ut non modo non studes sed ne uides libros quidem. ¶ Quando sunt aliqua uerba que collocantur in oratione sine copula tunc id quod est generalius & magis nobile locatur in fine ut te uolo/diligere/amare / & colere/si

uero facit

¶ De natura pronominũ primitiuorũ. utor frequẽs consuetudo.

Res cui iungitur fungor neutra uox. Propediem.

Nota bene.

uero facit oratio ex nomine generali ad quod consecuntur specialia: tunc cōmunis preponitur: specialia secuntur: ut animalia queq; homines: equi: leones: bonū uidentur appetere: tamen utcūq; res sese habeant id quod pluris est: debet poni in fine. ¶ Accedit mihi dolor: uel ad meas miserias. i. additur: elegans sermo est. ¶ Hoc adiectiuum grandis cōuenit: aut ętati: aut pecunie: ut hic est grandis natu: & tibi credo grandem pecuniam: & maiore natu senior: & minor natu iunior: grandissimus natu longeuus: atq; admodū senex. ¶ Parenthesis interiecta orationem reddit haud illepidam: hec res apud me increbuit ad aures meas: & ad meam notitiam peruenit: reliquum est: hoc restat. ¶ Rumor est idest cōmuniter uulgo: & ubiq; dicitur. accepi hanc rem audiui: rumore cuius non est certus auctor. fama cuius est certus auctor: te propter: & propter te: quibus cum: & cum quibus: clam occulte idest me nesciente ablatiuo & accusatiuo: iungi potest: coram cum accentu idest presentialiter aduerbiū est: ut Virgilius coram quem queritis ad sum: accipit accētum in ultima sillaba: quādo est prepositio in prima. ¶ Aduerbia multa in. i. litteram. desinētia splēdida sunt: ut domi: uesperi: belli: & in. o. ut postremo: merito: precario: nec tamē sunt in frequenti usu: in. u. ut interdiu: idest infra medii diei tempus & noctu pronocte: nullus nulla nullū: iuncta uerbo sum es est: pro nō capi solet: ut res publica iam nulla est: pro extincta est. Presto sum: idest ad sum: & appareo: deuincio idest obligor quod etiam dici solet: obnoxius sum: perpetuo: & imperpetuum idem est dictu. ¶ Collocaui apud te beneficium idest tibi benefeci. ¶ Indulgeo huic rei: idest operam do: ut idulgeo somno idest nimis dormio: etiā indulgeo filio lenis sum erga filiū: ignosco excusatū habeo. ¶ Vel pro etiam congrue ponitur in principio sequentis sensus ad primum. ¶ Verso: iungitur accusatiuo cum circa: & ablatiuo cum in: ut uirtus circa difficile uersatur: & uersamur intenebris idest uiuimus: & sumus. ¶ Memoria teneo non memoriter: pronuncio memoriter nō memoria: amore te cōplector te amo: cogitatione te complector: cogito: repeto hanc rem memoria idest reminiscor non teneo memoria: & repeto memoriter. ¶ Certū est mihi nunq̄ ire in meam Dalmatiam barbaris plenam: idest decreui: & certum est: idest manifestum est: certum est mihi: exploratum est mihi: cōperi: & exploraui: idest scio deliberaui ut perficiam: minime: constitui: & decreui econtrario. ¶ Exploro: diligēter inquiro. ¶ Exigo postulando obtineo. ¶ Interim: idest interea: dum hec aguntur: & interim pro aliquādo Quintilianus: interim excusantur hec uitia:

Accedo uerbū grandis.

Maior natu.

¶ Rumor fama.

¶ De natura quorundam aduerbiorū.

Presto sum.

¶ Deuincio.

Colloco beneficiū indulgeo ignosco

uel.

¶ Verso.

¶ Memoria teneo pronūcio memoriter: & plura alia.

Certum est mihi.

ideſt aliquando. ¶ Par eſt decens eſt:non ſum par non ſufficio:eſt mihi par laboribus opus quod ſcilicet exequor : paria facere : eſt compenſare. ¶ Grauare eſt ſe cuiq; difficilem prebere:unde grauis morbus:grauior hanc rem:& hac re:ĩgraueſcens ętas que grauior fit : & agraueſcens. ¶ Enim uero pro ſed. Sin enim ſed ſi quando uolumus explere ſenſum:quo ad pro quouſq;:& pro qñ ponitur. ¶ Suſcipio te:accipio te:& cõmendatũ habeo. ¶ Due negationes affirmant ut Polideus haud eſt improbus:eſt maxime probus : & nõ malus:& eſt diminuta laus. ¶ Conficior fame ideſt pereo:mea cauſa hoc fit capitur actiue quia ſcilicet tu ſic uoluiſti tua cauſa paſſiue : ut tibi ſcilicet aliquid preſtare poſſim:hic liber eſt meus: aut mis actiue:mei paſſiue habes poteſtatem mei:& meam : & ſic dicas de omnibus huiuſcemodi genitiuis:alii poſſunt capi actiue: & paſſiue:mei non ponitur actiue in genitiuo:unde dicimus mea

Inquam uerbum.

unius cauſa:& non mei unius cauſa. ¶ Hoc uerbum inquam apud Ouidium de ponto quod eſt tẽporis futuri loco preteriti uel preſentis ſepe capi ſolet hoc ſepe & oratores facere ſolent:q̃uis poete

¶ De natura ſubſtãtiuorũ.

preſenti pro futuro & pro preterito ſepe utantur. ¶ Subſtantiua imperatiuis ſepe iungũtur maioris ſignificãtie gratia:ut cara:ſias uir clarus. ¶ Fretus freta fretum:proconfiſus aut munitus:non eſt

¶ Facio certiorem.

eius certa origo. ¶ Facio te de hac re certiorem:hanc rem tibi ſignifico:non certum niſi poetice. ¶ Bene ſe res habet ſtat bene. ¶ Traitiam in Dalmatiam nauigabo ſoluam Sibenico:cũ ſignificat locũ quo proficiſcimur:ideſt diſcedam illinc alio profecturus. ¶ Tueor ſecunda producta defendo. ¶ Tuor ſecunda correpta inſpicio a quo ob tuor in tuor. ſupinũ tuitum:ſicut tueor tutum. ¶ Confido tibi & te:credo tibi grandem pecuniam pro cõmitto: multa id genus ideſt eiuſdem generis quod dici ſolet & cętera:

¶ Euenit ex ſententia.

hoc mihi uenit ex ſententia ideſt ut optabam : infero iniuriam: iniuriam facio:manus tibi infero te pulſo:impetum in te facio:te

Venia licẽtia

cum impetu ferio. ¶ Do ueniam in bonam partem:do licentiam in malam:quando uolumus eleganter dicere hoc quod dico eſt in ore omnium:tunc dicimus:ita fertur:uel ut aiunt. ¶ Super pro ultra mediam noctem. ¶ Contra ſermonem tuum tendo tibi reſpondeo:tendo contra iter tibi occurro. ¶ Macte magis aucte uirtute puer ad gloriam:& laudem refertur. ¶ Conor hanc rem tanq̃ difficilem:ſtudeo hanc rem curo huic rei. ideſt incumbo:deſidero

Die quarto die quarta.

te tanq̃ abſentẽ. ¶ Die quarto preteritũ tempus:die quarta futurũ: quod eſt dictu:nudius tertius:nudius quartus. Quarto Fabius eſt pretor ſignificat locũ:& tres ante factos. Quartũ pretor ſignificat

tempus: & refertur ad hominem nudius tertius die tertio & quartus. Quarto de sequenti cras de proximo. Perendie a quo perendinus ab hinc tertius perendinare differre in longũ de die in diẽ: pridie heri: de preterito pridie q̃ irem in foꝝ. Lelius mihi obuiam fuit: & de futuro: pridie q̃ uadas sulmonẽ habeto ueniam idest die precedenti sic dicas de postridie: & in genitiuo pridie illius diei: salue & aue tam aduenientis q̃ recedentis: salue tantũ aduenientis: uale recedẽtis: salue in principio uale in fine: & iubeo Petrum saluere: & iubeo te gaudere gaude: de in scriptione dierum: inspice sacra breuiloquia illic: cognosces idus nonas & calendas: dixi superius quare feci hanc digressionem. ¶ Quare hoc sit ultimum carmẽ exponendũ huius clarissimi poete oratoris & phylosophi. Miraris uerbis: excusat se a breuitate sensus: & carminis: dicens: tu miraris: quasi dicat noli mirari: si binis carminibus perfeci hos sensus quos audiuisti: hoc non feci negligentie uitio: quia scilicet noluerim subisse maius onus: & profusiori carmine hec scripsisse: sed quia paucis uerbis: pauca: & clara complecti uolui: Miraris: interrogatiue: noli mirari: nudis uerbis aptis: uel non nimia auctoritate: uel elegantia politis: quo euitat arrogantiam: fecit coniũgere binos: quia distigico carmine: sensum scilicet duobus uersibus complexus sum: quibus ostenderem: quid cuiq; in uita sit agendum: fugiendum: timendum: quid ue uitandum.

Cras perendie perendinare pridie.

¶ Salue Aue Vale.

¶ Vltimum carmen excusatio poete ꝑ calce operis.

¶ Finis Cõmentariorum. M. Io. Policarpi Seueritani Sibenicensis Dalmatę predicatoꝝ ordinis: in quatuor Ethicoꝝ libros Senece Iunioris Catonis Cordubensis.

¶ Laus ergo sit optimo / maximo / Deo / deuipare Marię / diuo / Domenico / oĩbus cęlicolis / dulciorib⁹ musis / & Parnasię rupi.

¶ .M. Io. Policarpi Seueritani Sibenicensis Dalmatę predicatoꝝ ordinis ad lectorem carmen.

¶ Est nihil hic dictum quod non dixere priores.
Cultius at dixi hec: lector amice Vale.

¶ Ad Raphaellem Vibianum Perusinum: Papyrij Pontani Viterbiensis: Carmen.

O Raphael vibiana domus: cui clara propago
    Extat ad ętbereos commemoranda polos
Si libet aurato tibi flectere sępe camęnas
    Pectine: mi princeps en Policarpus adest:
Hoc poteris sacras semper celebrare camęnas:
    Et dare castalijs munera pulchra choris
Attulit hic vates vires: animumqꝫ poetis
    Attulit ⁊ verbis aurea verba suis
Astabunt viridi pallentia serta chorymbo:
    Astabit laurus fulmine tuta Iouis:
Mox tibi mi princeps: multos memorande perannos
    Phydiaca parius: stabit ⁊ arte lapis
Si tu cognosces fidi monumenta laboris
    Si qꝫ potens fies gloria summa viro
Hoc opere incepto: quod te duce crede canenti
    Eterna poterit religione coli
Hoc libro docuit: quicquid docuere priores
    Grammatici: docte: doctus ⁊: ipse pius
In iuuenes virtute pios: quos tempore longo
    Delusit pietas: non bene nota prius
Hic nuper excussit: pulchris pręconia chartis
    Grammatices: quid quis doctus vbiqꝫ daret
Exoluens nodos: quos vel docuere priores
    Hac vel ⁊ arte prius: non bene floruerint
Huic igitur studeas: niueo signande lapillo
    Atqꝫ inter faustos connumerande duces
Nam fies doctus: fies clarissimus atqꝫ
    Et cito proficies hoc opere egregio:
Sępe tuam libro hoc cernes cantare thaliam
    Et dare turicremis dona sabęa focis.

SI breuitas frontonis adest: si phoca: probusq;
Fastidiunt animum lector amice tuum
Siue diomedis: prisciani aut dogmata vires
Offendunt nimia garrulitate tuas
Hoc opus excussum a policarpo suscippe adunguem
Namq; hic exemplo te & ratione docet
Quare age docta cohors: & tu romana propago
Laudibus in numeris hunc celebrate virum:
Tu quoq; qui fueras mutilus: mendosus: & asper
I liber: & lętos: vise reuise dies:
Et quum rite labor fuerit cōmunis: & ipsa
Gloria cōmunis vestra duobus erit.

¶ Aschanij Schatasij Meuanatis viri eruditissimi Endecasyllabon.

QUi balbus iacuit diu libellus
Mancus: semilatinus: inpollitus:
Splendens in medium: tuo labore
Doctrina: studio: loquens: apertus:
Procedit policarpe: q̄ tenentur:
Quam debent pueri: minus timebunt
Nam rauci ferulam senis magistri:
Et per se poterunt domi doceri
Hinc tristis fuge cura detrahendi
Hinc: hinc tabificus recedat liuor
Uel lauda illyriam genus Joannis
Donatum tibi qui facit disertum.

F. D. Dominicus Pacentrinus.

QUantum Donato: quantum Romana Catoni
Debet progenies noscere quisq; potest.
Sed debere tibi magis/o/ Policarpe fatemur
Qui das obscurum clarius arte tua.

¶ Vincentius Ballionus Perusinus
ad lectorem
Exasticon.

GRammatices qui dogma doces hunc disce libellū
At doceas pueros quod didicisse iuuat:
Namqꝫ hic Donatum meliorem reddidit: atqꝫ
Explicuit sensus: verba qꝫ cuncta simul:
Nec solum explicuit sensus ⁊ verba: sed hunc tu
Si releges: credas illius esse animam.

¶ Angelus Motodea. Eugubinus.

Qui quondam dubia fuerat caligine tectus
Nunc nitidus toto currit in orbe liber.

¶ Andreolus Egubinus.

HOc Policarpe dedit nomen tibi sedula mater
Vidit nāqꝫ polum carpere te nitidum
Nec decepta fuit carpis tu sidera doctis
Carminibus/lingua/nomine/corde/cheli.
Meonide quantum debet bona musa maronis
Huic tantum debet lingua latina viro.

¶ Idē. D. Dominicus Pacentrinus ad Lecto

Non dedit errores ip̄ressor ⁊ autor ⁊ ille
Qui castigauit: sed breue tempus: opus.

¶ .A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z.
AA. BB. CC. DD. EE. FF. GG. HH. II. KK. LL. MM. NN.
Omnes sunt duerni.

¶ Impressum fuit hoc opus Perusię apud
Leonem: per Cosmum cognomine
Blanchinum Veronensem:
Anno/a/deiparę
virginis
partu. 1537. die. 22.
Januarij.
die vero
Jouis.

~~hic liber~~ est [illegible] martini
et amicorum suorum
ille qui [illegible]
sit contentus
Redden

Hinbris bis lequer
itam [illegible]
adeu q modsic
H comuscationis
elbalem
Et tonitrueis [illegible]

et p[illegible]
[illegible]
et postea fuit [illegible]
tempus